MÁRIO DE ANDRADE

MAKUNAÍMA,

egy jellem nélkül hős kalandjai

A Magvető Kiadó „Világkönyvtár” sorozatában, 1983-ban megjelent fordítás Telê Porto Ancona Lopez kritikai szövegkiadása (Mário de Andrade Macunaíma, o herói sem nenhum caráter, Florianópolis, Editora da UFSC, 1988) alapján javított második közzététele.

Fordította és az utószót írta:
PÁL FERENC

Az 1983-as kiadás szövegét az eredetivel összevetette
MAJOR LÁSZLÓ

A kötéstáblán VICENTE DO REGO MONTEIRO: ÜLŐ NŐ
és TARSILA DO AMARAL: ABA-PURU című
képének részlete látható
Az illusztrációk
CARYBÉ: MACUNAÍMA
című kötethez készült rajzaiból válogatás

MÁRIO DE ANDRADE

MAKUNAÍMA,

egy jellem nélkül hős kalandjai

© Carlos Augusto de Andrade Camargo
Hungarian translation © Pál Ferenc, 1983

MEGJELENT
BRAZÍLIA FELFEDEZÉSÉNEK ÖTSZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁN

PUBLICADO NO QUINTO CENTENÁRIO
DO DESCOBRIMENTO DO BRASIL

A Makunaíma újrakiadását a
São Paulo-i Odorico Mendes Alapítvány
támogatása tette lehetővé,
támogatásukért a fordító és a kiadó
hálás köszönetet mond.

Esta edição de Macunaíma for possível com o apoio da
Fundação Odorico Mendes de São Paulo
que o tradutor e o editor agradeçem sinceramente.

I. MAKUNAÍMA

MAKUNAÍMA, a mi fajtánk hőse az érintetlen őserdő mélyén született. Koromfekete volt, és az éjszakát betöltő félelem hozta őt világra. Volt egy pillanat, amikor akkorára nőtt az Uraricoera folyó mormolását hallgató csendesség, hogy egy tapanyumasz-indián asszony egy rút csecsemőt szült. Ezt a csecsemőt nevezték el Makunaímának.

Már kisgyerekkorban is hajmeresztő dolgokat művelt. Legelőször is: vagy hatéves koráig nem volt hajlandó beszélni. Ha biztatták, hogy szóljon már meg, felkiáltott:

– Jaj, semmi kedvem! ... és csak hallgatott megint. Rendesen a kunyhó sarkában gubbasztott, a pálmaágyra felkucorodva, és onnan leste, hogyan dolgoznak a többiek, kivált a két testvérbátyja, a már öregecske Maanape és az ereje teljében levő Zsigé. A mulatsága abban állt, hogy letépkedte a szaubahangyák fejét. Heverészve töltötte a napjait, de ha eszébe jutott, hogy jó lenne egy kis pénz a háznál, mindenkit agyongyötört egypár fillérért. Akkor is elemében érezte magát, amikor az egész család meztelenre vetkőzött, és lement a folyóhoz fürdeni. Amíg a többiek fürödtek, ő a víz alatt úszkált, az asszonyok ilyenkor élvezettel sikongattak, úgy mondták, a tarisznyarákoktól, amelyek állítólag arrafelé tanyáztak az édesvízben. A faluban, ha egy-egy fehérszemély odament hozzá, hogy megsimogassa, Makunaíma nyomban a bájai után nyúlkált, mire a fehérszemély otthagyta őt. A férfiakat arcul köpdöste. Az öregeket azonban tisztelte, és buzgón részt vett a törzs vallásos táncaiban, a muruában, a poraszéban, a torében, a bakorokóban és a kukuikogéban.

Amikor eljött az alvás ideje, mindig úgy mászott fel a rengőbölcsőbe, hogy előtte elfelejtett vizelni. Mivel az anyja függőágya a bölcső alatt volt, a hős azon melegében rávizelt a szülére, úgyhogy a szúnyogok ijedten arrább szálltak.

Azután elaludt, illetlen szavakról és eget verő paráznaságokról álmodott, és nagyokat rúgott a levegőbe.

Napközben a fehérnép között mindig a hős különcségeiről folyt a szó. Az asszonyok kedvelték őt, és nagyokat kacagva mondogatták, hogy „meglátszik, melyik tejből lesz a jó túró", egy varázslás alkalmával pedig megszólalt Nagó király, és tudtára adta a jelenlevőknek, hogy a hősnek igen nagy esze van.

Alighogy Makunaíma elmúlt hatéves, egy tökkobakban vizet adta neki, és attól fogva ő is úgy beszélt, mint bárki más. Kérte az anyját, hogy tegye le a manióka-gumót, ne reszelje tovább az abrakos tarisznyába, inkább vigye el őt sétálni az őserdőbe. De az anyja nem vitte el, mert nem hagyhatta ott a maniókát, nem bizony. Makunaíma egész nap sírdogált. Éjszakára sem hagyta abba a sírást. Másnap behunyt bal szemmel leste az anyját, mikor lát neki a munkának. Aztán arra kérte, hogy tegye le a kétfülű cirokkosarat, ne fonja tovább, inkább vigye el őt sétálni az őserdőbe. Az anyja nem vitte el, mert nem hagyhatta ott a kosarat, nem bizony. Hanem megkérte a menyét, Zsigé asszonyát, hogy vigye el a gyerkőcét sétálni. Zsigé asszonya igen fiatal volt, és Szofarának hívták. Óvatosan ment oda a kisfiúhoz, de ez egyszer Makunaíma illedelmesen viselte magát, és nem nyúlkált a bájai után. A lány hátára vette a legénykét, és elgyalogolt a folyóparton álló aninga-pálma fáig. A folyó megállt, és édes dallamokat csalt elő a zsavari-pálma levelei közül. Szép volt a vidék, gödények és kárókatonák serege játszadozott a folyóág országútján, ameddig a szem ellátott. A folyópartra érve a lány letette Makunaímát, de a kisfiú egyre csak sírdogált, hogy sok a hangya... és kérte Szofarát, hogy vigye be az őserdő mélyére, a domb lábáig, a lány pedig bevitte. Ám alighogy lerakta őt az ártéri erdő tatorakákái, kontyvirágai és tradeszkanciái közé, a gyerkőce nőni-növekedni kezdett, és egy szempillantás alatt átváltozott daliás hercegfivá. Kóricáltak napestig.

Amikor visszamentek a faluba, a lány nagyon fáradt volt, annyit járt a hátán a gyerekkel, Igazából a hős egész nap megállás nélkül fickándozott vele. Alighogy Szofará lefektette Makunaímát a függőágyba, megérkezett merítőhálójával Zsigé a halászatból, hát a párja nem dolgozott semmit. Zsigé megmérgesedett, és miután kiszedte magából a kullancsokat, alaposan ellátta Szofará baját. A menyecske némán tűrte a verést.

Zsigé nem sejtett semmit, és nekiállt, hogy karoá-rostból kötelet fonjon. Friss tapírnyomot talált, és csapdát akart állítani az állatnak. Makunaíma kért egy darabka karoá-rostot a bátyjától, de Zsigé azt felelte, hogy ez nem gyereknek való játékszer. Makunaíma erre rettentő nagy óbégatást csapott, és mindenkinek alaposan elrontotta az éjszakai nyugalmát.

Másnap Zsigé korán kelt, mert fel akarta állítani a csapdát, és amikor meglátta az orrát lógató csöppséget, így köszönt oda neki:

– Jónapot, mások lelkecskéje!

Ám Makunaíma duzzogott, és nem szólt egy szót sem.

– Nem akarsz velem beszélni?

– Beteg vagyok.

– Mi bajod?

Erre Makunaíma megint elkezdte, hogy adjon neki karoá-rostot. Zsigé dühösen nézett rá, azután elküldte a párját, hogy hozzon egy szálat a gyereknek, és az asszony hozott is. Makunaíma megköszönte a karoá-rostot, elment a varázslóhoz, és megkérte, hogy fonjon neki a karoá-rostból kötelet, azután fújja be jól a dohány füstjével.

Amikor minden készen volt, Makunaíma megkérte az anyját, hogy ne kevergesse tovább a rotyogó maniókakását, inkább vigye el őt sétálni az őserdőbe. A szüle nem hagyhatta ott a manióka-kását, ám Zsigé csalfa asszonya nyomban ott termett, és azt mondta az anyóságnak, hogy ő a „szolgálatára áll". Hátára ültette a gyerkőcöt, és elindult az őserdőbe.

Amikor letette őt az ártéri erdő disznóparaj-tövei és brazilfái közé, az apróság nőni-növekedni kezdett, és átváltozott daliás hercegfinak. Az mondta Szofarának, hogy várjon egy kicsit, majd ha visszajön, akkor fickándoznak, és elment a tapír ivóhelyéhez, hogy csapdát állítson neki. Már későre járt, amikor megérkeztek a sétáról, éppen akkor toppant be Zsigé is, aki a tapír csapását járta, hogy kelepcét vessen az állatnak. Hát a párja nem dolgozott semmit. Zsigét elöntötte a méreg, és még mielőtt kiszedte volna magából a kullancsokat, alaposan eldöngette a párját. Szofará megadással tűrte a verést.

Másnap, amikor a hajnal még alig kapaszkodott fel a fák csúcsára, Makunaíma nagy-nagy óbégatásba kezdett, fölverte az egész falut, hogy menjenek el a tapír ivóhelyéhez, és nézzék meg, milyen hatalmas állatot fogott! Ám nem figyelt rá senki, és az emberek nekifogtak napi munkájuknak.

Makunaíma ógott-mógott egy darabig, azután megkérte Szofarát, hogy fusson el az ivóhelyhez, már csak kíváncsiságból is. A lány el is futott, és visszafelé mindenkinek elújságolta, hogy egy jól megtermett, döglött tapír van a csapdában. A törzs apraja-nagyja elvonult az elejtett vadhoz, és mindenki magasztalta a legényke nagy eszét. Amikor Zsigé megérkezett az üres karoá-rost hurokkal, valamennyien az elejtett vad körül szorgoskodtak, segített ő is. Ám amikor elosztották a húst, egy darabot sem adott belőle Makunaímának, csak beleket. A hős bosszút esküdött.

Másnap megkérte Szofarát, hogy vigye el őt sétálni, és napszálltáig az erdőben maradtak. amint beértek a sűrűségbe, a kisfiú átváltozott forróvérű hercegfivá. Fickándoztak. Miután már háromszor kedvüket töltötték, kergetőzni kezdtek, és egymást babirkálva futottak végig az erdőn. Először csak cirógatták, majd birizgélték egymást, utána homokba temetkeztek, szalmalánggal perzselkedtek, minden dévajságot kipróbáltak. Makunaíma felkapott egy vastag balzsamkopál ágat, és elbújt a parakaucsukfa mögé.

Amikor Szofará elfutott előtte, fejére csapott a husánggal. Olyan lyukat ütött rajta, hogy a leány a kacagástól fuldokolva zuhant a lábához. Belecsimpaszkodott a fiú lába szárába. Makunaíma kéjesen nyögött, a roppant fatörzshöz simulva. A leány a szájába vette és leharapta a fiú nagylábujját. Makunaíma zokogott a gyönyörűségtől, miközben a lábából ömlő vérrel végigpettyezte a leány testét. Azután megfeszítette az izmait, fellendült egy liántrapézra, és nagyokat szökkenve egy szempillantás alatt a parakaucsukfa legfelső ágán termett. Szofará a nyomában kúszott. A vékonyka ág remegve hajlott meg a hercegfi súlya alatt. Amikor a leány is felért a fa sudarára, ég és föld között lebegve újra fickándoztak. Miután kedvüket töltötték, Makunaíma meg akarta bóbitolni Szofarát. A szilaj lendülettől ívbe hajolt a teste, de nem tudta befejezni a mozdulatot, mert letört az ág, mindketten lebukfenceztek a mélybe, és elterültek a földön. Amikor a hős magához tért kábulatából, körbepillantott, de a lányt nem látta sehol. Már éppen fel akart tápászkodni, hogy a keresésére induljon, amikor a feje fölül, egy alacsony ágról a jaguár szörnyű, öblös morgása hasított bele a csöndbe. A hős kővé meredt a rémülettől, és még a szemét is behunyta, hogy ne is lássa, hogyan falja fel őt a vadállat. Hirtelen kacarászás ütötte meg a fülét, és egy nyálcsöpp hullott a mellére: a leány volt a jaguár. Makunaíma köveket hajigált felé, és amikor megsebezte, Szofará rikoltozott a gyönyörűségtől, és kifröccsenő vérével tarkára tetoválta az alatta álló legény testét. Végül egy kő felhasította a leány szája sarkát, és kitörte három fogát. Szofará elrugaszkodott az ágtól, és zsupsz!, lovagló ülésben egyenesen a hős hasára szökkent. Makunaíma meg egész testével körbeölelte őt, és nyüszített az élvezettől. Megint vigadoztak.

A Vacsoracsillag már az égen ragyogott, amikor a menyecske hazatért; halálosan fáradt volt, mert egész nap cipelnie kellett a gyereket a hátán. Zsigé azonban megsejtett valamit, és utánuk ment az őserdőbe; kileste Makunaíma

átváltozását, meg ami azután történt. Zsigé világéletében szörnyen ostoba fickó volt. Haragra gerjedt. Felkapott egy tatu-farkat, és buzgón csépelni kezdte a hős ülepét. Makunaíma erre olyan borzasztó sivalkodásba fogott, hogy a rémülettől az éjszaka egészen kicsire zsugorodott, tucatjával hullottak le a madarak, és azon nyomban kővé váltak.

Amikor Zsigé belefáradt a verésbe, Makunaíma befutott a sarjerdőbe, kardeiro-gyökeret rágott, és már kutya baja sem volt. Zsigé visszavitte Szofarát az apjához, aztán kezét-lábát szétvetve, elégedetten dőlt végig a függőágyban.

II. FÉRFIKOR

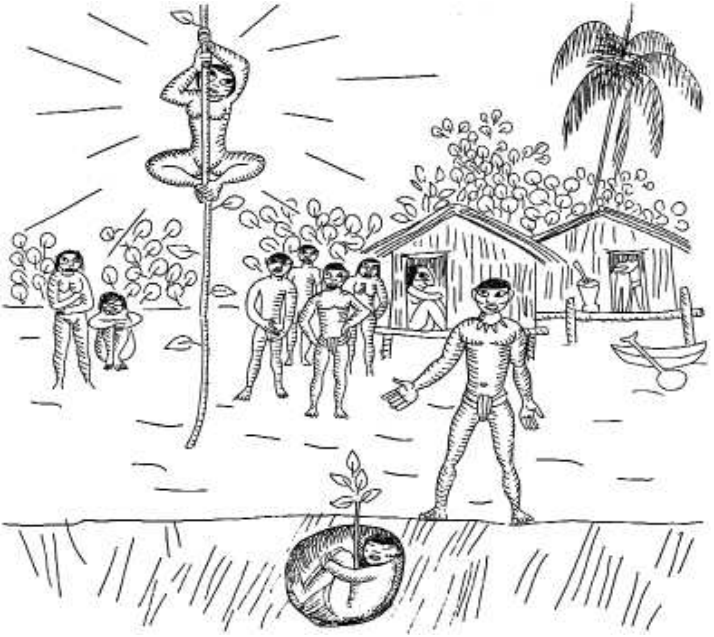

ZSIGÉ VILÁGÉLETÉBEN nagyon ostoba volt. Már másnap kerített magának egy újabb fehérszemélyt, és a karjánál fogva vonszolta a kunyhóba. A fehérszemély Zsigé új asszonya volt, és Irikinek hívták. Iriki megállás nélkül csinosítgatta magát, és csigába tekert hajában mindig ott rejtőzött egy élő patkány. Az arcát tolu-balzsammal és sárgabecővel kenegette, a száját pedig minden reggel az asszai-pálma gyümölcsével festette pirosra. Azután bedörzsölte citromfűvel, és ettől az ajka kárminpirosan ragyogott. Amikor mindezzel végzett, Iriki egy gyapotköpenyt terített magára, amit a fekete eperfa feketéjével és a zöld eperfa zöldjével festettek csíkosra, a haját pedig beillatosította a virágzó gyantafa nedvével. Iriki szép volt.

Miután egyesült erővel fölfalták Makunaíma tapírját, a falura megint az éhség napjai köszöntöttek. Hiába járták az erdőt, nem került vad az útjukba, még egy árva kilencöves tatu sem. Ráadásul Maanape megölt egy inia-delfint, és emiatt az inia-delfin apja, Maraginga, a szarvasbéka is megharagudott rájuk. Parancsára megáradt a folyó, és a víz alatt mind elrohadt a kukorica. Mindent megettek, még az összeszáradt manióka-korpa is elfogyott; hiába égett éjjelnappal egy hatalmas máglya, csak arra volt jó, hogy a hideget elűzze. Egy falásnyi ennivalójuk sem volt, amit megsüthettek volna rajta.

Makunaímának pedig kedve szottyant egy kis mulatságra. Azt mondta a bátyjainak, hogy a folyóban még nagyon sok hal van: tenyérlazacok, fantomlazacok, pontylazacok meg szekercelazacok, dobjanak mérgező timbó-gyökeret a vízbe, hogy kifoghassák őket. Maanape azt felelte:

– Nincs már ernyős timbó a környéken.

Makunaíma ravaszul így beszélt:

– Arrafelé, a szurdok mellett, ahol az elásott kincs van, tömérdek ernyős timbót láttam.

– Na, akkor gyere velünk, s mutasd meg, hogy hol láttad.

Útnak indultak. A partoldal csalóka volt, és a sűrűlombú szeibafák között alig lehetett látni, hogy hol végződik a száraz és hol kezdődik a víz. Maanape és Zsigé lelkesen kutatott az ernyős timbó után, már fülig sárosak voltak, és nagyokat estek, zsuppsza-zsupsz!, a vízzel borított, süppedékes talajon. Torkuk szakadtából óbégattak, és nagyokat ugrálva igyekeztek kifelé a gödrökből, miközben szorosan a farukra szorították a kezüket, hogy az álnok kis fonálharcsák beléjük ne csusszanjanak. Makunaíma majd meghalt a nevetéstől, amikor látta, hogy timbóra vadászó fivérei hogyan fintorognak és hadonásznak nagy igyekezetükben. Úgy csinált, mintha ő is keresgélne, de el nem mozdult állóhelyéből, nem bizony, megvetette a lábát egy száraz zsombékon. Amikor a bátyjai a közelében jártak, egészen a földig görnyedt, és nagyokat nyögött az igyekezettől.

– Azért beleszakadnod nem kell, öcskös!

Na, erre Makunaíma leült a folyó partjára, és lábával a vizet pacskolva, hajtotta magáról a szúnyogokat. Rettentő sok szúnyog járt arrafelé: dalosszúnyogok, foltos maláriaszúnyogok, gyűrűsszúnyogok, tollasszúnyogok, árvaszúnyogok, tócsaszúnyogok, gubacsszúnyogok, bársonyszúnyogok, szóval minden elképzelhető szúnyog. Már délután volt, amikor két bátyja visszament Makunaímához. Nagyon mérgesek voltak, mert egy fia timbótövet sem találtak. A hősnek inába szállt a bátorsága, és sunyítva kérdezte:

– Na, találtatok valamit?

– Találtunk egy fenét!

– Pedig éppen itt láttam az ernyős timbót. Valamikor a timbó is ember volt, akárcsak mi... Biztosan megérezte, hogy őt keressük, és odébbállt. Valamikor a timbó is ember volt, akárcsak mi...

A két fivér csak ámult-bámult a kiskölyök nagy eszén, felkerekedtek, és visszamentek a faluba.

Makunaíma már nagyon nyűgös volt az éhségtől. Egy nap így szólt a szüléhez:

– Édesanyám, ki viszi át a házunkat a folyó túlsó partjára, a meredély tetejére? Mondja meg, ki viszi át? Csukja be egy pillanatra a szemét, édesszüle, és így kérdezze meg.

A szüle becsukta a szemét. Makunaíma megkérte, hogy tartsa csak csukva a szemét, és átvitte a kunyhót, a lábaspolcokat, a nyilakat, a kaskákat, az iszákokat, a vizeshordókat, a szőrszitákat, a hálókat, szóval az összes konyhai készséget a folyó másik partján emelkedő meredély tetején lévő tisztásra. Amikor a szüle kinyitotta a szemét, minden ott volt már, és volt vad, hal, banántól roskadozó pálmák, szóval volt étel-ital bőven. Na, fogta magát, és elment banánt szedni.

– Meg ne haragudjon, édesanyám, de miért szed le annyi sok banánt?

– Vinni akarok belőle a testvérbátyádnak, Zsigének, meg a szép Irikinek, és a másik bátyádnak, Maanapénak is, mert ők is éhesek.

– Édesanyám, ki viszi át a házunkat a folyó túlsó partjára, a lápvidékre? Mondja meg, ki viszi át? Na, kérdezze csak meg!

A szüle megkérdezte. Makunaíma megkérte, hogy csukja be a szemét, és visszavitt mindent, az egész berendezést, oda, ahol aznap reggel volt, a lápos berek kellős közepére. Amikor a szüle kinyitotta a szemét, minden a régi helyén állt, Maanape bátya, Zsigé bátya meg a szép Iriki kunyhója mellett. És megint csak nyögtek az éhségtől, mindahányan.

Akkor a szüle rettentően megharagudott Makunaímára. A csípőjére ültette, és útnak indult. Átgyalogolt az erdőn, át, egészen a surjánosig, amely az Ördög Kosarának nevezett vidéken sarjadt. Ment másfél mérföldet, az őserdő elveszett a távolban, a köves fennsíkon csak egy-egy kesufa bólogatott. Még a gulyamadár rikoltozása sem verte fel a kietlen tájon ülő csendet. A szüle megállt a kopár pusztaság

legközepén, ahol nem járt a madár sem, letette a gyerkőcét a földre, és így beszélt hozzá:

– Az anyád most elmegy. Te meg itt maradsz magadra a fennsík közepén, és senki sem fogja gondodat viselni.

Ezzel elballagott. Makunaíma szemügyre vette a kihalt vidéket, és úgy érezte, hogy mindjárt sírva fakad. De nem járt arra egy lélek sem, hát nem sírt, nem bizony. Összeszedte minden bátorságát, és meg-megcsukló görbe lábacskáin útnak indult. Céltalanul kóborolt egy hétig, azután összetalálkozott a húst sütő Kurrupirával, meg a kutyájával, Papamellel. A Kurrupira egy mesebeli lény, akinek hátrafelé áll a lába feje, a sörtéspálma rügyében lakik, és füstölnivaló dohányt kér minden arra járótól. Makunaíma így szólt hozzá:

– Öregapám, adjon egy kis vadhúst, mert ehetnék.

– Adok én, hogyne adnék – felelte a Kurrupira.

Levágott egy darab húst a lábából, megsütötte, és odaadta a fiúcskának, azután megkérdezte tőle:

– Mi dógod ebben a pusztaságban, fijam?

– Sétálok!

– Na ne viccejj mán!

– Pedig így van, sétálok...

És elmondta, hogy az anyja megbüntette őt, mert gonosz volt a két bátyjával. Nagyokat kacagva mesélte el, hogyan vitte vissza megint a kunyhójukat a semlyékes berekbe. A Kurrupira ránézett, és így dünnyögött az orra alatt:

– Nem vagy te gyerek mán, fijam, nem vagy te gyerek mán, nem bizony, csak felnőtt ember csinál ilyet...

Makunaíma megköszönte a vendéglátást, és megkérte a Kurrupirát, hogy mutassa meg neki az utat a tapanyumaszindiánok faluja felé. Ám a Kurrupira meg akarta enni a hőst, ezért rossz utat mutatott neki:

– Errefelé indujj, gyerek-ember, errefelé indujj, menny el a fa előtt, ott ni, aztán kanyaroggy bal kéz felé, perdüjj meg a sarkad körül, és a fák alatt gyere vissza ide.

Makunaíma elindult, hogy körbejárjon, de amikor

odaért a fa elé, megvakarta a lábacskáját, és így dünnyögött:

– Jaj, semmi kedvem!... – és ment tovább egyenesen.

A Kurrupira hosszú ideig várt, de a gyerkőc csak nem jött vissza... Akkor a szörny fölpattant egy szarvasra, mert a szarvas a Kurrupira lova, kerek lábát a fürge állat véknyába verte, és sebesen elporzott, közben így kiabált:

– Lábam húsa! Lábam húsa!

A hős gyomrából ráfelelt a hús:

– Mit akarsz?

Makunaíma szedte a lábát, ahogy csak bírta, és futva ért a bozóttal benőtt vidékre, a Kurrupira azonban gyorsabb volt, mint ő, és lassan-lassan a sarkába került:

– Lábam húsa? Lábam húsa!

A lába húsa ráfelelt:

– Mit akarsz?

A kisfiú kétségbeesetten szaladt. Az ördög verte a feleségét, a vén Vei anyónak, a Napnak sugarai ráhullottak az esőcseppekre, és a fény szétpergett, mint a morzsolt kukorica. Makunaíma odaért egy tócsához, ivott a zavaros vízből, és kihányta a húst.

– Lábam húsa! Lábam húsa! – kiabálta a Kurrupira, egészen közelről.

– Mit akarsz? – felelt rá a lába húsa, a tócsában fekve.

Makunaíma bevetette magát a tócsa másik oldalán növő zöld disznóparéj közé, és kereket oldott.

Másfél mérfölddel odébb, egy hangyaboly mögül énekszót hallott:

„Gumót reszel a paka..." – énekelte valaki lassan, komótosan.

Odament, és összetalálkozott a pettyes pakával, aki éppen maniókát reszelt egy pálmarost zsákba.

– Öreganyám, adjon nekem egy kis maniókát, mert ehetnék.

– Adok én, hogyne adnék – felelte a pettyes paka.

Adott a gyereknek a maniókából, és megkérdezte:

– Mit csinálsz itt a bozótosban, kisunokám?
– Sétálok.
– Na ne mondd!
– Hát pedig: sétálok!

És elmondta, hogyan szedte rá a Kurrupirát, közben pedig teli torokból hahotázott. A pettyes paka ránézett a szeme sarkából, és így dörmögött:

– Egy gyerek ilyet nem csinál, kisunokám, egy gyerek ilyet nem csinál, nem bizony. De majd én teszek róla, hogy a tested is felnőjön az eszedhez.

Felkapta hirtelen a manióka mérgező levével teli sajtárt, és ami benne volt, mind a kisfiúra loccsantotta. Makunaíma rémülten hőkölt hátra, de csak a fejét sikerült elkapnia, a teste többi részén végigfolyt a lé. A hős prüszkölt egy nagyot, aztán nőni kezdett: nőtt-növekedett. A teste megnyúlt, kifejlődött, megizmosodott, jókötésű felnőtt férfi lett belőle. Ám a feje, amit nem ért a manióka leve, mindörökre kerek maradt. az arcáról soha el nem tűnt az együgyű gyermeki csodálkozás.

Makunaíma megköszönte a varázslást, és eliramodott a szülőfaluja felé. Szerelmesen rajzottak a bogarak, zümmögésük betöltötte az éjszakát, a hangyák hosszú sorokban vonultak a földön, a szúnyogok könnyű felhőkként keringtek a víz felett. A levegő szinte izzott a forróságtól. Az öreg tapanyumasz-indián asszony a távolból meghallotta a fia hangjának foszlányait, és rettentően megijedt. Makunaíma bekötött arccal toppant be, és így szólt:

– Anyám, azt álmodtam, hogy kiesett egy fogam.
– Valaki meghal a családban – felelte a szüle.
– Bizony meghal. Asszonyanyám már csak egy napfordulásnyi időig él. És azért nem többet, mert engem a világra hozott.

Másnap a két idősebb testvér elment halászni és vadászni, a szüle kiment az őserdőbe vágott szántóföldre, és Makunaíma egyedül maradt Zsigé asszonyával. Akkor szaubahangyává változott, és belemart Irikibe. hogy a kedvében

járjon. De a menyecske messzire elpöccintette a szaubát. Erre Makunaíma orleánfává változott. A szép Iriki kacagott, összeszedte a fa magjait, és csinosítani kezdte magát: kifestette az arcát meg a többi csábos testrészét. Iriki gyönyörű volt. Akkor Makunaíma örömében visszaváltozott férfivá, és a kedvét töltötte Zsigé asszonyával.

Amikor a két idősebb testvér visszatért a vadászatból, Zsigé azonnal észrevette, hogy mi történt, de Maanape elmagyarázta neki, hogy Makunaíma most már örökre férfivá változott, mégpedig igen erős férfivá. Maanape varázsló volt. Zsigé látta, hogy a kunyhó dugig van ennivalóval: volt ott banán, volt ott kukorica, volt édes manióka, volt citromos ananászbor, maniókapálinka, volt a folyóból kifogott páncélos harcsa meg tepsifejű harcsa, grenadilla-körte, illatos anóna, abiu-szilva, szapota-szilva, szapota-cseresznye, volt sült szarvashús és friss pakahús, szóval garmadával volt a sok jóféle étel meg ital. Zsigé belátta, hogy haszontalan dolog volna ölre menni az öccsével, és átengedte neki a szép Irikit. Nagyot sóhajtott, kiszedte magából a kullancsokat, és kezét-lábát szétvetve, elégedetten dőlt végig a függőágyban.

Másnap Makunaíma, miután már kora reggel vigadozott egy sort a szép Irikivel, elindult sétálni. Keresztülvágott a Szép Kő elvarázsolt királyságán, amely Pernambuco-ban terült el, és már Santarém városa felé közeledett, amikor meglátott egy fias szarvasünőt.

– No, ezt nyílvégre kapom – mondta. És a szarvasünő nyomába eredt. A szarvasünő könnyedén megugrott, de a hős megfogta a fiát, aki alig járt még. Elrejtőzött egy fehér kvebracsófa mögött, és addig bökdöste a szarvasborjút, amíg az el nem bőgte magát. Az ünő szinte az eszét vesztette, kiguvadt a szeme, megfordult és rohant, rohant visszafelé; megállt előttük, és szerelmesen sírdogált. Akkor a hős lenyilazta a fias szarvast. A szarvas elzuhant, kettőthármat rúgott, majd élettelenül végignyúlt a földön. A hős győzelmi dalra fakadt. Odament a szarvasünőhöz, nézte-

nézegette, majd, jaj! nagyot kiáltott, és elájult. Anyanga, a gonosz szellem űzött tréfát vele... Nem volt az szarvasünő, akit meglőtt, nem bizony, a saját tapanyumasz-indián szülőanyját nyilazta le, és a szüle feküdt most ott élettelenül; a bőrét összevissza hasogatták az őserdő titara-pálmái és oszlopkaktuszai.

Amikor a hős magához tért, odahívta a két fivérét, és hármasban virrasztottak egész éjszaka; keservesen sírtak, közben-közben oloniti pálinkát ittak. maniókalepényt és halat ettek. Hajnal felé a szüle testét belecsavarták egy függőágyba, és elindultak, hogy eltemessék egy kő alatt a Tokandirák Atyjának földjén. Maanape a katimbó szertartás papja volt, és varázsló, ő készítette el a sírfeliratot. Így nézett ki:

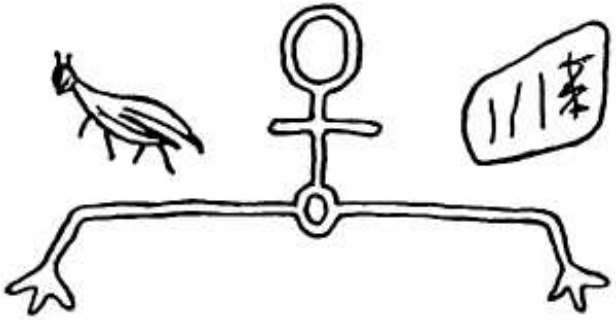

A fivérek addig böjtöltek, ameddig megkívánta a hagyomány; Makunaíma a böjt ideje alatt mindégig hőshöz méltóan jajveszékelt. A halott asszony hasa nőtt-növekedett, és az esős évszak végére jókora domb nőtt belőle. Akkor Makunaíma kézen fogta Irikit, Iriki kézen fogta Maanapét, Maanape kézen fogta Zsigét, és négyesben nekiindultak a nagyvilágnak.

III. SZÍ, A VADON ANYJA

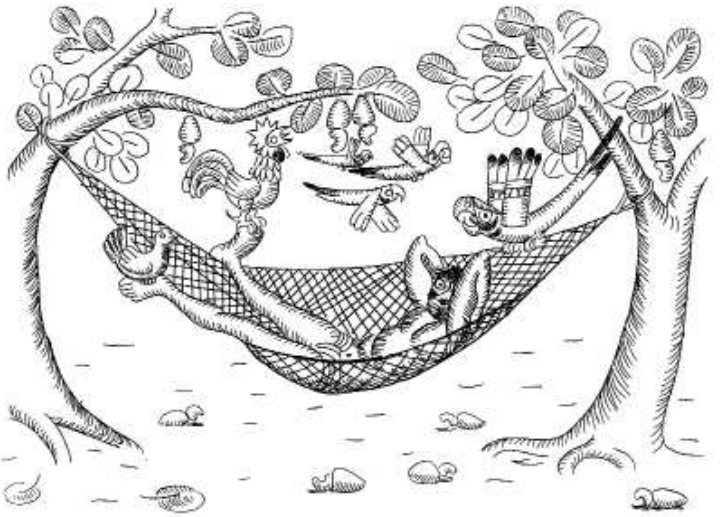

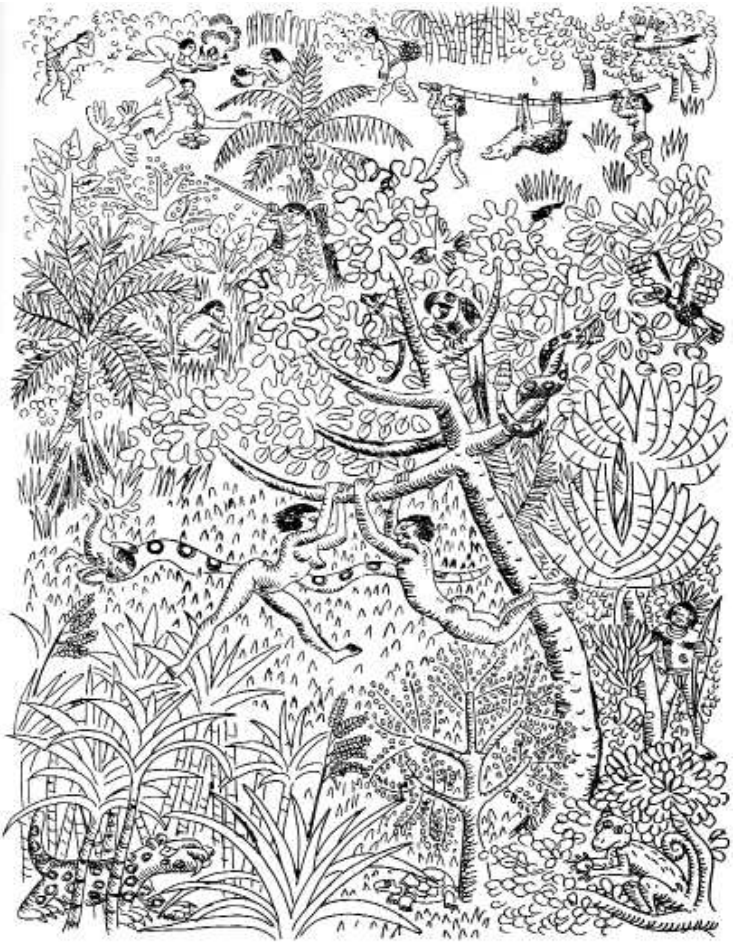

EGY ÍZBEN a négy utazó az őserdő egyik ösvényén bandukolt, rettenetesen szomjasak voltak már, mert réges-régen elhagyták a vizes berkek és a tocsogók vidékét. Errefelé még a vörös mombin-szilva sem nőtt, és Vei, a Nap a lombok résein átbújva megállás nélkül korbácsolta sugaraival a vándorok hátát. Úgy izzadtak, mintha valamennyien egy vallási körtáncban vettek volna részt, jól beolajozott testtel, de azért csak mentek előre rendületlenül. Makunaíma hirtelen megtorpant, és veszélyre figyelmeztető hatalmas kézmozdulattal hasította két darabba az álmos csöndet. A többiek is azonnal megálltak. Nem hallottak semmit, ám Makunaíma odasúgta nekik:

– Valamit érzek.

Otthagyták a szép Irikit, aki egy kapokfa gyökerére letelepedve rögtön nekilátott szépítkezni, és óvatosan megindultak előre. Vei régen elunta már, hogy sugaraival a három fivér hátát csépelje, amikor másfél mérfölddel odább a magányosan cserkésző Makunaíma egy alvó asszonyra bukkant. Szí volt az, a Vadon Anyja, Kiszáradt jobb mellét megpillantva a hős rögtön tudta, hogy a magányos asszonyok törzséhez tartozik, akik a Nyamundá tiszta vizéből táplálkozó Hold Tükre tengerszem partjain élnek. Nagyon szép asszony volt, szenvedélyektől elnyűtt testét zsenippabecővel festette színesre.

A hős rávetette magát, hogy fickándozzon vele. Ám Szí nem akart a hőssel fickándozni. Elővarázsolt egy háromágú szigonyt, erre Makunaíma a vadászkése után kapott. Szörnyű viadal kezdődött, a lombok sátra alatt visszhangzottak a küzdők kiáltásai, és a madarak teste egészen összezsugorodott a félelemtől. A hős vesztésre állt. Egy ökölcsapástól eleredt az orra vére, az ülepén pedig mély sebet hasított a szigony hegye. Az amazonon egy karcolás sem esett, és

minden egyes mozdulatára újabb és újabb helyen csorrant vér a hős testéből, akinek vérfagyasztó bődüléseitől a madarak rémületükben már egészen kicsire zsugorodtak. Végre a hős belátta, hogy nyakig van a pácban, mert egymaga nem bír el az amazonnal. Futásnak eredt, és a bátyjait szólongatta:

– Segítsetek, mert megöl! Segítsetek, mert megöl!

A két idősebb testvér odafutott, megragadták Szít. Maanape hátracsavarta a karját, Zsigé pedig a dárdával csépelte a fejét. Az amazon védtelenül hanyatlott az őserdő páfrányai közé. Amikor a Vadon Anyja már nem mozdult, Makunaíma odaóvakodott, és kedvére vigadozott vele. Jöttek erre seregestül az aranypapagájok, a vörös ararák, a tuimpapagájok, a fenyőpapagájok, az amazon-papagájok, szóval mindenféle és -fajta papagáj, hogy üdvözöljük Makunaímát, az Őserdő Császárát.

A három testvér útnak indult, vitték magukkal az új asszonyt is. Keresztülvágtak a Virágok Városán, átmentek a Boldogság Vízesése alatt, kikerülték a Keserűségek Folyóját, végiggyalogoltak a Gyönyörűségek Szekérútján, és eljutottak a Drágaságom néven ismert ligeterdőig, amely a Venezuelával határos dombokon terül el. Erről a helyről kormányozta Makunaíma a titokzatos vadont, miközben Szí harcba vezette a háromágú szigonnyal fölfegyverzett asszonyokat.

A hős nyugalomban élt. Gondtalanul teltek napjai, heverészett a függőágyban, amazonhangyákat nyomkodott agyon, apró kortyokban, nagyokat cuppogva szürcsölte kedvenc italát, a pazsuari-likőrt, és amikor a gitár andalító hangjainak kíséretében énekelni kezdett, az erdők puhán visszhangozták énekét, álomba ringatva a kígyókat, a kullancsokat, a szúnyogokat, a hangyákat és a gonosz isteneket.

Szí gyantaszagúan és a küzdelmekben szerzett sebektől vérezve tért haza éjszakánként, és nyomban fölmászott a függőágyba, amit ő maga csomózott össze hajszálaiból.

Édes kettesben fickándoztak egy sort, és utána teli szájjal kacagtak egymásra.

Hosszú-hosszú ideig kacagtak, összebújva. Színek annyira jó szaga volt, hogy Makunaíma egészen elernyedt a gyönyörűségtől.

– Tyű, de jó szagod van, kincsem!, susogta elragadtatással a hős. Az orrcimpái még jobban kitágultak, és olyan nagy szédülés kerítette őt hatalmába, hogy az álom lassan csordogálni kezdett a szempilláiról. Ám a Vadon Anyjának még nem csillapodott a vágya, és a kettejüket szorosan egymásba ölelő függőágyat meg-meghintáztatva, újabb fickándozásra ösztökélte a társát. A halálosan álmos és bosszús Makunaíma nem akarta, hogy csorba essen a jó hírén, hát fickándozott még vele, de amikor Szí, nagy gyönyörűségében, együtt akart vele kacagni:

– Jaj, semmi kedvem..., susogta elhalóan a kizsigerelt hős. És hátat fordítva párjának, mély álomba merült. Szí azt szerette volna, ha tovább fickándoznak... Bíztatta-ösztökélte őt... A hős aludt, mint egy darab fa. Akkor a Vadon Anyja elővette a szigonyt, és böködni kezdte vele a hőst. Makunaíma föleszmélt, és hatalmasakat kacagva hánytavetette magát a csiklandozástól.

– Ne csináld ezt, kincsem!

– De csinálom!

– Hadd aludjak, tubicám...

– Gyere, fickándozzunk.

– Jaj, semmi kedvem...

De azért tovább fickándoztak.

Ám megesett néha, hogy Makunaíma túl sokat kortyolt a pazsuari-likőrből, és ilyenkor Szí igencsak elázott állapotban találta az Őserdő Császárát. Fickándozni kezdtek, de a hős egyszer csak se szó, se beszéd, abbahagyta.

– Na, mi van, te hős?

– Hogyhogy mi?

– Hát nem csinálod tovább?

– Mit csináljak tovább?

– Megáll az eszem, az ember fickándozik itt veled, te meg hipp-hopp abbahagyod a kellős közepén!

– Jaj, semmi kedvem...

Makunaíma mozdulni sem tudott, olyan részeg volt. Belefúrta magát asszonya hajkoronájába, és boldog mosollyal az ajkán, elszenderedett.

Szí akkor ravasz cselhez folyamodott, hogy feltüzelje a férfit. Elment az erdőbe, csokorba kötötte a csalán tüzesen perzselő leveleit, és addig paskolta-lapogatta velük a hős kakasát meg a maga portékáját, amíg a parázsló bizsergés beléjük nem költözött egészen. Makunaímában szilajul magasra csapott a szenvedély. Szíben nem kevésbé. És csodálatos indulatuk kifogyhatatlan bőségében dúskálva, újra meg újra szenvedélyesen ölelték egymást.

De vágyuk mégis az álmatlan éjszakákon volt a legféktelenebb. A földet ilyenkor elborította a lángoló csillagokból alázúduló tüzes olaj, amelynek perzselő forróságát el nem viselte senki, és az őserdőt a tűzvészek izzó lehelete töltötte be. A madarak nem tudtak megmaradni a fészkükben. Nyugtalanul forgatták a fejüket, kirebbentek a közeli galylyakra, és a létezés különös varázslata folytán, fáradhatatlanul zengtek-daloltak az éj sötétjében, mintha már a hajnalt köszöntenék. Szörnyű volt a hangzavar, súlyos illat töltötte be a levegőt, és a hőség az elviselhetetlenségig fokozódott.

Makunaíma meglódította a függőágyat, és messzire röpítette belőle Szít. Szí felébredt, és fúriaként csapott le Makunaímára. Fickándoztak. És amikor a szenvedély már egészen elűzte a szemükből az álmot, az enyelgés egészen új formáiban kerestek felfrissülést.

Még hat hónap sem telt el, amikor a Vadon Anyja egy skarlátszínű csecsemőt hozott a világra. Az esemény hírére Bahia-ból, Recife-ből, Rio Grande de Norte-ból és Paraíba-ból eljöttek a köztiszteletben álló félvér matrónák, és a Vadon Anyjának a rontást hozó szellemek vörös színében ragyogó, zsinórokból és vékony szíjakból összecsomózott

nyakláncot ajándékoztak, mert mostantól fogva Szí volt a skarlátzsinór szertartásmestere a Karácsonyi Pásztorjátékokon. Elégedetten és örvendező szívvel mentek el, újra meg újra táncra perdültek, és nyomukban a futballrajongók, strómanok, szeladonok, arszlánok, ficsúrok, gavallérok, szóval az aranyifjak népes serege haladt. Makunaíma a hagyományok által megszabott idő alatt nem csinált semmit, de böjtölni nem volt hajlandó.

A kisdednek lapos volt a feje, és Makunaíma még jobban ellapította, mert minden nap jó nagyokat csapott rá, miközben így beszélt:

– Fiam, nőj gyorsan, hogy São Paulo-ba menj, és sok pénzt keressél.

Az asszonyok nagyon szerették a skarlátszínű fiúcskát, és amikor először megfürdették, ráaggatták a törzs valamennyi ékszerét, hogy a csöppség mindig gazdag legyen. Egy ollót hozattak Bolíviából, és szétnyitva becsúsztatták a vánkos alá, hogyha jön Tutu Marambá, a rossz szellem, ne szívja ki az újszülött köldökét és Szí nagylábujját. Tutu Marambá megérkezett, nekiütközött az ollónak, és azt hitte, célhoz ért: megszopogatta a szárát, és elégedetten elment. Csak most kezdtek el igazán gondoskodni a csöppségről. Hozattak neki a São Paulo-i Ana Francisca de Almeida Leite Morais asszony nevezetes kötött gyapjúcipőcskéiből egy párat, és a pernambuco-i Joaquina Leitão asszony, vagy ismertebb nevén Quinquina Cacunda saját készítésű, „Alpesek Rózsája", „Guabiroba Virága" és „Érted Emészt a Bánat" elnevezésű csipkéiből is néhányat. Az óbidosi Louro Vieira nővérek legjobb tamarinduszlevéből is leszűrettek egy üveggel, hogy az apróságnak legyen mivel lenyelnie a féreghajtót. Annyira szép volt minden, hogy az már nem is lehetett igaz!... Ám egyszer a csíkos uhu rászállt a császár kunyhójára, és baljós kiáltása belehasított a csöndbe. Makunaíma minden ízében reszketni kezdett a rémülettől, de annyira ám, hogy még a szúnyogokat is elijesztette a környékről, azután elővette a pazsuari-likőrt, és ala-

posan benyakalt belőle: azt hitte, hogy így sikerül elijesztenie a rettenetet. Annyit ivott, hogy egész éjszaka aludt tőle, mint akit agyonvertek. Akkor eljött a Fekete Kobra, és addig szívta Szí ép mellét, amíg egy csöpp tej is volt benne. És mivel Zsigének nem sikerült anyává tenni egy amazont sem, a csöppség tej nélkül maradt. Másnap hiába szívta az anyja mellét, hogy majd belekékült, semmi. Egyszer csak sóhajtott egy keserveset, és meghalt.

Egy zsabuti-teknős formájára faragott koporsóba tették bele az angyalkát, és a falu közepén temették el, hogy a lidércek meg ne egyék a szemét. A temetés közben megállás nélkül énekeltek, táncoltak, és vedelték a pazsuari-likőrt.

Amikor véget ért a szertartás, Makunaíma asszonya nem vetette le ünnepi díszeit: de leszakított a nyakláncából egy varázserejű, kajmán formájú nefritkő amulettet, a muirakitán-talizmánt, odaadta a társának, és egy liánon fölkúszott az égbe. Ott a magasban él most Szí, könnyű léptekkel jár az útján, nem zavarják többé a hangyák, a testét mindig ékszerek borítják, és fényből van a ruhája, mert csillaggá változott. Ő a Kentaur Bétája.

Másnap, amikor Makunaíma elment, hogy megnézze a fia sírját, látta, hogy a fiúcska testéből kis növény sarjadt. Féltő gonddal nevelték a növénykét, és ez volt a guaranáfa. Porrá zúzott bogyóival az emberek sok betegséget meg tudnak gyógyítani, és felüdítik magukat, ha Vei, a Nap nagy meleget bocsát a földre.

IV. BOIÚNA LUNA, A HOLDDÁ VÁLTOZOTT ANAKONDA KÍGYÓ

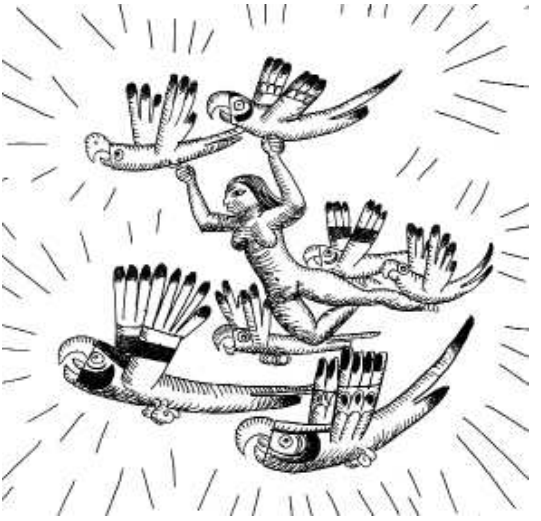

MÁSNAP KORA REGGEL a hős a mindörökre felejthetetlen társ, Szí utáni bánatában kifúrta alsó ajkát, és átdugta rajta a kajmán formájú muirakitán-talizmánt, mint egy ajakpecket. Úgy érezte, hogy mindjárt sírva fakad. Elbúcsúzott az amazonoktól, odahívta a bátyjait, és útnak indultak.

Céltalanul kóboroltak azokban az erdőségekben, amelyek felett most már Makunaíma volt az úr. Amerre csak elhaladt, mindenütt tisztelettel fogadták, a vörös ararák és az aranypapagájok csapata kísérte útján. Éjszakánként, ha rátört a boldogtalanság, felmászott egy asszai-pálmára, amelynek éppen olyan sötétlilák voltak a gyümölcsei, akárcsak az ő lelke, és az égre tekintve, hosszan bámulta Szí örökszép alakját. „Elhagytál, te cudar!" nyögte... Azután szenvedett, szenvedett elviselhetetlenül, a jóságos istenek segítségéért fohászkodott, és hosszú dicsőítő énekeket énekelt hozzájuk...

Rudá, Rudá!
Te, aki kiszárítod az esőket,
Add, hogy az óceán felől jövő szelek
Végigvágtassanak birodalmamon,
A felhők messzire szálljanak,
És az én cudarkám
Tisztán és erősen ragyogjon az égen!...
Add, hogy megszelídüljenek
A folyók vizei,
És én beléjük merülvén
Vigadozhassak az én cudarkámmal,
Aki a vizek tükrében ringatózik!...

Így szólt a dal. Utána lemászott a pálmafáról, és Maanape vállára borulva zokogott tovább; Zsigé vele együtt sír-

dogált és élesztgette a tüzet, hogy a hős meg ne fázzon. Maanape a könnyeit nyelte, és az álom gazdáihoz, Akutipuruhoz, a mókushoz, Murukututuhoz, a pápaszemes bagolyhoz és Dukukuhoz fohászkodva altatódalt dúdolgatott:

Akutipuru,
Add kölcsön az álmodat
Makunaímának,
Aludjon el végre.

Kiszedte a hősből a kullancsokat, és hogy elcsitítsa, ringatni kezdte. A hős lassan-lassan abbahagyta a szipogást, és mély álomba szenderült.

Másnap a három vándor folytatta útját a rejtelmes erdőségeken keresztül. Makunaímát mindenfelé hűségesen követte kísérete, a vörös ararák és az aranypapagájok csapata.

Mentek-mendegéltek, míg egy ízben, amikor a hajnal éppen az éjszaka sötétségét készült elhessenteni, panaszos leányhangot hallottak a távolból. elindultak arrafelé, hogy megnézzék, mi az. Másfél mérföldet gyalogoltak, és egy zuhogóra találtak, amelyik úgy sírt, mint a záporeső. Makunaíma megkérdezte a zuhogót:

– Hát veled meg mi történt?

– Bruhühü!

– No, mondd el, mi a baj!

Akkor a vízesés elmesélte, hogy mi történt vele.

– Tudd meg, hogy engem Naipinak hívnak, és Mexo-Mexoitiki törzsfőnök az apám, akinek a neve az én nyelvemen annyit tesz, hogy Kúszik-mászik. Csodálatosan szép leány voltam, és a környéken minden ifjú törzsfőnök szeretett volna belefeküdni a függőágyamba, hogy megízlelje a testemet, amely lágyabb volt, mint a kapokfa rostja. De amikor valamelyikük meglátogatott, harapásokkal és rúgásokkal fogadtam, mert próbára akartam tenni az erejét. Ám egyikük sem bírta sokáig, és mind egy szálig búsan továbbálltak.

Törzsünk a Vizek Atyjának, Kapeinak, az anakondának rabságában élt. Kapei egy nagy barlangban lakott, a szaubahangyák társaságában, és valahányszor a folyóparti ipéfákat elborították a sárga virágok, eljött a faluba, hogy kiválassza azt a szűzlányt, aki vele hál majd csontvázaktól fehérlő, föld alatti barlangjában.

Amikor testem vércsöppeket hullajtott, remegőn a vágytól, hogy egy férfinak szolgálhasson, ágyasházam márványpálmái között pirkadatkor gyöngybagoly rikoltott, megjelent a faluban Kapei, és engem választott. A folyópart ipéfáit elborította a sárga ragyogás, és az összes virág apám harcosának, a serkenő bajuszú Titszaténak sírástól rázkódó vállára hullott. A szomorúság, mint a vándorhangyák mohó serege, végigtarolta a falut, még a csöndet is felfalta.

Amikor a törzs vénséges-vén varázsló-főnöke megint előhúzta üregéből az éjszakát, Titszaté összegyűjtötte a lehullott virágszirmokat, és elhozta őket a függőágyamba. Ez volt az utolsó szabad éjszakám. És én akkor megharaptam Titszatét.

Fogam nyomán kibuggyant csuklójából a vér, de a legény oda se figyelt rá, nem bizony, fölnyögött szerelmes indulatában, és a számat megtöltötte virágszirmokkal, hogy nem tudtam harapni többé. Azután fölszökkent a függőágyamba, és Naipi mindenben a kedvére tett Titszaténak.

Egymást tépve, szaggatva vigadoztunk, kihulló vér és virágszirom borította be a testünket, és mikor vágyunk csillapult, legyőzőm felkapott engem, vitt magával, és belehajított a kúszócserjék rejtekében partra húzott kéregkenuba. Villámsebesen evezett végig a Zangado folyón, hogy az anakonda utol ne érjen bennünket.

Másnap, amikor az öreg varázsló-főnök megint üregébe rejtette az éjszakát, Kapei eljött értem, de véráztatta függőágyam üresen lengett. Nagyot bődült, és sebesen úszva a nyomunkba eredt. Jött, jött utánunk megállíthatatlanul, iszonyú bőgése egyre közeledett, közel, még közelebb, egé-

szen közel volt már, és aztán a Zangado folyó hullámai magasra csaptak az anakonda teste körül.

Titszaté nem bírta tovább az evezést, annyira elgyengült, a vér megállíthatatlanul buzgott a csukóján ejtett sebből. Ezért aztán nem is gondolhattunk a menekülésre. Kapei elkapott, megforgatott, a feje fölé emelt, és belém fúrta a tekintetét, mint a tapasztalt vénasszonyok: látta, hogy már a kedvére tettem Titszaténak.

Rettentő haragjában össze tudta volna roppantani a világot is, úgy hiszem... engem itt helyben kővé változtatott, Titszatét pedig kihajította a folyó partjára, ahol fa nőtt belőle. Ott ni, ott lent! Ő az a sudár kenyérdiófa, amit ott látni; és ágait a vízbe merítve üzen nekem. Sötétvörös virágai a harapás nyomán kisarjadó vércsöppek, amelyek a lezúduló víz hidegétől megdermedtek.

Kapei itt él alattam, és szüntelenül azt fürkészi, hogy csakugyan a kedvét töltötte-e velem a legény. Kedvét töltötte, úgy bizony, és én ebbe a kőbe zárva az idők legvégezetéig hullatom a könnyeimet, hogy többé már nem tehetek a kedvére az én harcosomnak, Titszaténak...

Elhallgatott. A könnycseppek Makunaíma térdére hullottak, a hőst rázta a zokogás:

– Ha... ha... ha az az anakonda most itt lenne, én... én megölném őt!

Na, akkor rettentő bőgés hallatszott, és Kapei lassan kiemelkedett a vízből. Kapei volt az anakonda, a Vizek Atyja. Makunaíma kihúzta magát, csak úgy sugárzott belőle a hősi elszánás, megindult a szörny felé. Kapei kitátotta a száját, és egy nagy csőrösdarázs-felhőt eresztett ki a torkán. Makunaíma derekasan csapkodott maga körül, és mind egy szálig agyonverte a csőrösdarazsakat. Akkor a szörny egy keskeny bőrszíjat köpött felé, amelynek két végén fémgolyócskák csilingeltek, Ám Makunaíma sarkát abban a pillanatban megmarta egy szövőhangya. A hős a fájdalomtól kábultan összegörnyedt, a szíj elsüvített a feje felett, és Kapei arcába csapódott vissza. Erre még veszettebb

bömbölés tört fel a szörny torkából, és fejével Makunaíma felé vágott. A hős fürgén oldalra szökkent, felkapott egy szikladarabot, és zsupsz! lecsapta vele a rusnya féreg fejét.

A szörny teste görcsösen vonaglott, és belehullt a folyóba, nagy, szelíd szemekkel a világba tekintő feje pedig alázatosan csúszott a hős felé, hogy megcsókolja a lábát. A hős ettől úgy megijedt, hogy nyakába kapta a lábát, és berohant az őserdőbe. A két bátyja utána.

– Várj meg, te böszme, várj meg! – kiáltozta a fej.

Na, erre még jobban futottak. Megtettek másfél mérföldet, aztán hátranéztek. Kapei feje még mindig ott görgött a nyomukban. Rohantak tovább, és amikor a fáradtságtól már rogyadozott a térdük, a folyó partján felmásztak egy kokafára, arra gondolva, hátha a fej továbbgurul. De a fej megállt a fa alatt, és kokabogyót kért. Makunaíma megrázta a fát. A fej összeszedte a földre hullott bogyókat, megette mind, és kért még. Zsigé a vízbe dobálta a bogyókat, de a fej azt mondta, hogy oda biz' nem megy be, de nem ám. Akkor Maanape minden erejét összeszedte, és jó messzire hajított egy bogyót, s amíg a fej elment, hogy megkeresse, a testvérek lemásztak a fáról és elszeleltek. Futottak, futottak, és másfél mérfölddel odább meglátták azt a házat, melyben Cananeia filozoptere élt.

A vénség a ház ajtajában ült, és ódon fóliánsokat olvasgatott. Makunaíma megszólította:

– Hogy vagyunk, hogy vagyunk, filozopter uram?

– Megvagyok, messzi földről jött idegen.

– Hűsölgetünk, hűsölgetünk?

– C'est vrai, bizony így van, ahogy a franciák mondják.

– Na, viszlát, filozopter uram, sietős az utunk...

És nekiiramodtak megint. Egy sóhajtásnyi idő alatt maguk mögött hagyták Caputera és Morrete vidékének történelem előtti korokból származó temetkezési helyeit, és nem sokkal odább egy elhagyott viskóra találtak. Bementek, és jól elreteszelték az ajtót. Akkor Makunaíma észrevette, hogy elvesztette az ajakpecket. Kétségbeesett, mert

ez volt az egyetlen emléke, ami Szítől maradt. Ki akart menni, hogy megkeresse a muirakitán-talizmánt, de a bátyjai nem engedték. Nem telt bele sok idő, megérkezett a fej. Bum! Bum! dörömbölt az ajtón.

– Mit akarsz?

– Nyisd ki az ajtót, hogy bemehessek!

A kajmán tán kinyitotta volna, de ők nem! És a fej nem tudott bemenni. Makunaíma nem tudta, hogy a fej most már a szolgája, és nem azért jár utána, hogy ártson neki. A fej hosszú ideig várt, de amikor látta, hogy nem engedik be, töprengeni kezdett, hogy mitévő legyen. Ha vízzé változna, meginnák, ha szúnyog lenne, elhessentenék, ha vonat lenne, kisiklana, ha folyó volna, rárajzolnák a térképre... Elhatározta: „Én leszek a hold." Bekiabált:

– Nyissátok ki az ajtót, emberek, mondani akarok valamit!

Makunaíma kilesett a kukucskálón, és már nyitotta is az ajtót. Közben odaszólt Zsigének:

– Probléma egy szál se!

Zsigé visszazárta az ajtót. Ettől fogva Brazíliában a „Probléma egy szál se!" kifejezést akkor használják, ha az ember meggondolatlanul belevág valamibe.

Amikor Kapei látta, hogy mégsem engedik be, keserves jajgatásba kezdett, és megkérdezte a madárpókot, segítene-e neki, hogy felmehessen az égbe.

– Fonalamat megolvasztja a Nap – felelt rá a csudanagy pók.

Akkor a fej odahívta az aranyfarkú kacikákat, és éjszaka borult a földre.

– A sötétben nem látni a fonalat, amit szövök – mondta erre a csudanagy pók.

Akkor a fej elment az Andok hegységében, hozott onnan magával egy tökhéjban hideget, és azt mondta:

– Önts ki belőle egy cseppet minden másfél mérföld után, és a fonál fehér lesz a dértől. Indulhatunk?

– Na, induljunk.

A madárpók letelepedett a földre, és szőni kezdte a fonalát. Az első arra járó szellő fölkapta, és az égig repítette a pillekönnyű szálat. Akkor a csudanagy pók felkapaszkodott rajta, és amikor felért a tetejére, kilötykölt egy kevés zúzmarát. És míg a madárpók tovább szőtte fölfelé a fonalát, a mélyből jövő szálat csillogó fehérség vonta be.

– Isten veled, népem, én most felmegyek az égbe.

És a fej útnak indult az ég tágas mezői felé. Foga közé kapta a pókfonalat, és nyelte, nyelte, amilyen szaporán csak tudta. A testvérek kitárták az ajtót, és bámultak utána. Kapei ment, ment egyre feljebb.

– Igazán az égbe mégy, te fej?

– Ühüm – dünnyögte a fej, mert a szája tele volt pókfonállal.

Hajnalodott már, amikor Kapei, az anakonda, a Vizek Atyja, fölért az égbe. A feje kerekre dagadt a temérdek pókfonáltól, amit megevett, és egészen belesápadt az erőlködésbe. Lehulló verejtékcseppjeiből lett a friss harmat. Kapei a deres fonáltól olyan hideg ma is. Azelőtt Kapei volt az anakonda, a Vizek Ura volt, de most már ő a Hold égen járó kerek ábrázata. És a madárpókok attól az időtől fogva szövik éjszaka a hálójukat.

Másnap a fivérek egészen a folyó partjáig bejárták a vidéket, de hiába kerestek-kutattak, a muirakitán-talizmánnak nyoma veszett. Hasztalan kérdezgették végig az élőlényeket, a szárazföldön meg a fákon lakó barnateknősöket, karmosmajmokat, sörtés armadillókat, hosszúfarkú tezsukat és a cafrangosteknősöket; a levegőben röpködő redősszárnyú darazsakat, szaladó kakukkokat, négyszárnyú kakukkokat, fakopácsokat, nyűvágókakukkokat, a kacikamadarat és komáját, a poszméhet, a házi csótányt, meg azt a madarat, amelyik azt kiabálja „Taam!”, és a párját, amelyik így válaszol „Taim!”, a gekkót, aki mindig összevész az oposszummal; a folyóban úszó vitorláshalakat, diszkoszhalakat, cifra gyöngyössügéreket és az óriás arapaimákat; a vízparton sétáló skarlátbatlákat, kanálcsőrű bakcsókat és a

szigonyosgémeket, szóval ezt a temérdek teremtményt, de egyikük sem látott semmit, egyikük sem tudott semmiről. Na, akkor a testvérek megint útnak eredtek, járták tovább a császárság tartományait. Elviselhetetlen volt a nagy csöndesség. Makunaíma néha-néha megállt, és a cudarkájára gondolt... Milyen hatalmas vágyakozás támadt föl benne ilyenkor! Még az idő is megállt tőle. A hős sokáig sírdogált. A könnyek végigfutottak gyermekarcán, és ráfolytak izmos, szőrös mellkasára. Akkor a hős megrázta a kis gyerekfejét, és felsóhajtott:

– Haj, testvérek! Az első szerelemnek nincsen párja, nincs bizony!...

És ment tovább. Mindenfelé tisztelettel köszöntötték, és a nyomából soha el nem maradt a vörös ararák és az aranypapagájok tarka kísérete.

Egyszer, amikor behúzódott az árnyékba, hogy ott várja be bátyjait, akik halászni mentek, a Nyájőrző Kisnéger, a pampák jó szelleme, akihez Makunaíma naponta imádkozott, megszánta a boldogtalan hőst, és elhatározta, hogy segít rajta. Elküldte hozzá az ökörszemet. A hős egyszer csak szapora szárnycsattogást hallott, és egy ökörszem ereszkedett le a térdére. Makunaíma felemelte a karját, és elzavarta az ökörszemet. De nem telt bele egy perc sem, és megint hallotta a surrogást: a kismadár leszállt a hasára. Makunaíma nyugodtan feküdt tovább. Akkor az ökörszem szelíd dalba fogott, és a hős mindent megértett abból, amit dalolt. Arról szólt a dal, hogy Makunaíma azért olyan szomorú, mert amikor a folyóparton felmászott a kokafára, elveszítette a muirakitán-talizmánt. És már – így szólt tovább az ökörszem dala – nem is lehet boldog, mert egy arrauteknős lenyelte a talizmánt, és az a pákász, aki a teknősbékát kifogta, a zöld kőből faragott kajmánt eladta egy Venceslau Pietro Pietra nevű perui vándorárusnak. A talizmán gazdája meggazdagodott, jómódú földbirtokos és köztiszteletben álló polgár lett belőle, és most a híres São Pauloban, a Tieté folyó partján emelkedő pazar nagyvárosban él.

Az ökörszem befejezte énekét, egy kört írt le a levegőben, és elszállt. A hős két bátyja megérkezett a halászásból, és Makunaíma így beszélt hozzájuk:

– Egy nyársas szarvast csalogatva mentem az ösvényen, amikor hopp!, valami birizgálást éreztem az oldalamon. Odakaptam, hát egy jámbor százlábú akadt a kezembe, és elmondta nekem az igazságot.

Akkor aztán Makunaíma szép sorjában elbeszélte, hogy mi lett a muirakitán-talizmán sorsa, és azt mondta a bátyjainak, hogy ha addig él is, elmegy São Paulo-ba, megkeresi azt a bizonyos Venceslau Pietro Pietrát, és visszaveszi tőle az ellopott ajakpecket.

– ... a csörgőkígyó rakjon fészket a fejemen, ha nem találom meg a muirakitán-talizmánt! Ha ti is velem jöttök, annál jobb, de ha nem jöttök, úgy is jó!, inkább egyedül menjen az ember, mint rossz kísérettel. De én konok vagyok ám, mint a varasbéka, és ha valamibe belefogok, akkor azt végigcsinálom, ha belepusztulok is. Elmegyek oda, mert látni akarom, igaz-e, amit az ökörszem, akarom mondani, a százlábú mesélt.

Miután mindezt elmondta, Makunaíma kacagott egy nagyot, mert eszébe jutott, hogy milyen jó hazugsághoz segítette hozzá a madár. Maanape és Zsigé úgy döntött, hogy elkísérik őt, már csak azért is, mert egy hősnek is jól jön néha a segítség.

V. PIAIMÁN, AZ ÓRIÁS

MÁSNAP alig pitymallott még, amikor Makunaíma beült a fatörzs-kenuba, és elevezett a Fekete-folyó torkolatához, hogy elvigye lelkiismeretét a Marapatá-szigetre. Egy tíz méter magas oszlopkaktusz legtetejére tűzte, hogy a szauba-hangyák meg ne rágják. Utána visszatért oda, ahol a bátyjai vártak rá; déltájban felkerekedtek, és a Naptól balkézre elterülő vidékek felé vették útjukat.

Útjuk során sok-sok megpróbáltatásban volt részük, bozótos pusztaságokon, zuhatagokon, zuhatagos folyókon, rengeteg erdőkön, sebes vizű patakokon, omladékos szurdokokon, járhatatlan őserdőkön kellett keresztülverekedniük magukat, ahol a vadon megannyi csodája állta útjukat. Makunaíma és két fivére São Paulo-ba igyekezett. Az Araguaia folyó hátán haladtak céljuk felé. Megannyi kockázatos vállalkozása és kalandjai során a hős egy árva piculát sem tudott összegyűjteni, ám a csillaggá változott erdei amazontól örökölt kincsek ott pihentek az északon elterülő Roraima tartomány sziklaüregeiben. Makunaíma ebből a roppant kincsből nem kevesebb, mint negyvenszer negyvenmillió fürt kakaót vitt magával az útra, mert azon a vidéken a kakaót használták pénz gyanánt. Töméntelen dereglyét megpakolt. Szemet gyönyörködtető látvány volt az Araguaia-n úszó fakéreg-kenuk sora, a kétszáz, párosával egymás mellé kötözött csónak úgy suhant a folyó hátán, mint a kilőtt nyíl. Makunaíma komoran, összevont szemöldökkel állt a vezérhajó orrában, és azt figyelte, hogy a város mikor bukkan föl a messzeségben. Gondolataiban elmerülve rágta ujjait; szemölcs borította már valamennyit, mivel a hős állandóan a csillaggá változott Szí felé bökdösött. Makunaíma bátyjai úgy eveztek, hogy a szúnyogok ijedten rebbentek széjjel, minden egyes evezőcsapásuktól megrázkódott a kétszáz összefűzött kéregkenu, és tucatjával hullot-

tak a vízbe a kakaóbilingek, így aztán a hajók után széles csokoládé-nyomvonal maradt, amelyből élvezettel lakmároztak a diszkoszhalak, a vitorláshalak, a cifra gyöngyössügérek, a bölcsőszájú halak és a vöröshalak.

Egy ízben a Nap apró verejtékpikkelyekkel hintette telistele a három fivér testét, és Makunaímának eszébe jutott, hogy meg kellene fürdeni. De a folyóban nem fürödhettek, mert nyüzsögtek benne a pirányák, és ezek a kis halak annyira vérszomjasak voltak, hogy falkástul rohantak rá egy-egy széttépett nővérükre, és a nagyobb koncért marakodva olykor egy méterre vagy még magasabbra is kiugrottak a vízből. Akkor Makunaíma a folyó közepén magasodó sziklazátonyon észrevett egy vízzel teli mélyedést. Ez a mélyedés éppen olyan volt, mint egy óriás lábnyoma. Odaeveztek a zátonyhoz. A hős beletalpalt a tócsába, és nagyokat visongatott a hideg víztől. Tetőtől talpig lemosta magát. A tócsában varázserejű víz volt, mert a sziklazátony mélyedése az indiánok nagy tanítómesterének, Suménak a lába nyomán keletkezett, még azokban az időkben, amikor az Óriás Jézus Evangéliumát hirdetve járt a brazil indiánok között. Mire a hős befejezte a fürdést, hófehér volt a bőre és kék volt a szeme, mert a víz lemosta róla a feketeséget. Ettől fogva senki sem gondolta volna róla, hogy az éjfekete bőrű tapanyumasz-indiánok törzséből származik.

Amikor Zsigé felfogta, hogy csoda történt, ő is belevetette magát a Sumé hatalmas lába nyomában összegyűlt vízbe. De a vizet már túlságosan bepiszkolta a hős feketesége, és Zsigé hiába mosta-dörzsölte magát, mint egy eszelős, hogy csak úgy fröcskölt a víz mindenfelé, nem tudta lemosni testéről az egész feketeséget; világos bronzszínű maradt a bőre. Makunaíma megsajnálta, és így vigasztalta:

– Figyelj rám, Zsigé, testvérem, fehér ugyan nem lettél, de azért nem vagy egészen fekete sem, és a semminél a kevés is jobb.

Na, Maanape is nekikészülődött a fürdésnek, de Zsigé az összes varázserejű vizet kilötykölte a mélyedésből. Alig ma-

radt valami a fenekén, és Maanape csak a tenyerét meg a talpát tudta megmosni benne. Ezért aztán egészen fekete maradt, mint a tapanyumasz törzs fiai. Csak a tenyere meg a talpa lett rózsaszín, mert megtisztította a szent víz. Makunaíma megsajnálta, és így vigasztalta:

– Ne bánkódj, Maanape, testvérem, bizony mondom, ne bánkódjál, mert Júdás apánknak nálad is nagyobb csúfságban volt része.

A sziklazátonyra tűző napfényben fenséges látványt nyújtott a három testvér; ruha nélkül, szálfaegyenesen álltak ott: az egyik hófehér volt, a másik bronzbarna, a harmadik pedig éjfekete. Az őserdő állatai a szájukat tátva bámulták őket. A kiskajmán, a széleshomlokú kajmán, a mórkajmán, a sárga hasú zsakaré-kajmán, szóval az összes kajmán kidugta a vízből dülledt szemét, hogy jobban lásson. A folyó partjait elborító mocsári kontyvirágok, nyíllevelű kontyvirágok, vízi bombaxok, umbaubafák és kaprifák ágain üldögélő nagyfejű csuklyásmajmok, halálfejes majmok, bőgőmajmok, vörös bőgőmajmok, fekete pókmajmok, gyapjasmajmok, mirikimajmok, csupaszfülű karmosmajmok, szóval a Brazíliában élő mind a negyvenféle majom majd megpukkadt az irigységtől. És a gezerigók: a barátgezerigó, a vörhenyes gezerigó, a kék gezerigó, az ércfényű gezerigó, a feketetorkú rigó, amelyik, ha eszik, nem ad belőle senkinek, a törpe kotinga, a nagyhangú kotinga, a türkizkotinga, a tarajos szirtimadár, szóval ez a sok madár annyira elámult, hogy csak fújta, cifrázta véget nem érően a dalát. Makunaímát elöntötte a méreg. Kezét a fenekére csapta, és odakiáltotta a csudálatba belefeledkezett állatseregletnek:

– Mi az, nem láttatok még fehér embert, he?

Erre aztán a különböző élőlények szétszéledtek, ki-ki elment a dolgára, a három testvér pedig folytatta útját.

Nemsokára a Tieté folyócska vidékére értek, ahol a Bourbon-kávét termesztették, és a kakaóval már nem lehetett fizetni, mert errefelé a lóvé, a rongy, a rupp, a cruzeiro, a steksz, a peták, a piroshasú, az ötszázas, a milreis, a bélás

és a lé, meg a garas, a mani, a korpa, a bankó, a dohány, a zsozsó, a guba, a susu, a bagó, a suska és a grand járta, és húszezer kakaóbilingért még egy hitvány harisnyakötőt sem lehetett kapni. Makunaímát ez nagyon felbosszantotta. Még hogy dolgoznia kelljen, neki, a hősnek... Csüggedten morogta:

– Jaj, semmi kedvem!...

Elhatározta, hogy otthagy csapot-papot, és visszatér szülőföldjére, ahol ő a császár. Ám Maanape a lelkére beszélt:

– Ne légy már olyan puhány, öcsém! A mangróve sem borul gyászba, ha egy rák a végét járja! Az ördögbe is! Ne hagyd el magad, valahogy csak elrendezzük a dolgokat!

Amikor São Paulo-ba érkeztek, Maanape félrerakott egy keveset a vagyonukból, hogy legyen mit enniük, a többit pedig áruba bocsátotta a börzén: az üzleti akcióból mintegy nyolcvanezer reis tiszta haszonra tett szert. Maanape varázsló volt. Nyolcvanezer reis nem ért túlságosan sokat, ám a hős meditált egy darabig, azután így szólt a bátyjaihoz:

– Türelem! Meghúzzuk a derékszíjat, és valahogy csak megélünk ebből is, mert aki sokat kíván, az kicsit se érdemel.

Ebből a kevéske pénzből élt hát Makunaíma.

Egy hűvös alkonyatkor érkezett a három fivér São Paulo pazar városához, amely méltóságteljesen emelkedett a Tieté folyócska két partján. A város előtt a császári papagájhad nagy rikoltozással búcsút vett a hőstől, és a tarka csapat megindult visszafelé északra, az őserdőbe. A három testvér egy különös erdőhöz ért, ahol sűrűn egymás mellett nőttek az inazsápálmák, a koszorúspálmák, a tukumánpálmák, amelyeknek sudarán göndör füstbóbita lengedezett, a kéz ujjaihoz hasonló tagolt, kemény levelek és a kókuszdiók helyett. A csillagok pedig leszálltak a tejfehér ködpermetben fürdő égboltról, és a város utcáin kószáltak. Makunaímának eszébe jutott, hogy meg kellene keresnie közöttük Szít. Jaj, ő ezt az asszonyt soha életében nem fogja elfelejteni, nem bizony, mert azt a varázslatos függőágyat, amely-

ben annyit vigadoztak, párja tulajdon hajszálaiból csomózta össze, és aki egyszer is feküdt ilyen ágyban, a készítőjét soha nem feledheti. Makunaíma járta, járta a várost, de az utcákat és a tereket benépesítő asszonyok a fehérnél is fehérebbek, a halványnál is halványabbak voltak... Makunaíma nagyokat sóhajtott. Testével súrolta az asszonyokat, és ellágyulva dörmögte: „Mani! Mani! manióka leánykái...” Ennyi szépségtől és a nyomában támadó vágytól elvesztette a fejét. Végre kiválasztott magának három asszonyt. Furcsa, lábakon álló függőágyban fickándozott velük, egy olyan nagy kunyhóban, amely még a Paranaguara hegynél is magasabb volt. A hős derekát nagyon nyomta az ágy, ezért keresztbe feküdt az asszonyokon, úgy aludt el a vigadozás után. Az az éjszaka négyezerbe került neki, az ottani pénzben számolva.

A hős elméje egészen összezavarodott. Reggel arra ébredt, hogy lenn az utakon csordába verődött vadállatok száguldoznak roppant bőgéssel, az ijesztően magasodó kunyhók között. Aztán az az ördöngös selyemmajom, amelyik mindig felvitte őt annak a hatalmas háznak a tetejére, ahol aludt... Mennyi rusnya féreg élt errefelé; hörgő-köhögő szörnyetegek, rémalakok, ördögfiak, gonosz szellemek és lidércek sokasága nyüzsgött a dűlőutakon, a föld alatti üregekben, a járatokkal behálózott gyomrú dombokban, ahonnan csapatostul jöttek kifelé a fehérnél is fehérebb bőrű emberek, akik bizonyosan a manióka gyermekei voltak... A hős elméje alaposan összezavarodott. A fehérszemélyek nagyokat kacagva elmagyarázták neki, hogy az a selyemmajom, nem majom, de nem ám, hanem liftnek hívják, és gép. Másnap reggel elmagyarázták azt is, hogy az a tömérdek csipogás, üvöltés, rikoltás, fújás, röfögés, bőgés nem az, aminek hangzik, de nem ám, hanem az autódudák, a csengők, a tülkök, a kürtök hangja, és a gépektől ered az is. A pumák sem pumák, hanem fordnak, hupmobilnak, sevrolének, dodzsnak, marmonnak nevezik őket, és mindegyik gép. A sörényes hangyászok, a tűzkígyók, a bod-

ros füstkoronát viselő inazsápálmák pedig teherautók, villamosok, trolibuszok, fényreklámok, utcai órák, utcai lámpák, rádiók, motorkerékpárok, utcai telefonok, villanyoszlopok, kémények... Gépek azok is, és a városban minden, de minden gép. A hős szótlanul figyelt, és tanult. Néha remegés futott végig a testén. De azután megint feszülten, ijedt álmélkodással fülelt, lesett, tanakodott magában. Irigységgel vegyes tiszteletet érzett e valóban hatalmas istenség iránt, akit a manióka gyermekei Gépnek neveznek; Tupán istenasszony volt ő, a Viharok Anyja, aki még a Vizek Anyjánál is nagyobbakat tud rikoltani, miközben rémisztő zenebonát támaszt.

Makunaíma elhatározta, hogy megkeresi a Gépet, és fickándozik vele, mert a manióka gyermekei között is ő akart lenni a császár. A három fehérszemély erre rettentően nevetett, és magyarázni kezdte a hősnek, hogy ez az egész dolog az istenekkel, nem más, mint egy bődületes hazugság, amit a régiek találtak ki, és nincs is isten, nincs bizony, a géppel pedig senki sem szokott enyelegni, mert a gép megöli az embert. A gép nem isten, nem bizony, és különben sincsenek olyan asszonyi kellékei, amikért a hőst majd megeszi a fene. Emberek készítették; villanyáram, tűz, víz, szél vagy gőz mozgatja őket, mert az emberek uralmuk alá hajtották a természet erőit. A kajmán tán elhitte volna, de nem a hős! Kiugrott az ágyból, és ezt nektek!, egy megvetést kifejező féktelen mozdulattal, így, la!, belecsapta a bal alsó karját másik karjának a könyökhajlatába, és jobb kézfejét szilajul meglengetve a három fehérszemély felé, faképnél hagyta őket. Úgy mondják, a hős ebben a pillanatban találta ki a csúfolódásnak ezt a közismert és kedvelt formáját: a dulit.

Makunaíma és két bátyja egy penzióba költözött. A hős száját kiverte az afta, ez maradt meg emlékül az első São Paulo-i szerelmes éjszaka után. Hangosan nyögött a fájdalomtól, de a betegség sehogyan sem akart elmúlni. Végül Maanape ellopta egy szentély kulcsát, és odaadta Maku-

naímának, hogy azt szopogassa. Makunaíma szopta-szopogatta a kulcsot, és hamarosan meggyógyult. Maanape varázsló volt.

Makunaíma ezután egy álló hétig nem evett, nem is fickándozott senkivel, egyre csak a manióka gyermekeinek a Géppel vívott dicstelen küzdelméről elmélkedett. A Gép megöli az embereket, a Gépnek viszont az emberek parancsolnak... Sehogyan sem fért a fejébe, hogy a manióka gyermekeinek nincsenek titkos szertartásai, mégis uralkodnak, és azt sem tudta megmagyarázni magának, hogy a szomorúság miért költözött a lelkébe, ha a Gépnek nincsen hatalma, ha a titokzatos erők nem hatnak rá, akkor nem érezhet sem vágyat, sem csömört. Bánatosan lézengett egyik helyről a másikra. Míg azután egy este, egy felhőkarcoló teraszának párkányáról lefelé csüggeszkedve, megoldotta a problémát, és kinyilvánította, hogy:

– Ebben a harcban a manióka gyermekei nem győzik le a gépet, és a gép nem győzi le őket. Döntetlen!

Egyelőre csak ennyit jelentett ki, mert még nem szokott hozzá, hogy hosszú beszédeket mondjon, ám a lelke mélyén, a legeslegmélyén, már gyökeret vert a bizonyosság, hogy a gép valójában egy olyan istenség, amely az emberektől függetlenül éli az életét, mert nincsenek olyan emberi tulajdonságai, mint például Iara istennőnek, a Vizek Anyjának. Ebből az egész homályos zűrzavarból csupán egyetlen világos gondolatot emelt ki az értelme: az emberek igazából gépek, a gépek pedig emberek. Makunaíma nagyot kacagott. Érezte, hogy megszabadult egy gondtól, és ettől csuda jókedvű lett. Zsigét telefon-géppé változtatta, és felhívta az összes éjszakai mulatót: langusztát és francia lányokat rendelt.

A tivornyázástól másnap olyan erőtlen volt, hogy rátámadó emlékei könnyűszerrel legyűrték. Eszébe jutott a muirakitán-talizmán. Elhatározta, hogy azonnal dologhoz lát, mert a kígyót is az első csapással kell agyonütni.

Venceslau Pietro Petra a Maranhão utca végén lakott, egy fákkal körülvett csodálatos villában, ahonnan a Pacaembu északi lankáira esett a kilátás. Makunaíma szólt Maanapénak, hogy elsétál arrafelé, mert ég már a vágytól, hogy közelebbi ismeretséget kössön Venceslau Pietro Pietrával. Maanape elkomorodva ecsetelte, hogy mennyi bajjal járhat ez a látogatás, mivelhogy a vándorárusnak sarokkal előre áll a lábfeje, és akit Isten így megjelölt, attól jobb óvakodni. Alighanem valami gonosz szörnyeteg lehet... Ki tudja, talán ő Piaimán, az emberevő óriás!... De Makunaímának aztán beszélhetett.

– Mindenképpen elmegyek. Ahol ismernek, ott biztosan megkapom a nekem kijáró tiszteletet, ahol pedig nem, ott vagy megkapom, vagy nem.

Erre Maanape elkísérte az öccsét.

A vándorárus villája mögött nőtt a Dzslaúra-Iege fa, amelyen minden gyümölcs megterem: kesudió, mombinszilva, balzsam-szilva, mangó, ananász, avogado-körte, zsabuti-cseresznye, szagos anóna, szapota-körte, pupunyadió, pitanga-bogyó és az ikakó-szilva, amelynek olyan az illata, mint a néger nő hónaljának, szóval ezek a gyümölcsök mind megteremnek rajta, és a fa nagyon magas. A két testvér nagyon éhes volt. Azokból a levelekből, amiket a szaubahangyák rágtak el, vadlest készítettek maguknak, hogy onnan lődözhessék le a gyümölcsből lakmározó állatokat. Maanape így szólt Makunaímához:

– Figyelj csak, öcsém, ha egy madár dalol, nehogy válaszolj neki, mert akkor oda minden varázserőm.

A hős bólintott, hogy jól van. Maanape lőtt a fúvócsővel, Makunaíma pedig összeszedte a vadles mögött földre hulló állatokat. A sok lőtt vad nagy zajjal hullott lefelé, akár a záporeső, és Makunaíma alig tudta elkapdosni a sok pikkelyes taót, pókmajmot, szebumajmot, hokkót, sakutyúkot, díszes tinamut, tukánt, szóval ezt a sokféle állatot, amelyet lőttek maguknak. Ám ez a nagy lárma fölverte Venceslau

Pietro Pietrát az édes farnientézésből, és felkelt, hogy megnézze, mi zavarja a nyugalmát. És Venceslau Pietro Pietra volt Piaimán, az emberevő óriás. Kiállt a ház kapujába, és kiáltozni kezdett, mint egy vadmadár:

– Ogoró! Ogoró! Ogoró!

Úgy szólt ez az ogoró, mintha nagyon messziről kiáltott volna. Makunaíma rögtön válaszolt rá:

– Ogoró! Ogoró! Ogoró!

Maanape tudta, hogy ebből baj lesz, ezért odasúgta neki:

– Bújj el, öcsém!

A hős elbújt a leshely hátában, a döglött vadállatok és a hangyák között. Na, megérkezett az óriás:

– Ki kiabált nekem vissza?

Maanape megszólalt:

– Nem tudom.

– Ki kiabált nekem vissza?

– Nem tudom.

Tizenháromszor egymás után. Akkor így szólt az óriás:

– Ember volt. Mutasd meg, hol van.

Maanape ledobott egy döglött majmot. Piaimán befalta, és megint rákezdte:

– Ember volt. Mutasd meg, hol van.

Észrevette a rejtőzködő hős kisujját, és kilőtt felé egy nyilat. Elnyújtott jajkiáltás hallatszott, és Makunaíma összegörnyedt, nyílvesszővel a szívében. Az óriás így szólt Maanapéhoz:

– Dobd le azt az embert, akit elejtettem.

Maanape mindenféle állatokat: bőgőmajmokat, tinamukat, mitukat, guánokat, csacsalakákat, púpos hokkókat, fekete hokkókat, márványos fogasfürjeket dobált le, Piaimán felfalta mindet, és megint csak azt az embert kérte, akit lőtt magának. Maanape nem akarta odaadni neki a hőst, és dobálta lefelé az állatokat. Hosszú idő telt el ilyenformán, és Makunaíma közben meghalt. Végre Piaimán iszonyút ordított:

– Maanape, édes fiam, ne húzd az időt. Dobd ide nekem

azt az embert, akit lelőttem magamnak, különben kitekerem a nyakadat, te vén csirkefogó!

Maanape még most sem akarta odaadni a testvérét, kétségbeesetten összemarkolt hat állatot, egy pikkelyes taót, egy karmosmajmot, egy sakutyúkot, egy zsakutingát, egy angolai tyúkot meg egy bozótcinegét, kivágta őket maga elé a földre, és így kiáltott:

– Itt van egy hatos!

Piaimán irtózatos haragra gerjedt. Az erdőből gyökerestül kitépett négy fát, egy brazilfát, egy anzselimfát, egy apiófát meg egy kararáfát, marokra fogta őket, úgy rohant Maanapéra:

– Térj ki az utamból, nyavalyás! A kajmánnak nincsen nyaka, a hangyának nincs páncélja, markomban tartom a tromfot, svindlerkedtél, most megjárod!

Maanape rettenetesen megijedt, és lecsapta, vigyed!, a hőst a földre. Így történt, hogy Maanape és Piaimán kitalálták a svindli nevű épületes kártyajátékot.

Piaimán lecsillapodott.

– Na, végre.

Egyik lábánál fogva megragadta a holttestet, és húzta maga után. Bement a házba. Maanape szomorúan mászott le a fáról. Elindult halott testvére után, és összetalálkozott a kertészhangyával, akit Kambzsikvénak hívnak. A kertészhangya megkérdezte:

– Mit csinálsz errefelé, komám?

– Megyek az óriás után, aki megölte az öcsémet.

– Én is megyek veled.

Na, Kambzsikvé a földről meg az ágakról mind magába szívta a hős kihullott vérét, és egymás után fölnyalogatva a vércsöppeket, mutatta az utat Maanapénak.

Beléptek a házba, áthaladtak a hallon és az ebédlőn, keresztülmentek a tálalón, kijutottak a teraszra, és megálltak a pincelejárat előtt. Maanape meggyújtott egy brazilfa-fáklyát, és megindultak lefelé a koromsötét lépcsőn. Az utolsó vércsöpp a borospince ajtaja előtt csillogott. Az ajtó zárva

volt. Maanape az orrát vakarta, és megkérdezte Kambzsivétől:

– És most?

Akkor az ajtó alól kibújt Zlezlege, a kullancs, és megkérdezte Maanapét:

– Ma, mi a baj, komán?

– Megyek az óriás után, aki megölte az öcsémet.

Zlezlege így szólt:

– Rendben van. No, csukd csak be a szemed, komám.

Maanape kinyitotta a szemét, Zlezlege, a kullancs addigra Yale-kulccsá változott. Maanape felvette a kulcsot a földről, és kinyitotta az ajtót. Zlezlege visszaváltozott kullanccsá, és kitanította Maanapét:

– A legfölül levő üvegek segítségével legyőzöd Piaimán minden ellenállását.

Ezzel eltűnt. Maanape levett tíz üveget, kinyitotta őket, fönséges illat csapta meg az orrát. Ez volt az a híres „chianti" nevű kotyvalék. Akkor Maanape átment a borospince másik szobájába. Az óriás ott mulatozott a kedvesével, egy vénséges vén kabokló asszonnyal, akit Szejuszinak hívtak. Szejuszi nagyon szeretett pipázni, és hihetetlenül falánk volt. Maanape Venceslau Pietro Pietra kezébe nyomta a tíz üveget, adott egy nagy marék Acará-dohányt a kabokló nőnek, és a házaspár elfeledkezett a világról.

A hússzor harminc kockára vágott hős a rotyogó kukoricakásában úszkált. Maanape egyenként kihalászta a húsdarabkákat meg a csontokat, és szétterítette őket a cementpadlón, hogy lehűljenek. A mikor kihűltek, Kambzsikve, a kertészhangya meglocsolta őket azzal a vérrel, amit felnyalogatott. Maanape a vértől lucskos húsdarabkákat banánlevélbe tekergette, az egészet belegöngyölte egy bőriszákba, és hazament a penzióba.

Amikor megérkezett, talpára állította az iszákot, füstöt fújt bele, és Makunaíma kábán, tétova mozdulatokkal már mászott is kifelé a levelek közül. Maanape megitatta őt a guaranáfa magjából készített főzettel, és ettől Makunaíma

megint olyan erős és daliás lett, mint régen. Elhajtotta a szúnyogokat, és megkérdezte:

– Mi történt velem?

– Édes öcsém, szemem fénye, hát nem a lelkedre kötöttem, hogy ne felelj a madár kiáltására? Biz', a lelkedre kötöttem. Látod, ez lett belőle!...

Másnap Makunaíma arra ébredt, hogy skarlátja van. és amíg lázasan feküdt, csak az járt az eszében, hogy egy mordály-gépre volna szüksége, mert meg akarta ölni Venceslau Pietro Pietrát. Alighogy meggyógyult, elment az Angolok boltjába, és kért egy Smith-Wessont. Az Angolok azt mondták:

– A mordályok még nagyon zöldek, de azért csak nézzük meg, hátha akad egy-két érett darab.

Elmentek a mordályfa alá. Az Angolok azt mondták:

– Maradjon itt, és várjon. Ha leválik a száráról egy mordály, akkor kapja el. De ne hagyja ám, hogy leessen a földre.

– Rendben van.

Az Angolok rázták-rázogatták a fát, és leesett egy koraérett mordály. Az Angolok azt mondták:

– Ez jó lesz.

Makunaíma megköszönte a mordályt és elment. Szerette volna, ha a testvérei azt hiszik, hogy beszél angolul, de még annyit sem tudott mondani, hogy sweetheart, nem bizony, a bátyjai pedig tudtak angolul. Maanapénak is fájt a foga egy mordályra, golyókra meg whiskyre. Makunaíma így szólt hozzá:

– Maanape bátyó, te nem beszélsz úgy angolul, ahogy kell, hiába is mégy el oda, úgyis üres kézzel jössz vissza. Az is meglehet, hogy mordályt kérsz és konzervet adnak. Bízd csak rám, majd én elintézem.

Megint elment, és társalgott az Angolokkal. Az Angolok rázták, rázták a mordályfa ágait, de egy fia mordály sem vált le a száráról, nem bizony. Akkor átmentek a golyófa alá, az Angolok alaposan megrázták, és csak úgy hullott a

rengeteg golyó. Makunaíma hagyta, hadd potyogjanak a földre, és amikor mind lepotyogott, fogta és összeszedte az egészet.

– Lássuk a whiskyt – mondta aztán.

Elmentek a whiskyfa alá, és amikor az Angolok megrázták, levált két láda whisky, Makunaíma még röptükben elkapta őket. Köszönetet mondott az Angoloknak, és visszament a penzióba. A penzióban aztán a két láda whiskyt bedugta az ágy alá, és elment, hogy beszéljen a bátyjával.

– Angolul beszéltem velük, bátyó, de nem volt se mordály, se whisky, mert arra jártak a vándorhangyák, és felfaltak mindent. Golyó volt bőven. Most odaadom neked a mordályomat, és ha valaki nekem akarna jönni, akkor puff!, lelövöd.

Azzal Zsigét telefon-géppé változtatta, felhívta az óriást, és a jó édesanyját emlegette.

VI. A FRANCIA DÁMA MEG AZ ÓRIÁS

MAANAPE nagyon szerette a kávét, Zsigé pedig imádott aludni. Makunaíma egy vályogkunyhót kezdett építeni, hogy ott lakjanak hármasban, de a kunyhó csak nem akart elkészülni. A kalákában végzett munka mindig kútba esett, mert Zsigé naphosszat csak szunyókált, Maanape pedig nyakra-főre kávézgatott. A hős megmérgesedett. Fogott egy kanalat, átváltoztatta pondróvá, és így beszélt hozzá:

– Most fogod magad, és elbújsz a kávéban. És ha Maanape bátyám kávét akar inni, megharapod a nyelvét!

Azután fogott egy gyapottal tömött párnát, átváltoztatta fehér tűzféregnek, és így beszélt hozzá:

– Most fogod magad, és megbújsz a függőágyban. És ha Zsigé bátyám belefekszik, kiszívod a vérét!

Maanape már jött is vissza a penzióba, hogy egy kis kávét igyon. A pondró belemart a nyelvébe.

– Jaj! – nyögte Maanape.

Makunaíma álnokul így szólt hozzá:

– Nagyon fáj, bátyó? Amikor engem megmar a pondró, az nem fáj, nem bizony.

Maanape méregbe gurult. Elhajította a pondrót, amilyen messzire csak tudta, és felkiáltott:

– Távozz, istencsapása!

Nemsokára Zsigé is megérkezett a penzióba, hogy szundítson egyet. A hatalmas fehér hernyó annyi vért szívott ki belőle, hogy egészen belekékült.

– Jaj! – nyögött Zsigé.

Erre Makunaíma:

– Nagyon fáj, bátyó? De még ilyet! Amikor a tűzféreg a véremet szívja, én szinte élvezem.

Zsigé dühbe gurult, elhajította a tűzférget, amilyen messzire csak tudta, és felkiáltott:

– Takarodj, te istencsapása!

Na, a három testvér építette tovább a vályogkunyhót. Maanape és Zsigé állt az egyik oldalon, Makunaíma pedig a másikon, és kapkodta a téglákat, amiket a bátyjai dobáltak neki. Maanapéban és Zsigében forrt a méreg, bosszút akartak állni a testvérükön. A hős nem sejtett semmit. Zsigé fogott egy téglát, de hogy ne üssön olyan nagyot, átváltoztatta kőkemény bőrlabdává. A labdát a valamivel előrébb álló Maanapénak passzolta, aki egy jól irányzott rúgással Makunaíma fejét vette célba. A labda szétlapította a hős orrát.

– Jujj! – szakadt ki a hősből.

A két fivér álnokul kiabálta:

– Mi a manó! Ennyire fáj, öcskös? Pedig ha a labda nekicsapódik az embernek, az nem szokott fájni, de nem ám!

Makunaíma méregbe jött, elrúgta a labdát, amilyen messzire csak tudta, és felkiáltott:

– Távozz, istencsapása.

Odament a bátyjaihoz.

– Nem építem tovább a vályogkunyhót, befejeztem.

A vályogtéglák, a kövek, a cserepek, a vasáruk Makunaíma egy intésére hangyafelhőkké változtak, és a szárnyas szaubahangyák három napig ott lebegtek São Paulo felett.

A pondró Campinasban esett le. A tűzféreg is arrafelé ért földet. A labda egy mező közepére csapódott. Így esett, hogy Maanape fölfedezte a kávépondrót, Zsigé a gyapotmoly hernyóját, Makunaíma pedig a labdarúgást, ezt a világot sújtó három istencsapását.

Másnap a hősnek, akinek minden gondolata a cudarkája körül forgott, eszébe jutott, hogy alaposan elrontotta a dolgát, mert a Maranhão utcának a tájára sem mehet többé, hisz Venceslau Pietro Pietra már ismeri őt. Gondolkodott, gondolkodott, és úgy délután három óra tájban támadt egy pompás ötlete. Elhatározta, hogy lóvá teszi az óriást. Ledugott egy júdásfát a torkán, Zsigét telefon-géppé változtatta, és telefonált Venceslau Pietro Pietránák, hogy egy francia dáma szeretne vele beszélni üzletkötés-gép ügyben.

Az óriás azt felelte, hogy rendben van, és jöjjön, amilyen gyorsan csak tud, mert a vén Szejuszi elment a két lányával sétálni, és ilyenkor sokkal nyugodtabban tárgyalhatnak.

Makunaíma kölcsönkért a penzió tulajdonosnőjétől egy rakás szépítő eszközt: a rúzs-gépet, a selyemharisnya-gépet, a krotonhéj illatú kombiné-gépet, a szagosfűvel illatosított öv-gépet, a pacsulival átitatott dekoltáltruha-gépet, a félkesztyű-gépet, szóval mindezeket a gépezeteket, amelyektől minden asszony szép lesz, aztán két tölcséres banánvirágot illesztett a mellére, és felöltözött. Utolsó simításként a kékfa porával kifestette két kerek gyermekszemét, ettől epekedő lett a pillantása. Annyi mindent magára aggatott, hogy jóformán mozdulni sem tudott; bepermetezte magát az esőfa illatával, domborodó hazafiasságára pedig egy paraguayi purgódiófa-ágacskát tűzött, hogy megóvja magát a szemmel veréstől: olyan tökéletes francia dáma lett belőle, hogy kívánni se lehetett volna szebbet. Elindult Venceslau Pietro Pietra palotájába. És Venceslau Pietro Pietra volt Piaimán, az emberevő óriás.

Amikor Makunaíma kilépett a penzióból, megpillantott egy ollósfarkú kolibrit. Ez rossz előjel volt, és arra gondolt, hogy el kellene halasztani a randevút, de mert: „megígérni igazság, meg nem tenni cigányság!", hát káromkodott egy nagyot, hogy a gonoszt elijessze, és útnak indult.

Amikor odaért, az óriás már az ajtóban állt, és várta. Véget érni nem akaró szálemalejkumozás után Piaimán kiszedegette a francia dámából a kullancsokat, és bevezette őt egy álomszép hálóterembe, amelynek tartógerendáit szantálfából, tetőgerendáit pedig vasfából faragták. A padlózat munirapiranga- és szetimfa kockákkal volt kirakva, mint egy sakktábla. A hálóteremben a híres-neves maranhão-i fehér függőágyak himbálóztak. A terem legközepén pedig egy faragott zsakarandá asztal állt, rajta, banánrostokból szőtt terítőn szépen elrendezve, breves-i, vörös mintás, fehér porcelán étkészlet és belémi kerámiaedények. A cunani folyó barlangjaiban talált öblös kőkorszaki cserép-

tálakban csípős maniókamártással leöntött rákhúsos tapiókakása, egyenesen a Continental hűtőházból vásárolt marhafartőből készült leves, kajmánsült és puliszka gőzölgött. A borok a következők voltak: egy üveg Puro de Ica elnevezésű habzóbor, Iquitosból, egy üveg hamisított Portói, valami nyolcvanesztendős kocsonyás folyadék Minasból, egy üveg jól lehűtött São Paulo-i pezsgő és végül egy üveg híres zsenippa-likőr, amely olyan ízetlen és nyúlós, mint a háromnapos eső. Az asztalról nem hiányoztak, ízlésesen fölrakva, papírcsipkékkel körítve, a remek Falchi-bombonok és a Rio Grande-i kétszersült sem, apró kupacokban pedig kumaré-dió tornyosult, amelynek ragyogó fekete héját Monte Alegre-ban cifrázták ki zsebkéssel.

A francia dáma leült az egyik függőágyba, és finomkodó mozdulatokkal nekilátott az evésnek. Nagyon éhes volt már, s evett, amennyi csak belefért. Amikor jól teleette magát, felhajtott egy pohárka habzóbort, és elhatározta, hogy nem sokat teketóriázik, hanem nyomban rátér jövetele céljára. Meg is kérdezte azonnal, igaz-e, hogy az óriásnak van egy kajmán formájú amulettje. Az óriás átment a másik szobába, és áthozott onnan egy óriáskagylót. Előhúzott belőle egy zöld követ. A muirakitán-talizmán volt az. Makunaimának a megindultságtól a hideg futkosott a hátán, és úgy érezte, hogy mindjárt sírva fakad. De erőt vett magán, és megkérdezte az óriástól, hogy nem akarja-e eladni a követ. Venceslau Pietro Pietra negédeskedve rákacsintott, és azt mondta, hogy pénzért a kő nem eladó, de nem ám. Akkor a francia dáma rimánkodni kezdett, hogy adja neki kölcsön a követ, hadd vigye magával haza. Venceslau Pietro Pietra megint negédesen kacsintott, és azt mondta, hogy kölcsön sem adja a követ, de nem ám:

– Azt hiszi, francia dáma, hogy csak rám mosolyog csábosan, és én máris elolvadok a gyönyörűségtől? Mit képzel?!

– De mikor én annyira szeretném ezt a követ!...

– Hát szeresse csak.

– Fújja föl magát, maga fránya zsibárus!

– Zsibárus a fene, francia dáma. Válogassa meg jobban a szavait! Műgyűjtő vagyok! Műgyűjtő a javából!

Átment a másik szobába, és egy embira-rostból font, hatalmas szakajtóval tért vissza, amely színültig volt különböző kövekkel. Voltak benne türkizek, smaragdok, akvamarinok, fényesre csiszolódott kavicsok, tű alakú rutil, krizolit, üvegcsengésű hegyikristály, rubin, mészkőlapocskák, nemes opál, kovakő, pattintott kőbalták, kőkések, nyílhegyek, nyugat-afrikai kavics- amulettek, megkövesedett elefántok, görög oszlopok, egyiptomi istenalakok, jávai buddhaszobrok, obeliszkek, mexikói kőoltárok, guineai aranyrögök, madár alakú kövek Iguape-ből, opálok az Alegre folyócska medréből, rubinok és gránátkövek Gurupi folyóból, tejopálok a Kócsagok folyamából, üvegopálok és turmalinok Vupabuçuból, titántömbök a Piriá-folyóból, bauxitdarabok a Majom-folyó partjától, mészkőbe ágyazódott ősmaradványok Pirabasból, gyöngyszemek Cameta-ból, az a hatalmas kő, amit Oaké, a tukán indiánok ősapja lőtt ki fúvócsövével a szent hegy csúcsáról, írásos kőlapok Calamare-ből, szóval ez a sok kő mind ott lapult a hatalmas szakajtóban.

Akkor Piaimán elmesélte a francia dámának, hogy ő híres gyűjtő, aki köveket gyűjt. A francia dáma, mint tudjuk, Makunaíma volt, a hős. Piaimán bevallotta, hogy a gyűjtemény legeslegféltettebb darabja az a kajmán formájú talizmán, amit egymillióért vásárolt az amazonok császárnőjétől a Juçiuruá tó partján. Az óriás úgy hazudott, mint a vízfolyás. Aztán letelepedett a függőágyra, szorosan, de nagyon szorosan ám! a francia dáma mellé, és azt sutyorogta, hogy neki vagy minden kell, vagy semmi, a követ pedig pénzért nem adja, kölcsönbe sem adja, ámde ajándékba szívesen odaadná... „ha meg tudunk egyezni...". Az óriás nagyon szeretett volna enyelegni a francia dámával. Amikor Piaimán tekintetéből a hős megértette, hogy mit jelent az, „ha meg tudunk egyezni...", elfogta a nyugtalanság. Átfu-

tott az agyán: „Lehet, hogy az óriás azt hiszi hogy én tényleg francia dáma vagyok...” Viszed innen a kezed, te szégyentelen perui! Azzal kirohant, át a kerten. Az óriás meg nyargalt utána. A francia dáma beugrott egy bokorba, hogy elrejtőzzön előle, de ott már ült egy fekete bőrű menyecske. Makunaíma odasúgta neki:

– Caterina, menj el, kérlek.

Caterina a füle botját se mozdította. Makunaíma kezdte elveszteni a türelmét, odasúgta megint:

– Caterina, tűnj el innen, mert olyat kapsz, hogy a fal adja a másikat.

A mulatt menyecske meg se moccant. Na, erre Makunaíma csárdás nagy pofont mázolt oda a galád némbernek, és lám, odaragadt a keze a némber képéhez.

– Caterina, engedd el a kezemet, és menj innen, de szaporán, mert úgy elverlek, mint a kétfenekű dobot! Caterina!

Ám Caterina karnauba viaszból készített baba volt, és az óriás tette őt oda. Ült nyugodtan, mintha mi sem történt volna. Makunaíma a másik kezével is lekevert neki egy hatalmas nyaklevest, mire az a keze is odaragadt hozzá.

– Caterina, Caterina! Engedd el a kezem, és menj a dolgodra, de tüstént. ha nem mégy, szavamra, beléd rúgok, te fodrosfejű!

Belé is rúgott, jó alaposan, de ettől még jobban odaragadt hozzá. A hős Caterina fogságában volt. Na, megérkezett az óriás egy kosárral, kiszabadította a francia dámát a csapdából, és rárivallt a kosárra:

– Tátsd ki a szádat, kosár, tátsd ki azt a nagy szádat!

A kosár kitátotta a száját, és az óriás belehajította a hőst. A kosár becsukta a száját. Piaimán pedig felkapta, és bement a házba. A francia dámánál retikül helyett egy puzdra volt, ami arra szolgál, hogy a fúvócső nyilait hordozzák benne. Az óriás lerakta az ajtó mellé a kosarat, és eltűnt a ház mélyén, hogy a puzdrát berakja a gyűjteményébe. Ám

a puzdra vászonból készült, és avas faggyúszaga volt. Az óriásnak nem tetszett a dolog, és megkérdezte a puzdrától:

– Mondd csak, gyermekem, az anyád is ilyen büdös és zsíros, mint te?

A szemét közben kéjesen forgatta. Azt hitte, hogy a puzdra a francia dáma kislánya. A francia dáma pedig Makunaíma volt, a hős. A kosárban kuporgó Makunaíma minden szót hallott, és a lelkében fészket rakott a nyugtalanság. „Ez a Venceslau azt hiszi, hogy én átgyalogoltam a szivárvány alatt, és háromágúból kétágúvá lettem. Hű, mi lesz itt, jóságos, Isten!" Na, a levegőt telefújta a kumakágyökér porával, amitől elvásik minden kötél, meglazította a kosárra fonódó köteleket, és kiugrott belőle. Már majdnem kijutott a házból, amikor szembetalálkozott az óriás vérebével, akit Fattyúmakrélának kereszteltek el, hogy ne legyen víziszonya. A hős megijedt, és eszeveszetten rohanni kezdett a parkon keresztül. A kutya utána. Futottak. Elviharzottak a Ponta do Calabouço mellett, irányt vettek Guajará Mirim felé, és azután keletre fordultak, Itamaraca-ban Makunaíma lélegzetvételnyi időhöz jutott, és megvett egy tucat jázminmangót, ami a szent életű Sancha asszony testéből sarjadt, állítják arrafelé. Aztán futottak tovább délnyugat felé, és Barbacena vidékén, egy hegyes kövekkel borított meredély tetején a menekülő hős észrevett egy tehenet. Eszébe jutott, hogy milyen jó volna tejet inni. Megfontoltan mászott fölfelé a domboldalon, hogy el ne fáradjon túlságosan, de a tehén a Guzerá fajtához tartozott, és rettentő vad jószág volt. Esze ágában sem volt tejet adni. Na, Makunaíma a következő imát mondta:

Segíts nekem, Miasszonyunk,
és te, Názáreti Szent Antal,
A szelíd tehén odaadja tejét,
S a vad is ád, ha nem fukar.

A tehénnek tetszett az imádság, adott tejet, és a hős elporzott dél felé. Végigszáguldott a pampákon, azután a pampákról visszatérőben, amikor már Paranában járt, szeretett volna felmászni valamelyik fára, ám a csaholás már egészen közelről hangzott – a hőst csaknem beérte a szelindek. Felkiáltott:

– Félre az útból, te fa!

És kikerülte az összes gesztenyefát, barna ipéfát, esőfát, amelyekre pedig könnyen fel lehetett volna mászni. Serra városa előtt, Espírito Santo-ban majdnem beverte a fejét egy kőbe, amelyen mindenféle vésett ábrák voltak, de a hős semmit sem értett belőlük. Pedig bizonyosan elásott kincs hevert valahol azon a környéken. De Makunaíma most nem ért rá, és elrobogott a Banán-sziget szurdokai felé. Végül odaért egy harminc méter magas hangyavárhoz, amelynek az alján egy lyuk tátongott, éppen az orra előtt. Sietve bemászott hát, megindult fölfelé, és megbújt az első emeleten. A szelindek megállt a lyuk előtt, mint akit odacövekeltek.

Na, megérkezett az óriás, és meglátta a hangyavár előtt strázsáló kutyát. A bejárat közvetlen közelében a francia dáma elvesztett egy ezüstláncocskát. „Hát itt van az én virágszálam", dünnyögte az óriás. Tövestül kitépett a földből egy inazsá-pálmát, hogy nyoma sem maradt. Leszaggatta a fa koronáját, a csupasz törzset pedig bedugta a lyukon, hogy kicsalogassa a francia dámát. A kajmán tán kiment volna, de nem a francia dáma! A hős szétvetette két kábát, és úgy nézett ki, mintha felnyársalták volna az inazsá-pálmára. Piaimán látta, hogy a francia dámát így nem tudja kicsalogatni, elment hát borsért. Hozott egy nagy csapat tűzhangyát, mert az óriások a tűzhangyát használják bors gyanánt, és beleszórta őket a lyukba: a hangyák belecsimpaszkodtak a hősbe. De a francia dáma még erre sem jött ki. Piaimán bosszút esküdött. Félresöpörte a tűzhangyákat, és bekiabált Makunaímának:

– Nem menekülsz, mert elmegyek és idehozom Elitét, a csörgőkígyót.

Amikor a hős ezt meghallotta, jéggé dermedt a félelemtől. A csörgőkígyót nem tudja legyőzni senki, de senki. Kikiabált az óriásnak:

– Várj egy kicsit óriás, megyek már.

Ám, hogy időt nyerjen, először levette a melléről a két tölcséres banánvirágot, kidugta őket a lyuk száján, és így szólt:

– Először ezt vedd ki, légy szíves.

Piaimán olyan dühös volt, hogy messzire hajította a tölcséres banánvirágokat. Makunaíma észrevette, hogy az óriás alig lát a dühtől.

Levette a dekoltáltruha-gépet, kitette a lyuk szájába, és azt mondta:

– Vedd ki ezt is, légy szíves.

Piaimán a ruhát még messzebbre hajította. Na, Makunaíma kidugta az öv-gépet, azután a cipő-gépet, és így tovább, ahány ruhadarabja csak volt. Az óriás addigra már füstöt okádott dühében. Nem is nézte, hogy mi van a kezében, csak elhajította jó messzire. Na, akkor a hős nagy óvatosan kidugta a kókuszát a lyuk száján, és így szólt:

– Na, már csak ezt a bides-büdös kókuszt kell kivenned.

Piaimán akkor már se látott, se hallott a dühtől. Megragadta a hős kókuszát, meg se nézve, hogy mit tart a kezében, és a kókuszt a hozzá tartozó hőssel együtt másfél mérföldnyire elhajította. Várt, várt mindhiába, közben pedig a távolban a hős a nyakába kapta a lábát, és elpucolt.

Megérkezett a penzióba, áldást kért a kutyakölyöktől, és bácsikájának szólította a macskát: rossz volt ránézni, vastagon hámlott róla a verejték, a szeméből láng csapott ki, a tüdejét majd kiköpte. Pihent egy keveset, aztán eszébe jutott, hogy farkaséhes, és bevágott egy nagy adag maceio-i tojásos sültkagylót, egy marajo-i fényezett kacsát, a vacsorát pedig alaposan megöntözte rizssörrel. Aludni tért.

Makunaíma pukkadozott a méregtől. Venceslau Pietro Pietra híres műgyűjtő, ő pedig csak úgy él a világban. Már egészen zöld volt az irigységtől, amikor elhatározta, hogy utánozni fogja az óriást. De abban semmi fantáziát nem látott, hogy ő is köveket gyűjtsön, de nem ám, mert a birodalmában, a hegyláncokon, a források körül, a folyók ágyában, a hegyek gerincén, a letarolt fennsíkokon rengeteg sok kő volt. Ezek a kövek valamikor darazsak, hangyák, szúnyogok, kullancsok, négylábú állatok, madarak, férfiak és nők meg kislányok voltak, sőt akadt olyan is közöttük, amelyik a nők vagy a kislányok szemérme volt... Minek neki még több kő, amikor olyan nehéz hazacipelni!... Bágyadtan legyintett, és így dünnyögött:

– Jaj, semmi kedvem!

Töprengett, töprengett, aztán rátalált a megoldásra. Trágár szavakat fog gyűjteni, mert a világon mindennél jobban disznólkodni szeretett.

Nyomban neki is kezdett. Egy szempillantás alatt összegyűjtött sok ezer vaskos disznóságot a világ valamennyi élő nyelvéből, de még az ógörögből és a latinból is, mert egy ideje már foglalkozott ezekkel a nyelvekkel. A gyűjtemény olasz része különösen jól sikerült: a nap minden órájára, az év minden napjára, az élet minden helyzetére és valamennyi emberi érzelem kinyilvánítására akadt benne odaillő kifejezés. Zaftosabbnál zaftosabb ocsmányságok. A gyűjtemény legszebb darabjának mégis egy indián kifejezést tartott, amely annyira arcpirító volt, hogy addig még nem akadt ember, aki fennhangon kimondta volna.

VII. MAKUMBA

MAKUNAÍMÁT rágta a méreg. Nem sikerült visszaszereznie a muirakitán-talizmánt, és ez alaposan fölbosszantotta. Legszívesebben elemésztette volna Piaimánt... Fogta magát, elment a városon túlra, a Nevesincs erdőbe, hogy az erejét kipróbálja. Másfél mérföldet gyalogolt, és észrevett egy égig érő szeibafát. Karjával átfogta a támasztógyökereket, és rántott rajtuk egy nagyot, kíváncsi volt rá, hogy ki tudja-e tépni a fát a helyéből. De hiába, csak a szél hintáztatta a leveleket a magasban. „Még nem vagyok elég erős, nem bizony", borongott Makunaíma. Fogta a kró nevű erszényes patkány szemfogát, mély sebet vágott vele a lábán, mert ezt érdemlik a gyöngék, és vérző lábszárral indult vissza a penzióba. Vigasztalhatatlan volt, hogy nem elég erős, és olyan figyelmetlenül ment, hogy egyszer csak hasra esett.

A beléhasító fájdalomtól a csillagokat látta, megpillantotta közöttük a finom ködbe burkolózó, aprócska Kapeit is. „Amikor a hold fogyóban, ne kezdjél fontos dologba" – sóhajtotta. Ettől megvigasztalódott, és ment tovább. Másnap dermesztő hidegre fordult az idő, és a hősnek eszébe jutott, hogy bosszút áll Venceslau Pietro Pietrán: jól megruházza őt, hátha ettől felmelegedik egy kicsit. De mert még nem volt elég erős, nagyon tartott az óriástól. Úgy döntött, hogy vonatra száll, elmegy Rio de Janeiro-ba, és segítséget kér Esutól, az ördögtől, akinek a tiszteletére mindjárt másnap makumbát akart rendezni.

Június volt, és borzasztó hidegek jártak. A makumbát Mangue-ban, Sziata anyó kunyhójában tartották meg. Sziata anyó messze földön ismert boszorkány, híres-neves makumba papnő és gitárénekes volt. Makunaíma pontosan este nyolc órakor érkezett meg a szalmafedeles kunyhóba, hóna alatt szorongatta a belépőül szolgáló pálinkásbuty-

kost. Hatalmas tömeg gyűlt össze Sziata anyó kunyhójában. Úri emberek, szegény emberek, ügyvédek, pincérek, pallérok, kőművessegédek, képviselők, tolvajok, szóval mindenfajta és -féle ember, és elkezdődött a szertartás. Makunaíma, akárcsak a többiek, lehúzta a cipőjét meg a harisnyáját, és a nyakába akasztotta a csőrösdarázs viaszából meg a pattogó hurafa gyökeréből készített nyakláncot. Belépett a zsúfolt terembe, kezével elhajtotta a csapatostul rátámadó szúnyogokat, és egyenesen a papnő felé tartott, hogy köszöntse őt. A szent asszony mereven ült a székén, az ajkait egyetlen szó sem hagyta el. Sziata anyó vénséges vén néger asszony volt, csúf, ösztövér testén évszázados szenvedések nyomait viselte, szétterülő fehér haja úgy vette körül aprócska fejét, mint egy fénykoszorú. Senkinek nem akadt meg már rajta a szeme, előregörnyedő, csont és bőr teste mintha már a föld mélyébe vezető utat fürkészte volna.

Na, akkor egy legény, aki Osumnak, vagy másképpen mondva, Szeplőtelen Miasszonyunknak volt a fia, adott minden egyes tengerésznek, gépésznek, újságírónak, újgazdagnak, pallérnak, utcalánynak, közalkalmazottnak, hű de sok közalkalmazott volt!, szóval ennek a temérdek embernek mind adott egy-egy égő gyertyát, és eloltotta a kis termet megvilágító gázlángot.

Most aztán tényleg elkezdődött a makumba, az összegyűltek a teremben körbejárva köszöntötték a szenteket. Mégpedig ilyenképpen: a menet élén haladt az ogán, egy hatalmas termetű, himlőhelyes néger, Ogum isten fia, hivatásos zenész, akit Olelé Rui Barbosa-nak hívtak, és verte a dobot: ritmusára mozdult az egész menet. A gyertyák bizonytalanul reszkető árnyékokat hintettek a virágmintás papírral borított falakra, olyan volt az egész, mint egy rémlátomás. Az ogán mögött Sziata anyó ment: szinte nem is mozgott, csak a szája mormolta a monoton imádságot. És utána jöttek sorban az ügyvédek, szobapincérek, javasemberek, költők, a hős, zsebtolvajok, portugálok, szenátorok,

szóval ez mindenféle ember, vadul táncoltak, és az imádság mottóját énekelték. Ez így hangzott:

– Ál-dott a ne-ve...

Sziata anyó egymás után kiáltotta azoknak az isteneknek a nevét, akiket köszönteniük kellett:

– Ó, Olorung, Istenek Atyja!

Az emberek ráfelelték:

– Ál-dott a ne-ve!

Sziata anyó folytatta:

– Ó, Boto Tukusi, a vízi isten!

És az emberek ráfeleltek:

– Ál-dott a ne-ve!

Tompa, monoton kántálás hangzott mindenünnen.

– Ó, Jemanzsá, Anamburuku és Osum! A vizek három Anyja!

– Ál-dott a ne-ve!...

Ilyenformán. És amikor Sziata anyó megállt, és két kezét a magasba emelve felkiáltott:

– Gyere közénk, Esu! – mert Esu volt a sánta-ördög, a gonosz istenség, akit azonban mindig hívtak, hogy másoknak rontást hozzon, a termet viharként zúgva betöltötte az üvöltés:

– Huuuuu!... Huuuu!... Esu! Esu apánk...!

És az ördög neve dübörögve visszhangzott mindenfelől, hogy még a kinti hatalmas éjszaka is összezsugorodott bele. A körmenet haladt tovább:

– Ó, Nagó Király!

– Ál-dott a ne-ve!...

Tompa, egyhangú kántálással.

– Ó, Baru!

– Ál-dott a ne-ve!...

Időről időre azonban Sziata anyó megállt, két kezét a magasba emelte és felkiáltott:

– Gyere közénk, Esu! – mert Esu volt a patáslábú, a gonosz indián démon. És a teremben viharként zúgva megint felmorajlott az üvöltés:

– Huuuuu!... Esu! Esu Apánk!...

Az ördög neve dübörögve visszhangzott, és egészen kicsire aszalta a hatalmas éjszakát.

– Oh, Osalá; a kétnemű isten!

– Ál-dott a ne-ve!...

Így folyt a szertartás. Köszöntötték az összes istent, a Boto Branco-t, aki a szerelmet gerjeszti, Sangót, a tűz istenét, Omulut, a himlő istenét, Irokót, Ososzit, a vadászat istenét, vérengző Bojuna Anyát, a vizek egyik úrasszonyát, Obatalát, aki erőt ad a hosszú fickándozáshoz, szóval mindezeket a szenteket, és a körmenet véget ért. Sziata anyó háromlábú székére telepedve beült egy sarokba, és az a rengeteg verejtékező ember, az orvosok, pékek, mérnökök, zugügyvédek, rendőrök, cselédek, újságíró-gyakornokok, bérgyilkosok és Makunaíma, szóval, akik csak ott volta, lerakták a földre a gyertyáikat a háromlábú szék körül. A gyertyák a tetőre hintették a mozdulatlanul ülő papnő, a Szent-anya árnyékát. Mindannyian vetkőzni kezdtek, és a lélegzetvétel egyre hersegőbbé vált a hónaljszagtól, lábszagtól, bakbűztől és verejtékszagtól ólmos levegőben. Elérkezett a lerészegedés ideje. Makunaíma most kóstolta először azt a veszedelmes italt, amit nádpálinkának hívnak. Boldogan cuppogott a szájával, és nevetett, ahogy a torkán kifért. Az ivászat közben folytatódtak a könyörgő imádságok. Valamennyien nyugtalanul és felhevülve várták, hogy egy isten ellátogasson a makumbába aznap este. Jó ideje nem jött már egy sem, nem, bármennyire is könyörögtek hozzájuk. Mert Sziata anyó makumbája más volt, mint ezek a hamis makumbák, ahol a varázsló-pap mindig úgy tett, mintha Sangó, Ososzi vagy valaki más eljött volna, mert kedvében akart járni a szertartáson részt vevőknek. Ez komoly makumba volt, és ha egy isten megjelent, akkor igazán ott is volt, és semmi furfangosság nem volt a dologban. Sziata anyó nem engedte meg kunyhójában az ilyenfajta erkölcstelenséget, és ezért Mangue-ban már több mint tizenkét hónapja nem jelent meg sem Ogum, sem

Esu. Mindnyájan azt szerették volna, ha Ogum, a fémek és a harc istene látogat el hozzájuk, csak Makunaíma várta Esut, mert bosszút akart állni Venceslau Pietro Pietrán.

Kortyolgatták a pálinkát, és közben a félmeztelen emberek kört formáltak a varázslónő körül; volt, aki ült, volt, aki négykézláb állt, és mind azért imádkoztak, hogy valamelyik isten megjelenjen. Éjfélkor átmentek a másik helyiségbe, hogy megegyék a kecskebakot, amelynek a fejét és a lábát a templomszobába vitték, Esu képmása elé. Esu egy hangya fészekdombja volt, amelyen a szemet és a szájat három kagylóhéj jelezte. A kecskebakot az ördög tiszteletére ölték le, és kecskeszarvból meg harci kakas sarkantyújából őrölt porral hintették meg a húsát. A papnő jelt adott a lakoma megkezdésére: nagy tisztelettel három mágikus jelet rajzolt a levegőbe. Minden jelenlévő: a boltosok, könyvgyűjtők, kérgestalpúak, akadémikusok, bankárok, szóval mindenki, aki ott volt az asztal körül, táncra perdült, és ezt énekelte:

Állj a sorba
Manióka
Táncolni jó
Kóladió
Hej!
Cukros kása
Főtt puliszka
Ez ám a jó
Guengué apó
Hej!

Beszélgettek, kurjongattak, vidáman felfalták az áldozati kecskét, és közben mindegyikük szemmel tartotta pálinkás üvegét, mert a máséból senki sem ihatott, nem ám, és szaporán, de még milyen szaporán öntögették magukba a szíverősítőt. Makunaíma nagyokat nevetett, aztán egyszer csak feldöntött egy üveget, az asztalra folyt belőle a bor. Ez azt jelentette, hogy nagy öröm éri, és mindenki azt hitte,

hogy a hős lesz a kiválasztott a mai szent estén. De nem ő volt a kiválasztott, nem bizony.

Alig kezdtek bele újra az imádkozásba, amikor a kis terem közepére kiperdült egy utcalány; sírós nyöszörgése, és az új dal, amibe belefogott, csendet parancsolt mindenkinek. Mindenkit átjárt a remegés, a gyertyák fényében az asszony hatalmasra nőtt árnyéka úgy imbolygott a tető szögletében, mint egy szellemalak. Esu maga volt az! Az ogán a dobot verte, viaskodott az új ének szilaj ritmusával; ziháló ütemű, szaggatott átmenetekkel teli, a féktelen őrjöngésig fokozódó, szabálytalan dallam volt ez, amelynek mélyén visszafojtott, dühöngő indulat feszült. Az erősen kifestett arcú utcanő hányta-vetette magát a kis terem közepén, kombinéjának pántjai szétszakadoztak, kövérkés idomait már alig fedte ruha. A két melle vitustáncot járt, és hatalmas csattanásokkal, zsuppsza-zsuppsz!, verődött a vállához, az arcához, a hasához. A szőke nő megállás nélkül énekelt. Végre hab csapott ki görcsbe rándult száján, olyan hatalmasat rikoltott, hogy a határtalan éjszaka egészen kicsire zsugorodott: egyesült az istenséggel, és megmerevedett.

Áhítatos csönd borult a teremre. Egy idő után Sziata anyó felkelt a háromlábú székről, amelynek a helyébe, a megszentelt sarokba egy fehér leány most új, még senki által nem használt padot állított, ez szolgál majd ülőhelyül a másik nőnek. A makumba papnője szertartásosan lépdelt az utcalány felé. Az ogán mellette ment. A többiek mind a falhoz húzódva álltak. Csak Sziata anyó mozgott ünnepélyes lassúsággal, míg oda nem ért a terem közepére, az utcalány halottmerev teste mellé. A varázslónő levetette ruháit, meztelenül állt, csak a nyakláncok, a karperecek, az olvasók ezüst függőcskéi hintáztak a csontjain. Ujjait újra meg újra belemerítette a vacsorára megevett kecske alvadt vérébe, amelyet az ogán hordozott utána egy tökhéjban, és a sűrű pépet szétkente a fölszentelendő papnő, a babalaó fején. Amikor a testén is végigcsorgatta a zöldesen csillogó

folyadékot, az addig mozdulatlan nő nyögve megvonaglott, és jódszag töltötte be a levegőt. A papnő monoton hangon kántálni kezdte Esu szent imádságát.

Amikor befejezte, az utcalány kinyitotta a szemét, és megmozdult, de egészen másként mozgott, mint azelőtt, mert már nem utcalány volt, hanem a szent hordozója, ő maga volt Esu. Esu volt, a kísértő, aki eljött, hogy együtt makumbázzon az összegyűltekkel.

A két meztelen nő rögtönzött, fergeteges zsongo-táncba kezdett, amelyhez a vénasszony csontjainak zörgése, a kövér nő melleinek puffogása és az ogán elnyújtott, tompán visszhangzó dobütései adták a ritmust. Már a többiek is mind meztelenek voltak, és várták, hogy a jelen lévő Nagy Kutya kiválassza Esu Fiát. Vérfagyasztó zsongó-tánc volt. Makunaíma minden ízében reszketett a türelmetlenségtől, hogy kijárjon egy alapos verést Venceslau Pietro Pietrának. Maga sem tudta, hogy mit csinál, hirtelen imbolyogva a terem közepére ment a földre döntötte Esut, ráugrott, és a kedvét töltötte vele. Esu Fiának a fölszentelését a jelenlévők mértéktelen paráználkodással ünnepelték meg, és harsogó kiáltásokkal köszöntötték a gonosz új fiát.

Amikor véget ért a szertartás, az ördögöt a háromlábú székhez vezették, és kezdetét vette a tiszteletadás szertartása. A rablók, a szenátorok, a bugrisok, a négerek, az úriasszonyok, a futballisták, szóval mindenki a kis termet narancsszínbe vonó porban csúszott, és miután fejük bal oldalát a földhöz verték, megcsókolták a felavatott papnő, az uamoti térdét, végigcsókolták a testét. A szőke utcalány vadul remegett, a szájából hab tört elő, amellyel valamennyien megnedvesítették a hüvelykujjukat, hogy keresztet rajzoljanak magukra a rontás ellen, torkából, rekedt kurrogással, a fájdalom és a kéj nyögései szakadtak föl, és többé már nem utcalány volt, hanem Esu volt, az afro-vallás leghatalmasabb démona.

Miután a szapora keresztvetésekkel kísért tömérdek csókon és hódolatnyilvánításon túljutottak, sor került a kéré-

sekre és a fogadalmakra. Egy mészáros azt kérte, hogy mindenki vásároljon a romlott húsból, amit árul, Esu rábólintott. Egy ültetvényes azt kérte, hogy a földjein ne pusztítson többé se a szaubahangya, se a váltóláz, és Esu nevetve azt mondta, hogy ebbe nem egyezik bele, de nem ám. Egy szerelmes legény azt kérte, hogy a kedvese megkaphassa a városi tanítónői állást, mert akkor összeházasodhatnak, és Esu helybenhagyólag bólintott. Egy orvos hosszú beszédben kérte, hogy csiszolt portugálsággal tudjon írni, de Esu nem járult hozzá. És így tovább. Végül Makunaímára, a gonosz új fiára került a sor. Makunaíma így szólt:

– Egy olyan ügyben jövök apám segítségét kérni, ami nagyon felbosszantott.

– Hogy hívnak? – kérdezte Esu.

– Makunaíma vagyok, a hős.

– Ühüm... – morogta a Nagyhatalmú Gazda – a Ma-val kezdődő nevek balszerencsét hoznak.

Ennek ellenére nyájasan szólt a hőshöz, és mindent megígért neki, amit csak kívánt, hisz Makunaíma a fia volt. A hős pedig arra kérte Esut, hogy alaposan lássa el a baját Venceslau Pietro Pietrának, aki Piaimán, az emberevő óriás.

Szörnyű volt, ami ezután következett. Esu fogott három citromcserje-ágat, amelyeket egy hitehagyott pap áldott meg, a magasba dobta őket, keresztet rajzolt a levegőbe, és megparancsolta Venceslau Pietro Pietra énjének, szálljon belé Esuba, hogy megkapja, amit érdemel. Egy pillanat múlva meg is érkezett az óriás énje, és belebújt a nőszemély testébe. Akkor aztán Esu megparancsolta a fiának, hogy alaposan döngesse el az óriás énjét, amely a testébe bújt. A hős felkapott egy keresztrudat, és nagy odaadással csépelni kezdte Esut. Ütötte-verte, ahol csak érte. Esu jajgatott:

Ne üssél úgy engemet,
Mert ez fáj, fáj, fáj!

Családom is van nekem,
És ez fáj, fáj, fáj!

Végre, amikor már lila volt a sok veréstől, és orrán, száján, fülén folyt a vér, ájultan a földre zuhant. Szörnyű volt... Makunaíma megparancsolta, hogy az óriás énje vegyen egy forró, sósvizes fürdőt. Esu testéből dőlt a gőz, és átáztatta a döngölt padlót. Azután Makunaíma megparancsolta, hogy az óriás énje a legzordabb télidőben üvegcserepeken taposva törjön utat magának egy csalán- és bogáncserdőn át az Andok hegyvidékének völgyéig. Esu teste vérzett az üvegszilánkoktól, a bogáncs tüskéitől és a csalán égető karmaitól, zihált a fáradságtól, és reszketett a jeges hidegtől. Szörnyű volt. Aztán Makunaíma megparancsolta, hogy Venceslau Pietro Pietra énjét öklelje fel egy fiatal bika, rúgja oldalba egy szilaj, harmadfű csikó, harapjon belé egy kajmán, és marja meg negyvenszer negyvenezer tűzhangya. Esu teste vérrel és nyirokkal borítva fetrengett a földön, egyik lábán fogak gyöngysora, a törzsén negyvenszer negyvenezer láthatatlan tűszúrás hangyacsípésektől, a fején hosszú repedés a szilaj harmadfű csikó patájától, és a hasában egy hegyes szarv ütötte nagy lyuk. A kis teremben elviselhetetlen bűz terjengett. Esu így jajgatott.

Ne öklelj fel engemet,
Mert ez fáj, fáj, fáj!
Családom is van nekem,
És ez fáj, fáj, fáj!

Makunaíma hosszú időn keresztül tömérdek ilyenfajta dolgot parancsolt, és Venceslau Pietro Pietra énje Esu testén keresztül mindent elszenvedett. Végül már a hős boszszúálló kedve nem tudott mit kigondolni, és befejeződött a verés. A nőszemély alig hallhatóan zihált, és elnyúlva feküdt a döngölt földpadlón. Ernyedt csönd ülte meg a termet. Szörnyű volt.

São Paulo-ban, a Maranhão utcai palotában nagy volt a zűrzavar. Egymást érték az orvosok, kihívták a mentőket, és mindenki kétségbeesetten lótott-futott. Venceslau Pietro Pietra szünet nélkül jajgatott, csak úgy ömlött belőle a vér. A hasán döfés nyoma látszott, a feje betört, mintha ló rúgta volna meg, megégett, megfagyott, megharapták, az egész teste telis-tele volt a kék foltokkal és véraláfutásokkal, mintha valaki bottal alaposan elverte volna.

A makumbában még mindig tartott az iszony némasága. Sziata anyó úgy érezte, hogy itt az alkalmas pillanat, és belekezdett az ördög legfőbb imádságába. Ez volt az összes közül a legszentségtörőbb imádság, amelyből ha egy szót is elvét valaki, azonnal halállal bűnhődik; ez volt a Miapánk, Esu imádsága, és így hangzott:

– Miapánk, Esu, képzeletünk szülötte, ki vagy bal oldalon, alulról a tizenharmadik pokolban, mi nagyon szeretünk téged, mi mindnyájan!

– Szeretünk! Szeretünk!

– ...Mindennapi Esu apánkat add meg nekünk ma, legyen meg a te akaratod, miképpen a négertelep földjén, amely Esu apánk birtoka, azonképpen mindig és mindenütt, ámen!...

– Dicsőség Esu örök birodalmának, a zsezse-nagók országának!

– Dicsőség Esu fijának!

Makunaíma köszönetet mondott. Az anyó bevégezte:

– Siko-t-era a zsezse-nagók hercege volt, aki Esu apánkká változott, a szekula szekulórumig és mindörökké, ámen!

– Mindörökké, ámen!

Esu fokról fokra gyógyult, mintegy varázsütésre tűnt el róla minden baj, és mire a nádpálinka körbejárt, az utcalány megint ép és egészséges volt. Hatalmas zendülés hallatszott, a levegőben égett kátrányszag terjengett, és az utcalány szájában megjelent egy szurokkő gyűrű. Akkor aztán a szőke, kövér nőszemély halálos fáradtan magához tért ájulásából, és már csak ő volt ott, Esu elment.

Befejezésül mind, akik csak ott voltak a makumbán, nagy mulatságot csaptak, jó sonkát ettek, és fergeteges szambát táncoltak, és közben annyit paráználkodtak, amennyit csak bírtak. Azután minden befejeződött, és újra ott volt a valóságos élet. A jeles makumbázó társaság pedig: Makunaíma, Jaime Ovalle, Dodô, Manu Bandeira, a költő, a kalandos kedvű Blaise Cendrars, Ascenso Ferreira, Raul Bopp és Antonio Bento, szóval ez a derék makumbás népség, a hajnal hasadtával elindult hazafelé.

VIII. VEI, A NAP

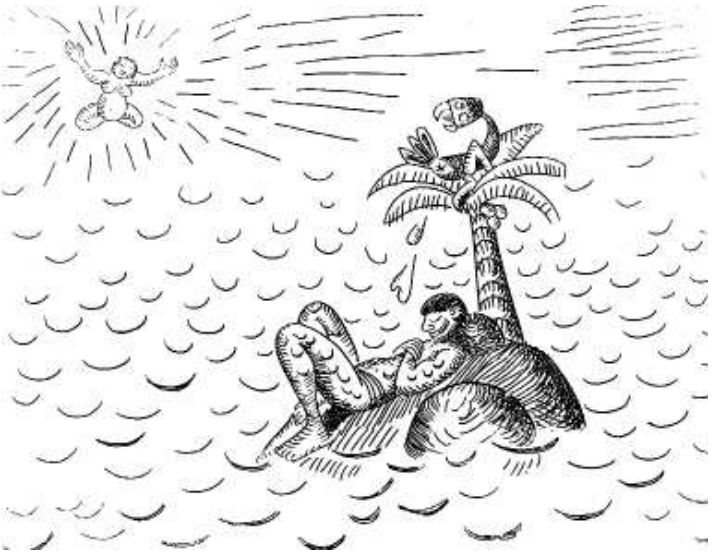

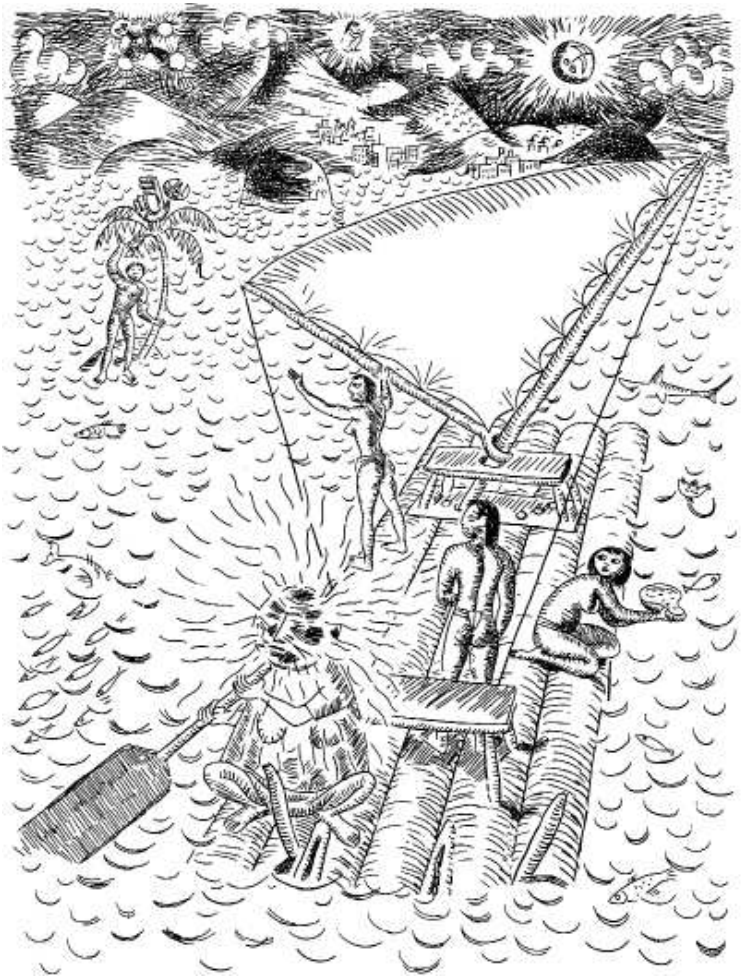

MAKUNAÍMA ment-mendegélt, és egyszer csak megpillantotta maga előtt a toronymagas Volomán-fát. Az egyik ágán egy szürke fejű papagájgébics ült, aki alighogy észrevette a hőst, teli torokból rikoltozni kezdett: „Nézd csak, ki jön ott az úton! Nézd csak, ki jön ott az úton!" Makunaíma fölemelte a fejét, hogy megköszönje a szíves fogadtatást, és látja ám, hogy a Volomán-fa csak úgy roskadozik a sok gyümölcstől. A hőst már órák óta hatalmas éhség gyötörte, így hát megálljt parancsolt magának, miközben a tekintete rátapadt a szapota-körtékre, szapota-szilvákra, bakuri-cseresznyékre, mamea-barackokra, kókuszdiókra, miriti-diókra, guabizsu-bogyókra, görögdinnyékre, anónákra, szóval ezekre az ízletesebbnél ízletesebb gyümölcsökre.

– Adj egy gyümölcsöt, Volomán – kérlelte Makunaíma.

A fa nem akart adni. Akkor a hős kétszer elkiáltotta:

– Bojojo, bojojo! kizama kizu! Rajta, rajta! rázd meg magad!

Erre az összes gyümölcs lehullott, és ő jól belakmározott. Volomán nagyon megharagudott. A lábánál fogva megragadta a hőst, és elhajította őt a Guanabara-öblön is túlra, egy lakatlan szigetre, ahol valamikor az Alamoa nevű nimfa lakott, aki még a hollandok idejében jött erre a vidékre. Makunaíma annyira fáradt volt, hogy repülés közben elnyomta őt az álom. Még arra sem ébredt fel, hogy földet ért egy illatos kis guazsiró-pálma tövében, melynek a csúcsán egy urubu-keselyű tollászkodott. A madarat szorította a szükség, elvégezte a dolgát, és pont a hős fejére potyogtatta az ürülékét. Már hajnalra járt az idő, és irgalmatlan hideg volt. Makunaíma vacogó fogakkal ébredt, mindenét elborította az urubuganéj. Ám ügyet sem vetett rá, nekilátott, hogy átvizsgálja az aprócska sziklaszigetet, hátha talál egy barlangot, tele elrejtett kincsekkel. De nem talált, nem

bizony. Még egy varázserejű ezüstláncocskát sem, amely útba igazíthatta volna a kiválasztottat, hogy merre keresse a hollandok kincsét. Bármerre is nézett, csak sárgásvörös zsakitagva-hangyákat látott.

Na, arra ment Kajuanoge, a hajnalcsillag. Makunaímának lassanként elege volt az életből, annyi mindent megtapasztalt, ezért könyörögni kezdett neki, hogy vigye fel az égbe. Kajuanoge megindult lefelé, de a hős orrfacsaróan bűzlött.

– Menj a víz alá! – fintorgott a csillag. És járt tovább a maga útján.

Így született meg a mondás: „Menj a víz alá!" – amit a brazilok gyakran mondogatnak az európai bevándorlóknak.

Jött-jődögélt Kapei, a Hold. Makunaíma odakiáltott neki:

– Megáld engem, Hold öreganyám?

– Ühüm... – jött a válasz.

Akkor aztán a hős kérlelni kezdte a Holdat, hogy vigye el őt Marajó szigetére. Kapei megindult feléje, de a hős rettenetesen bűzlött.

– Menj a víz alá! – bukott ki belőle. És már ment is tovább.

A mondás pedig véglegesen meggyökerezett.

Makunaíma Kapei után kiáltott, és egy kis tüzet kért tőle, hogy legyen minél melegednie.

– A szomszédasszonytól kérj – felelte a Hold, és a Nap felé bökött, aki már ott evezett a távolban, a hatalmas folyam hátán. Azzal elballagott.

Makunaíma vacogott, rettentően vacogott, az urubu pedig örökösen fölötte végezte el a szükségét. Ennyire kicsi volt ez a sziklasziget. Vei vörösen, verejtékben fürödve közelgett. Vei volt a Nap. Makunaímának szerencséje volt, mert otthon mindig kitett neki ajándékba egy kevés édesmanióka süteményt, amit a Nap addig nyalogatott, amíg egészen ki nem szikkadt.

Vei felvette Makunaímát a tutajára, amely felett a muruszifa nedvével befestett, rózsaszínű vitorla feszült, és meghagyta három leányának, hogy mossák meg alaposan a hőst, szedegessék ki belőle a kullancsokat, és nézzék meg, hogy tiszta-e a körme. Makunaímának megint emberi külseje lett. Ám mivel Vei csak egy veresképű öregasszony volt, akiről patakokban csorgott a víz, Makunaíma nem sejtette, hogy ez a vénség maga a Nap, a jóságos Nap, a szegények takarója. Ezért aztán kérlelni kezdte, hogy hívják oda Veit, hogy felmelegítse őt, mert ugyan megmosogatták, de reszket a hidegtől. Vei maga volt a Nap, és azt találta ki, hogy Makunaíma lesz a veje. Ám egyelőre még senkit sem tudott felmelegíteni, nem ám, mert hajnal felé járt az idő, és nem volt semmi ereje. Hogy elűzze a várakozás unalmát, fütytyentett egyet, és a három lány gondjaiba vette Makunaímát: simogatták, csiklandozták a testét, ahol csak érték.

A hős vidoran kacarászott a gyönyörűségtől ide-oda dobálta magát, módfelett tetszett neki a játék. Amikor a lányok abbahagyták, rájuk szólt, hogy csak folytassák, és már előre összegörnyedt az élvezettől. Vei észrevette a hős szemérmetlen viselkedését, és megmérgesedett. Még attól is elment a kedve, hogy lángot bocsásson ki magából, és bárkit is fölmelegítsen. Több se kellett, a fehérszemélyek megragadták az anyjukat, kezét-lábát összekötözték, azután Makunaíma addig püfölte öklével a ráncos bőrtömlő gyomrát, míg hátul egy jókora lángnyelv ki nem csapott, és mindnyájan föl nem melegedtek.

Tikkasztó hőség kerekedett. Beborította a tutajt, széjjelterült a vizek fölött, és aranyszínűre festette az égbolt halovány orcáját. Makunaíma elterült a tutajon, boldog ernyedtségben heverészett. A csönd mindent magába ölelt.

– Jaj!... semmi kedvem...

A hős nagyot sóhajtott. Csak a hullámok mormolását lehetett hallani. Makunaíma testét lassan könnyű lebegés járta át, jó volt így nagyon... A legfiatalabb Nap-leány egy tamtam-dobot vert, amit az anyja hozott Afrikából.

Szélesen nyújtózott a hatalmas folyam, egy felhő sem látszott az ég téres, kővel borított lankáin. Makunaíma két kezét összefonta a tarkója mögött, és fejalávalót készített magának a karjából; a fény legidősebb lánya hajtotta róla a csapatostul érkező púpos szúnyogokat, a harmadik nővér pedig hajfonatának végével ingerlően babirkálta a hasát. Makunaíma fel-felkacagott, majd elolvadt a gyönyörűségtől, s a kéjtől fátyolos hangon, minden strófa után megállva, így énekelt:

Ha meghalok, el ne sirass,
Az életem csupa panasz,
– Bolond, aki bánkódik.

Kivetettség volt az apám,
Szenvedés az édesanyám,
– Bolond, aki bánkódik.

Apám jött, és mondta nekem:
Nem lesz részed szerelemben,
– Bolond, aki bánkódik.

Anyám jött, és reám adta,
Szenvedésből volt a lánca,
– Bolond, aki bánkódik.

Örvösállat lészen sírom,
Fogatlan szája halálom,
– Bolond, aki bánkódik.

A sírba hamarost megtérek,
Én nyomorult, árva lélek,
– Bolond, aki bánkódik.

Nagyon jó volt így... Testének aranyos csillogását megsokszorozták a bőrére tapadt sókristályok, érezte a tenger súlyos illatát, Vei nyugodt evezőcsapásait, a hasa meg-meg-

remegett az asszonyi cirókálástól, ah... Makunaímát a kéjek kéje járta át... „Csináld csak, te beste leány!... ez ám a gyönyörűség, emberek!", kiáltott fel. Azután lecsukódott hamiskásan csillogó szeme, torkából a megelégedettség ravaszul pajzán nevetése röppent az ég felé, és a hős teljesen átadta magát a gyönyörűségnek, míg végül elszenderedett.

Amikor Vei evezőlapátja megállt, s nem ringatta tovább az álmát, Makunaíma felébredt. Tekintete először egy rózsaszínű felhőkarcolón akadt meg a messzeségben. A tutaj egy irdatlan nagy falu, a fenséges Rio de Janeiro sövénykerítéséhez kikötve állt.

Rögtön a vízpartról egy hosszan elnyúló nyiladék indult, két oldalról valódi brazilfák és színes paloták szegélyezték. Ez a nyiladék volt a Rio Branco sugárút. Ott lakott Vei, a Nap, három fényleányával. Vei azt akarta, hogy Makunaíma legyen a veje, mert mégiscsak hős, és valamikor nagyon sok édesmanióka süteményt kapott tőle, amit szikkadtra nyalogathatott. Így szólt hát:

– Vőm uram, vegye feleségül az egyik lányomat. Odaadom Oropa Franca és Bahia tartományt hozományba. Azonban hűségesnek kell lennie hozzá, és nem szabad mindenféle jöttment fehérszemélyekkel vigadoznia.

Makunaíma megköszönte a gondoskodást, és ígérte, hogy így lesz ezentúl, megesküdött az anyja emlékére is. Akkor Vei meg a három lánya elindult, hogy a nyiladékban sétálgatva múlassák az időt, de előbb még egyszer rápparancsoltak Makunaímára, hogy el ne hagyja a tutajt, és eszébe ne jusson, hogy mindenféle jöttment fehérszemélyekkel vigadozzon. Makunaíma újra megígérte nekik, és esküt is tett megint az anyja emlékére.

Alighogy Vei és a három lány eltűnt a nyiladékban. Makunaímában feltámadt a vágy, hogy ficánkoljon valakivel.

Rágyújtott egy cigarettára, de ettől a vágya még erősebb lett. És ott kinn a fák alatt rengeteg asszonyszemély, hölgy meg dáma sétált, és olyan csábítóan himbálták magukat, hogy azt nem lehetett elviselni.

– A tűz égesse meg az egészet! – kiáltott Makunaíma.– Nem vagyok én olyan gyönge legény, hogy egy asszony bajt hozzon rám!

Roppant fény gyulladt az agyában. Felegyenesedett a tutajon, és hazája fölé terjesztett karral ünnepélyesen kinyilvánította:

Szűkös egészség és sok szaubahangya,
Brazíliát e kettős átok sújtja.

Leugrott a tutajról, egyenesen egy kápolnába ment, tisztelgett az ezredkapitány, Szent Antal képmása előtt, és azután nekirontott az arra járó fehérszemélyeknek. Csakhamar az útjába akadt egy asszony, aki legkedvesebb keresztapja szülőföldjén volt halaskofa, és még most is dőlt belőle, de még hogyan dőlt, a tömény halszag. Makunaíma rákacsintott, és elmentek a tutajra. Vigadoztak kedvükre. Tán még most is kacagnak egymásra.

Már alkonyodott, amikor Vei és három leánya napi dolgaik végeztével, visszatértek. A lányok előresiettek, és megpillantották Makunaímát, aki még mindig a portugál nőszeméllyel fickándozott. Na, a fény három leányát elöntötte a méreg.

– Hát így állunk, te hős! Nem megmondta Vei, az anyánk, hogy le ne menj a tutajról, és ne vigadozzál mindenféle jöttment fehérszeméllyel?

– Nagyon magányos voltam – szepegte a hős.

– Lárifári. Már mitől lettél volna magányos? Most megkapod a magadét Veitől, az anyánktól!

És így beszéltek dühösen az öregasszonyhoz:

– Nézze csak, Vei, édesanyánk, hogy mit csinált a veje! Alighogy elmentünk sétálni, a fiatalúr meglógott, és összeszűrte a levet egy ilyen jófélével, felhozta a tutajunkra, és itt ficánkolt vele kedvére. Nézze, még most is kacagnak egymásra. Akkor a Nap haragra gyulladt, és így pörölt:

– Haj, haj, a nemjóját – Hát nem megmondtam neked, hogy ne kezdj el cicázni mindenféle jöttment fehérszemél-

lyel?!... Megmondtam, bizony! A tetejébe még az én tutajomon fickándozol vele, és még most kacagtok egymásra.

– Nagyon magányos voltam! – kezdte rá megint Makunaíma.

– Ha megfogadtad volna a szavam, hozzád adtam volna az egyik leányomat, és mindörökre ilyen fiatal és jóképű legény maradtál volna. De mert így esett, hamarosan neked is elmúlik a fiatalságod, akárcsak a többi embernek, megöregszel, és nem leszel ilyen daliás.

Makunaímának sírni lett volna kedve. Nagyot sóhajtott:

– Ha én ezt tudtam volna...

– A „Ha én ezt tudtam volna" az a szent, aki soha nem segített senkinek, a nemjóját! Parázna fickó vagy, úgy bizony! Nem adom hozzád egyik lányomat sem, de nem ám!

Akkor már Makunaíma is a sarkára állt:

– Hát, tudja meg, hogy nem is kellenének nekem a maga lányai! Három lány, ördög műve valahány!

Akkor Vei és a három lánya elment egy szállodába, hogy ott töltse az éjszakát. Makunaímát pedig ott hagyták a tutajon, hadd aludjon a portugál nővel.

Amikor pirkadat előtt egy órával, a Nap és lányai megjöttek, hogy sétára induljanak az öbölben, Makunaíma és a portugál nő még javában aludt. Vei felébresztette őket, és Makunaímát megajándékozta egy darabka Vató-kővel. A Vató-kő tűzkő, amivel tüzet lehet gerjeszteni, amikor csak akarja az ember. Azután a Nap és három fényleánya elvonult.

Makunaíma az egész napot a halaskofával töltötte, a várost járták, és valahányszor csak kedvük kerekedett rá, fickándoztak. Éjszaka a Flamengo park egyik padján aludtak, és egyszer csak szörnyű szellemalak állt meg mellettük: Mianiké-Teibé volt, aki azért jött, hogy fölfalja a hőst. Az ujja hegyén át vette a levegőt, a köldökével hallott, a szeme a mellbimbója helyén volt, és nem egy szája volt, hanem kettő, mélyen elrejtve nagylábujjának belső hajlatában. A hős fölriadt a szellemalak bűzére, és mint az a bizonyos

csodaszarvas, akit megzavart az ármány, úgy nyargalt végig a Flamengo-n. Mire Mianiké-Teibé a halaskofát falta fel, aztán elballagott.

Másnap Makunaíma már rettenetesen unta a köztársaság fővárosát. A Vató-követ elcserélte egy újságból kivágott fényképre, és elindult visszafelé, a Tieté folyócska partján emelkedő másik nagy faluba.

IX. LEVÉL
AZ AMAZÓNIAI ASSZONYOKNAK

Hőn szeretet alattvalóinknak, az Amazon Hölgyeknek
Kelt az Ezerkilencszázhuszonhatos Esztendő
Május Havának Harmincadik Napján
São Paulo Városában

HÖLGYEIM!

Föltehetőleg módfelett nagy ámulástokra szolgál majd e levél címzése, valamint azok a dolgok, amelyek benne foglaltatnak. Az iránt atok való vágyakozás és nagyrabecsülés diktálta sorainkat mindazonáltal kellemetlen újsággal kell kezdenünk. Mert bizony való igaz, hogy São Paulo nemes városában – amely szószátyár lakosainak állítása szerint a legnagyobb város e világon – nem úgy ismernek benneteket, mint amazóniai asszonyok, bár ez az elnevezés nehézkes egy kissé, hanem úgy, hogy amazonok, azt tartván rólatok, hogy szilaj paripák hátán száguldoztok, s egyenesen az ősi Hellászból jöttetek erre a vidékre – innen hát az elnevezés. Császári kedvünknek igencsak ellenére voltak a tudálékoskodók eme sületlenségei, mindamellett abban egyet kell értenetek velünk, hogy ily módon az antik hagyományok és erkölcsi tisztaság tiszteletre méltó mázával bevonva hősiességetek és hírnevetek még magasabban szárnyal.

Ám nem tékozolhatjuk sebesen szárnyaló időtöket, s még kevésbé zavarhatjuk meg értelmeteket ilyen kósza hírek taglalásával, haladéktalanul áttérünk hát az itteni cselekedeteinkről való számadásra.

Még öt napfordulat sem telt el attól fogva, hogy körötökből eltávoztunk, amikor a legsötétebb szerencsétlenség vetette reánk árnyékát. A szóban forgó esztendő május idusának gyönyörű éjszakáján elvesztettük a muirakitán-taliz-

mánt, amelyet egyesek muraquitánnak neveznek, de akadnak olyan tudós fők is, hóbortos etimológiák megszállottjai, akik szerint a szó hagyományhű helyesírása muyrakitan, sőt, ne nevessetek!, muraqué-itan volna. Ezt megértendő, tudomással kell bírnotok arról, hogy ez a szó, amely olyannyira mindennaposan rezeg a ti Eustach-kürtjeitekben, csaknem ismeretlen errefelé. Ezeken a polgárias vidékeken a harcosokat rendőröknek, hekusoknak, zsaruknak, fakabátoknak, andrisoknak, fejvadászoknak és még számos más néven nevezik, és ezeknek a kifejezéseknek egyike-másika bizony lehetetlen neologizmus – visszataszító üledék, amellyel a lelkiismeretlen emberek és a romlott ficsúrok szennyezik be a tősgyökeres, tiszta luzitán beszédet. Ám nincsen most fölös időnk arra, hogy Vergilius szavával „sub tegmine fagi", a bükkfák árnyékába telepedvén hosszasan elmélkedjünk a portugál vagy másképpen luzitán nyelvről. Az minden bizonnyal inkább számot tarthat érdeklődésetekre, hogy az itt élő harcosok a hitvesi kapcsolatra nem harcedzett asszonyokat keresnek: sokkal inkább kedvelik az olyanokat akik engedelmesek és minden nehézség nélkül elcserélhetők azokra a köznép körében pénznek nevezett apró és illékony papírdarabkákra, melyek a civilizáció – melyhez, nem kis büszkeséggel mondhatjuk, mi is tartozunk – „curiculum vitae"-i. Nos, a muirakitán szót, amely már Császárotok latinon finomodott fülét is sérti, nem ismerik az itteni harcosok, és általában senki sem, aki ezen a tájon él és mozog. Csupán néhány „erényben és irodalomban kiművelt emberfő", amiképpen azt a neves jogtudós, Rui Barbosa doktor által gyakorta idézett derék öreg klaszszikus, Luís de Souza atya mondotta volt a maga idejében, veti figyelmének fénysugarát a muirakitánokra, és értéküket alábecsülve, ázsiai eredetűeknek, nem pedig a ti fürge ujjaitok művének tartja őket.

Már egészen elhatalmasodott lelkünkben a szomorúság, amely kajmán alakú talizmánunk elvesztése után tört reánk, amikor, talán valamely metafizikus áramlás következ-

tében, vagy ki tudja, chi lo sa, ahogy az olaszok mondják errefelé, talán valamiféle nosztalgikus nemi vágyakozás sugallatára, ahogy ezt a tudós német doktor, Freud (ejtsd Frójd) Zsigmond olyan lenyűgözően képes megmagyarázni, álmunkban megjelent előttünk egy fénylő arkangyal, s az ő szavaiból megtudtuk, hogy az elveszett muirakitán-talizmán doktor Venceslau Pietro Pietránake, a Perui Alkirályság alattvalójának, a pernambuco-i Cavalcanti családhoz hasonlóan egyenesen Firenzéből származó, tiszteletre méltó férfiúnak a birtokában van. Mivelhogy a doktor a XVI. századi jezsuita misszionárius, São Paulo alapítója, José de Anchieta atya jeles városában él, késedelem nélkül útra keltünk, hogy visszaszerezzük az elrabolt aranygyapjas kost. Jelenlegi kapcsolataink doktor Venceslauval a lehető legreményteljesebbek, és minden bizonnyal hamarosan közölhetjük veletek a szíveteknek oly kedves újságot, a muirakitán-talizmán birtokba vételét, és megkaphatjuk érte a sokszorosan megérdemelt jutalomdíjat.

Mert, minek is tagadnánk, becses alattvalóink, hogy Mi, az amazonok Császára, igencsak válságos helyzetben vagyunk. A kincseket, melyekkel gazdagon megrakodva elindultunk földjeinkről, kénytelenek voltunk átváltani az ország hivatalosan bejegyzett pénznemére; és az átváltás az árfolyam ingadozásainak és a kakaóárak zuhanásának következtében jelentős mértékben megnehezítette számunkra életünk fenntartását.

El kell mondanunk nektek azt is, hogy errefelé az asszonyokat nem bunkócsapásokkal szokás levenni a lábukról, s az asszonyok nem is fickándoznak csupán a fickándozás kedvéért, szerelmes odaadásból, hanem csak a záporesőként hulló hitvány fémért, a szökőkútként felcsapó márkás pezsgőkért és bizonyos ehető szörnyetegekért cserébe, mely szörnyetegeket közönségesen langusztának hívnak. Micsoda bűbájos szörnyetegek ezek, amazon hölgyeim!!! Hajó törzséhez hasonlatos tükörsima és rózsaszín teknősbékapáncéljuk alól, mint holmi evezőlapátok, a legkülönfé-

lébb karok, csápok és egy nagy farok bújik elő, s ilyenképpen ez a sèvres-i porcelán tányéron illően elhelyezett, egész nehézkes alkotmány leginkább egy háromsorevezős nílusi gályára emlékeztet bennünket, amely Kleópatra császárnő isteni testét hordozza.

Figyeljetek jól ennek a szónak az ejtésére, amazon hölgyeim, mert igen elszomorítaná császári szívünket, ha nem követnétek példánkat, s nem ezt a klasszikusokból kiolvasható kiejtést részesítenétek előnyben a Kleopátra kiejtés rovására, amely újabban van elterjedőben, s amelyet néhány szótárkészítő meggondolatlanul elfogadott, nem fogván fel, hogy ez olyan hitvány nyelvi ragya, amelyet a Franciaországból érkező szennyáradattal hoztak be országunkba a bitang gallománok.

Nos hát, eme odaadó szörny segítségével – amelynek íze a legrafináltabb ínyeket is lenyűgözi – lehetséges az itt élő asszonyokat a nászágyig elvezetni. Nos, bizonyosan értitek is már, hogy a jutalomdíjról miért ejtettünk szót; mert a languszták fölöttébb drága jószágok ám, kedves alattvalóink, volt olyan, amelyikért hatvanezret, sőt még többet is fizettünk; és ez átszámítva a mi hagyományos pénzegységünkre, bizony megközelíti a nyolcvanmillió kakaóbiling tekintélyes összegét... Mindebből világossá válhatott számotokra, hogy eddigi költségeink milyen jelentős összegre rúgnak, és hogy nagy szükségünk van a hitvány fémre, hogy vigadozhassunk ezekkel a nehezen megközelíthető hölgyekkel. Módfelett szeretnénk magasan lobogó lángunkat megzabolázni, még ha ez bizony nehezünkre esne is, hogy megkíméljünk benneteket a kiadásoktól, de igen erős lélekkel kell bírni ahhoz, hogy esendő porhüvelyünk lépten-nyomon meg ne tántoruljon e felettébb vonzó pásztorlánykák bájai és epekedő pillantásai láttán.

Az itt élő hölgyek csillogó ékszerekkel és finomabbnál finomabb kelmékkel ékesítik föl magukat, hogy annál inkább kiemeljék külsejük finomságát, de csak alig fedik bájaikat, amelyeknek formája és kelleme egyedülálló ezen a

világon. Eme hölgyek mind halványfehérek, olyan és anynyiféle furfangokat ismernek a fickándozásban, hogy még elsorolni is fárasztó volna, és minden bizonnyal megsértené a diszkréció parancsolatát. Ó, mennyi szépség! Mennyi elegancia! Mennyi csín! Mennyi észbontó, lángra gyújtó, szívet perzselő rafinéria! Gondolataink egy pillanatra sem képesek elszakadni az asszonyoktól, noha állandóan és makacs kitartással munkálkodunk a muirakitán-talizmán visszaszerzésén.

Úgy találjuk, nemes amazonok, hogy igen nagy előnyötökre válna, ha szerelmes engedékenységet, évődést és csínt tanulnátok az itt élő asszonyoktól. Mert gőgös és szigorú törvényeiteket ily módon odahagynátok, és oly szokásokra cserélnétek föl, amelyekben a Csók felemel, a Kéj megtisztít, és dicsőségesen eltölt mindent „urbi et orbi" az Odore di Femmina – a nő illata, amiképpen az olaszok nevezik – túlvilági hatalma.

És ha már belekezdtünk ebbe a magasztos témába, hadd tegyünk, mielőtt továbbhaladnánk, néhány megjegyzést, mely hasznos lehet számotokra. A São Paulo-i asszonyok, jóllehet nagyon szépek és okosak, nem elégednek meg azokkal a képességekkel és kiválóságokkal, amelyekkel a Természet fölruházta őket; módfelett nagy gondot fordítanak magukra, és közel sem lennének ennyire vonzóak, ha nem hozatták volna meg maguknak a földgolyó legkülönbözőbb vidékeiről mindazon kifinomult és szemkápráztató holmikat, amiket az évezredes civilizációk a bujaság felkeltése, akarom mondani, a nőiség tudománya terén megteremtettek. Így például a vén Európából, és mindenekelőtt Franciaországból nevelőnőket hozattak, akiktől megtanulták, hogyan kell az időt másképp eltölteni, mint ahogyan ti azt teszitek. Hol tisztálkodnak, és órákat töltenek el eme ingerlő foglalatossággal, hol nagy élvezettel vesznek részt a társasági élet színjátékában, hol meg éppenséggel nem csinálnak semmit, de olyan odaadással és lelkesedéssel végzik napközben ezen fontos teendőiket, hogy amikor leszáll az

est, alig marad már erejük arra, hogy fickándozzanak, és azon nyomban belezuhannak Orfeusz karjaiba, ahogy mondani szokás. Ám azzal is tisztában kell lennetek, kegyes asszonyaim, hogy errefelé a nappal és az éjszaka váltakozása jelentősen eltér a ti katonás időbeosztásotoktól; a nap itt akkor kezdődik, amikor nálatok már túljutott a delelőjén, az éjszaka pedig akkor, amikor negyedik álmotokat alusszátok, amely az utolsó lévén, a leginkább pihentető.

A São Paulo-i asszonyok mindezen dolgokat Franciaországból jött nevelőnőiktől sajátították el; akárcsak a körmeik fényesítését és növesztését, ez utóbbit, „horresco referens" még elmondani is szörnyű, törvényes és hitvestársaik bizonyos szarvszerű kinövéseivel kapcsolatban is buzgón művelik. Kérlek, nézzétek el nekem ezt a finom iróniát.

Szólanom kell még arról is, ahogyan errefelé az asszonyi hajzatokat nyírják; olyan kifinomult és férfias módon, hogy viselőik hasonlatosabbak némely kamaszfiúkhoz és a kétes emlékű Antinooszhoz, mint az oly tiszta erkölcsű latin őseink erényes matrónáihoz. Mindazonáltal, ha csak egy kicsit is eltűnődtök azokon a dolgokon, amiket eddig elmondottunk nektek, egyet fogtok velünk érteni abban, hogy a hosszú hajfonat errefelé igencsak haszontalan holmi. Mivel a São Paulo-i doktorok nem erőszakkal veszik le a lábukról a kiszemelt hölgyeket, hanem arannyal meg bankócédulákkal, a szóban forgó sörényre nincs semmi szükségük, sőt még azt is hozzátehetném, hogy ily módon azok a kellemetlenségek is csökkennek, amelyek egy ilyen hajbozonttal együtt járnak, lévén, hogy általában kedvelt lakóhelyévé és legelőjévé válnak némely igen veszélyes ízeltlábúaknak, amint az felétek gyakorta megesik.

Nos, a São Paulo-i hölgyek nem elégedvén meg azzal, hogy Franciaországtól eltanulták, à la XV. Lajos, a szeptevés mesterfogásait és szabadosságait, legképtelenebb dolgokat szerzik be maguknak, csakhogy élvvágyukat még inkább fölcsigázzák: japán lábacskákat, indiai rubinokat,

észak-amerikai lezserséget, és még számos egyéb nemzetközi holmit, aminek hasznát vehetik.

Beszámolunk még nektek, habár csak nagy vonalakban, a lengyelek földjéről származó asszonyok szemet káprázta-tó gyülekezetéről is, akik itt telepedtek le, és önzetlen nagylelkűséggel uralkodnak e földön. Igen terebélyes megjelenésűek, és számosabban vannak, mint a homokszemek az óceánban. Hozzátok hasonlóan, amazon hölgyeim, ezek a delnők is asszonytársadalmat alakítottak, a házaikban élő férfiakat rabszolgasorba vetették, és a leghitványabb szolgai teendők elvégzésére kényszerítik őket. Ezért azután nem is nevezik őket embernek, hanem egy kétes értékű szóval garszonnak hívják valamennyiüket; ezek a lények igen-igen jólneveltek és halkszavúak, és mindig ugyanazt a komor öltözéket viselik.

Ezek a hölgyek egy helyre összezárva élnek, amelyet errefelé háztömbnek, másképpen garnisornak, egyesek pedig „bordélynegyednek" hívnak, ámbár meg kívánjuk jegyezni, hogy ez utóbbi kifejezés méltatlan arra, hogy egy São Paulo-ról szóló híradásban megjelenjék, s hogy mégis szerepel benne, az a mi pontosságra és szakszerű leírásra való törekvésünknek köszönhető. Noha ezek a szeretetre méltó hölgyek, hozzátok hasonlatosan egy asszonyi klánt alkotnak, külső megjelenésükben, életmódjukban és eszményeikben jelentősen különböznek tőletek. Elmondjuk hát nektek, hogy az éjszakában élik életüket, nem állnak Mars szolgálatában, és nem égetik ki a jobb mellüket, csupán Mercurius előtt hódolnak, a mellüket pedig hagyják, hadd terebélyesedjen addig, míg végül hatalmas és lottyadt alma formáját nem ölti. Ez, ha szépségünknek nincs is javára, számos és fáradságos, de nemes virtussal végzett s földöntúli élvezettel kecsegtető munkálkodásra szolgál.

Megjelenésükben igencsak különbözőek, többé-kevésbé formátlan szörnyetegek, habár formátlanságukban van valami megkapó, mivel az eszüket az ágyékukban, a szívüket

pedig – ahogy a madrigálok ezt oly szép képben jelenítik meg – a tenyerükön hordozzák.

Számtalan és gyorsan pergő nyelveken beszélnek; világlátottak és nagyon-nagyon műveltek, mindenkor egyformán engedelmesek valamennyien, habár meglehetősen különböznek egymástól, egyesek szőkék, mások feketék, egyesek egészen soványak, mások jócskán telt idomúak, és olyan jelentékeny számban és változatosságban fordulnak elő, hogy igencsak sántítani látszik az az érvelés, miszerint valamennyien Lengyelországból valók. Hozzá kell még ehhez tennünk, hogy mindegyiküket sokat ígérő, ámde félrevezető jelzővel „franciának" titulálják. Úgy hisszük, hogy meghamisítják az igazságot, s ezen hölgyeknek csak egy része jött a lengyelek földjéről, és a valóságban ibérek, olaszok, németek, törökök, argentinok, peruiak ők, illetve az egyik vagy a másik félteke egyéb termékeny vidékeiről származnak.

Igen nagy elégedettségünkre szolgálna, amazon hölgyeim, ha osztanátok feltételezésünket, amiképpen az is, ha meghívnátok néhányat ezek közül a delnők közül, hogy töltsenek el valamennyi időt a földjeiteken, Császárságunkban, és segítségükkel elsajátítanátok ezt a korszerű és nagyobb nyereséggel kecsegtető életformát, amely Császárotok vagyonát nem kis mértékben gyarapítaná. Ám ha mégsem akarnátok elhagyni szigorú törvényeteket, néhány száz, vidékeinkre áttelepített ilyesfajta hölgy jelentősen megkönnyítené a „modus in rebus"-t, a mértéktartást nekünk, midőn majd visszatérünk őserdei Birodalmunkba, amelynek a nevét igen szeretnénk Ős-Pagony Birodalomra változtatni, mert ez inkább megfelelne a klasszikus hagyományoknak.

Mindazonáltal, hogy ebben az olyannyira fontos kérdésben helyesen dönthessünk, úgy véljük, hogy figyelmeteket föl kell hívnunk bizonyos veszélyekre, amelyekkel ez a betelepítés járna, hacsak nem fogadnátok be néhány életerős férfit államotok polgárai közé arra az időre, míg mi távol

vagyunk. Minthogy ezek a hölgyek igencsak tüzesvérűek és szabados erkölcsűek, bizonnyal túlságosan is nyomasztaná őket a rideg visszavonultság, amiben éltek, s az igyekezet, hogy el ne feledjék azokat a praktikákat és fortélyokat, amelyekkel megkeresik a kenyerüket, olyan szélsőséges cselekedetekre ragadtatná őket, hogy összeadnák magukat különféle vadállatokkal, a bőgőmajmokkal és a minden hájjal megkent köviharcsákkal. De még ennél is inkább nyomasztaná lelkiismeretünket és veletek szemben táplált felelősségérzetünket, ha ti, kedves alattvalóink, a segítségükkel belekóstolnátok bizonyos paráznaságokba, azokhoz hasonlókba, miket a bájos költőnő, Sappho társnői űztek Leszbosz rózsákkal borított szigetén. Oly rút bűnök ezek, hogy el nem viselik a józan emberi viselkedés kritikáját, és még ennél is kevésbé a szigorú és egészséges erkölcs bonckését.

Amint láthatjátok, jól kihasználtuk azt az időt, amit eddig a jeles São Paulo földjén eltöltöttünk, és bárha szüntelenül a muirakitán-talizmán körül forognak gondolataink, nem takarékoskodunk sem erőnkkel, sem a hitvány fémmel, hogy az örökbecsű latin civilizáció legfontosabb értékeit megismerjük, és az őserdőbe visszatérve számtalan változtatást eszközöljünk, melyek azonkívül, hogy jelentősen hozzájárulnak majd kényelmünkhöz, még inkább fokozzák majd jó hírünket, valamint a Világ legműveltebb nemzetei között jelölik ki helyünket. Ezért most elmondunk néktek egyet s mást erről a nemes városról, annál is inkább, mert mi is hasonló város építését tervezzük Császárságunkban.

São Paulo hét dombra épült, akárcsak valamikor Róma, a Császárváros, minden latinok „feje", ahonnan mi is sarjadtunk; lábait pedig a Tieté kecses és szeszélyes habjai mossák. Vizei kristálytiszták, levegője oly édes, mint Aachené vagy Antwerpené, és földje is éppoly egészséges és termékeny, így hát választékos modorban elmondhatjuk mi is, hogy e három elem spontán egybevegyüléséből keletkezett a városi fauna.

A város csodálatosan szép, és kellemes benne az élet. Leleményesen szűk utcák szelik át meg át, amelyeket ellepnek az eredetien megkomponált, graciőz szobrok meg utcai lámpák, olyan fortélyosan foglalva el a szabad részeket, hogy ezeken az artériákon jóformán semmi hely nem marad az utca népének. Így azután tekintélyes embertömeg látszatát keltik, amelyet tetszés szerinti nagyságúra lehet becsülni, s ez igen kedvező a választások szempontjából, amelyeket az utolérhetetlen Minas Gerais-iak találtak ki; amellett a városi elöljárók hosszú szónoklatokat tartanak, a lehető legőszintébb hangon, és szavaikat az önfeláldozó munkálkodás fennen szárnyaló szólamaival felékesítvén, közmegbecsülést és a tömegek csodálatát vívják ki maguknak.

A mondott artériákat egytől egyig recsegve görgő papirosdarabkák és csuszamlós gyümölcshéjak borítják, főként pedig a végtelenül finom, örökösen felkavarodó por, amely napról napra ezerféle falánk mikrobát hordoz magával, amelyek szorgalmasan tizedelik a lakosságot. Ilyen módon vélték megoldani elöljáróink a közlekedés gondjait; ezek az apró élőlények ugyanis fölfalják az alsóbb régiókban tengődő középszerű életeket, megakadályozzák a munkanélküliek és a munkások túlságos elszaporodását, így mindig egyforma az emberek száma. És a lelkes városi elöljárók nem elégedvén meg azzal, hogy a járókelők lába nyomán, valamint az „autóbusznak" és „villamosnak" (van, aki egy, valószínűleg az angolból átvett barbár szóval Bondnak hívja ez utóbbiakat) nevezett, bőgve rohanó masináktól felkavarodik ez a por, beszereztek még néhány antropoidot, almásderes, egykedvű, kentaurforma szörnyeteget, amelyeket az oldalukon díszelgő „Köztisztaság" felirat alapján sorolhatunk egy alcsaládba, és ezek az éji csendet kedvelő lények – „per amica silentia lunae" –, amikor elcsitul a forgalom és a por ártatlanul hever, kijönnek a barlangjaikból, és öszvérek után kötve, hengeres söprűre emlékeztető farkukkal ide-oda kaszálva fölverik a port, felza-

varják álmukból az apró élőlényeket, széles mozdulataikkal és egetverő dübörgésükkel pedig munkára serkentik őket. Ezeket az éjszakai tennivalókat szemérmesen és egymástól jókora távolságra elhelyezett, apró lámpácskák fényénél végzik, amelyek alig hatolnak át a sűrű sötétségen, és így a lehető legkedvezőbb feltételeket teremtik meg a gyilkosok és tolvajok működéséhez.

Ez utóbbiaknak a száma nekünk mértéktelenül nagynak tetszik, és úgy hisszük, hogy ez az egyetlen olyan tevékenység, amely nem vág össze természettől fogva rendszerető és békés természetünkkel. Mindazonáltal távol álljon tőlünk, hogy bármiféle szemrehányást is tegyünk São Paulo elöljáróinak, mivel nagyon is tisztában vagyunk vele, hogy a derék São Paulo-iak elszánt és vakmerő emberek, akik nagyon szeretik a háborúskodással járó viszontagságokat. Egyénileg és csoportosan is háborút viselnek egymás ellen, és tetőtől talpig fel vannak fegyverezve, így eléggé gyakoriak errefelé a zavargások, amelyekben nem ritkán százezrével hullnak el a küzdelem porondján a hősök, akiket az első hódítók nyomán bandeiranteknak neveznek.

Ez az oka annak, hogy São Paulo-nak igen harcias és nagyszámú Rendőrsége van, amely fehér és költséges mérnöki munkával megépített palotákban székel. Ennek a Rendőrségnek azt is feladatául szabták, hogy egyensúlyban tartsa a közvagyonban mutatkozó fölöslegeket, hogy a Nemzet roppant mennyiségű aranya el ne értéktelenedjen, és ebbéli igyekezetében olyan buzgóságot tanúsít, hogy lépten-nyomon maga herdálja el a nemzet pénzét, hol csillogó-villogó parádékra és egyenruhákra, hol a rokonszenves Eugénia kisasszony, akit még nem volt szerencsénk megismerni, testgyakorlataira, hol pedig arra, hogy jámbor polgárokat rohan meg, amidőn éppen a színházból vagy a moziból igyekeznek hazafelé, esetleg a várost övező kies ligetekben kocsikáznak. Ennek a Rendőrségnek kell szórakoztatnia a São Paulo-i szolgálólányok seregét is, és dicsőségére legyen mondva, hogy ezt napról napra megújuló szolgá-

latkészséggel teszi, az olyan ad hoc épült parkokban, mint például a II. Péter császár parkja, vagy a Fény Kertje. És amikor ennek a Rendőrségnek túlságosan is felduzzad a személyi állománya, a haza távoli és kevéssé termékeny fennsíkjaira küldi az embereit, ahol felfalhatják őket a csordába verődött, hatalmas termetű emberevők, akik azon dicstelen ügy szolgálatában tarolják végig földjeinket, hogy olyan tisztességes szándékú kormányokat döntsenek meg, amelyek a lakosság szeretetét és teljes támogatását bírják, amint ez az urnák tartalmából és a kormány munkaebédeiből világosan látható. Ezek a banditák összefogdossák a rendőröket, megsütik, és német ízlés szerint föltálalva megeszik őket, a parlagföldeken szétdobált csontokból pedig elsőrangú trágya lesz a majdani kávéültetvények számára.

Ilyen jól szervezetten, a rend és haladás szépen csengő jelszavától vezettetve élnek és gyarapodnak a São Paulóiak; és mindig jut arra idejük, hogy nagyszerű kórházakat építsenek, amelyekkel idecsalogatják az összes dél-amerikai: Minas Gerais-i, paraíba-i, perui, bolíviai, chilei, paraguayi leprást, akik mielőtt beköltöznének ezekbe az álomszép leprakórházakba, és igénybe vennék a kétes és hanyatló szépségű hölgyek – ó, mindig ezek a hölgyek! – szolgálatait, díszes lovascsapataikkal vagy káprázatos távgyalogló rekordjaikkal életet visznek a Szövetségi Állam országútjaira és fővárosának utcáira; sportszerető fajtánk, amelyben még ott lüktet a római kettős- és négyesfogatúak nemes vére, méltán büszke lehet rájuk!

Ám top, hölgyeim! Ebben a nagy országban még annyi sok betegség és rovar létezik, amelyek bizony megkeserítik az életünket!... És elkerülhetetlenül halad minden a végpusztulás felé, kórságok és ízeltlábúak serege rág bennünket!... Hamarosan Anglia vagy az Egyesült Államok gyarmata leszünk megint!... Ezért, hogy örök emléket állítsunk a São Pauló-iaknak, akik ennek az országnak egyedüli hasznos emberei, miért is Lokomotívoknak nevezik őket,

nekifogtunk, és egy epigrammát faragtunk, amely megkísérli, hogy magyarázatot adjon nyomorúságunk okaira:

Szűkös egészség és sok szaubahangya,
Brazíliát e kettős átok sújtja.

Ezt az epigrammát írtuk be a Buntantã Intézet Jeles Személyiségeknek Fenntartott Vendégkönyvébe is, amikor meglátogattuk ezt az Európában oly nagy hírű intézményt.

A São Pauló-iak méltóságteljesen magasodó, ötven vagy még több emeletet számláló palotákban laknak, amelyeket a párzás idején különböző fajtájú, hosszúlábú szúnyogok fellegei lepnek el, nem kis örömére a helybelieknek, ezek a szúnyogok olyan alkalmatosan szurkálják összevissza a férfiak és a nők rejtegetni való testrészeit, hogy semmi szükségük nincs a perzselő csalánnal végzett izgató paskolgatásokra, amint ez az őserdő lakóinál szokásban van. A hosszúlábú rovarok magukra vállalják ezt a fáradságos munkát, és olyan csodálatos dolgokat művelnek, hogy a szegénynegyedekben évről évre megszámlálhatatlanul sok sivalkodó fiú meg lány jön a világra, akiket olaszocskáknak hívnak, és az a sorsuk, hogy újra meg újra feltöltsék a nagyhatalmú előkelőségek gyárait, és rabszolgaként szolgálják a krőzusok illatos pihenését.

Más multimilliomosokkal karöltve, ezek a krőzusok hozták létre a Várost gyűrűbe fogó tizenkétezer selyemgyárat, és amikor a selyem visszaesett, azokat a híres kávéházakat, amelyeknél nagyszerűbbeket nem lelni a világon, mivelhogy belsejüket arannyal borított zsakarandafa faragások és teknősbékapáncélból készített berakások díszítik.

A Kormánypalota csupa arany, akárcsak az Adria Királynőjének palotái, és esténként finom bőrökkel bélelt ezüstkocsiban indul sétára a nyájasan mosolygó Elnök, akinek annyi felesége van, mint égen a csillag.

Számos egyéb nagyszerű dologról is tudósítással szolgálhatnánk, amazon hölgyeim, ha nem nyújtanánk ily módon

túlságosan hosszúra levelünket, de már azzal is, hogy kijelentettük előttetek, miszerint ez a földgolyó legszebb városa, nagyon sokat tettünk ezen kiváló embereknek a javára. Mindazonáltal bűnünkül róhatnák föl, ha elhallgatnánk az itt élő nép egy különös szokását. Nos hát, tudnotok kell, hogy az itt élők kifejezőkészsége olyan páratlanul gazdag, hogy más nyelven beszélnek, és más nyelven írnak. Amint megérkeztünk ezekre a vendégszerető földekre, beható tanulmányok tárgyává tettük a vidék etnológiai jellegzetességeit, és a számos meglepő és furcsa dolog közül, amivel itt találkoztunk, az egyik legfigyelemreméltóbb az említett nyelvészeti sajátosság volt. A São Paulo-iak társalgás közben egy barbár, habarék, durván recsegő és a hagyományoknak fittyet hányó nyelvet használnak, amelynek mindazonáltal sajátos ízt és erőt kölcsönöznek a megszólításokban, illetve az enyelgések közben használatos kifejezések. Mind az egyik, mind a másik csoportba tartozó szavakat mélyrehatóan tanulmányoztuk, és igen nagy örömünkre szolgál majd, ha hazatérésünk után megtaníthatunk rá benneteket. De bármilyen megvetésre érdemes nyelvezetet használnak is ennek a földnek a szülöttei a mindennapi beszédben, amint kezükbe veszik a tollat, elfelejtik mindezen említett barbárságokat, és előjön belőlük a Latin Ember, az Igazi, aki egészen más, már-már vergiliusi magasságokban szárnyaló, és egy panegirista találó meghatározása szerint, „mézízű" nyelven közli gondolatait, és e nyelvnek minden oka megvan rá, hogy büszke elégedettséggel, „Camões nyelvének" vallja magát. Bizonnyal megelégedéstekre szolgál, hogy ennyi eredetiségről és gazdagságról tudomást szerezhettetek, és meglepetéssel veszitek ezek után tudomásul, hogy a nagy és majdnem teljes többségnek még ez a két nyelv sem elegendő; fülbemászó és elegáns hangzása következtében szívesen használják a legtősgyökeresebb olasz nyelvet is, amelyet lépten-nyomon hallhatni, bármerre is járunk e hatalmas városban. Mindezen dolgokról kielégítő tájékozottságra tettünk szert, hála légyen az istenek-

nek, és nem kevés időt töltöttünk el azzal, hogy disputákat folytattunk a „Brazília" szó „z"-jének eredetéről, valamint a „magát" névmás használatának problémáiról. Másfelől, szert tettünk számtalan kétnyelvű kiadványra, amiket a köznyelv „szamárnak" hív, meg a Kis Larousse szótárra, és már odáig jutottunk tanulmányainkban, hogy latinul tudjuk idézni a filozófusok nem egy híres mondását, valamint a Biblia példázatait.

Végül, amazon hölgyeim, tisztában kell lennetek azzal is, hogy ezt a metropoliszt a haladás és a szemkápráztató civilizáció jelenlegi állapotába legjelesebb fiai emelték fel, akiket másképpen politikusoknak neveznek. Ezzel a névvel a doktorok egy kifinomult fajtáját szokás illetni, akik annyira nem a ti fogalmaitok szerint élnek, hogy bízvást szörnyetegeknek tartanátok őket. Szörnyetegek ők valóban, ámde a merészség, a bölcsesség, a tisztesség, az erkölcsösség senki mással össze nem hasonlítható nagyszerűségében, és bár valamely kevés hasonlóságot mutatnak az emberekkel – a királysasoktól származnak, és nagyon kevés emberi tulajdonság található bennük. Mindannyian a maguk között csak Nagy Atyus néven emlegetett császárnak engedelmeskednek, aki Rio de Janeiro óceánra tekintő városában lakik, ahol magam is megfordultam már. Meg kell jegyeznem, hogy ezt a várost a benne megforduló külföldiek a világ legszebb városának mondják...

Befejezésül, amazon hölgyeim, hőn szeretett alattvalóink, hadd mondjuk el néktek, hogy igen sok szenvedésben és megpróbáltatásban volt részünk, mióta helyzetükből fakadó kötelességeink elszólítottak bennünket az Őserdei Birodalomból. Itt gyönyörűség és jókedv uralkodik mindenfelé, mi azonban addig nem pihenhetünk és nem adhatjuk át magunkat az élvezeteknek, míg vissza nem kerül birtokunkba az elveszett muirakitán-talizmán. Szükségesnek véljük újólag megismételni, hogy kapcsolataink Venceslau doktorral a lehető legbarátibbak, és hogy a tárgyalások a lehető legjobb úton haladnak, úgyhogy már előre nyugod-

tan útnak indíthatjátok az előbbiekben említett jutalmat. A lemondás eredményét oly nagyra becsülő Császárotok kevéssel is megelégszik; ha nem tudnátok kétszáz, kakaóbilingekkel színig megrakott kéregkenut küldeni, küldjetek akár százat, vagy legalább ötvenet!

Fogadjátok Császárotok áldását, éljetek egészségben és békességben. Kövessétek tisztelettel és engedelmesen e néhány sorban leírtakat, főképpen pedig, ne feledkezzetek meg a jutalompénzről, valamint a lengyel asszonyokról, mert mind annak, mind pedig emezeknek igen-igen nagy szükségét látjuk.

Szí legyen veletek:

Makunaíma,
a Császár

X. PAUÍ-PÓDOLE, AZ ÓRIÁS MITU MADÁR

VENCESLAU PIETRO PIETRA alaposan belebetegedett a verésbe, és tetőtől talpig bodros gyapotpamatokba pólyálva feküdt. Hónapokig nyomta a függőágyat. Makunaíma ezalatt semmit sem tehetett, hogy a muirakitán-talizmánt visszaszerezze, mert a becses kő a kagylóhéjba zárva rejtőzött az óriás teste alatt. Kigondolta, hogy termeszhangyát csempész az óriás papucsába, mert úgy mondják, ez halált okoz, ám Piaimánnak hátrafelé állt a lába feje, ezért nem hordott papucsot. Makunaímát nagyon bosszantotta az egy helyben toporgás, egész napokat töltött a függőágyában fekve, omlós tapiókalepényt rágcsált, és nagyokat kortyolt a pálinkából. Ez idő tájt költözött a penzióba az indiai Antonio, híres szentember, és a párja, Isten Anyja. Antonio meglátogatta Makunaímát, hosszasan prédikált neki, és megkeresztelte őt az isten nevében, aki nemsokára leszáll a földre, és félig hal-, félig tapírformája lesz. Így ismerkedett meg Makunaíma a Caraimonyaga vallással, amely az idő tájt rohamosan terjedt a bahia-i őserdők lakói között.

Makunaíma arra fordította a hosszas várakozást, hogy tökéletesítse magát az arrafelé használt két nyelvben: a beszélt brazilban és az írott portugálban. Már mindennek tudta a nevét. Eljött a Virágok Napja: ezt az ünnepet azért találták ki, hogy a brazilok többet jótékonykodjanak, és annyi volt a gyötrőszúnyog, hogy Makunaíma félretette a könyveket, és elindult a városba, hogy kiszellőztesse a fejét. Jártában-keltében rengeteg dolgot látott. Megállt minden kirakat előtt, és alaposan szemügyre vette a sok közszemlére kitett szörnyet, annyi de annyi volt belőlük, mintha mindegyik ide szaladt volna az Ararát hegyéről, ahol a világot elárasztó hatalmas árvíz idején menedéket keresett. Makunaíma sétált, sétált, és összetalálkozott egy fehérnéppel, aki egy rózsával teli szakajtót cipelt. A leány megállí-

totta a hőst, egy virágot tűzött a kabáthajtókájára, és azt mondta:

– Egy milreisbe kerül.

Makunaíma azt hitte, hogy ott helyben megüti a guta, ugyanis fogalma sem volt arról, hogy hívják a ruha-gépen azt a rést, ahová a fehérszemély a virágot tűzte. Azt a rést gomblyuknak hívták. Törte, törte a fejét, de még soha életében nem hallotta annak a résnek a nevét. Gondolta, elkereszteli lyuknak, de rögtön eszébe jutott, hogy az emberek egészen biztosan összekevernék egy másik lyukkal, és elszégyellte magát a leány előtt. „Hasíték" volt az a szó, amit a fogalom jelölésére az írott nyelvben használtak, de azt, hogy „hasíték", soha senki nem használta beszéd közben, de nem ám. Töprengett, töprengett, de csak nem sikerült nevet találni annak a résnek ott a ruháján. Hirtelen észrevette, hogy időközben jócskán elgyalogolt a Direita utcából, ahol a fehérnéppel összeakadt: már Cosme mester hátát is maga mögött hagyta, s a São Bernardo-nál járt. Visszafordult hát, kifizette a lánynak a virágot, és alaposan rápirított mérgében:

– A kisasszony szerzett nekem egy rossz napot! Soha többé ne dugjon nekem virágot ebbe a ... likilukba, érti, hölgyem!

Makunaíma ezúttal elvetette a sulykot. Egy nagyon-nagyon csúnya szót talált ki! A fehérszemély nem tudta, hogy a „likiluk" milyen csúnya szó, nem bizony, és miközben a hős a történteken eltűnődve, alvajáróként ment visszafelé a penzióba, a fehérszemély hangosan kacagott a gyönyörűségtől, annyira tetszett neki az új szó, „likiluk". És élvezettel mondta újra meg újra: „Likiluk, likiluk". Azt hitte, hogy most ez van divatban. És attól fogva mindenkitől megkérdezte, akarja-e, hogy rózsát dugjon a likilukjába? Volt, aki akarta, volt aki nem, de a többi fehérszemély is meghallotta, és használni kezdte ezt a szót, és likiluk meggyökerezett. Attól fogva már senki sem mondta a gomblyukra azt pél-

dául, hogy „boutonnière”, mint a franciák, mindenütt csak a „likiluk” járta.

Makunaíma egy hétig komor képpel járt-kelt, nem evett, nem vigadozott, nem aludt, minden idejét azzal töltötte, hogy megtanulja az arra felé használatos nyelveket. Eszébe jutott az is, hogy megkérdezi, mi a neve annak a nyílásnak, de félt, hogy ostobának és fajankónak tartanák, hogy még ezt sem tudja. Na, aztán eljött Szent Heverdel Napja, a Dél Keresztjének ünnepe. Ez egészen új ünnep volt, és azért találták ki, hogy a brazilok többet pihenhessenek. Reggel díszszemle volt Mooca-ban, délben szabadtéri mise a Jézus Szíve székesegyház előtt, délután ötkor kezdetét vette a korzózás és a konfettiháború a Rangel Pestana sugárúton, este pedig, miután a képviselők meg a léhűtők befejezték szokásos esti sétájukat a Tizenötödik utcában, az Ipiranga parkban tűzijáték szórakoztatta a népet. Na, Makunaíma, aki már vágyott egy kis mulatságra, elindult a parkba, hogy megnézze a tűzijátékot.

Ám alig lépett ki a penzióból, összetalálkozott egy fehér bőrű szalmaszőke asszonnyal, a manióka egyik leányával, aki fehér ruhát viselt, és vörös hordópálma kalapját aprócska margaréták borították. Fräuleinnek hívták, és mindig szüksége volt arra, hogy valaki a pártfogásába vegye. Együtt mentek tovább, aztán megérkeztek a parkba. A park csodálatos volt. Annyi villamosfény-géppel kombinált szökőkút-gép volt mindenfelé, hogy az embernek oda kellett simulnia a másikhoz és meg kellett ragadnia a kezét, hogy ott menten meg ne haljon az ámulattól. A hölgy is így tett, és Makunaíma szerelmesen susogta:

– Mani…piciny mandiókalány!

Akkor a meghatottságtól könnyekre fakadó német leány odafordult hozzá, és megkérdezte, hogy beledughatja-e az egyik margarétáját a hős likilukjába, a hőst először elöntötte e méreg, de még mennyire hogy elöntötte és valami nagyon csúnyát akart mondani, ám azonnyomban végiggondolta az eseményeket, és mindent megértett, nemhiába

volt olyan roppant okos. Makunaíma harsányan fölnevetett.

De az üggyel már a folyóiratok is foglalkoztak, komoly tudományos apparátussal vizsgálat alá vették az írott és a beszélt nyelvet, és már majdnem bizonyítottnak fogadták el azt a föltételezést, miszerint a katalepszis, az ellipszis, a magánhangzókiesés, a metonímia, a metafónia, a hangátvetés, a hangsimulás, az ejtéskönnyítés, a szóeleji és szóvégi hanglekopás, az egyszerejtés és a népetimológia törvényeinek, szóval mindezen hangtani törvények működése következtében lett a „gomblyukból" „likiluk", a fejlődés közbülső állomását képviselő, „retkecske" jelentésű latin „rabanitius" főnéven keresztül (gomblyuk-rabanitius-likiluk), és noha a „rabanitius" szó előfordulására eddig még nem találtak bizonyítékot a középkori szövegekben, a tudósok kardoskodtak amellett, hogy ez a szó igenis létezett, és mindennapos volt a köznép szóhasználatában.

Ebben a pillanatban egy mulatt férfi, a mulattok legmulattabbika, fölkapaszkodott az egyik szoborra, és lelkes beszédbe fogott, amelyben elmagyarázta Makunaímának, hogy miért van szükség a Dél Keresztjének ünnepére. A tiszta éjszakai égen egyetlen felhő sem úszott, és nem látszott Kapei sem. Az emberek fürkészve bámulták az égen ismerőseiket: a fák atyját, a madarak atyját, a vadállatok atyját meg a rokonaikat: testvéreiket, apjukat, anyjukat, nénjüket, sógornőjüket, a kislányokat és a növendék leányokat, szóval mindezeket a csillagokat, akik boldogan pislogtak-pislákoltak azon a vidéken, ahol bőviben van az egészség, és kevés a szaubahangya, ott fenn az égbolt tágas térein. Makunaíma hálásan fülelt, és többször is helyeslően rábólintott a hosszú beszédre, amit a szónok őhozzá intézett. Csak akkor kapott észbe, hogy azt a bizonyos négy csillagot ő is nagyon jól ismeri, amikor a férfi többször is rámutatott a Dél Keresztjére, és hosszasan ecsetelte a szépségét; az a négy csillag az Óriás Mitu volt, akit az égbolt mezőin él.

Ekkor a mulatt férfi hazudozásán felháborodva, kiabálni kezdett:

– Nem és nem!

– ... Uraim – mondta a magáét a másik –, az a négy, égő könnycsepphez hasonlatosan ragyogó csillag, hogy a jeles költő szavaival éljek, a legszentségesebb és régtől fogva ismert Dél Keresztje, amely...

– Nem és nem!

– Pszt!

– ... a legmagasztosabb és legcsodálatosabb...

– Nem és nem!

– Halljuk!

– Menjen innen!

– Psszt!... Psszt!...

– ... jelképe a mai szere-szeretett hazánknak, ez a tündöklő, titokzatos Dél Keresztje, amelynek...

– Nem és nem!

– ...a szeme-szemetek előtt...

– Meséld az öregapádnak!

– ...világol a... négy... szín... ezüst lencseszeme...

– Nem és nem!

– Nem és nem! – kiabálták a többiek is.

A mulatt férfi ekkora felzúdulás láttán végre eloldalgott, a hős „Nem és nem!" kiáltásaitól feltüzelt emberek pedig égtek a vágytól, hogy egy kiadós murit rendezzenek. Ám Makunaíma annyira reszketett a felháborodástól, hogy semmit sem vett észre. Felugrott a szoborra, és belekezdett az Óriás Mitu történetébe. Ez pedig így hangzott:

– Nem és nem! Tisztelt uraim és hölgyeim! Az a négy csillag ott az Óriás Mitu madár! Esküszöm, barátaim, hogy az ott az Óriás Mitu, aki az ég téres mezőin kószál!... Azokban az időkben, amikor az állatok többé már nem voltak emberek, bizony akkor esett ez meg ez a história a nagy Nevesincs Erdőben. Élt ott két sógor, akik nagyon messze laktak egymástól. Az egyiket Kamán-Pabinkénak hívták, és varázsló volt. Egy alkalommal Kamán-Pabinke

sógora elment az erdőbe vadászni. Vadászott-vadászgatott, és összetalálkozott Pauí-Pódoléval, meg a komájával, Kamaiuával, a szentjánosbogárral. És Pauí-Pódole volt az Óriás Mitu. Fenn gubbasztott az akapufa legfelső ágán és pihent. Na, a varázsló sógora visszament a faluba, és elmesélte az asszonyának, hogy látta Pauí-Pódolét, meg a komáját, Kamaiuát. És az Óriás Mitu meg a komája a réges-régi időkben ugyanolyan ember volt, mint mi. És a férfi elmondta azután, hogy mennyire szerette volna lelőni Pauí-Pódolét, ám a fúvócső nyila nem érte el az akapufának azt az ágát, amelyiken az Óriás Mitu ült. Na, fogta prankunbafából faragott, bambuszhegyű szigonyát, és elment a folyóra halászni. Nemsokára megérkezett a sógora falujába Kamán-Pabinke, és ezt kérdezte:

– Nővérkém, mint mondott neked a párod?

Akkor a nővére mindent elmesélt a varázslónak, hogy Pauí-Pódole az akapufán gunnyaszt komájával, Kamaiuával, a szentjánosbogárral együtt. Másnap Kamán-Pabinke már kora reggel útnak indult lombkunyhójából, és megkereste az akapufán csivogó Pauí-Pódolét. Akkor a varázsló átváltozott Kagévá, az óriáshangyává, és megindult fölfelé a fa törzsén, ám az Óriás Mitu észrevette az óriási hangyát, és nagyot füttyentett. Olyan hatalmas szélvihar támadt, hogy a varázslót lesodorta a fáról, egyenesen a páfrányok gyökerei közé. Akkor átváltozott Opalává, a kistermetű termeszhangyává, és megint elindult fölfelé, ám Pauí-Pódole most is észrevette a hangyát, Fújt egyet, könnyű szellő kerekedett, és lesodorta Opalát a fák tövében sarjadó lila tradeszkanciák közé. Akkor Kamán-Pabinke átváltozott Megévé, az aprócska tűzhangyává, felmászott az akapufára, és jó mélyen az orrlyukába bújva megmarta az óriás Mitut; megcsavarta piciny kis testét, előkapta a hátsó fele mellől a fullánkját, zsupsz!, befecskendezte a hangyasavat. Hű, barátaim! Pauí-Pódole a fájdalomtól vadul csapkodott a szárnyával, és messzire tüsszentette Megét. A varázsló ettől úgy megijedt, hogy soha többé nem tudott kijönni Megé testé-

ből. És azóta egyfolytában keseríti az életünket az átkozott tűzhangya... Barátaim!

Szűkös egészség és sok szaubahangya,
Brazíliát e kettős átok sújtja.

ahogy már mondtam volt!... Másnap Pauí-Pódole elhatározta, hogy felmegy az égbe, mert elege van az országunkat benépesítő hangyáktól, így is tett. Megkérte komáját, a szentjánosbogarat, hogy fényes zöld lámpácskájával világítsa neki az utat. Kamaiuá előtt az unokaöccse, Kunavá, a szentjánosbogár ment, és világította neki az utat, de még előbb megkérte a fivérét, hogy menjen előtte, és világítsa meg az utat. A fivére megkérte az apját, az apja megkérte az anyját, az anyja megkérte az egész nemzetséget, azután a rendőrfőnököt meg a kerületi felügyelőt, hogy világítsák meg az utat, és temérdek, egy egész felhőre való szentjánosbogár indult útnak, hogy világítsák egymásnak az utat. Így is lett, megtetszett nekik a vidék, és ahogy felvonultak, egymás mögött sorjázva, olyanformán ott is maradtak mindörökre az ég tágas térein. Belőlük lett az égboltot átszelő fényút, amit innen is látni lehet. Pauí-Pódole tehát felrepült az égbe, és nem is jött le onnan többé. Barátaim! Az a négy csillag ott, nem a Dél Keresztje, hogyan is lehetne a Dél Keresztje! Az ott az Óriás Mitu! Bizony, barátaim, az Óriás Mitu! Az Óriás Mitu, Pauí-Pódole, aki az ég tágas térein kószál... Itt a vége.

Makunaíma fáradtan elhallgatott. Akkor a tömegből a boldogság elnyúló mormolása szállt fel az ég felé, és ettől még fényesebben ragyogtak az ismerősök, a madarak atyjai, a halak atyjai, a rovarok atyjai, a fák atyjai, szóval mindezek az ismerősök, akik az ég végtelen mezőin kószálnak. És hatalmas elégedettség töltötte be minden ott álldigáló São Paulo-i lelkét, miközben ámulva nézték az égi ismerősöket, valamennyi élőlény szikrázva csillogó ősszülőit, akik a magasban laknak. És mindezek a szellemalakok valami-

kor emberek voltak, és csak azután lettek titokzatos káprázatok, miután az embereket megteremtették. És most ők az égbolt csillagai.

A nép meghatottan indult hazafelé; a mesével és a csillagokkal csordultig telt szívekben boldogság honolt. Senkit nem érdekelt már a Dél Keresztjének ünnepe, sem pedig a villamosfény-géppel kombinált szökőkút-gépek. Az emberek hazatértek, és birkabőrt tettek a lepedő alá, tudták, hogy éjszaka be fognak vizelni az ágyba, mert este tűzzel játszottak. Azután lefeküdtek aludni, és mindent elborított a sötétség.

A szobor nyakában ülő Makunaíma egyedül maradt. Ő is meghatódott. Felnézett a magasba. Még hogy a Dél Keresztje! Pauí Pódole volt az, jól látszott innen is... És Pauí Pódole hálásan ránevetett a hősre. Hirtelen fütty hangzott, mintha vonat közeledne. De nem vonat volt, madár fütyült, és a füttyentéstől támadt szél minden fényt kioltott a parkban. Akkor az Óriás Mitu szelíden meglebbentette a szárnyát, és búcsút intett a hősnek. Makunaíma köszönetet akart mondani neki, de a madár ködport verve maga után átszáguldott az égen, és eltűnt a messzeségben.

XI. A VÉN SZEIUSZI

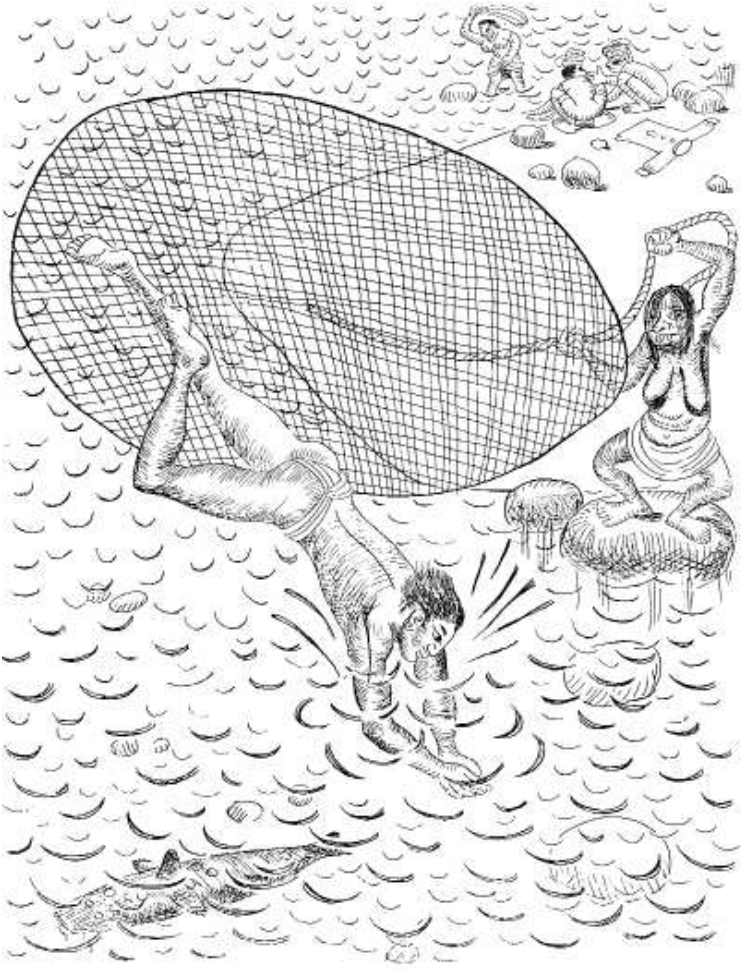

MÁSNAP Makunaíma alapos náthával ébredt. Attól kapta, hogy ruhástul aludt az éjszakai melegben, mert félt Karuviánától, a gonosz szellemtől, akinek az a szokása, hogy magával viszi a meztelenül alvó embereket. De a mellét csak úgy dagasztotta a büszkeség, olyan jól sikerült az előző este tartott beszéd. Türelmetlenül várta, hogy elmúljon az a tizenöt nap, amíg a betegség tart, mert még egyéb dolgokat is akart a népnek mesélni. Ám amikor végre úgy érezte, hogy meggyógyult, kora reggel volt, és aki nappal mond mesét, annak pakafarka nő, úgy bizony. Így hát elhívta a bátyjait vadászni, el is indultak.

Amikor a Jóegészség Erdejébe értek, a hős így szólt:

– Na, itt megállhatunk.

A két bátyját lesbe állította, azután felgyújtotta az erdőt, és ő is elrejtőzött; azt remélte, hogy csak előjön egy erdei szarvas, amit lelőhet. Ám nem élt arrafelé egyetlenegy szarvas sem, és amikor az erődtűz elhamvadt, a kajmán tán kijött volna, de egyetlenegy erdei szarvas vagy bozótszarvas sem! Csupán két égett patkány. A hős lelőtte az égett patkányokat, megette őket, és visszament a penzióba, anélkül hogy szólt volna a bátyjainak.

Amikor megérkezett, összegyűjtötte a szomszédokat; a szolgálókat, a tulajdonosnőt, a fehérszemélyeket, a gyorsírókat, a diákokat, a közalkalmazottakat, de még mennyi közalkalmazottat! Szóval mindenkit, aki csak a szomszédságban lakott, és elmesélte nekik, hogy elment vadászni az arouche-i vásárra, és lelőtt két...

– ...erdei..., de nem, nem erdei szarvasok voltak, nem bizony, hanem bozótszarvasok, és azon nyomban meg is ettük őket, a két bátyám meg én. Gondoltam magukra is, és hoztam magammal egy darabot, de megcsúsztam a sar-

kon és elestem, a csomag meg kiesett a kezemből, és a kutya megette az egészet.

Mindenki elképedt, amikor meghallották, hogy mi történt, hittek is, nem is a hősnek. Aztán megérkezett Maanape és Zsigé, és a szomszédok megkérdezték tőlük, igaz-e, hogy Makunaíma két bozótszarvast lőtt az arouche-i vásáron. A két testvér szorult helyzetben volt, mert egyikük sem tudott hazudni, és mérgesen így kiáltottak:

– Még hogy bozótszarvast! A hős még soha életében nem lőtt szarvast! Meg aztán egy árva szarvas sem volt arrafelé. A nagyszájú macska nem fog egeret. Két égett patkányt fogott magának Makunaíma, és azt ette meg.

Na, a szomszédok látták, hogy a hős a bolondját járatta velük, éktelen haragra gerjedtek, és berontottak a szobájába, hogy elégtételt vegyenek rajta. Makunaíma éppen egy fűzfafurulyán játszott elmerülten. Abbahagyta a muzsikálást, markába fogta az apró furulya sípját, és csodálkozva mondta:

– Mennyi ember tolong ebben a kis szobában! Ez nem egészséges, barátaim!

Mind egyszerre kérdezték tőle:

– Mond csak, mit is lőttél, Makunaíma?

– Két bozótszarvast.

Akkor aztán a szolgálók, a fehérszemélyek, a diákok, a közalkalmazottak, szóval mindezek a szomszédok elkezdtek hangosan kacagni. Makunaíma meg csak tartotta a markában a furulyát. A tulajdonosnő csípőre tett kézzel pörölt vele, ilyenformán:

– De az ég szerelmére, miért mondta nekünk, hogy két szarvast lőtt, amikor csak két égett patkányt fogott!

A hős a szemébe nézett, és azt mondta:

– Hazudtam!

Valamennyi szomszéd olyan képet vágott, mint André, és szép lassan, egymás után kioldalogtak a szobából. És André volt az a szomszéd, akinek egyszer a szégyen miatt lesült a bőr a képéről.

Maanape és Zsigé egymásra nézett, és majd megpukkadtak az irigységtől, hogy mennyi esze van Makunaímának. Maanape megkérdezte:

– De miért hazudtál, te hős!?

– Nem szándékosan csináltam, nem bizony... csak el akartam mesélni az embereknek, hogy mi történt, és amikor észbe kaptam, már nyakig benne voltam a hazugságban.

Elhajította a furulyát, kezébe vette a rovátkolt fa-reszelőt, ami egy zeneszerszám, nagyot harákolt, és elkezdett énekelni. Egész délután énekelt egy olyan, de olyan szomorú dalt, hogy minden versszak után könny csordult a szeméből. Abba is hagyta, mert a sírástól nem tudott tovább énekelni. Félretette a fa-reszelőt. A kinti ködös szürkület is szomorúságot sugárzott. Makunaíma boldogtalannak érezte magát, és bánatosan gondolt a felejthetetlen Szíre. Behívta a bátyjait, hogy együtt vigasztalódjanak. Maanape és Zsigé leült mellé az ágyra, és hosszan beszélgettek hármasban a Vadon Anyjáról. Amikor lecsendesedett bennük a vágyakozás, az Uraricoara erdeiről, cserjéseiről, sűrű bozótjairól, isteneiről és alattomos vízmosásairól beszéltek: azon a vidéken születtünk, és ott nevettünk rá először a bajszos kakukkra... A kis őserdei falu tisztása fölött körözve zümmögték dalukat a fullánktalan méhek, és több mint ötszáz fajta fullánktalan méh létezik... Csaknem tizenötször ezer fajta állat népesíti be az őserdőt, ahol annyi de annyi millió fa nőtt, hogy belekezdeni se lett volna érdemes a számlálásába... Egy ízben egy fehér ember érkezett az angolok földjéről, és ő hozta magával egy gótikus bőr átalvetőben azt a kiadós náthát, amire most olyan bánatosan sírdogálva emlékezik vissza Makunaíma. És a nátha beköltözött az apró, fekete mumbuca hangyák föld alatti várába. Alkonyatkor megenyhült a meleg, akárcsak egy-egy kiadós fürdés után, munka közben énekeltünk, és anyánk lankás dombbá változott a Tocandeirák Atyja elnevezésű helyen... Jaj, semmi kedvem... És a három testvér hallani vélte a kö-

zelben az Uraricoera folyó mormolását! Ó! milyen jó is volt ott... A hős hátradőlt, és zokogva nyúlt el az ágyán.

Amikor Makunaímának elmúlt a sírhatnékja, elhajtotta magáról a szúnyogokat, és valami szórakozás után nézett. Eszébe jutott, hogy kellene már egy kicsit szidnia az óriás anyját, volt is a tarsolyában egy Ausztráliából frissen érkezett trágárság. Zsigét telefon-géppé változtatta, ám a bátyjának még mindig az járt a fejében, hogy a hős miért hazudott, így állandóan foglaltat jelzett. Valami baj volt a géppel. Akkor Makunaíma pipára gyújtott, elszívott egy adag vándor piptadéniát, hogy kellemes álmai legyenek, és hamarosan elaludt.

Másnap eszébe jutott, hogy bosszút kellene állnia a két bátyján, és elhatározta, hogy lóvá teszi őket. Pirkadatkor felkelt, és elbújt a tulajdonosnő szobájában. Vigadozott vele, hogy gyorsabban múljon az idő. Utána visszament, és izgatottan így szólt a bátyjaihoz:

– Hej, bátyók, friss tapírnyomot láttam a Terménytőzsdével szemében!

– Hiszi a piszi!

– Pedig így van! Kinek hinnél, ha nem nekem!

Addig még senki sem fogott tapírt a városban. A két idősebb testvér teljesen elképedt, és elindultak Makunaíma nyomában, hogy elejtsék az állatot. Odaértek, elkezdték keresni az állat nyomait, és az a nagy tömeg ember: a kereskedők, viszonteladók, tőzsdealkuszok, ügynökök, amikor látták, hogy a három testvér az aszfaltot fürkészve kutat valamit, maguk is nekiálltak kutatni, az egész nagy tömeg ember. Kerestek-kutattak, maga tán talált valamit? Ők sem! Akkor odamentek Makunaímához, és megkérdezték tőle:

– Hol látta azt a tapírnyomot? Itt nincs semmiféle nyom, nincs bizony!

Makunaíma, pillantását mereven a földre szegezve, így beszélt.

– Tetápe, dzónanei, pemoneite héhe zeténe netaite.

Akkor a két fivér, az alkuszok, az ingyenélők, az utcai árusok, az aggszüzek és az éppen arra járó magyarok megint elkezdték keresni a nyomot. Amikor elfáradtak, megálltak, hogy megkérdezzék Makunaímát, de a hős fel sem emelte a tekintetét, és mindegyre azt hajtogatta:

– Tetápe, dzónanei, pemoneite héhe zeténe netaite.

Na, az a tömérdek ember kutatott tovább. Már alkonyodott, amikor végleg elcsüggedve megálltak. Akkor Makunaíma mentegetőzni kezdett:

– Tetápe, dzónanei, pemo...

Nem hagyták, nem bizony, hogy végigmondja, és azt kérdezték tőle valamennyien, hogy mit jelent ez a mondat. Makunaíma így felelt:

– Nem tudom. Otthon hallottam, amikor még kicsi voltam.

Erre mindnyájan nagyon megharagudtak. Makunaíma elővigyázatosan távolabb húzódott, és így szólt:

– Nyugalom, barátaim! Tetápe hehe! Én azt nem mondtam, hogy itt tapírnyom van, és azt sem mondtam, hogy volt valamikor. De az már biztos, hogy nincs, de nincs ám.

Na, ez csak olaj volt a tűzre. Az egyik kereskedő most már tényleg megharagudott, és a mellette álló riporter látva, hogy a kereskedőt elönti a méreg, dühösen handabandázni kezdett.

– Ez így nem járja, de nem ám! Az ember szünet nélkül robotol, hogy megkeresse a mindennapi betevő falatját, és akkor megjelenik itt egy senkiházi és tönkreteszi az ember egész napi munkáját, csak mert valami tapírnyomot keres!

– De én nem kértem senkit, hogy a tapír nyomát keresse, már bocsásson meg, fiatal barátom! A fivéreim, Maanape és Zsigé kérték, hogy segítsenek nekik, de nem én! Ők a hibásak!

Akkor a haragvó tömeg Zsigé és Maanape ellen fordult. Már valamennyiüknek, és mennyien voltak!, fájt a foga egy jó kis verekedésre. Egy diák fölkapaszkodott egy autó tete-

jére, és onnan tüzelt Maanape meg Zsigé ellen. A tömeg már tombolt dühében.

– Uraim, egy ilyen roppant nagy városban, mint São Paulo, az élet menete olyan munkaintenzitást diktál, amely eleve kizárja azt, hogy a haladás e fenséges gépezetébe akár csak pillanatokra is helye legyen mihaszna lényeknek. Egy emberként emeljük föl a szavunkat a különböző ártalmas miazmák ellen, amelyek belülről mállasztják társadalmunk szervezetét, és ha a kormány be is hunyja a szemét, és nem figyel oda, miképpen fecsérlik a Nemzet javait, legalább mi tegyünk igazságot...

– Csapjuk agyon! Csapjuk agyon! – üvöltözött a tömeg.

– Még csak az kéne! – kiáltotta Makunaíma, mert megsajnálta a fivéreit.

Akkor megint ellene fordult mindenki. És most már szikrázott bennük a düh. A diák így folytatta:

– ...ha a nép tisztes munkáját megzavarja egy betolakodó...

– Micsoda?! Ki itt a betolakodó? – acsargott sértődötten Makunaíma.

– Maga!

– Nem vagyok betolakodó!

– De!

– Na, most már menj el jeget aszalni, pajtás! A tisztelt jó édesanyád a betolakodó, érted? – aztán odafordult a tömeghez: – Hát mit képzeltek ti itt, he? Nem ijedek én meg tőletek, de nem ám! sem egytől, sem kettőtől, sem pedig tízezertől; mindjárt szétverem itt ezt az egész kócerájt!

Egy vénkisasszony, aki pont a hős orra előtt állt, hirtelen megfordult, és ráripakodott a mögötte toporgó kereskedőre:

– Ne fogdosson, maga aszfaltbetyár!

A hős majd szétrobbant dühében, azt hitte, hogy őt akarják rendre utasítani.

– Mi az, hogy „ne fogdosson"! Pont most! nem fogdossa magát senki, vén tyúk!

– Csapd agyon az ocsmány szatírt! Adj neki!

– Na gyertek csak, csavargó banda!

És megindult a tömeg felé. Egy ügyvéd menekülni próbált, de Makunaíma úgy rúgta őt farba, hogy attól koldult; azután gáncsot vetve, fejével öklelőzve megindult a tömegben. Hirtelen egy magas, szőke, nagyon szép embert pillantott meg maga előtt. Ez az ember rendőr volt. Ennyi szépség láttán Makunaímának vérbe borult a szeme, és egy irtózatosan nagy pofont adott a rendőrnek. A rendőr idegen nyelven mondott valamit, és nyakon ragadta a hőst.

– Letarrrtóztatommm! Le van tarrrtóztatva!

A hősben elhűlt a vér.

– Miért vagyok letartóztatva?

A rendőr hosszan beszélt hozzá idegen nyelven, és közben egy pillanatra sem lazult a szorítása.

– Nem csináltam semmit! – mormolta a megszeppent hős.

Ám a zsernyák berekesztette a társalgást, és megindult lefelé az ereszkedőn, nyomában az egész tömeg. Megjelent egy másik zsernyák, és egymás között sok-sok, rettentő sok dologról beszéltek, idegen nyelven, és utána tovább lökdösték a hőst lefelé a lejtőn. Egy szemtanú, aki mindent látott, elmesélte az esetet egy gyümölcsüzlet ajtajában álldogáló úrnak, az együttérző úr átverekedte magát a tömegen, és megállította a rendőröket. Már a Libero utcán jártak. Akkor az az úr beszédet mondott a zsernyákoknak, hogy nem tartóztathatják le Makunaímát, mert nem csinált semmit. Egy egész sereg zsernyák összegyűlt már addigra, de a beszédet egyikük sem értette, mert brazilul nem beszéltek, nem bizony. Az asszonyok sírva fakadtak, annyira sajnálták a hőst. A zsernyákok megint idegen nyelven beszélgettek, míg végül valaki felkiáltott:

– Hagyják békén!

Akkor a tömegnek megint elkezdett viszketni a marka, az emberek szerettek volna egy jót verekedni, és mindenünnen ilyen kiáltások szálltak a rendőrök felé: „Ne bántsák."

„Ne vigyék el!" „Hagyják békén! Hagyják békén!" Szörnyű hangzavar támadt: „Engedjék szabadon!" Egy vidéki úr beszédet akart tartani, hogy jól elmondja a véleményét a rendőrségnek. A zsernyákok nem értettek semmit az egészből, összevissza hadonásztak kínjukban, és közben idegen nyelven beszéltek. Óriásira nőtt a zűrzavar. Akkor Makunaíma, kihasználva a kavarodást, olajra lépett. Éktelenül csengetve éppen arra ment egy villamos. Makunaíma fölugrott rá, és elment az óriáshoz, hogy megnézze, mi van vele.

Venceslau Pietro Pietra lassacskán felgyógyult abból a verésből, amit a makumbában kapott. Bent a házban kibírhatatlan volt a forróság, mert éppen puliszkát főztek, kint viszont a déli széltől kellemesen lehűlt a levegő. Ezért azután az óriás, a vén Szeiuszi, a két lányuk és valamennyi cseléd-jük felkapott egy-egy széket, és mindannyian kiültek az utcai kapuba hűsölni. Az óriáson még rajta voltak a gyapotpamatok, amikbe bepólyálták őt, és pont olyan volt, mint egy két lábon járó gyapotbála. Na, ültek, üldögéltek.

Az aprócska Zuhéfi éppen abban a kerületben barangolt csöpörészve, és észrevette a sarkon álldogáló Makunaímát. Megállt, és nézni kezdte a hőst. Makunaíma megfordult:

– Mi az, mit bámulsz?

– Min mesterkedsz, egykomám?

– Meg akarom ijeszteni Piaimánt az óriást, meg a családját.

Zuhéfi vihogott:

– Még ilyet! csak nem gondolod, hogy megijed tőled az óriás?

Makunaíma szembefordult a fakó képű kisfiúval, és elöntötte a méreg. Már majdnem képen törölte, amikor eszébe jutott, amit valamikor tanult: „Ha elönt a méreg, számold meg háromszor a gombokat a ruhádon." Így is tett, és ettől megnyugodott. Így felelt:

– Fogadunk? Kigondolom és megteszem, biztos vagyok benne, hogy Piaimán bemenekül a házba, annyira megijed

tőlem. Rejtőzz el a közelünkben, hogy halljad, mit mondanak.

Zuhéfi óvta őt:

– Jaj, egykomám, légy elővigyázatos az óriással. Ismered már jól, tudod, hogy mire képes. Piaimán gyenge, nagyon gyenge, de amelyik dobozban egyszer borsot tartottak, abba üresen sem jó belenyalni. De ha tényleg nem félsz, fogadok veled.

Vízcseppé változott, és lehullott Venceslau Pietro Pietra, az asszonya, a lányai és a szolgálói mellé. Makunaíma meg elővette a gyűjteményéből az első durva szót, ami a kezébe akadt, és Piaimán arcába vágta. A trágárság keményen odacsapódott, de Venceslau Pietro Pietra meg se rezzent, ült tovább mozdulatlanul, mint egy elefánt. Makunaíma erre egy még csúnyább szót vett elő, és a kabokló asszony fejéhez vágta. Az ocsmányság jókorát csattant, de nem zavart senkit. Akkor Makunaíma a trágárságok egész gyűjteményét odavagdosta hozzájuk, pedig tízezerszer tízezer trágárság volt már benne. Venceslau Pietro Pietra csak ennyit mondott a vén Szeiuszinak:

– Van egypár közöttük, amit még nem hallottunk, tedd el, jó lesz játszani a lányainknak.

Akkor Zuhéfi visszament a sarokra. A hős büszkén kérdezte:

– Na, féltek, vagy nem féltek?

– Egy cseppet sem, egykomám. Sőt az óriás meghagyta Szeiuszinak, hogy az új trágárságokat tegye el a lányainak, hogy legyen mivel játszaniuk. De fogadjunk, hogy tőlem félni fognak! Menj közelbe, és hallgatózz.

Makunaíma átváltozott kasiparává, amelyik a hím szaubahangya, és megbújt az óriást bebugyoláló gyapotpamatok között. Zuhéfi meglovagolt egy páragomolyt, és amikor elszállt vele a család fölött, a levegőbe pössentett. Lomhán cseperegni kezdett az eső. Amikor lehulltak az első cseppek, az óriás, rábámult az egyikre, amelyik ott terpeszkedett a keze fején, és megrettent ennyi víztől.

– Húzódjunk be, emberek!

És mind rémülten befutottak a házba. Akkor Zuhéfi leszállt a magasból, és így szólt Makunaímához:

– Na, féltek?

És ez így van mind a mai napig. Az óriás családja csak Zuhéfitól fél, az ocsmányságokra meg se rezzen.

Makunaíma majd megpukkadt mérgében, és megkérdezte a vetélytársát:

– Mondd csak: tu-vudsz i-vigy be-ve-szé-vél-ni-vi?

– Ennél nagyobb sületlenséget még életemben nem hallottam!

– Hát akkor öreg: Me-venj a-va feve-névé-beve!

Azzal otthagyta, és visszament a penzióba.

Ám nagyon bosszantotta őt, hogy elveszítette a fogadást, ezért kigondolta, hogy elmegy halat fogni. De nem tudott mivel halászni: se nyila, se mérges timbó-gyökere, se kunambi-szára, se tigui-kérge, se kaskosara, se varsája, se horgászzsinórja, se szigonya, se csáklyája, se csalitja, se horgonyköve, se kasitája, se kurtaszigonya, se merítőhálója, se dugája, se pallóköve, se végköve, se húzókötele, se fejmadzagja, se fenékhorga, se kerítőhálója, se vonóhálója, se fenékhálója, se vejszéje, se horgászbotja, se horga, szóval nem volt semmiféle használható horgászszerszáma, csapdája vagy mérge. A fullánktalan méh viaszából készített horgot magának, ám a harcsa ráharapott, és horgot, mindent elvitt magával. Azonban volt ott a közelben egy Angol, aki ajmará halakat horgászott, igazi horoggal. Makunaíma hazament, és azt mondta Maanapénak:

– Mi mást tehetnénk! El kell vennünk a horgot az Angoltól. Én majd átváltozom ajmará hallá, hogy rászedjük a pudingzabálót. Amikor kizúz a vízből és fejbecsap, azt mondom: „zsupsz!", erre azt hiszi, hogy meghaltam. Beledob a füles kosárba, te odamész, azt mondod, éhes vagy, és elkéred a legnagyobb halat: ez leszek én.

Így is lett. Átváltozott ajmarává, beugrott a tóba, az Angol kifogta és fejbe csapta. A hős felkiáltott: „Zsupsz!" Ám

az Angol kiszedte a hal torkából a horgot. Maanape odasomfordált, és nagy fondorlatosan így kérlelte az Angolt:

– Adjon már nekem egy halat, Yes úr!

– All right. És adott neki egy vörösfarkú pontylazacot.

– Nagyon éhes vagyok, Angol úr! adjon már egy nagyobb halat, azt a jó kövéret, onnan a kosárból!

Makunaíma behunyta a bal szemét, Maanape azonnal felismerte őt. Maanape varázsló volt. Az Angol odaadta az ajmarát Maanapénak, aki megköszönte, és elment. Amikor másfél mérföldnyire eltávolodtak, az ajmará visszaváltozott Makunaímává. És ez így történt háromszor egymás után. Az Angol mindig kiszedte a hős torkából a horgot. Makunaíma odasúgta a bátyjának:

– Mi mást tehetnénk! El kell vennünk a horgot az Angoltól. Majd pirányává változom, és leszakítom a horgot a botról.

Vérszomjas pirányává változott, belevetette magát a tóba, leszakította a horgot, és másfél mérfölddel odább, az Alkörmösfa Kútja elnevezésű helyen, ahol a vörös föníciai feliratokkal teleírt kövek hevernek, visszaváltozott embernek, kiszedte a torkába akadt horgot, és roppant elégedett volt, mert most már horgászhatott pérhalra, tüskésharcsára, villásbajszú arowanára, macskahalra, csíkos fejenálló halra, szóval mindezekre a halakra. A két fivér épp arra járt, amikor az Angol így panaszkodott Uruguayinak:

– Már most mit tehetek! Nincs horgom többé, mert a piránya elnyelte. Elmegyek a te országodba, barátom.

Akkor Makunaíma az ég felé emelte a két kezét és felkiáltott.

– Idesüss, Habakukk!

Az Angol hátrafordult, és Makunaíma csak úgy viccből átváltoztatta őt a London Bank-géppé.

Másnap azt mondta a bátyjainak, hogy elmegy a Tieté folyócskára, mert nagy halat szeretne fogni. Maanape figyelmeztette:

– Ne menj oda, Makunaíma, mert összetalálkozol a vén

Szeiuszival, az óriás feleségével. Fölfal téged szőröstül-bőröstül!

– Aki a Nagy Zuhatagon lebucskázott, annak már a pokol sem jelent újságot! – kiáltott fel Makunaíma, és útnak indult.

Alig dobta be egy stégről a horgot, már jött is a vén Szeiuszi, aki hálóval halászott. A kabokló asszony észrevette Makunaíma árnyékát, amely a vízen tükröződött, sietve kivetette a hálóját, de nem fogott mást, csak árnyékot. Ám a hős ezt egyáltalán nem találta mulatságosnak, mert reszketett a félelemtől, ezért, hogy a vénasszony kedvében járjon, így köszönt:

– Jó napot, öreganyám!

A vénasszony fölemelte a fejét, és észrevette a stégen álló Makunaímát.

– Gyere ide, kisunokám.

– Nem megyek oda, nem.

– Akkor odaküldöm a darazsakat.

Oda is küldte. Makunaíma kitépett egy marokra való tatora-kákát, és agyonverte vele a darazsakat.

– Gyere ide, kisunokám, mert ha nem, hát odaküldöm a novatahangyákat.

Oda is küldte. A novatahangyák összevissza marták Makunaímát, aki belesett a vízbe. Akkor a vénasszony kivetette a hálóját, jól belegöngyölte a hőst, és hazament. Amint megérkezett, a csomagot letette a fogadószobába, ahol egy piros ernyős lámpa lógott a plafonról, és elment megkeresni az idősebb lányát, amelyik a szorgalmasabb volt, hogy kettesben egyék meg a kacsát, amit fogott. És a kacsa Makunaíma volt, a hős. Ám a leányzó éppen nagyon el volt foglalva, mivel csakugyan rettentően szorgalmas volt, ezért az öregasszony, hogy azzal is előrébb legyenek, elment tüzet rakni. A kabokló asszonynak két leánya volt, és a fiatalabbik egy csöppet sem volt szorgalmas, csak sóhajtozni szeretett, na, ez amikor látta, hogy a vénasszony tüzet rak, így gondolkodott: „Anyuka, ha megjön a horgá-

szásból, rögtön el szokta mesélni, hogy mit fogott ma meg nem szólt semmit. Megyek, megnézem." Kibontotta a hálót, és egy csodaszép legény lépett ki belőle. A hős így szólt:

– Rejts el engem!

Akkor a leány, aki nagyon jóságos volt, mert már jó ideje nem csinált semmit, bevitte Makunaímát a szobájába, és vigadoztak. Még most is kacagnak egymásra, ha meg nem unták.

Amikor a tűz már jól égett, a vén Szeiuszi meg a szorgalmasabbik leánya elmentek, hogy megkopasszák a kacsát, de csak az üres hálót találták. A kabokló asszony megmérgesedett.

– Ezt biztos a kisebbik lányom csinálta, mert olyan jóságos...

Bezörgetett a lány szobájába, és így kiabált:

– Kisebbik leányom, add ide a kacsát, amit fogtam, különben úgy kidoblak a házamból, hogy a lábad sem éri a földet.

A leány nagyon megijedt, és ráparancsolt Makunaímára, hogy dugjon ki az ajtó alatt húsz milreist, hátha ettől lecsendesedik a vén pákosztos. Makunaíma annyira félt, hogy száz milreist dugott ki, és a pénz rögtön átváltozott temérdek fogollyá, langusztává, üvegsügérré, parfümös üveggé és kaviárrá. A pokolbélű vénasszony mindent megevett, és kért még. Akkor Makunaíma ezer milreist dugott ki az ajtó alatt. Az ezres átváltozott újabb langusztákká meg nyulakká, pakákká, pezsgővé, csipkékké, gombává, békákká, az öregasszony rendre mindent fölfalt, és még kért. Akkor jólelkű leány kitárta a lakatlan Pacaembu tartomány felé nyíló ablakot, és így beszélt.

– Mondok neked három közmondást, ha kitalálod őket, elmehetsz. Az első: Hosszú, hengeres, és belül lyukas, ha betesszük, kemény, ha kivesszük, puha, az embernek kedvére való, és nem illetlen szó, mi az?

– Ah, hát ez bizony vaskos illetlenség a javából!

– Te buta! ez a makaróni!
– Hát... nem rossz!
– Na, most jön a második: Hol az a hely, ahol az asszonyoknak leggöndörebb a haja?
– Jaj, de jó! Ezt tudom, ott, ott, ni!
– Te szamár! Hát Afrikában!
– Mutasd meg, hol van!
– Na, most jön az utolsó:

Testvérem, tegyük most azt,
Aminek az Isten is örül;
Rakjuk a hajast a hajashoz,
S rejtsük el a csupaszt belül.

Mi ez?
Mire Makunaíma:
– Nahát! Ki ne tudná?! Na, de köztünk szólva, elég nagy disznó vagy te, galambom!
– Eltaláltad. Arra gondoltál, ugye, hogy az ember, ha lecsukja a szemét, a szempillák egymáshoz érnek, és a csupasz szemgolyó elrejtőzik ott belül? Ha egy kérdésemre se tudtál volna felelni, bizony odaadtalak volna annak a tanyahasú anyámnak. És most fuss, ha kedves az életed, engem elűznek, s az égbe megyek. A sarkon találsz néhány lovat. Pattanj fel a sötét pejkóra, a völgyön, hegyen száguldóra. Ez jó ló. Ha azt hallod, hogy egy madár kiáltoz mögötted: „Bauá! Bauá!", az a vén Szeiuszi, aki a nyomodban jár. És most fuss, ha kedves az életed, engem elűznek, s az égbe megyek.
Makunaíma megköszönte a segítséget, és kiugrott az ablakon. A sarkon két ló állt, egy sötét pej meg egy vasderes. „A vasderes paripán, szállok mint a szél szárnyán" – dünnyögte Makunaíma. Fölpattant rá, és elnyargalt. Vágtatott, vágtatott, és már Manaus közelében járt, amikor a paripa megbotlott, és patájával kivágott egy jókora darabot a földből. Makunaíma látta, hogy valami csillog a gödör

mélyén. Gyorsan ásni kezdett, és rábukkant Mars isten egy darabjára, egy görög szoborra, amelyet a Királyság idejében találtak azon a vidéken, és az elmúlt április elsején került elő Araripe de Alencarból, amint azt az Amazonasi Kereskedelem című újság is hírül adta. Ámulva nézte a hatalmas torzót, amikor meghallotta: „Bauá! Bauá!" A vén Szeiuszi közelgett. Makunaíma megsarkantyúzta a vasderest. Már Argentínában járt, amikor Mendoza közelében kis híján belefutott egy gályába, amely Francia Guajanáról menekült el, nem sokkal később pedig egy tisztásra ért, ahol néhány szerzetes ült, és bort vedelt.

– Rejtsetek el, atyák.

Alighogy a szerzetesek bedugták Makunaímát egy hatalmas agyagkorsóba, egy tapír hátán lovagolva megérkezett a kabokló asszony.

– Nem látták elmenni erre a kisunokámat? Sebes kancán lovagolt, szénát, zabot letarolt.

– Láttuk bizony, de már jó ideje annak.

Akkor a vénasszony leugrott a tapírról. Felpattant egy sárga ménre, rossz utakon tekergőre, és tovanyargalt. Amikor befordult a Paranacoara hegység mögé, a páterek kihúzták a hőst a nagy agyagkorsóból, adtak alá egy kese csikót, amilyen szépet, olyan jót, és útjára küldték. Makunaíma megköszönte nekik a segítséget, és elvágtatott. Nem sokkal odább egy drótkerítés állta az útját, ám a hős vérbeli lovas volt: markába kapta a kantárszárat, megállította nagy hirtelen a harmadfű csikót, és a földre zuhant állat lábait összefogva, áttuszkolta őt a drótkerítés alatt. Mikor ez megvolt, a hős is átszökkent a kerítésen, és újra nyeregbe pattant. Vágtatott, vágtatott, vágtatott. A Ceará vidékén járva megfejtette az aratanha-i indián feliratokat; Rio Grande do Norte-ban, a Hajanincs domb mellett elügetve, megfejtett egy másik feliratot. Paraíba-ban, Manguape-tól Bacamarté felé haladtában, megállt a Faragott Kőnél, ahol annyi volt a felirat, hogy egy regény kitelt volna belőle. Nem olvasta el, mert sietett, mint ahogy nem olvasta el a

Poti do Piauí Határoszlopánál, a pernambuco-i Jajeuban és az Inhamumi Hegyszorosban levő feliratokat sem, mert már negyedik napja száguldozott, és a háta mögött szüntelenül hallotta a kiáltást: „Bauá! Bauá!" A vén Szeiuszi a sarkában volt.

Makunaíma, illa berek, nádak, erek!, befutott az eukaliptusz ültetvényre. De a madárrikoltás egyre közeledett, és Makunaímát már-már beérte a vénasszony. Végre odaért az ördög komájának, egy szurukuku kígyónak a fészkéhez.

– Rejts el engem, szurukuku.

Alighogy a szurukuku elrejtette őt a latrinalyukban, betoppant a vén Szeiuszi.

– Nem látták elmenni erre a kisunokámat? Sebes kancán lovagolt, szénát, zabot letarolt.

– Már jó ideje annak.

A nagybélű vénasszony leszökött a sárga ménről, a rossz utakon tekergőről, felkapott egy hóka lóra, gacsos lábú, sántítóra, és már ment is tovább.

Makunaíma pedig meghallotta, hogy a szurukuku arról beszél a párjával, hogy rostonsültet kellene készíteni a hősből. Nosza, kiugrott a latrinalyukból, s a földre dobta a gyémántköves gyűrűt, amit a Kisujja kapott tőle ajándékba. A gyémántkő átváltozott négyezer szekér kukoricává, Poliszu trágyává, és egy használt Ford autóvá. Miközben a szurukuku elégedetten legeltette a szemét a temérdek kincsen. Makunaíma, hogy pihentesse a kese csikót, felugrott egy almásszürke paripára, ami futna, s meg sem állna, és elvágtatott síkságokon, rónaságokon át. Egy szempillantás alatt átnyargalt a pareszi indiánok lakta fennsík homoktengerén, a hegyhátakon és a kopár hegyoldalakon, elérte a cserjéserdők övezetét, és Natal környékén alaposan ráijesztett a camutengo-i aranycsibéket költő tyúkokra. Másfél mérfölddel odább, miután elhagyta a húsvéti árvíztől csatakos São Francisco határát, beügetett egy magas domb oldalában tátongó nyíláson. Már ment volna tovább, amikor egy asszonyi hang pisszeget neki. Megállt, és az ijedt-

ségtől remegni kezdett a lába. A kecskerágítók sűrűjéből előjött egy magas és nagyon csúnya asszony, akinek hajfonata a földet söpörte. Az asszony suttogó hangon megkérdezte a hőstől:

– Elmentek már?

– Elmentek? Kik?

– Hát a hollandok!

– Maga meggabalyodott, még hogy a hollandok! Nincs itt egy fia holland sem, hölgyem!

A hölgy Maria Pereira volt, egy portugál hajadon, aki a domboldalon tátongó hasadékban rejtőzködött a hollandokkal vívott háború óta. Makunaíma már egy ideje nem tudta, hogy Brazília melyik vidékén jár, és gondolta, megkérdezi tőle.

– Egyedem-begyedem, mondja meg azt énnekem, hogy hívják ezt a helyet?

Az asszony büszkén felelte:

– Ez itt Maria Pereira Nyílása.

Makunaímából kiböffent a nevetés, és elhúzta onnan a csíkot, a nő pedig visszabújt a hasadékba. A hős megállás nélkül vágtatott, és egyszer csak megérkezett a Chui folyó túlsó partjára. Ott összetalálkozott az erdei gólyával, aki éppen horgászott.

– Gólya, testvérkém, mondd, hazavinnél engem?

– Már hogyne vinnélek.

A gólya abban a szempillantásban átváltozott repülőgépgéppé, Makunaíma belekuporodott a hátikosarába, és fölemelkedtek a levegőbe. Elrepültek Urucuia bányákkal összeszabdalt fennsíkja fölött, leírtak egy kört Itapecerica magasságában, majd északkelet felé fordultak. Mossoró dűnéit elhagyva, Makunaíma lenézett, és megpillantotta Bartolomeu Lourenço de Gusmão atyát, a nagy prédikátort és misszionáriust, aki feltűrt reverendában gyalogolt alattuk, és minduntalan belesüppedt a homokba. Lekiáltott neki:

– Tartson velünk, tisztelendő uram!

Ám isten szolgája hatalmasan meglengette a karját, és így kiáltott:

– Elég legyen!

Miután átszökkentek a Mato Grosso-i Meredek-hegységen, és bal kéz felől maguk mögött hagyták a Megszabadító Szent Annáról elnevezett dombvidéket, a gólyarepülőgép Makunaímával a hátán felemelkedett egészen a Világ Tetejéig; ott Vilcanota friss forrásvizével csillapították szomjukat, és útjuk végéhez közeledve, átrepültek a bahiai Amargosa fölött, Gurupá fölött, Gurupi elvarázsolt városa fölött, és aztán megpillantották a Tieté folyócska partján elterülő csodálatos nagy falut. Egy kicsivel később meg már a penzió kapujában voltak. Makunaíma hosszan hálálkodott, és szerette volna megfizetni a segítséget, ám eszébe jutott, hogy beosztással kell élnie. Odafordult a gólyához, és így szólt hozzá:

– Figyelj ide, testvérkém, fizetni nem tudok, de adok egy tanácsot, ami aranyat ér: három nesz van ezen a világon, ami az embert kárhozatba dönti: a kocka zörgése, az arany csilingelése és az asszonyok nevetése, vigyázz, ne ess kísértésbe!

De már annyira megszokta a költekezést, hogy elfeledkezett a takarékosságról. Adott tízezer milreist a gólyának, elégedetten fölment a szobájába, és mindent töviről hegyire elmesélt a bátyjainak, akik már nagyon aggódtak a hosszú távollét miatt. Az ügy végeredményben elég sokba került. Maanape akkor Zsigét átváltoztatta telefon-géppé és feljelentést tett a Rendőrségen, mire száműzetésre ítélték a nagybélű vénasszonyt. Ám Piaiamánnak voltak bizonyos befolyásos barátai, és így az öregasszony visszatérhetett a családi fészek melegébe.

Az elűzött lány pedig fut az égen, s nincsen hová hazatérjen. Üstökös lett belőle.

XII. A VÁNDORÁRUS, A SELYMES GULYAJÁRÓ ÉS AZ EMBEREK IGAZSÁGTALANSÁGA

MÁSNAP Makunaíma lázasan ébredt. Egész éjszaka félrebeszélt, és álmában minduntalan hajókat látott.

– Ez tengeri utazást jelent – magyarázta a panzió tulajdonosnője.

Makunaíma köszönetet mondott az álomfejtésért, és nagy örömében telefon-géppé változtatta Zsigét, hogy szidja egy sort a Venceslau Pietro Pietra anyját. Ám a telefonos kisasszony-fantom közölte vele, hogy nem veszik fel a kagylót. Makunaíma ezt fölöttébb furcsállotta, és fel akart kelni, hogy elmenjen és megnézze, mi történt. De egész testét kiverte a forróság, és tagjait ólmos fáradság béklyózta. Így dünnyögött:

– Jaj ... semmi kedvem!...

A fal felé fordult, és sorolta egymás után a nyomdafestéket nem tűrő szavakat. Akkor a bátyjai bementek hozzá megnézni, hogy mi baja van: hát kanyarója volt. Maanape azonnal elment, hogy elhozza a híres-neves Bento-t, a beberibe-i javasembert, aki indián férfi lelkével és agyagkorsóban őrzött vízzel gyógyít. Bento Makunaímára fröcskölt egy kis vizet, és imát kántált. Egy hét múlva a hősről lehámlott a bőre. Akkor fölkelt, és elment, hogy megtudja, mi történt az óriással.

Egy lélek sem volt a palotában, és a szomszéd szolgálója mesélte el, hogy Piaimán a családjával együtt Európába ment, hogy gyógykezeltesse a verés következményeit. Makunaíma tüstént elfelejtette, hogy ő még lábadozik, és rettentően megmérgesedett. A szolgálólánnyal is csak úgy vigadozott, mint egy holdkóros, és búskomor képpel tért vissza a penzióba. Maanape és Zsigé az utcai kapuban találtak a hősre, és megkérdezték tőle:

– Elvette valaki a játékodat, szemünk fénye?

Akkor Makunaíma elmesélte, hogy mi történt, és sírva

fakadt. A fivérei igencsak elszomorodtak, hogy ilyen állapotban kell látniuk a hőst, és elvitték magukkal, hogy ő is nézze meg a guapira-i lepratelepet, ám Makunaíma egész úton ógott-mógott, így nem volt semmi örömük a kirándulásban. Amikor visszatértek a penzióba, már esteledett, és egészen hatalmába kerítette őket a kétségbeesés. Egy tülökből, amely olyan volt, mint egy tukánmadár feje, egy halom dohányt markoltak ki, és kedvükre kiprüszkölték magukat. Akkor aztán nekiálltak gondolkodni.

– Hát bizony, szemünk fénye, te csak itt spekuláltál, vakartad a töködet, patkoltad a verebet, az óriás meg nem tudott tovább várni, el kellett mennie. Most edd meg, amit főztél.

Amikor idáig jutottak, Zsigé a fejére csapott, és felordított:

– Megvan!

Fivérei halálra rémültek. Zsigé meg azt mondta, hogy ők is elmehetnének Európába a muirakitán-talizmán után. Pénzük is volt még, maradt negyvenezer abból, amit a kakaókért kaptak. Makunaíma máris benne volt a dologban, ám Maanape, aki varázsló volt, gondolkodott, majd azt mondta:

– Van egy jobb megoldás is.

– Na, ki vele!

– Makunaíma úgy tesz, mintha zongorista volna, szerez egy ösztöndíjat a kormánytól, és elmegy egyedül.

– De minek így komplikálni a dolgokat, amikor majd felvet minket a pénz, és ti is a segítségemre lehetnétek Európában!

– Annyi eszed sincs, mint egy tyúknak. Mehetni éppen mehet így is az ember, de ha te, öcsém, a kormány pénzén mész, nem jobb-e azt? Jobb bizony. Nahát!

Makunaíma elgondolkodott, és hirtelen a fejére csapott:

– Megvan!

Fivérei halálra rémültek.

– Mi van meg?

– Úgy csinálok, mintha festő volnék, az sokkal jobb!

Előhozta a teknőckeretes szemüveg-gépet, egy gramofont, golfzoknit, kesztyűt, és egészen olyan lett, mint egy festő.

Másnap, míg várta az ösztöndíjat, unalmában festett néhány képet. Mégpedig így: hóna alá csapta Eça de Queiroz egyik regényét, és elment a Cantareira sétányra sétálni. Na, arra járt egy vándor ruhaárus, nagyon szerencsés fickó volt, mert egy falinaptárt szorongatott a hóna alatt. Makunaíma akkor éppen hason feküdt, és azzal szórakozott, hogy szétnyomkodta a tapipitingahangyák kis földkupacait. A házaló így köszönt:

– Jónapot, jóember, hogy van, köszönöm kérdését, jól. Dolgozik, nemdebár?

– Aki nem dolgozik, az nem is eszik.

– Úgy bizony. No, viszlát.

És elment. Másfél mérfölddel odább megpillantott egy erszényes patkányt, és eszébe jutott, hogy neki is illene dolgozni valamicskét. Megfogta az erszényes patkányt, lenyomott a torkán tíz darab két milreises ezüstpénzt, és hóna alatt az állattal, megindult visszafelé. Amikor odaért Makunaíma közelébe, rákezdett a mondókájára:

– Jónapot, jóember, hogy van, köszönöm kérdését, jól. Ha akarja, eladom magának az erszényes patkányomat.

– Minek nekem egy ilyen büdös állat! – felelte Makunaíma, és az orra elé kapta a kezét.

– Büdösnek büdös, de egyébként igen hasznos jószág, Amikor rájön a szükség, csak ezüstöt tojik! Magának olcsón megszámítom!

– Ne fárassza magát, kufár! Ilyen állat csak a mesében van!

Erre a házaló megdömöckölte az erszényes patkány hasát, és az állat kipotyogtatta magából a tíz ezüstpénzt.

– Na látja. Csak ezüstöt tojik! Ha az ember összegyűjti, ilyen gazdag lesz, hogy a csuda! Olcsón odaadom!

– Mennyibe kerül?

– Négyszázezer milreis.

– Nem tudom megvenni, csak harmincezrem van.

– Hogy máskor is nálam vásároljon, magának odaadom harmincezerért!

Makunaíma kigombolta a nadrágját, és az inge alól előhalászta az övet, amiben a pénzt hordta. Ám csak egy negyvenezer milreisről szóló váltó volt nála, meg a Copacabana-i Kaszinó hat zsetonja. Odaadta a váltót, és elszégyellte magát, amikor megkapta a visszajáró pénzt. Ráadásnak még odaadta a zsetonokat, és megköszönte a vándorárus szívességét.

Alighogy a vándorkereskedő felszívódott az erdő esőfái, vörösfái és barbadócseresznye-fái között, az erszényes patkányra megint rájött a szükség. A hős odatartotta széthúzott zsebét, és az ürülék mind oda potyogott. Akkor Makunaíma rájött, hogy becsapták, és a penzió felé igyekezve kétségbeesetten óbégatott. Hát ahogy befordult az egyik sarkon, megpillantotta José Prequete-t, odakiabált neki:

– José, José Prequete, fejed tetűvel tele, azt eszed ma ebédre!

José Prequete-t majd szétvetette a méreg, szidni kezdte a hős édesanyját, de Makunaíma ügyet sem vetett rá, teli szájjal hahotázott egy darabig, azután ment tovább. Valamivel később eszébe jutott, hogy rútul becsapták, és megint rákezdett a keserves óbégatásra.

A fivérei még nem jöttek vissza a Kormány házából, a tulajdonosnő bement hát Makunaíma szobájába, hogy megvigasztalja, és vigadoztak. Miután eleget vigadtak, a hősből feltört a zokogás. Amikor a fivérei megérkeztek, mindenki elszörnyülködött a láttukra, mert öt méter magasak voltak. Úgy állt a dolog, hogy a kormány már ezerszer ezer festőt listára vett, hogy elküldje őket ösztöndíjjal Európába, és Makunaímának csak Szent Sohanapján jutott volna ösztöndíj. És az még nagyon messze volt. A terv füstbe ment tehát, és a két testvért a kudarc miatti bánat növesztette meg ilyen nagyra. Amikor látták, hogy az öccsük sír-rí, na-

gyon megijedtek, és szerették volna tudni az okát. És mert hirtelen megfeledkeztek a kudarcról, visszanyerték eredeti formájukat: megint az öregecske Maanape és az ereje teljében lévő Zsigé állt ott. A hőst rázta a zokogás:

– Brühühü! rászedett a vándorkereskedő! Brühühühü! Vettem tőle egy erszényes patkányt, negyvenezer milreisbe került!

Na, a két fivér a haját tépte. Most már végképp nem mehettek Európába, mert nem volt egy lyukas garasuk sem. Hullott a könnyük, mint a záporeső, a hős pedig jó alaposan bekente magát a guineai karappafa olajával, hogy ne gyötörjék a szúnyogok, és édes álomba szenderült.

Másnap már kora hajnalban perzselt a hőség, Makunaíma izzadt, mint a ló, csak úgy csorgott róla a verejték, a belsejében meg forrt a düh, a kormány igazságtalansága miatt. El akart menni sétálni, hogy kiszellőztesse a fejét, de abban a tömérdek ruhában, amit magára kellene venni, csak még jobban kínozná a forróság... Egyre dühösebb lett. Majd fölrobbant dühében, és attól félt, hogy megüti a guta, ami akkor szokott megtörténni, ha valaki nagyon dühös. Így kiáltott:

– Jaj, de nagyon melegem van, ha kedved van, nevess rajtam!

Lehúzta a nadrágját, hogy egy kicsit felfrissüljön, és rátaposott. Azon nyomban elszállt a dühe, és szép derűsen így szólt a fivéreihez:

– Nyugalom, testvéreim! Nem! Nem megyek én Európába, bizony nem! Amerikai vagyok, és az én helyem Amerikában van. Az európai civilizáció egész biztosan elsorvasztaná sajátos arculatomat.

A három testvér egy álló hétig járta Brazíliát, bejárták a finom homokkal borított tengermellékeket, a ritkás ártéri erdővel benőtt folyópartokat, a hatalmas folyamok völgyeit, az erdei tisztásokat, a zuhatagok környékét; a berkeket, a cserjéseket és a sűrű bozótosokat; az apadás idején előbújó porongokat; a folyótorkolatokat, forgatagokat és a fo-

lyók mélyét – a zúzmara titkos fészkeit; a folyóágyakat, a vízeséseket, a szilazátonyokat, a folyóba szakadó sziklafalakat, a holtágakat, völgykatlanokat és a semlyés vidékeket, szóval az összes ilyenfajta helyeket, és mindenütt hosszasan keresgéltek a kolostorok romjai között és az utak mellett álló keresztek tövében, hátha találnak valahol egy elrejtett fazekat, tele pénzzel. De nem találtak semmit.

– Türelem, testvéreim! – mondogatta mogorván Makunaíma. – Lottózni fogunk!

Azzal kiment az Antônio Prado térre, hogy elgondolkodjon az emberek igazságtalanságán, megállt, és nekivetette a hátát egy pálmafának; jó volt így álldogálni. A sok-sok kereskedő és az a temérdek gép alig egy karnyújtásnyira futkosott a hőstől, aki az emberek igazságtalanságán mélázott. Makunaíma már éppen meg akarta változtatni az epigrammát, ilyenformán:

Szűkös egészség és temérdek festő,
Brazíliát e kettős átok sújtja!

amikor meghallotta, hogy „brühühü", valaki hangosan zokog mögött. Megfordult, és lenn a földön meglátott egy ezüstpintyet meg egy selymes gulyajárót.

Az ezüstpinty icuri-picuri volt, a selymes gulyajáró pedig óriási. Az ezüstpintyecske ide-oda tipegett, a selymes gulyajáró pedig szüntelenül a nyomában járt, és sírva kérte őt, hogy adjon neki enni. Vérforraló látvány volt. Az ezüstpintyecske azt hitte, hogy a selymes gulyajáró a fia, pedig nem volt az, de nem ám. Na, fölrepült, elkapott egy bogarat, és beleejtette a selymes gulyajáró csőrébe. A gulyajáró lenyelte, és megint rákezdte a picsogást: „Brühühü! Mamácska!... kukacot kélek!... kukacot kélek!"... – így sírdogált a maga nyelvén. Az ezüstpintyecske nem tudta, hogy mitévő legyen, mert már alig állt a lábán az éhségtől, de az a folytonos rücskölés, amely kitartóan kísérte: „kukacot kélek!... kukacot kélek!!..." kínnal töltötte el szerető szívét.

Nekilendült, elrepült, hogy egy pondrót, egy férget, szóval valami kukacot szerezzen, beleejtette a selymes gulyajáró csőrébe, a gulyajáró lenyelte, és megint rákezdte az ezüstpinty mögött. Makunaíma az emberek igazságtalanságán tűnődött, és nagyon elkeserítette a selymes gulyajáró igazságtalansága. Mert Makunaíma tudta, hogy valamikor a madarak is emberek voltak, akárcsak mi... Fogta magát, felkapott egy husángot, és agyoncsapta az ezüstpintyecskét.

Aztán ment tovább az útján. Miután másfél mérföldet gyalogolt, igen kimelegedett, és az a gondolata támadt, hogy föl kellene frissítenie magát egy kis itókával. A zsebében mindig hordott magával egy kis butykost, amit egy ezüstlánccal erősített oda a likilukhoz. Kihúzta a dugót, és kortyintott belőle. Akkor felhangzott mögüle a rücskölés: „Brühühü!" Ijedten megfordult. Hát a selymes gulyajáró állt mögötte.

– Brühühühü! papácska...kukacot kélek!...kukacot kélek!... – mondta a maga nyelvén.

Makunaímát elöntötte a düh. Szélesre nyitotta a zsebét, ahol még ott őrizte, amit az erszényes patkány hagyott neki emlékül, és így szólt:

– Itt van, egyél!

A selymes gulyajáró felröppent a zsebe szélére, és mindent megevett belőle, pedig azt sem tudta, hogy mi az. Nőtt-növekedett, fekete, nagytestű madár lett belőle, és hangos rikoltásokkal: „Fogjad meg! Fogjad meg!" – elszállt az erdők felé. Ő lett a Nagy Lármás Gulyamadár.

Makunaíma ment-mendegélt tovább. Másfél mérfölddel odább egy pókmajom ült, és babasszu-kókuszt falatozott. Megfogott egy kókuszdiót, a két lába közé vette, egy követ illesztett hozzá, odacsapott, és puff!, a gyümölcs széthasadt. Arra ment Makunaíma, és a látványtól a nyála is kicsordult. Így beszélt:

– Jónapot, bácsikám, hogy s mint van?

– Tűrhetően, kedves öcsém.

– Az otthoniak is jól vannak?

– Megvannak ők is.

Aztán evett tovább. Makunaíma meg csak állt és nézte. A majom haragosan felmordult:

– Ne bámuljál olyan nagyon, nem vagyok én csokimajom!

– De mégis, mondja, mit csinál, bácsikám?

A pókmajom eltüntette a kókuszdiót összeszorított mancsában, és így felelt:

– Feltöröm a mogyorómat, és megeszem, ami benne van.

– Tegye lóvá az öregapját!

– Haj, kedves öcsém, minek kérdezed, ha nem hiszed el!

De Makunaíma el akarta hinni, ezért tovább kérdezősködött:

– És jóízű?

A majom csettintett a nyelvével:

– De még mennyire. Kóstold csak meg!

Titokban összetört még egy kókuszdiót, úgy, mintha az egyik mogyorója volna, és odanyújtotta Makunaímának, hogy megízlelje. Makunaímának nagyon ízlett.

– Ez csakugyan nagyon jó, bácsikám! Ad még?

– Mára már elfogyott, de ha az enyém ízlett, a tied még jobban fog ízleni. Kóstold csak meg, kedves öcsém!

A hős félve kérdezte:

– De ugye nem fáj?

– De nem ám, sőt, inkább kellemes!...

A hős felkapott egy kockakövet. A pókmajom nevetett magában, és így beszélt a hőshöz:

– Igazán van merszed hozzá, kedves öcsém?

– Hát az enyém, az nem is mogyoró, hanem valóságos maniókagumó – rikoltotta boldogan a hős! Jól a markába fogta a kockakövet, és puff!, egyenesen a mogyoróira. Rögtön meghalt. A pókmajom így csúfolkodott:

– Hát, szemem fénye, nem megmondtam neked, hogy feldobod a talpad?! Mondtam bizony! Csak nem hallgattál

rám! Most aztán láthatod, hogy mi vár arra, aki engedetlen. Nos: sic transit! Így múlik el a világ dicsősége!

Azzal felvette guttapercsa kesztyűjét, és elment. Nemsokára kiadós zápor hullott, lehűtötte a hős zöldülő húsát, és megakadályozta, hogy tovább rothadjon. Nyomban temérdek guazsuguazsu- és murupetehangya rohanta meg a holttestet. X.Y. ügyvéd arra járt, és amikor odament megnézni, mitől ez a hangyainvázió, észrevette a halottat. Lehajolt, kivette a zsebéből, az irattárcát, de csak egy névjegykártyát talált benne. Akkor elhatározta, hogy elszállítja a halottat a penzióba. A hátára vette Makunaímát, és ment-mendegélt. Ám a holttest nagyon nehéz volt, és az ügyvéd érezte, hogy nem tud ilyen nagy súlyt cipelni, erre lerakta a tetemet a földre, és egy bottal alaposan elverte rajta a port. A holttest ettől egészen könnyű lett, és X.Y. ügyvéd el tudta vinni a penzióig.

Maanape az öccse testére borulva keservesen sírt. Később fölfedezte a zúzódást. Maanape varázsló volt. Azonnal kölcsönkért a penzió tulajdonosnőjétől két bahia-i kókuszdiót, kibogozhatatlan csomóval odakötözte őket az összetört mogyorók helyére, és pipából füstöt fújt a halott hősre. Makunaíma lassan-lassan életre kelt, de alig volt jártányi ereje. Adtak neki guaraná-pálinkát, és nemsokára már egyedül nyomkodta agyon a maradék hangyát, ami még harapta őt. Minden ízében reszketett, mert a kiadós záportól váratlanul rátört a hideglelés. Makunaíma elővette a kis butykost a zsebéből, és mind kiitta, ami még maradt benne, hogy fölmelegedjen. Utána kért egy százast Maanapétól, és elment egy kioszkig, hogy fogadást kössön a lottószámokra. Délutánra már meg is fiadzott a százas. Így éltek-éldegéltek a legidősebb testvér sejtéseire hallgatva. Maanape varázsló volt.

XIII. ZSIGÉ TETVESKÉJE

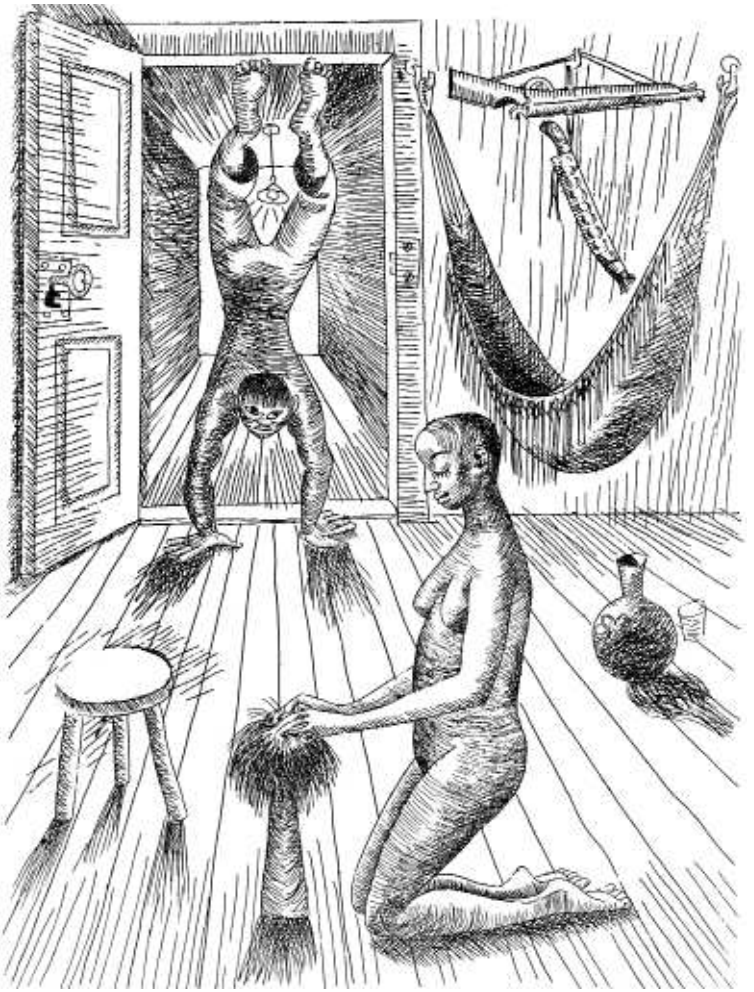

MÁSNAP REGGELRE a zúzódástól Makunaíma egész testét elborították a kiütések. Megnézték, mi baja, hát orbáncot kapott, ezt a hosszadalmas betegséget. Fivérei lelkiismeretesen ápolták, naponta jobbnál jobb gyógyszerekkel tértek haza, amiket a szomszédok meg az ismerősök, szóval ezek a derék brazil emberek ajánlottak az orbánc ellen. A hős egy hétig nyomta az ágyat. Éjszaka állandóan hajókat látott álmában, és a penzió tulajdonosnője, aki reggelenként bement hozzá, hogy megnézze, javul-e az állapota, mindig azt mondta erre, hogy a hajó tengeri utazást jelent. Amikor elment, ott hagyta a beteg ágyán az Estado de São Paulo-t. Az Estado de São Paulo egy újság. Na, akkor Makunaíma azzal töltötte az egész napját, hogy végigolvasta valamennyi orbánc ellen ajánlott gyógyszer hirdetését. Tömérdek sok hirdetés volt!

Amikor eltelt a hét, a hős levedlette a bőrét, és lement a városba, hátha kap egy kis rühöt, mert annyira megszokta már a vakarózást. Gondolataiba mélyedve járkált a városban, de mivel gyönge volt még, hamarosan elfáradt, és megpihent az Anhangabaú parkban. A Carlos Gomes emlékmű tövében ült le, Carlos Gomes híres brazil zeneszerző volt, most pedig csillag az égen. A délutáni csendességben csobogó szökőkút hangja a hősben felidézte a tenger hullámainak mormolását. Makunaíma leült a szökőkút korlátjára, és elnézte a vizet köpő bronz tengeri csikókat. A tengeri csikók csapata mögött sötétlő barlang mélyén valami fényességet pillantott meg. Jobban odanézett, hát egy csodálatosan szép hajót látott, amely a hullámok hátán ringatózva közeledett felé. „Egy halászladik" – mormolta a hős. Ám a hajó egyre nagyobb lett. „Egy propeller" – mormogta a hős. Ám a hajó olyan hatalmas nagyra nőtt, hogy a hős ijedten ugrott hátra, és elkiáltotta a messze vissz-

hangzó esti szürkületen: „Egy folyami gőzhajó!" A hajó már jól látszott a bronz tengeri csikók mögött. A nagy sebességtől a hullámok elborították ezüstös törzsét, a hátrahajló árbocokon lengedező temérdek zászlócskát pedig láthatatlan késpengéi közé simította a szél. A kiáltásra odafutottak a téren álldigáló sofőrök, és valamennyien kíváncsian bámulták a mozdulatlanná merevedett hőst, majd követték a szemükkel a szökőkút sötétjébe vesző pillantását.

– Mi történt, Makunaíma?

– Nézzétek csak! ... Nézzétek azt a nagy gőzöst, ami a tenger végtelen vizein át közeledik felénk!

– Hol van?

– Ott, a jobb oldali tengeri csikó mögött!

Na, akkor mindenki meglátta a jobb oldali csikó mögül előbukkanó hajtó. Már egészen közel járt, csaknem beúszott a tengeri csikó és a kőfal közé, ott lebegett a barlang szájában. Hatalmas nagy hajó volt.

– Nem gőzös ez de nem ám! Óceánjáró ez a javából, ami a tengereken közlekedik! – kiáltotta egy japán sofőr, aki már sokszor utazott a tengeren. Bizony, egy roppant nagy óceánjáró volt. Fényárban úszott, csillogott rajta a sok arany és ezüst, lengett-lobogott árbocain a töméntelen zászló, ünnepi díszben pompázott az egész hajó. A kabinok ablakszemei gyöngysorként húzódtak végig a törzsén, egymás fölé emelkedő öt fedélzetét betöltötte a zene, és hangjaira vadul kígyózó mozdulatokkal őserdei táncot jártak az emberek. A sofőrök csoportja így kommentálta az eseményeket:

– Ez a Lloyd hajója!

– Nem, a Hamburgé!

– Dehogyis! Tudom már! Hát persze! Ez bizony a Conte Verde gőzhajó.

És tényleg a Conte Verde gőzhajó volt. A Vizek Anyja jött el egy réges-régi gőzhajó képében, hogy megkísértse a hőst.

– Emberek! Isten veletek, emberek! Elmegyek Európába, ott sokkal jobb lesz nekem! Elmegyek Venceslau Pietro

Pietra, az emberevő Piaimán óriás után – így beszélt Makunaíma.

És a sofőrök búcsúzóul mind megölelték Makunaímát. A gőzös ott ringott, és Makunaíma felugrott a szökőkút-mellvéd mólójára, hogy onnan másszon föl a Conte Verde fedélzetére. A hajó utasai és a legénység minden tagja a zene ütemére integetett, hívták Makunaímát, hívták őt a tagbaszakadt matrózok, a karcsú argentinok, és a temérdek, szépséges, szebbnél szebb asszony, akikkel addig lehetne vigadozni, míg az ember el nem szédül a hajó dülöngélésétől.

– Ereszd le a hajólépcsőt, kapitány! – kiáltott Makunaíma.

Akkor a kapitány levette a szalagrózsáját, és egy betűt rajzolt a levegőbe. És valamennyien, a matrózok, a karcsú argentinok, és a szebbnél szebb asszonyok, akikkel Makunaíma vigadozni szeretett volna, szóval, akik a hajón utaztak, valamennyien csúfondáros szavakat kiáltoztak és gúnyolódtak a hősön, miközben a hajó folytonosan manőverezve a szárazföld felé fordította tatját, és sebesen a barlang mélyére úszott. És az utasok meg a személyzet valamennyi tagja, miközben a hőst csúfolták, megkapták tőle az orbáncot. És amikor a gőzhajó átúszott a bal oldali tengeri csikó és a barlang fala közötti szoroson, a hatalmas kéményből, mint egy jókora füstfelhő, a gyötrőszúnyogok, árvaszúnyogok, púposszúnyogok, törpeszúnyogok, bögölyök, papatázi legyek, aranyosszemű pöcskök, nyüvek, szóval mindeme vérszívók tömege tört elő, és szétugrasztotta a sofőröket.

A hős bánatosan üldögélt a szökőkút párkányán, a szívét rágta a keserűség, az orbánc pedig egyre súlyosbodott. Makunaíma már csupa orbánc volt. Megborzongott, forró volt a teste. Elhajtotta magáról a szúnyogokat, és elindult a penzió felé.

Másnap Zsigé egy fehérszemélyt hozott haza magával, lenyeletett vele három ólomsörétet, hogy ne legyenek gye-

rekei, és együtt aludtak a függőágyban. Zsigé állandóan az asszony szoknyáján ült. Nagyon derék ember lett belőle. Egész nap a puskáját tisztogatta, meg a petróleumlámpát fényesítette. Zsigé asszonyát Szuzinak hívták, és reggelenként elment a piacra édesmaniókáért, hogy legyen mit enniük. És Makunaíma, aki egészen belebolondult Zsigé párjába, minden alkalommal vásárolt neki egy langusztát, berakta a kosár aljára, és rászórta a maniókát, hogy senki se vegyen észre semmit. Ez a Szuzi valóságos boszorkány volt! Amikor hazaért, a kosarat kint hagyta az előszobában, és bement aludni, hogy álmot lásson. Álmában így beszélt Zsigéhez:

– Zsigé, drága párom, Zsigé, álmot látok, egy languszta fekszik a kosaramban, a maniókagumók alatt.

Zsigé ment, hogy megnézze, és tényleg. Így volt ez nap nap után, ám Zsigé, akin elhatalmasodott a féltékenység, gyanakodni kezdett. Makunaíma észrevette, mi rágja a fivérét, és nekiállt varázsolni, hátha sikerül kiűzni belőle a bajt. Keresett egy tökhéjat, éjszaka kivitte az erkélyre, és csendesen így imádkozott:

Ég vize,
Hullj ebbe a tökhéjba,
Patikl, jöjj ebbe a vízbe,
Moposzeru, jöjj ebbe a vízbe,
Szivuoímo, jöjj ebbe a vízbe,
Omaiszpopo, jöjj ebbe a vízbe,
Víz Atyjai, űzzétek el a féltékenység kínját!
Araku, Mekumekuri, Pai, jöjjetek ebbe a vízbe,
És űzzétek el a féltékenység kínját, ha a beteg
iszik ebből a vízből,
Amelyben benne vannak a Víz elvarázsolt Atyjai!

Másnap megitatta Zsigét a vízzel, de nem volt semmi eredménye, a fivére egyre jobban gyanakodott.

Szuzi, amikor piacra készült, és elkezdett öltözködni, az

éppen divatos foxtrottot fütyülte; azzal hívta a kedvesét, hogy menjen vele. Makunaíma volt a kedvese, és ment is mindig. Zsigé asszonya elindult, Makunaíma meg utána. Vigadoztak kedvükre, és amikor eljött a hazatérés ideje, a piacon nem volt már édesmanióka. Akkor Szuzi hazafelé menet titokban a ház mögé került, letelepedett a bevásárlókosárra, és összeszedett egy csomó maniókát a szemetes edényből. Mindnyájan jó étvággyal ettek, csak Maanape dohogott:

– Taubatéi kaboklótól, pókos lábú sárga lótól, állva vizelő asszonytól, ments meg, Domine, a gonosztól – és eltolta maga elől az ételt.

Maanape varázsló volt. Látni sem akarta azt a maniókát, nem bizony, alig látott az éhségtől, ezért egész nap kokalevelet rágcsált, hogy a gyomrát becsapja. Eljött az éjszaka, és Zsigé már éppen nekikészült, hogy belevesse magát a függőágyba, amikor a párja nyögdécselni kezdett, hogy így meg úgy, elrontotta a gyomrát, mert teleette magát pitomba-szilvával, és nem köpte ki a magját. Csak azért mondta ezt, hogy Zsigé ne fickándozzon vele; Zsigé nem látott a méregtől.

Másnap az asszonyka elindult a piacra, és közben a divatos foxtrottot fütyülte. Makunaíma ment utána. Zsigé elhatározta, hogy a végére jár a dolognak. Elővett egy hatalmas lepkehálót, és szép komótosan a nyomukba eredt. Mentmendegélt, és a Fény Kertjében meglátta Szuzit és Makunaímát, fogták egymás kezét. Már kacagtak egymásra. Zsigé rájuk borította a lepkehálót, és magával vitte a párját a penzióba, fáradtan ziháló fivérét pedig ott hagyta a tó partján, a hattyúk között.

Másnaptól fogva Zsigé járt el bevásárolni, asszonyát pedig bezárta a szobába. A dologtalanul lézengő Szuzi azzal töltötte napjait, hogy amikor csak lehetett, erkölcstelenségeket művelt, míg egy alkalommal a szent Anchieta atya, a XVI. században élt jóságos pap leereszkedvén e világra, ellátogatott hozzá, és könyörületességből megtanította őt

tetvészkedni. Szuzinak fiúsra vágott, a la garçonne, vörösesbarna haja volt, amiben csak úgy nyüzsögtek a tetvek, temérdek tetű nyüzsgött benne! Attól fogva nem látott álmában langusztákat a mandiókás kosárban, és nem járt többé az esze a paráználkodáson. Amikor Zsigé elment otthonról, levette a fejéről a haját, ráakasztotta a párja furkósbotjára, és tetvészkedett. De nagyon sok tetve volt ám. Temérdek tetve volt! Attól félve, hogy a párja egyszer meglepi őt tetvészkedés közben, így szólt hozzá:

– Zsigé, kedves párom, amikor megjössz a piacról, legelőször is kopogj az ajtón, kopogj mindennap egy jó darabig, hogy örüljek neked, s kedvem legyen mandiókát főzni.

Zsigé rábólintott. Mindennap elment a piacra mandiókáért, és amikor hazatért, hosszasan zörömbölt az ajtón. Akkor a menyecske föltette a fejére a haját, és így hívta be Zsigét.

– Szuzi, kedves párom, Szuzi, jó ideig dörömböltem az ajtón, most boldog vagy?

– Nagyon! – mondta az asszonyka. És ment, hogy megfőzze a mandiókát.

És ez így volt minden áldott nap. De nagyon sok tetve volt ám, temérdek tetve volt! És Szuzi minden egyes alkalommal egyenként megszámolta az agyonnyomott tetveket, és mindig több és több volt a tetű! Egy alkalommal Zsigének eszébe jutott, hogy ugyan mit csinálhat azalatt a párja, míg ő a piacra megy, és gondolta, jól ráijeszt. Kézenállva, égre kalimpáló lábakkal megindult. Kinyitotta az ajtót, és alaposan ráijesztett Szuzira. A menyecske nagyot kiáltott, és gyorsan a fejére kapta a haját. De a feje tetején nőtt haja a tarkójára került, tarkóján nőtt haja pedig a homlokára, és mélyen a szemébe hullt. Zsigé szidta, disznónak nevezte Szuzit és jó alaposan eldöngette; csak akkor hagyta abba, amikor hallotta, hogy valaki jön fölfelé a lépcsőn. Chico volt az, a szolga, és fölfelé igyekezett. Akkor Zsigé abbahagyta a verést, és nekiállt, hogy megfenje a nagykést.

Másnap Makunaímának megint kedve kerekedett, hogy Zsigé asszonyával enyelegjen. Azt mondta a bátyjainak, hogy elmegy vadászni, jó messzire, de nem ment el, nem ám. Vett két üveg Santa Catarina-i kókuszlikőrt, egy tucat szendvicset, két pernambuco-i ananászt, és bezárkózott a szobájába. Egy idő múlva előjött a szobából, megmutatta a csomagot Zsigének, és így beszélt hozzá:

– Zsigé testvérem, ha elmégy arrafelé, ahol az utcáknak vége szakad, eljutsz a gyümölcsfához, amit mindenki ismer; rengeteg állatot láttam arrafelé, menj csak el, és nézd meg!

A bátyja gyanakodva bámult rá, ám Makunaímának arcizma sem rándult:

– Hát nézd csak, van ott pettyes paka, örvesállat, aguti... Nem, hazudok, agutit egyet sem láttam. Pettyes paka meg örvesállat, aguti nincs.

Zsigé már attól is tűzbe jött, amit hallott, nyomban a puskája után nyúlt, és azt mondta:

– Ha így van, akkor sietek, de előbb meg kell esküdnöd, hogy nem fogsz enyelegni az életem párjával.

Makunaíma megesküdött az anyja emlékére, hogy még csak rá sem néz Szuzira. Zsigé elővette a puskáját meg a vadászkését, és elindult. Alighogy befordult a sarkon, Makunaíma és Szuzi már bontogatták a csomagokat, és szétterítették a híres „Méhkaptár" elnevezésű csipkéből készült terítőt, amelynek mintázatát a ravasz manguei csipkeverőnő, Geracina da Ponta a muriúi Ceará-Mirimtől szerezte. Amikor mindent előkészítettek, beleugrottak a függőágyba, és fickándoztak. Még most is kacagnak egymásra. Miután kikacagták magukat, Makunaíma így szólt:

– Bonts ki egy üveget, és igyunk.

– Jó – felelte Szuzi. Megittak egy üveg kókuszlikőrt; nagyon ízlett nekik. Mind a ketten cuppogtak a szájukkal, és megint beleugrottak a függőágyba. Fickándoztak, míg bele nem fáradtak. Tán még most is kacagnak egymásra.

Zsigé másfél mérföldet gyalogolt, elment egészen addig, ahol véget érnek az utcák, kereste, kereste a gyümölcsfát, telt-múlt az idő, és a kajmán tán megtalálta volna, de nem! Nem volt ott egy fia gyümölcsfa sem, pedig Zsigé újra meg újra bejárta a vidéket, ahol az utcák véget érnek. Elindult hát visszafelé, és amikor fölment a szobájába, ott találta az öccsét, Makunaímát és Szuzit, amint kacagnak egymásra. Zsigét elöntötte a méreg, és elverte asszonyát, Szuzi talán még most is sír. Zsigé elkapta a hőst is, és buzgón csapdosta őt egy husánggal. Verte, verte, csak akkor hagyta abba, amikor Manuel bekopogott. Manuel, a szigetlakó volt az, a penzió szolgája. A hős talán még most is nyögi a husángot. Na, akkor Zsigé, aki közben alaposan megéhezett, felfalta az összes szendvicset, az ananászt, és az utolsó cseppig megitta a kókuszlikőrt.

Azok ketten meg jól megkapták a magukét, és egész éjszaka nyögtek. Másnap reggel a morcos Zsigé elővette a fúvócsövet, és elment otthonról, hogy megkeresse azt a bizonyos gyümölcsfát. Zsigé világéletében nagyon ostoba volt. Szuzi látta, hogy kimegy a házból, letörölte a könnyeit, és így szólt a kedveséhez:

– Ne sírjunk.

Makunaíma letörölte a bánatot a képéről, rendbe szedte magát, és elment, hogy Maanape bátyjával beszéljen. Zsigé visszament a penzióba, és megkérdezte Suzitól:

– Hol a hős?

Ám a menyecske igen dühös volt, és csak fütyörészett, Na, Zsigé felkapta a furkósbotot, meglapogatta a párját, és nagy szomorúan így szólt:

– Ne is lássalak többé, te pokolfajzat!

A lány boldogan mosolygott. Számolatlanul fogdosta össze a maradék tetveket, és temérdek tetűt fogott össze! Egy hintaszék elé kötötte őket, beleült a hintaszékbe, a tetvek nagyokat ugrottak, és Szuzi fölment az égbe, csillaggá változott, de olyanná, amelyik mindig ide-oda szökken. Üstökös lett belőle.

A hős meglátta Maanapét, és már messziről elkezdett jajgatni. Ráborult a bátyja vállára, és elmondott neki egy nagyon szomorú történetet, hogy bebizonyítsa, Zsigének nem volt joga ennyire megverni őt. Maanapét elöntötte a méreg, és elment, hogy beszéljen Zsigével. De Zsigé már jött, hogy beszéljen Maanapéval. A folyosón találkoztak. Maanape mindent elmondott Zsigének, és Zsigé mindent elmondott Maanapénak. Akkor megértették, hogy Makunaíma egy semmirekellő fickó, akiben egy csöppnyi jellem sincsen. Visszamentek Maanape szobájába, a hős keservesen jajgatott. Hogy megvigasztalják, autó-gépet béreltek, és elvitték sétakocsikázni.

XIV. A MUIRAKITÁN-TALIZMÁN

MÁSNAP REGGEL Makunaíma kinyitotta az ablakot, és megpillantott egy aprócska zöld madarat. Ettől nagy-nagy elégedettség töltötte el, így talált rá Maanape is, amikor belépett a szobájába, és elmesélte, hogy az újság-gépek hírül adták, hogy Venceslau Pietro Pietra hazatér. Erre Makunaíma elhatározta, hogy nem lacafacázik többet az óriással, hanem megöli őt. Kigyalogolt a városból, és elment a Nevesincs Erdőbe, hogy kipróbálja az erejét. Másfél mérföldet gyalogolt, amikor végre talált egy kebracsófát, amelynek olyan hatalmas támasztógyökerei voltak, mint egy ház. „Ez jó lesz" – dünnyögte. Karját becsúsztatta a támasztógyökerek közé, nekiveselkedett, és úgy kirántotta a fát a fölből, hogy nyoma se maradt. „Ez az, most már elég erős vagyok! – kiáltott fel Makunaíma. Megint eltöltötte az elégedettség, és elindult visszafelé a városba. Ám lépni is alig bírt, mert fürtökben lógtak rajta a kullancsok. Makunaíma egykedvűen így beszélt nekik:

– Ejnye, kullancsok! Menjetek szépen a dolgotokra, barátaim. Én nem vagyok az adósotok, nem bizony!

Erre a kullancsnépség lehullott a földre, mint a mesében, és elment onnan. A kullancs is ember volt valamikor, akárcsak mi... Réges-régen egy kis boltot állított fel az országút mellett, nagyon sok vevője volt, mert mindenkinek adott hitelbe is. Annyit hitelezett, annyit hitelezett, annyi sok brazil ember nem fizetett neki, hogy a kullancs végül tönkrement, és ott kellett hagynia a boltját. Azért csimpaszkodik most bele minden emberbe, hogy behajtsa rajta a tartozását.

Sötét éjszaka volt már, amikor Makunaíma a városba ért, és rögtön elindult, hogy megostromolja az óriás házát. Sűrű köd borult a világra, és a ház olyan kihalt volt, hogy tanyát vert benne a sötétség. Makunaímának eszébe jutott,

hogy keresnie kellene egy szolgálólányt, akivel vigadozhatna, de a sarkon volt egy taxiállomás, és a fehércselédek már mind ott enyelegtek. Akkor Makunaímának eszébe jutott, hogy kelepcét kellene állítani a gránátpintyeknek, de nem volt csalétek nála. Nem tudott mit csinálni, elálmosodott. Nem akart aludni, nem bizony, mert Venceslau Pietro Pietrát várta. Így meditált: „Most virrasztani fogok, és ha az Álom megkörnyékez, megfojtom." Nem telt bele sok idő, egy árnyék közeledett felé. Emoron-Pódole volt az, az Álom Atyja. Makunaíma megbújt a termeszhangyák várai között, hogy el ne ijessze az Álom Atyját, mert meg akarta ölni. Emoron-Pódole egyre közelebb és közelebb ért, és amikor már egészen közel volt, a hős elbólintott, az álla a melléhez verődött, beleharapott a nyelvébe és felkiáltott:

– Hű, de megijedtem!

Az Álom nyomban elfutott. Makunaíma kedveszegetten járkált föl-alá. „De még ilyet! pedig kis híján elkaptam... Na, kezdjük elölről, és a majmok pisáljanak le, ha most nem kapom el, és nem ölöm meg az Álom Atyját!" – így morfondírozott magában a hős. Volt a közelben egy vízmosás, és egy kidőlt fa volt rajta a híd. Távolabb egy tó fehérlett a hold fényében, mert közben felszállt a köd. A táj nyugalmat és meghittséget árasztott, egy csobogó patakocska pedig a szegények altatódalát énekelte. Az Álom Atyja bizonyosan itt bújt el a közelben. Makunaíma összefonta a karját, és alvó bal szemmel, mozdulatlanná merevedve ült a termeszvárak között. Nem telt bele hosszú idő, és észrevette a közeledő Emoron-Pódolét. Az Álom Atyja egyre közelebb és közelebb ért, és hirtelen megállt. Makunaíma hallotta, hogy így beszél:

– Az az ember fia ott nem halott, nem bizony. Ki látott már olyan halottat, amelyik nem böfög!

Akkor a hős böffentett egyet.

– Ki látott már böfögő halottat, emberek! – csúfolódott az Álom, és elfutott.

Így aztán az Álom Atyja még ma is él, és az emberek büntetésből nem tudnak állva aludni.

Makunaíma már-már búslakodni kezdett a kudarc miatt, amikor szóváltás ütötte meg a fülét, és a vízmosás másik oldalán meglátott egy sofőrt, aki úgy hadonászott, mint egy ördöngős. Hívott valakit. Makunaíma nagyon megijedt, és minden ízében reszketve így kiáltott:

– Hozzám beszél, kolléga úr? Én nem vagyok a francia dáma!

– Távozz, gonosz szellem – kiáltott a legény.

Akkor Makunaíma megpillantott egy soványka szolgálólányt, aki a sárga brazilfa nedvével kikericssárgára festett lenvászon ruhát viselt. Éppen a vízmosás fölött elnyúló fatörzsön egyensúlyozott. Amikor átért a túlsó partra, Makunaíma odakiáltott a pallónak:

– Láttál valamit, palló pajtás?

– Láttam a bukszáját!

– Ha! Ha! haha! hahaha!...

Makunaímát rázta a nevetés. Azután megindult a párocska nyomában. Azok már túl voltak a vigadozáson, és éppen pihentek a tó partján. A lány egy félig szárazra húzott vitorlás csónak peremén üldögélt. Meztelen volt még a fürdés után, és élve falta a pontylazacokat, miközben nagyokat kacagott a legényre. A legény a vízben hasalt, a lány lába mellett, és egymás után szedte ki a tóból a fantomlazacokat, hogy a lány ehessen. A hullámgyerkőcök serege felkapaszkodott a legény hátára, és víztől síkos testén végigcsicsonkázva gyöngyöző kacagással pergett vissza a tóba. A lány a talpával rápaskolt a vízre, ezüstösen csillogó vízpermet szökkent virgoncul a magasba, és megvakította a legényt. Akkor a fiú a tóba merítette a fejét, és teleszívta a száját vízzel. A lány kétfelől a fiú felfújt arcára szorította a lábát, és a kilövellő vízsugarat úgy irányította, hogy a hasát érje. A szellő kibontotta a haját, és a sima szálakat egyenként az arcába hintette. A fiú észrevette ezt. Szerelmese térdére támasztotta az állát, törzsét kiemelte a vízből, magas-

ba nyújtotta a karját, és a hajszálakat elsimította a lány arcából, hogy a kedvese nyugodtan ehessen. Akkor a leány hálából három fantomlazacot dugott a fiú szájába, és rázkódva a kacagástól, hirtelen elhúzta a térdét. A fiú törzsének nem volt mire támaszkodnia, nyomban belebukfencezett a vízbe, lesüllyedt a fenékig; a nyakán még mindig ott volt a lány két lába, és a lány is lassan csúszott lefelé, de észre sem vette, annyi gyönyörűsége telt az életben. Csúszott, csúszott, és a csónak felfordult. Na és, ki bánja, ha felfordult! A lány szelíden a fiúra huppant, a fiú pedig körbefonta őt ölelő karjaival, mint egy szerelmes fügefa. A fantomlazacok szétrebbentek, ők pedig megint kedvüket lelték egymásban.

Makunaíma odaért. Leült a felfordult vitorlás csónak törzsére, és várt. Amikor látta, hogy befejezték a vigadozást, így szólt a sofőrhöz:

Nem eszem vagy három napja,
Nem köptem már egy hét óta,
Sárból gyúrták Káin apját,
Komám, adj egy cigarettát!

A sofőr így felelt:

Ne haragudj rám, cimborám,
Adnék én, ha volna miből,
De a cigim meg a gyufám
Most halásztam ki a vízből.

– Nincs semmi baj, nekem van mindenem – mondta Makunaíma. Elővett egy teknőc-cigarettatárcát, amíg a parái Antonio de Rosário készített, és megkínálta a legényt meg a fehércselédet egy-egy cigarettával, ami a paradió rostjából készített fóliába volt csavarva; meggyújtott, egy gyufát kettőjüknek, egy másikat pedig magának. Utána elhajtotta a szúnyogokat, és mesélni kezdett egy igaz történetet. Így

az éjszaka is gyorsabban telt, és az embert sem bosszantották annyira a füleskuvik kiáltásai, amelyek kínos pontossággal jelezték a sötétség óráit. És a történet így hangzott:

– A régi időkben, kedves gyermekeim, az automobil nem volt még gép, mint manapság, hanem ő volt a puma. Palauának hívták, és a hatalmas Nevesincs Erdőben élt. Na, Palaua így szólt a két szeméhez:

– Menjetek, én zöld szemeim, a tenger partjára, sebesen, sebesen, sebesen!

Elment a két szeme, és a puma megvakult. De fölemelete az orrát, beleszimatolt a szélbe, és megérezte, hogy Aimará-Pódole, a Harcsák Atyja jár a távoli tengerparton, és így kiáltott:

– Gyertek vissza, én zöld szemeim, a tenger partjáról, sebesen, sebesen, sebesen!

Visszajött a két szeme, és Palauá megint látott. Arra ment a vérszomjas jaguár, és így szólt Palauához:

– Mit csinálsz, komámasszony?

– Elküldtem a két szemem, hogy megnézzék a tengert.

– És szép?

– De még mennyire!

– Akkor küldd el az enyimeket is!

– Nem küldöm, mert Aimalá-Pódole jár a tengerparton.

– Küldd el őket, vagy megeszlek, komámasszony!

Akkor Palauá így szólt:

– Menjetek, jaguár komámasszony sárga szemei, a tenger partjára, sebesen, sebesen, sebesen!

Elment a jaguár két szeme a tenger partjára, és a jaguár nem látott semmit. Aimalá-Pódole arra járt, és hamm!, bekapta a jaguár két szemét. Palauá gyanította, hogy mi történt, mert a Harcsák Atyja nagyon erősen bűzlött a messzeségben. El akart iszkolni onnan. De a vérszomjas jaguár megérezte, hogy a puma odább akar állni, és így szólt hozzá:

– Várj egy kicsit, komámasszony!

– El kell mennem, hogy vacsorát szerezzek a kölykeimnek, komámasszony! Na, isten veled!

– De előbb parancsold meg a két szememnek, komámasszony, hogy jöjjenek vissza, mert már nagyon elegem van a sötétségből.

Palauá így kiáltott:

– Gyertek vissza, jaguár komámasszony sárga szemei, a tenger partjáról, sebesen, sebesen, sebesen!

De a két szem nem jött vissza, bizony nem, és a jaguár rettentő haragra gerjedt.

– Most felfallak, komámasszony!

És futott a puma után. Olyan veszettül rohantak az erdőkön, rengetegen át, hogy a madarak kicsire zsugorodtak félelmükben, és az Éjszaka annyira megrémült, hogy többé moccanni sem tudott. Ezért aztán, ha a fák koronái fölött süt is a nap, az őserdő mélyén örökös éjszaka honol. A szerencsétlen leány mozdulni se bír...

Palauá másfél mérföldet futott, és már alig állt a lábán, hátranézett hát. A jaguár a nyomában járt. Na, Palauá felfutott az Ibiracoiaba nevű dombra, és megpillantott ott egy hatalmas üllőt, amit még Afonso Sardinha vasöntödéjében használtak, a brazil élet hajnalán. Az üllő mellett négy kerék hevert ottfelejtve. Akkor Palauá a lábára kötötte a négy kereket, hogy gyorsabban száguldhasson, és ahogy mondják, illa berek, nádak erek!, kereket oldott, és kezdődött megint a veszett nyargalás. A puma egy szempillantás alatt megtett másfél mérföldet, de hiába, a jaguár szüntelenül a sarkában volt. Olyan eszeveszett zajjal csörtettek, hogy a madarak icuri-picurira aszalódtak a félelemtől, és az éjszaka egyre súlyosabb lett, csak feküdt moccanatlan. A hangzavart még elviselhetetlenebbé tette a Gyászos Lappantyú jajongása... A Gyászos Lappantyú az Éjszaka Atyja, aki lányának, az Éjnek a nyomorúságát siratta. Palauára rájött az éhség. A jaguár már a sarkát taposta. És Palauá nem tudott gyorsabban futni, üres gyomra majd szétrepedt, a lábát alig emelte. Na, akkor odaért a Boibepa folyó torkola-

tához, ahol az ördög lakik, megpillantott a közelben egy motort, és hamm!, bekapta. Alighogy a motor leszánkázott a gyomrába, a szegény pára új erőre kapott, és sebesen elszáguldott. Megtett másfél mérföldet, és visszanézett. A jaguár már-már rávetette magát. Koromsötét volt, alig derengett a mélabútól halovány éjszaka, így aztán egy dombocska hátán a puma felbukfencezett, hogy csak úgy nyekkent, pont egy szurdok partján, kicsibe múlt, hogy volt Palauá, nincs Palauá! Na, a puma a foga közé kapott két kövér szentjánosbogarat, hogy világítsák neki az utat, és így száguldott tovább. Száguldott vagy másfél mérföldet, aztán hátranézett. A jaguár szorosan mögötte futott. Nem lehetett lerázni, mert a puma erősen bűzlött, a vak bestiának pedig olyan éles volt a szaglása, mint egy vadászkutyának. Palauá lenyelt egy nagy adag hashajtó ricinusolajat, felkapott egy kanna benzinnek nevezett folyadékot, egy hajtásra kiitta az egészet, és bromm! brommbromm!, elrobogott onnan, mint egy durrogatós szamár. Olyan nagy lármát csaptak, hogy a Füttyös domb félbetört tányérainak csodálkozó csilingelése meg sem hallatszott. A jaguár teljesen megzavarodott, mert vak volt, és a komámasszonya bűzét sem érezte már. Palauá jó darabot rohant még, aztán hátranézett. Nem látta sehol a jaguárt. De már nem is tudott volna tovább futni, mert annyira kimelegedett, hogy orrlikaiból gőzt fújtatott. A közelben egy hatalmas banánültetvény terült el, mellette egy víztároló; Palauá megérkezett Santos kikötőjébe. Na, a puma állott vizet csorgatott az orrára, és lehűtötte magát. Utána letépte a fügebanánfa hatalmasra megnőtt levelét, magára terítette, akár egy köpenyt, és elbújt alatta. Így aludt. A vérszomjas jaguár többször is elment mellette, a puma meg se nyikkant. A jaguár mindig tovább ment, mert nem vette észre a komaasszonyát. A puma azóta mindig fél, és egy pillanatra sem hajlandó megválni azoktól a dolgoktól, amelyek a segítségére voltak a menekülésben. A lábán mindig ott van a négy kerék, gyomrában a motor, torkában a hashajtó olaj, orrá-

ban a víz, farokcsontjában a benzin, szájában a két szentjánosbogár, a hátára rásimul a fügebanánfa levele, és juhéjj!, bármelyik pillanatban kész arra hogy elrobogjon. A leginkább olyankor, ha belebotlik a taxihangyák fészkébe, és valamelyik kis állat felkapaszkodik fényes bundáján, hogy beleharapjon a fülébe, ilyenkor zumm!, elviharzik, mint a szélvész. És hogy még kevésbé lehessen őt felismerni, idegen nevet vett magára. Ő az autó-gép.

De Palauá az állott víztől, amit megivott, gutaütést kapott. Ezért azután, fiatal barátaim, ha valakinek autója van, azt állandóan a gutaütés kerülgeti.

Úgy mesélik, hogy egy idő múlva a puma számos kölyköt hozott a világra. Fiai meg lányai születtek. volt közöttük kisebb is, nagyobb is, nem voltak egyformák, ezért aztán az egyiket Fordnak hívják, a másikat Chevroletnek és így tovább.

Itt a vége!

Makunaíma elhallgatott. A két fiatal a meghatottságtól szipogva sírt. A víz színén elnyújtózva hűvös fuvallat ringatózott. A fiú, hogy a könnyeit elrejtse, a víz alá dugta a fejét, és amikor ismét felbukkant, fogai között egy pontylazac vergődött kétségbeesetten. A hal felét odaadta a lánynak. Na, akkor a kert kapuja előtt egy fiat-puma megeresztette hangját, és felbőgött a Holdra:

– Buáááá! Buáááá!

Fülsiketítő zaj támadt, és a levegő egyszerre fojtogató bűzzel telt meg. Megérkezett Venceslau Pietro Pietra. A gépkocsivezető rögtön fölpattant, vele együtt a cselédlány is. Odanyújtották a kezüket Makunaímának, és hívták, hogy menjen velük.

– Megérkezett óriás urunk az utazásról, menjünk, nézzük meg, hogy van.

Mentek is; Venceslau Pietro Pietra az utca kapuban állt, és egy újságíróval beszélgetett. Az óriás ránevetett a három közeledő emberre, és így szólt a gépkocsivezetőhöz:

– Bemegyünk?

– Miért ne.

Az óriásnak lyukas volt a fülcimpája, mert fülbevalót viselt. Fogta a fiút, egyik lábát átdugta a jobb fülcimpáján, másikat a bal fülcimpáján, és így vette őt a hátára. Átmentek a parkon, és beléptek a házba. Az akapufával borított fogadószobában vesszőfonatos karosszékek álltak, amiket egy manausi német zsidó készített, a terem közepén egy hatalmas lyuk tátongott, fölötte pedig a szaponincserje venyigéiből font hinta lengett. Piaimán ráültette a legényt a venyigehintára, és megkérdezte, hogy akar-e egy kicsit hintázni. A legény azt mondta, akar. Piaimán hintáztatta, hintáztatta, majd hirtelen egy nagyot rántott rajta. A szaponincserjének tüskéi vannak... A tüskék belemélyedtek a sofőr húsába, és a legény vére lassan csöpögni kezdett a lyukba.

– Elég már! Le akarok szállni – kiabálta a sofőr.

– Hintázz csak, ha mondom – szólt rá Piaimán.

A vér egyre szaporábban csöpögött. A lyuk alatt, a pincében a kabokló nő, az óriás párja állt, és a vér arra a nagy kondér makarónira csöpögött, amit az urának készített. A legény így nyöszörgött a hintán:

– Ha itt lenne mellettem az apám meg az anyám, nem szenvednék ennek a csirkefogónak a kezei között.

Piaimán egy hatalmasat lódított a venyigehintán, és a fiú beleesett a makaróni mellé készített mártásba.

Venceslau Pietro Pietra elment, hogy megkeresse Makunaímát. A hős és a szolgálólány már bámulták egymás, és nevettek. Az óriás így szólt a hőshöz:

– Bemegyünk?

Makunaíma nyújtózott egyet, és azt suttogta:

– Jaj! ... Semmi kedvem!...

– Na mi lesz már? ... Indulás!

– Van eszemben...

Akkor Piaimán ugyanazt művelte vele, amit előbb a sofőrrel, a hőst fejjel lefelé a hátára pakolta, a lábát pedig átbújtatta a fülcimpáján lévő lyukon. Makunaíma fölemelte a

fúvócsövet, így fejjel lefelé egészen olyan volt, mint egy cirkuszi artista, és célba lőtt az óriás mogyoróira. Az óriás érezte, hogy valami nincs rendjén, hátranézett, és nyomban megértett mindent.

– Ne csináld ezt, földi!

Elvette tőle a fúvócsövet, és messzire hajította, Makunaíma akkor meg minden útjába kerülő ágba belecsimpaszkodott.

– Mit csinálsz már megint? – kérdezte bosszúsan az óriás.

– Nem látod, hogy az ágak az arcomba csapódnak?!

Piaimán megfordította a hőst, hogy fölfelé legyen a feje. Akkor Makunaíma az ágakkal az óriás fülét kezdte csiklandozni. Piaimán nagyokat nevetett, majd táncra perdült a gyönyörűségtől.

– Ne bosszants már, földi! – mondta.

Megérkeztek a hallba. A lépcső alatt volt egy aranykalitka az énekesmadaraknak. Az óriás énekesmadarai kígyók és gyíkok voltak. Makunaíma odaugrott a kalitkához, és alattomban elkezdte enni a kígyókat. Piaimán hívogatta őt, hogy menjen oda a hintához, ám Makunaíma egymás után nyelte a kígyókat, és közben számolta, hogy mennyi van még.

– Még öt hiányzik.

És bekapta a következő kígyót. Végre a hős fölfalta az összes kígyót, és rettentően dühös lett, jobb lábbal előrelépett, úgy jött le a kalitka tetejéről. Vérben forgó szemekkel nézett a muirakitán-talizmán elrablójára, és ezt morogta:

– Jaj!... Semmi kedvem!

Piaimán pedig meg akarta hintáztatni a hőst.

– Én nem tudok hintázni, de nem ám. Jobb, ha te mégy először – morogta Makunaíma.

– Még mit nem! Egyszerű ez, mint a pofon, ráülsz a szaponinvenyigére, és kész, én meg hajtalak:

– Jó, de először te menj, óriás.

Piaimán nem tágított, és a hős is csak hajtogatta a magáét, hogy először az óriás üljön föl a hintára. Venceslau Pietro Pietra felült a venyigefonatra, és Makunaíma egyre nagyobbakat és nagyobbakat lódított rajta. Dalolt is hozzá:

Bimm-ba-lamm
Kapitány uram,
a kardja meg a lova,
mondja, merre van?

Rántott egyet a hintán. A tüskék belefúródtak az óriás húsába, és a vére kicsordult. Odalenn a kabokló asszony nem sejtette, hogy ez a sűrűn hulló vér az óriásból jön, és hagyta a kövér cseppeket ráhullani a makarónira. A mártás egyre testesebb lett.

– Állj meg! Állj meg! – kiáltozta Piaimán.

– Hintázz, míg szépen vagyunk – mordult rá Makunaíma.

Addig hintáztatta az óriást, míg az el nem szédült, akkor egy nagyot rántott a szaponinhintán. Kígyót evett, és ettől volt ennyire dühös. Venceslau Pietro Pietra belezuhant a lyukba, miközben éneklő hangon így ordítozott:

– Jaj, jaj, jaj..., ha élve megúszom, soha többé nem eszem meg senkit!

Megpillantotta maga alatt a gőzölgő makarónit, és rákiáltott:

– Menj onnan, te, mert megeszlek!

A kajmán tán elment volna, de nem a kondér! Az óriás beleesett a fortyogó makaróni kellős közepébe, és a kondérból olyan tömény pörzsölt bőrszag csapott ki, hogy a városban minden sáfránypinty holtan hullott a földre, és még a hős is elájult tőle. Piaimán hányta-vetette magát, már nem volt se eleven, se holt. Minden erejét összeszedve még egyszer kiemelkedett a kondérból. Félretolta az arcára tapadt makaróniszálakat, fölfelé fordította a tekintetét, és a bajszát megnyalva így kiáltott:

– Még egy kis sajt kellene bele...

Azután meghalt. Ez lett a vége Venceslau Pietro Pietrának, aki Piaimán volt, az emberevő óriás.

Makunaíma meg magához tért, megkereste a muirakitán-talizmánt, aztán felült a villamos-gépre, és elindult vissza a penzióba. Egész úton keservesen zokogott:

– Talizmán, talizmán, mit a kedvesemtől kaptam, te ugyan velem vagy, de vajon ő hol van?...

XV. OIBÉ PACALJA

NA, AKKOR három fivér visszaindult a szülőföldjére. Elégedettek voltak, ám a legeslegelégedettebb közöttük mégis a hős volt, mert olyan érzés lett úrrá rajta, ami csak a hősök kiváltsága: a határtalan megnyugvás. Útnak eredtek. Amikor átgyalogoltak a jaraguá csúcsán, Makunaíma hátranézett, hogy még egyszer szemügyre vegye São Paulo roppant városát. Hosszú ideig mélázott borongó tekintettel, azután megrázta a fejét, és így dünnyögött:

Szűkös egészség és sok szauba-hangya,
Brazíliát e kettős átok sújtja.

Letörölte könnyeit, remegő ajkát összeszorította. Aztán varázslásba fogott: két karját az ég felé emelte, és a hatalmas települést mindenestül átváltoztatta kőlajhárrá. Útnak eredtek.

Indulás előtt Makunaíma alaposan meghányta-vetette magában, hogy mire költse maradék pénzét, végül csupa olyan holmit vásárolt, ami a São Paulo-i civilizációból a leginkább megtetszett neki. Egy Smith-Wesson revolvert, egy Patek-órát és egy leghorn baromfiházaspárt vitt magával. A revolvert és az órát a fülébe akasztotta, mintha fülbevaló lenne, a kakast meg a tyúkot pedig kalitkába zárva, a kezében vitte magával. Egy lyukas garasa sem maradt abból, amit a lottón nyert, ám kilyukasztott ajkán átszúrva ott lógott a talizmán.

És hála a talizmánnak, minden sokkal könnyebben ment. Szerencsésen leereszkedtek az Araguai folyón, Zsigé evezett, és Maanape kezelte a kormánylapátot. Boldogok voltak megint. A lógóra hagyott Makunaíma a kenu orrában üldögélt, és szorgalmasan jegyezte, hol kell majd új hidat építenie, vagy a régit kijavítania, hogy ezzel is könnyebbé

tegye a goiási nép életét. Leszállt az éjszaka, az ártér mocsarai felett csöndesen szambáztak a vízbefúltak lidérclángjai, Makunaíma nézte, nézte őket, és lassan álomba szenderedett. Másnap duzzadó kedvvel ébredt, bal karját átbújtatta a kalitka gyűrűjén, kiállt a kenu orrába, és a gitárját pengetve, messzire zengő hangon a szülőföldjéről énekelt:

Gébics a mi kalauzunk,
– Hej, fahéjgalamb,
A jégmadártól enni kapunk,
– Hej, fahéjgalamb,
Fecske, áll-e még a házunk,
Az Uraricoera-nál mit látunk?
– Hej, fahéjgalamb…

Tekintete egyre távolabb és távolabb siklott a folyó hátán, ahogy gyermekkorának kedves vidékeit fürkészte; minden felszökkenő hal, minden karaguatá bokor, miden apró semmiség, amit megpillantott, elragadtatással töltötte el, és a hős, mint aki megbolondult, torka szakadtából gajdolta zagyva, összevissza nótáját:

Bíborfecske a vezetőnk,
– Hej, fülesbagoly,
Fahágótól enni kérünk,
– Hej, fülesbagoly,
Fivéreim, nosza, menjünk,
Az Uraricoera-nál pihenünk!
– Hej, fülesbagoly…

Az Araguai hullámai halkan mormoltak, és aprókat nyögdicsélve emelték hátukra a kenut, a távolból odahallatszott a Vizek Anyjának és szolgálóleányainak, a sziréneknek dúdoló éneke. Vei, a Nap serényen nyaldosta az evezőknél ülő Maanape és Zsigé verejtéktől csillogó hátát és a hős felmagasodó szőrös testét. Nyúlós hőség volt, amely az önkívü-

letig fokozta elragadtatásukat. Makunaímának eszébe jutott, hogy ő az őserdő Császára. Kezével a nap felé bökött, és így kiáltott:

– Eropita boiamorebo! – aminek látszólag semmi, de semmi értelme nem volt, ám az égbolt nyomban elsötétedett, a láthatáron megjelent egy mélyvörösen parázsló felleg, és alkonyszínbe vonta a déli nap hevét. A mélyvörös parázslás mind közelebb és közelebb került, a vörös araráknak és az aranypapagájoknak, szóval ezeknek a szószátyár madaraknak a serege közeledett, és velük volt a hosszúcsőrű papagáj meg a smaragdpapagáj is, meg a gyémántpapagáj, az aymarapapagáj, a kékhomlokú amazonpapagáj, a sárgafejű amazonpapagáj, a gallérospapagáj, az ararauna, az aracanga, a verébpapagáj, a szürkepapagáj, örvöspapagáj, jákó, ararakakadu, remetepapagáj, inkakakadu, pulykakeselyű, katona arara, háromszínű arara meg a jácintkék ararák, tuik és prédikálómadarak, szóval ez a sok-sok madár, Makunaíma császár egész tarka kísérete. És ez a temérdek szószátyár állat szárnyából és kiáltásaiból sátrat vont a hős fölé, hogy megvédje őt a Nap bosszúálló haragjától. A hullámok, az istenek és a madarak olyan zsinatolást vittek végbe, hogy semmit sem lehetett hallani, és a kenu félig kábultan megállt a folyó közepén. Erre Makunaíma a leghornokat halálra rémítve váratlanul hatalmasan meglengette a karját, hogy mind lássák, és így kiáltott:

Volt egyszer egy sárga tehén,
Nagyot tojt a rét közepén,
Aki elsőnek megszólal,
Azé lesz a tehénszar!

A világ elnémult, egy pisszenés sem esett, és a csönd puha árnyéka körbefogta a kenut. És a messze, messze távolból halkan, nagyon halkan fölsejlett az Uraricoera zúgása. A hős elragadtatása nőttön-nőtt. A gitár zengő hangja megremegett. Makunaíma harákolt, és nagyokat köpött a fo-

lyóba, és miközben a köpetek undok cafrangos teknősökké változtak, és alámerültek a vízben, a hős torka szakadtából gajdolt, mint aki megbolondult, és már azt sem tudta, hogy mit énekel, ilyenformán:

Pampapam pam-pampam
Pampapam pampalam-papapam
Pántlikás pálinka, pampuska
– Húgocskám!
Vár az Uraricoera partján.

Azután a leszálló alkonyat elnyelt minden zajt, és a világ álomba merült. Csak Kapei, a Hold világított, hatalmasan és kövéren, püffedt volt a képe, mint a lengyel asszonyszemélyeknek egy-egy átmulatott éjszaka után, ihaj! csuhaj! mennyi duhaj mulatság, mennyi csodaszép asszony és mennyi pálinka! Makunaíma vágyakozva gondolt vissza azokra a dolgokra, amikben abban a nagy-nagy faluban, São Paulo-ban része volt. Maga előtt látta azokat a halovány bőrű asszonyokat, akikkel papás-mamást játszott, milyen jó is volt az!... Elérzékenyülten susogta: „Mani!, Mani!, piciny kis maniókalányok!"... Annyira elérzékenyült, hogy remegni kezdett a szája, és a muirakitán-talizmán majdnem beleesett a folyóba. Makunaíma visszatűzte az ajkába a kajmán alakú követ. Azután komoly megfontoltsággal elgondolkodott a talizmán gazdájáról, aki annyiszor eltángálta őt, egyszóval Szíről. Ó! Szí, a Vadon Anyja, a cudarka, akit soha nem tud elfelejteni, mert abban a függőágyban aludt, amelyet kedvese a saját hajából csomózott... „Akitől távol van a szerelme, annak sok bánatban van része... – szögezte le Makunaíma. „Hogy megbabonázott engem ez a cudar!... És most ott kelleti magát az égbolton elegánsan kikenve-kifenve sétálgat, és fickándozik, ki tudja, hogy kivel..." Feltámadt benne a féltékenység. Magasba emelte karját, amivel halálra rémisztette a leghornokat, és így imádkozott a Szerelem Atyjához:

Rudá! Rudá!
Kérlek téged, égben járó,
Aki az esőknek parancsolsz,
Add, hogy az én cudarkámnak,
Egy szerető se legyen jó,
Akármennyire is leljen.
Addig szítsd benne a vágyat,
Hogy a földi kedveséért
Elepedjen, holnap este,
Ha a Nap már lenyugodott.

A szemét végigjártatta az égen. Nem látta Szít, bizony nem, csak a terebélyes Kapeit, aki betöltötte az égboltot. A hős végignyúlt a kenuban, a gitárt, mint egy párnát a feje alá tette, és a mohaszúnyogok, az árvaszúnyogok és a csípőszúnyogok között álomba szenderedett.

Az éjszaka már egészen fakó volt, amikor egy bambuszliget felől afrikai népi tánc hangjait hozta a szél, és Makunaíma fölébredt. Körbepillantott, kiugrott a partra, és viszszakiáltott Zsigének.

– Itt várjatok rám!

Ment-mendegélt az őserdőben, megtett másfél mérföldet. A szép Irikit kereste, az asszonyát, aki valamikor Zsigé asszonya volt, és még mindig a kapokfa törzsén ülve várt rájuk, közben csinosítgatta magát, és a kullancsokat szedegette a bőréből. Nagyon megörültek egymásnak, fickándoztak, amíg el nem fáradtak, azután visszamentek a kenuhoz.

Délben a papagájsereg ismét széjjelterült a csónak fölött, hogy oltalmazza Makunaímát. És ez így ment nap nap után. Egy délután a hős már rettentően unta az egészet, és elhatározta, hogy kimegy a szárazföldre aludni. Alighogy a partra tette a lábát, egy szörnyeteg jelent meg előtt. A Pondé nevű fenevad volt az, vérszomjas tűzföldi bagoly, aki éjszakánként emberré változik, és felfalja az utazókat. Ám Makunaíma előkapott egy nyilat, aminek a hegyére a szent

kurupé hangya feje volt erősítve, nem is célzott, csak odapörkölt egyet a szörnyetegnek, hogy öröm volt nézni. A Pondé nevű fenevad kipukkadt, és visszaváltozott bagollyá. Makunaíma átgyalogolt egy sík mezőn, és éppen fölfelé kaptatott egy krokalit-kővel borított sziklás hegyoldalon, amikor szembetalálkozott a szörnyűséges Mapinguarival, a majomemberrel, aki az őserdőben él, és fiatal leányokkal szeret fajtalankodni. A szörnyeteg megragadta Makunaímát, de a hős előkapta a kakasát, és megmutatta Mapinguarinak.

– Eltévesztetted a címet, el bizony, jó rokon!

A szörny nagyot nevetett, és elengedte Makunaímát. A hős még másfél mérföldet gyalogolt, olyan helyet keresett magának, ahol nem zavarják a hangyák. Felmászott egy negyvenméteres brazilfa csúcsára, és onnan meregette a szemét, míg észre nem vett egy apró kis fényt a messzeségben. Elindult arrafelé, és egy szalmatetős kunyhóra bukkant. Ez volt Oibé kunyhója. Makunaíma bezörgetett, mire bentről egy kedves, cérnavékony hangocska hallatszott:

– Ki kopog?

– Jóbarát.

Erre kinyílt az ajtó, és megjelent egy akkora nagy állat, hogy a hős azt sem tudta, hová bújjon a rémülettől. Ez a monstrum Oibé volt, a rettenetes óriásgiliszta, aki a mocsárban él, és varázsereje van. A hősnek borsózott a háta, de eszébe jutott, hogy van egy Smith-Wessonja, ettől megjött a bátorsága, és szállást kért.

– Gyere csak be, és érezd magad otthon.

Makunaíma bement, leült egy lapos fűzfakosárra, és meg nem mozdult. Végre megkérdezte:

– Beszélgessünk?

– Hát beszélgethetünk.

– De miről?

Oibé ritkás szakállát vakargatta, töprengett, aztán váratlanul földerült a képe, és kibökte:

– Mi lenne, ha disznó dolgokról beszélgetnénk?

– Hű! Hát ilyenekről én borzasztóan szeretek beszélni – rikkantotta a hős.

És egy álló órán át beszélgettek mindenféle disznóságról. Oibé nekiállt vacsorát főzni. Makunaíma egy csöppet sem volt éhes, de lerakta a földre a kalitkát, és hogy megtréfálja Oibét, elkezdte nyomogatni a hasát, azután így kiáltott:

– Juj, juj!

Oibé rámordult.

– Mi a baj, jóember?

– Az éhség, az éhség!

Oibé elővett egy sajtárt: jamszgyökeret és babot tett bele, egy tökhéjat színig töltött erjesztett maniókaliszttel, és az egészet odaadta a hősnek. De az araukariafa ágából faragott nyárson piruló, pompásan illatozó pacalból egy falatot sem adott neki. Makunaíma falt, ahogy csak bírt, és azon nyomban belapátolta az egészet; nem volt éhes egy csöppet sem, de a nyárson sülő pacaltól összefutott a nyál a szájában. Aztán újra megnyomkodta a hasát, és így kiáltott:

– Juj, juj!

Oibé rámordult:

– Mi a baj, jóember?

– A szomjúság, a szomjság!

Oibé megfogta a vödröt, és elment a kútra vízért. Amíg kint járt, Makunaíma lekapta az araukariafa nyársat a parázsról, és két pofára falva, megette az egész pacalt, majd szép nyugodtan leült és várt. Amikor az óriásgiliszta megjött a vízzel, Makunaíma egy egész kókuszdióhéjjal megivott. Utána nyújtózkodni kezdett, és felsóhajtott:

– Juj, juj!

A szörny megriadt:

– Mit akarsz még, jóember?

– Az álmosság, az álmosság!

Akkor aztán Oibé bevezette Makunaímát a vendégszobába, jó éjszakát kívánt neki, és kívülről rázárta az ajtót. Elment vacsorázni. Makunaíma beállította az egyik sarokba a kalitkát, és a baromfiházaspárt letakarta egy darab pamut-

szövettel. Alaposan szemügyre vette a szobát. Mindenfelől szüntelen apró neszezés hallatszott. Makunaíma megdörzsölte a tűzkövet, és látta, hogy mindenfelé csótányok grasszálnak. De azért felmászott a függőágyba, miután előbb megnézte, hogy a leghornok nem szenvednek-e valamiben szükséget. A baromfiházaspár igen elégedettnek látszott, ették a csótányokat. Makunaíma rájuk vigyorgott, böfögött egyet, azután elaludt. Nyomban ellepték őt a csótányok, és csípték, ahol érték.

Amikor Oibé észrevette, hogy Makunaíma megette a pacalt, megmérgesedett. Felkapott egy csengettyűt, magára terített egy fehér lepedőt, és elindult, hogy kísértetjárást rendezzen a vendégnél. De csak a tréfa kedvéért. Bezörgetett az ajtón, és meglóbálta a csengettyűt, giling-galang!

– Hé!

– Eljöttem a pacalomért-lomért-lomért-lomért-lomért, giling-galang!

És kinyitotta az ajtót. Amikor a hős meglátta a kísértetet, úgy megrémült, hogy mozdulni sem mert. Nem tudta, hogy Oibé az, nem bizony. A szellemalak egyre közeledett:

– Eljöttem a pacalomért-lomért-lomért-lomért-lomért, giling-galang!

Na, akkor Makunaíma rájött, hogy ez bizony nem kísértet, hanem Oibé, a szörny, a rettenetes óriásgiliszta. Összeszedte minden megmaradt bátorságát, megragadta a bal fülében lógó fülbevalót, ami a pisztoly-gép volt, és belelőtt a kísértetbe. Ám Oibé meg sem rezdült, ment, ment Makunaíma felé. A hőst megint elfogta a félelem. Kipattant a függőágyból, felkapta a kalitkát, és kiugrott az ablakon; amerre csak ment, potyogtak róla a csótányok. Oibé loholt a nyomában. De csak a tréfa kedvéért tett úgy, mintha meg akarná enni a hőst. Makunaíma átrohant a sarjúerdőn, de az óriásgiliszta mindig a nyomában volt. Akkor a mutatóujját ledugta a torkán, megmozgatta egy kicsit, és az utolsó csöppig kiadta magából a manióka-lisztet, amit megevett. A liszt homoktengerré változott, és amíg a szörnyeteg

a homokban csúszkálva átvergődött rajta, Makunaíma továbbállt. Jobb kéz felé vette az irányt, leereszkedett a Zengő-dombon, amely hétévenként egyszer szólal meg, elfutott néhány ligeterdő mellett, és miután átlábalt egy zuhatagos gázlón és keresztül-kasul bejárta Sergipe-t, zihálva megpihent egy sziklakatlanban. Az orra előtt egy hatalmas szirtfal magasodott, az oldalába vágott barlang mélyén egy oltár látszott. A sziklaodú bejáratánál egy remete állt. Makunaíma megkérdezte a remetét:

– Hogy hívják, jóember?

A remete végigjártatta szúrós tekintetét a hősön, és lassan, kimérten így válaszolt:

– Mendonça Mar vagyok, a festő. Megelégelvén az emberek gonoszságát, immár háromszáz esztendeje, hogy hátat fordítottam a világnak, és kivonultam a pusztaságba. Utam ide vezetett, ehhez a sziklaodúhoz, két kezemmel oltárt emeltem a Lapa-i Jó Jézusnak, és azóta itt élek, én vagyok a Magányos Ferenc atya, és az emberekért imádkozom

– Derék dolog – mondta Makunaíma, és már rohant is tovább.

De a vidék telis-tele volt barlangokkal, és nemsokára megint feltűnt egy ismerős, aki olyan bolond dolgot művelt, hogy Makunaímának az ámulattól földbe gyökerezett a lába. Hercules Florence volt az illető. Egy aprócska üreg szájára üveglapot illesztett, és a tarófű cserje levelével ki-be takargatta az üveget. Makunaíma megkérdezte:

– Hajjaj. Megkérem szépen, mondja már meg nekem, hogy mit csinál, jó uram?

A férfi odafordult feléje, és az örömtől csillogó szemmel így szólt:

– Gardez cette date, azaz vésd eszedbe ezt a dátumot: 1927! Je viens d'inventer la photographie! Éppen most találtam fel a fényképezést!

Makunaíma majd megszakadt a nevetéstől.

– Azannya! Hát azt már jó pár éve kitalálták, uram!

Akkor Hercules Florence aléltan roskadt le a taróf̋u cserje levelére, és nekiállt, hogy zenét szerezzen a madarak énekéről készített tudományos értekezéséhez. Teljesen bolond volt. Makunaíma elhúzta a csíkot.

Futott másfél mérföldet, hátranézett, és látta, hogy Oibé a sarkában van. A mutatóujját ledugta a torkán, és kiterítette a földre a jamszgyökeret, amit befalt; az egész átváltozott nyüzsgő teknősbékateleppé. Oibé nagy nehezen kerülte csak meg a temérdek teknősbékát, és Makunaíma közben kereket oldott. Másfél mérfölddel odább hátranézett. Hát Oibé a sarkát taposta. Akkor a mutatóujját megint ledugta a torkán, és visszaadta az utolsó cseppig azt is, ami még benn maradt: a babot meg a vizet. Az egész átváltozott mocsárrá; nyüzsögtek benne az ökörbékák, és míg Oibé nagy nehezen keresztülvergődött rajta, a hős szedett néhány mocsári gilisztát a tyúkjainak, és sietve továbbállt. Jócskán megelőzte az óriásgilisztát, megállt pihenni. Elállt a lélegzete is ámulatában, mert annyit rohant, hogy megint Oibé kunyhója előtt állt. Gyorsan hátrament a gyümölcsöskertbe, hogy ott rejtőzzön el. Volt ott egy karambolaszilvafa, és Makunaíma letört róla néhány ágat, hogy elbújjon alattuk. A letört ágakból könny csordult, és a karambolaszilva-fa keserves panaszkodásba kezdett:

Apám daliás kertésze,
Hajkoronám, jaj, ne tépd le,
Élve föld alá temettek,
Mert fügénkből mások ettek,
Kismadárka volt, ki tette,
fügefa termését megette…
Haj, haj, kismadár!

A madarak szívszaggató csivogással ríttak a fészkükben, a hősnek a szívverése is elállt a rémülettől. Megragadta a skapulárét, amit mindenféle csecsebecsével együtt a nyakába hordott, és varázsszavakat mormolt. A karambolaszilva-fa

átváltozott herceglánynak. A hős rettenetesen szeretett volna ott helyben fickándozni vele, de Oibé már valószínűleg ott csörtetett valahol a környéken. És csakugyan:

– Jövök a pacalomért-lomért-lomért-lomért-lomért, giling-galang!

Makunaíma megfogta a hercegkisasszony kezét, nyakukba kapták a lábukat, és elszeleltek. Valamivel odébb egy fügefa állt, hatalmas léggyökerekkel. Oibé már mögöttük fújtatott, és Makunaíma azt sem tudta, merre fusson. Akkor a hercegkisasszonnyal együtt bebújt a léggyökerek közé. De az óriásgiliszta utánuk dugta a mancsát, és megragadta a hős lábszárát. Húzta, húzta kifelé, ám Makunaíma csúfondáros nevetésre fakadt, és így kiabált:

– Most azt hiszed, hogy megfogtad a csülkömet, mi? Pedig nem azt fogod, nem ám! Egy gyökeret markolászol, te böszme!

Erre az óriásgiliszta elengedte a lábát. Makunaíma kikiabált:

– Pedig a lábamat fogtad, te bambabéla!

Oibé megint bedugta a mancsát, de a hős már maga alá húzta a lábát, és az óriásgiliszta csak gyökereket talált.

A közelben álldogált egy kócsag, Oibé így szólt hozzá:

– Kócsag komámasszony, tartsa szemmel a hőst. Ne hagyja, hogy kijöjjön, amíg elmegyek a kapáért, amivel kiáshatom.

A kócsag ott maradt őrt állni. Mikor Oibé már messze járt, Makunaíma így szólt hozzá:

– Nohát, te ostoba, hát így szokás egy hőst szemmel tartani? Gyere egészen közel, és nyisd ki jól a szemed!

A kócsag így is tett. Akkor Makunaíma egy marék tűzhangyát dobott a szemébe, és amíg a kócsag megvakulva jajgatott, a hercegkisasszonnyal együtt kimászott a gyökerek közül, és olajra lépett megint. A Mato Grosso-ban, Santo António környékén megpillantottak egy banánpálmát; majd meghaltak már az éhségtől. Makunaíma így szólt a hercegkisasszonyhoz:

– Mássz fel, és a zöld banánokat edd, mert azok már jók, a sárgákat pedig dobáld le nekem.

Így is lett. A hős alaposan belakott, a hercegkisasszony pedig táncot járt kínjában, olyan hascsikarása volt. Makunaíma ezen jól szórakozott. Oibé aztán újra feltűnt a láthatáron, erre megint futásnak eredtek.

Miután másfél mérföldet futottak, végre kiértek az Araguaia folyó magas, sziklás partjára. Ám a kenu jóval lejjebb feküdt, a másik partra felfutva, és a társaik: Maanape, Zsigé meg a szép Iriki – aludtak. Makunaíma hátranézett. Oibé egy kőhajításnyira volt. Makunaíma akkor a mutatóujját még egyszer, utoljára ledugta a torkán, megforgatta benne, és máris előbukkant belőle a pacal. A pacal beletoccsant a vízbe, és átváltozott süppedékes, úszó gyékénysziget té. Makunaíma ügyesen a gyékénysziget tetejére hajította a kalitkát, utána dobta a hercegkisasszonyt is, a lábával elrúgta magát a parttól, és az úszó szigetet a folyó közepére vezette, ahol már vitte is őket a folyó sodra. Oibé közben megérkezett, de a menekülők akkor már messze jártak. Na, akkor az óriásgiliszta, aki messze földön híres vámpír volt, minden ízében elkezdett reszketni, farkat eresztett, és átváltozott brazíliai sakállá. Kitátotta varázslattól megszabadult száját, és a torkából kiröppent egy kék lepke. Ez a lepke volt a sakál testébe zárt ember lelke, akit az Iporanga barlangjában lakó gonosz Karrapato varázsolt el.

Makunaíma és a hercegkisasszony fickándozott, miközben vitte őket lefelé a folyó sodra. Tán még most is kacagnak egymásra.

Amikor elhaladtak a kenu mellett, Makunaíma kiáltozása felébresztette két bátyját, akik utánuk eredtek. Irikit gyötörte a féltékenység, mert a hős már észre sem vette őt, mindig csak a hercegkisasszonnyal fickándozott. Rettentő nagy óbégatást csapott, mert azt remélte, hogy így visszahódíthatja a hőst. Zsigé megsajnálta őt, és megpróbált a lelkére beszélni Makunaímának, hogy játszadozzon egy ki-

csit Irikivel is. Zsigé világéletében szörnyen ostoba volt. Ám a hős, akinek már elege volt Irikiből, így felelt:

– Iriki szörnyen unalmas nőszemély, kedves bátyám, a hercegkisasszony viszont, ihajla! Ne is figyelj oda Irikire! Huh! Téli napsütés, nyári eső, asszonyi könnyek, tolvaj becsületszava, jajajajj!... Senki ne higgyen nekik, ha jót akar!

És elment, hogy fickándozzon a hercegkisasszonnyal. Iriki szomorú volt, nagyon-nagyon szomorú, odahívott hat araraunát, és fölrepült velük az égbe, szeméből most már fény patakzik, mert csillaggá változott. A sárgatollú araraunák is csillaggá változtak. Belőlük lett a Fiastyúk.

XVI. AZ URARICOERA

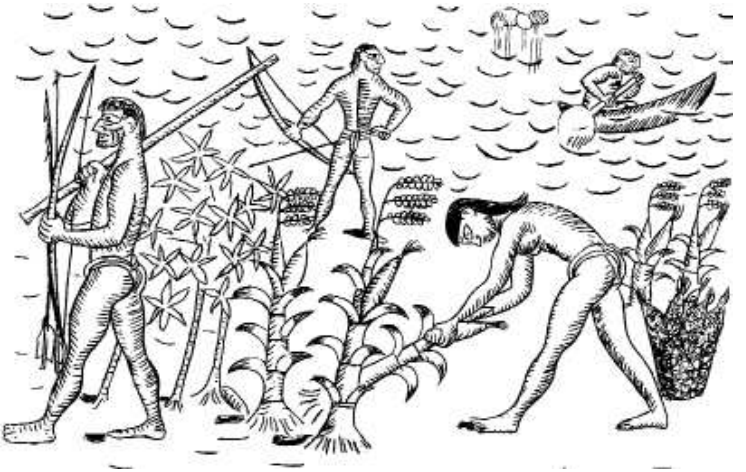

MÁSNAP REGGEL Makunaímát heves köhögés gyötörte, és magas láza volt. Maanapénak nem tetszett a dolog, és főzetet készített neki az avogadofa rügyeiből, mert az hitte, hogy a hős elkapta a hektikát. De nem: maláriában szenvedett, és azért köhögött, mert gégehurutja volt, amit São Paulo-ban mindenki összeszed. Ettől kezdve Makunaíma reggeltől estig hason fekve hevert a sajka orrában, és érezte, hogy már soha többé nem gyógyul meg. Egy ízben pedig, amikor a hercegkisasszony már nem bírta tovább, és odament hozzá, hogy fickándozzanak, a hős elfordult tőle, és így sóhajtott:

– Huh!... Semmi kedvem!...

Másnap egy folyó forrásvidékére értek, és egészen közelről hallották az Uraricoera zúgását. Megérkeztek. A szemulfán egy fakopács ült, és amint megpillantotta a zarándokcsapatot, felkiáltott:

– Kikötők Asszonya, adj nekik utat, hogy tovább mehessenek!

Makunaíma örömtől sugárzó arccal köszönte meg a közbenjárást. Állt, és az elhaladó tájat figyelte. Feltűnt San Joaquim erődje, amit a Nagy Márki fivére építtetett. Makunaíma istenhozzádot intett a káplárnak és a közkatonának, akinek nem volt egyebük, csak egy rongyos lovaglónadrágjuk, meg a sapka a fejükön, és a szaubahangyákat őrizték az ágyúktól. Végre aztán elértek a jól ismert vidékre. A Tocandeirák Atyjáról elnevezett helyen megpillantották azt a szelíd hajlású dombot, amely az édesanyjuk volt valamikor, azután meglátták a tündérrózsával benőtt csalékony tavacskát, amelynek a mélyén elektromos angolnák és teknősök éltek, és a tapír ivóhelyétől egy kicsivel távolabb ott volt az irtásföld is, amelyet felvert a gaz, és a régi falu, ahol már senki sem élt. Makunaíma keserves sírásra fakadt.

Kikötöttek, és bementek az elhagyott faluba. Estére járt. Maanape és Zsigé elhatározta, hogy fáklyafénynél fog halászni, hátha horogra akad néhány hal, a hercegkisasszony pedig elindult, hogy bogyókat gyűjtsön, amit megehetnek. A hőst ott hagyták, hadd pihenjen. Üldögélt magában, amikor egy kéz nehezedett a vállára. Odafordította a fejét: egy szakállas öregember állt mellette. Az öreg megszólalt:

– Mondd, ki vagy te, nemes idegen?

– Nem vagyok idegen, nem bizony, jóember. Makunaíma vagyok, a hős, és visszajöttem ide a szülőföldemre. Hát te ki vagy?

Az öregember keserű mosollyal elhajtotta magáról a szúnyogokat, és így válaszolt:

– Én João Ramalho vagyok.

Na, João Ramalho, ez a híres XVI. századi portugál kalandor a szájába vette két ujját, és füttyentett egyet. Megjelent a felesége meg a tizenöt gyermeke, akik úgy sorakoztak egymás mellett, mint az orgonasípok. És azon nyomban útra keltek, hogy új vidéket keressenek maguknak, ahol nem él senki.

Másnap már kora reggel munkához láttak valamennyien. A hercegkisasszony az irtásföldre ment, Maanape az őserdőbe, Zsigé meg a folyóra. Makunaíma mentegetőzött egy keveset, azután beült a fatörzs-kenuba, és elevezett a Negro folyó torkolatába, hogy megkeresse a Marapatá szigeten hagyott lelkiismeretét. A kajmán tán megtalálta volna, de nem ő! Akkor elvette egy latin-amerikai lelkiismeretét, a fejébe csapta, és ugyanolyan jó volt neki, mint a sajátja.

Egy raj pontylazac úszott arra. Makunaíma nekiállt horgászni, és annyira, de annyira belefeledkezett, hogy amikor észbekapott, már Óbidosnál járt, és a fatörzs-kenu tele volt frissen fogott halakkal. Ám a hős az egészet visszahajigálta a folyóba, mert Óbidosban az a mondás járja, hogy „ki a lazacot megkóstolja, azt a szíve itt marasztalja", ő pedig vissza akart térni az Uraricoera-hoz. Vissza is ment, és mivel a nap még magasan járt, letelepedett az esőfa árnyéká-

ba, kiszedte magából a kullancsokat, és elaludt. Délután mindnyájan visszatértek a kihalt faluba, csak Makunaíma nem. Kimentek elé, hogy meglássák, ha közeledik. Zsigé lekuporodott, fülét a földre tapasztotta, hátha meghallja a hős lépteinek dübörgését, de semmi. Maanape felkapaszkodott egy inazsá-pálma tetejére, hátha megpillantja a hős fülönfüggőinek csillogását, de semmi. Akkor nekiindultak, hogy végigjárják a surjánost meg az erdőt, és közben így kiáltoztak:

– Makunaíma, kedves testvérünk!...

Semmi. Zsigé az esőfa alá ért, és elordította magát:

– Kedves testvérünk!

– Mi történt?

– A nyakamat rá, hogy aludtál, mint a tej!

– Már hogy aludtam volna! Éppen azon mesterkedtem, hogy csapdát állítsak egy díszes tinamunak. Erre te zajt csapsz itt nekem, a tinamu meg elfut!

Visszamentek a faluba. És ez így ment nap nap után. A két idősebb testvér egyre inkább gyanút fogott. Makunaíma észrevette ezt, és adta az ártatlant:

– Én vadászni járok, de nem találok soha semmit, bizony nem. Zsigé se nem vadászik, se nem halászik, egész nap csak alszik.

Zsigét elöntötte a méreg, mert a hal egyre fogyott, és vad még annyi se volt. Kiment a folyópartra, hogy fogjon valamit, és összetalálkozott Tzalóval, a varázslóval, akinek csak fél lába van. A boszorkánymesternek volt egy bűvös tökhéja, ami egy sütőtök kettévágott burkából készült. Ezt a tökhéjat belemerítette a folyóba, félig megtöltötte vízzel, azután a tartalmát kiborította a partra. Csak úgy hullt belőle a temérdek hal. Zsigé jól megfigyelte, hogy mit csinál a varázsló. Tzaló letette a tökhéjat, és nekiállt hogy egy husánggal agyonverje a halakat. Akkor Zsigé ellopta a tökhéjat Tzalótól, a varázslótól, akinek csak fél lába van. Azután úgy csinált, ahogy látta, és csak úgy dűlt a sok hal, volt ott fátyolpiránya, volt neonhal, volt vértesharcsa, lesőharcsa,

üvegharcsa, bölcsőszájú hal, szóval mindezek a halak, és Zsigé alaposan megrakodva tért vissza a faluba, miután jól eldugta a tökhéjat egy lián gyökerei közé. Mindnyájan elámultak annyi hal láttán, és ettek, amennyit csak bírtak. Makunaíma gyanút fogott.

Másnap alvó bal szemmel várta, hogy Zsigé elinduljon halászni, ment utána. Látott mindent. Amikor a bátyja visszament, Makunaíma letette a földre a kalitkát, amiben a leghornok voltak, elővette az elrejtett tökhéjat, és úgy csinált mindent, ahogy a bátyja. Csak úgy hullott a sok hal, volt ott brazíliai gyöngysügér, volt ott vörös neonhal, volt ott rövidfarkú rák, macskaharcsa, tüskésharcsa, lesőharcsa, tepsifejű harcsa, szóval mindezek a halak. Makunaíma íziben nekiállt, hogy az összes halat megölje, és a nagy sietségben elhajította a tökhéjat, a tökhéj egy sziklára esett, és zsupsz!, belepottyant a vízbe. Arra úszott Padzá, a fátyolpiránya. Azt hitte, hogy sütőtök, és hopp!, bekapta a tökhéjat, ebből lett aztán Padzá léghólyagja. Makunaíma meg a karjára vette a kalitkát, visszagyalogolt a faluba, és elmondta, mi történt. Zsigét elöntötte a méreg.

– Sógorné, hercegkisasszony, látja, én halászok, a maga párja pedig csak alszik az esőfa alatt, és még tönkre is teszi mások munkáját.

– Hazugság!

– Na, hát mit csináltál ma?

– Szarvast lőttem.

– És hol van?

– Megettem, juhéj! Egy ösvényen mentem, uzsgyi!, megláttam az állat nyomát... nem nyársasszarvas volt, nem bizony, bozótszarvas volt. A földre szegeztem a tekintetemet, amerre a nyomok vezettek. Figyeltem, figyeltem erősen, aztán puff!, valami puhának ütődött a fejem, tyű, micsoda véletlen! tudjátok, mi volt az?!, a szarvas feneke, barátaim! (Makunaíma úgy nevetett, hogy a könnye is kicsordult.) A szarvas megkérdezte tőlem: Mit csinálsz errefelé, kedves rokon? – Téged kereslek – feleltem neki. Nosza rajta! Meg-

öltem, és szőröstül-bőröstül felfaltam a nyársasszarvast. Hoztam belőle nektek is egy nagy darabot, de amikor átvágtam a zsombékoson, zsupsz!, hasra estem, a hús messzire repült, és a szárnyas szaubahangya rárondított.

Olyan hihetetlen volt ez a mese, hogy Maanape gyanút fogott. Maanape varázsló volt. Odaállt az öccse mellé, jó szorosan, és megkérdezte?

– Vadászni voltál?

– Szóval... vadásztam, igen.

– És mit lőttél?

– Szarvast.

– Tedd bolonddá az öreganyádat!

Maanape meglengette a karját. A hős csuklani kezdett a félelemtől, és bevallotta, hogy csak kitalálta az egészet.

Másnap Zsigé nekiindult megkeresni a tökhéjat, és összetalálkozott az óriástatuval: ő volt Kajkán, a varázsló, akinek soha nem volt anyja. Az odúja küszöbén ült, pengette a gitárját, ami a varázserejű sütőtök másik feléből készült, és így dalolt:

Gyere, gyere, pettyes paka!
Gyere, gyere, pakarána!
Gyere, gyere, örvös pekari!
Gyere, gyere, pézsma pekari!
Gyere, gyere, jaguár!
– Hej...

Így szólt a dal. És jöttek egymás után a vadállatok. Zsigé figyelt. Kajkán ledobta a bűvös gitárt, felkapott egy husángot, és elindult, hogy agyoncsapja ezt a temérdek sok állatot, amelyek kábán álldogáltak körülötte. Akkor Zsigé ellopta a gitárt Kajkántól, a varázslótól, akinek soha nem volt anyja.

Később ő is énekelni kezdett, úgy, ahogy hallotta, jött a tengersok vadállat, és mind megállt előtte. Zsigé alaposan megrakodva tért vissza a faluba, miután egy másik lián gyökerei között elrejtette a gitárt. Álmélkodtak mindnyá-

jan, és alaposan telerakták a hasukat. Makunaíma újra gyanút fogott.

Másnap alvó bal szemmel várta, hogy Zsigé elinduljon; ment utána. Látott mindent. Amikor a bátyja visszatért a faluba, Makunaíma előhúzta a gitárt, úgy csinált, ahogy látta, és jött a rengeteg állat; szarvasok, agutik, dolmányos hangyászok, vízidisznók, tatuk, barnateknősök, pakák, azara-rókák, ezüstvidrák, cserepes teknősök, pekarik, majmok, pettyes tezsuk, erdei disznók, tapírok, a hegyi tapír, ocelotok, a párduc, a jaguár, a kuguár, a puma, a tigris, az erdei egerek, szóval rengeteg állat összegyűlt! A hős megijedt a tengersok vadállattól, és hanyatt-homlok menekült onnan, messzire hajítva a gitárt. A karjáról lógó kalitka nekiütődött a fáknak, és a kakas meg a tyúk fülsiketítő rikoltozásba fogott. A hős azt hitte, hogy az egész állatsereglet a nyomába eredt, és úgy futott, ahogy csak a lába bírta.

A gitár egy pekari-disznó agyarának csapódott, és tízszer tíz darabra hasadt, a darabokat felfalták az állatok, mert azt hitték, hogy sütőtök. Ebből lett aztán az állatok húgyhólyagja.

A hős rémületében meg sem állt a falu közepéig, a tüdejét majd kiköpte a nagy rohanástól. Elfúló lélegzettel mondta el, hogy mi történt. Zsigét elöntötte a méreg, és így szólt:

– Én többet nem megyek se halászni, se vadászni!

Azzal fogta magát, és lefeküdt aludni. Majd kiugrott a szemük az éhségtől. Hiába kérlelték Zsigét, mintha nem is hallotta volna. felkapaszkodott a függőágyba, és lehunyta a szemét. A hős bosszút esküdött. Egy szurukuku kampós szemfogából horgot mesterkedett, és bűbájos szavakat mormolt felette:

– Hamis horog, ha Zsigé bátyám ki akar próbálni, fúródj bele a tenyerébe.

Zsigé annyira éhes volt, hogy nem tudott elaludni, észrevette a horgot, és így szólt az öccséhez:

– Öcsém, jó ez a horog?

– De még mennyire! Juhuhu! – rikoltotta Makunaíma, és tisztogatta tovább a kalitkát.

Zsigé elhatározta, hogy elmegy horgászni, mert kopogott a szeme az éhségtől; így szólt:

– Hadd lássam, jó-e a horog.

Kezébe fogta a megbűvölt holmit, és kipróbálta a tenyerén. A szurukuku szemfoga beleszaladt a bőrébe, és kifröcskölt belőle a méreg. Zsigé berohant az erdőbe kasszava-gumóért, jól megrágta és lenyelte, de semmit nem ért. Akkor keresett egy aniuma-madár fejet, amit valamikor kígyómaráson tartottak. Rátette a kezére. Nem ért semmit. A méregből leprás fekély lett, és emészteni kezdte Zsigét. Először elsorvasztotta az egyik karját, utána a teste egyik felét, utána a két lábát, utána a teste másik felét, utána a másik karját, végül pedig a nyakát és a fejét. Zsigének csak az árnyéka maradt.

A hercegkisasszony dúlt fúlt haragjában. Ugyanis az utóbbi időben állandóan Zsigével játszadozott. Makunaíma észrevette ezt, de nem is törődött vele: „Maniókát ültettem és kasszavát arattam. Tolvaj is megfordul majdnem minden házban, nyugalom!…" És megvonta a vállát. A haragvó hercegkisasszony így beszélt az árnyékhoz:

– Amikor a hős megéhezik, és elindul, hogy ennivaló után nézzen, változz át kesufává, banánpálmává és rostonsült szarvashússá.

Az árnyék is leprás volt, teljesen átitatta a méreg. A hercegkisasszony meg akarta ölni Makunaímát. Másnap amikor a hős fölébredt, olyan éhes volt, hogy elindult valami ennivaló után. Megpillantott egy kesufát, telis tele kesudióval. Enni akart belőle, de észrevette, hogy a leprás árnyék a fa, ezért továbbment. Másfél mérfölddel odább megpillantott egy nagy darab, illatozó rostonsült szarvashúst. Már támolygott az éhségtől, ám látta, hogy a leprás árnyék a sült hús, ezért továbbment. Másfél mérfölddel odább megpillantott egy banánpálmát, amely roskadozott az érett banánfürtöktől. Akkor már olyan éhes volt, hogy szétállt a két

szeme, és kettőt látott mindenből. Így esett, hogy az egyik oldalon látta a bátyja árnyékát, a másik oldalon pedig a banánpálmát.

– Huh, végre ehetek – nyögte.

És befalta az összes banánt. És a banán Zsigé bátyjának leprás árnyéka volt. Makunaíma a végét járta. Gondolt egyet: másokra is ráragasztja a betegséget, hogy ne csak ő haljon meg. Megfogott egy szaubahangyát, és jól odadörgölte az orrán tátongó sebhez; a hangya valamikor ugyanolyan ember volt, akárcsak mi, és megkapta a leprát. Akkor a hős megragadott egy zsaguataszi-hangyát, és ugyanazt művelte vele. A zsaguataszi-hangya is megkapta a leprát. Azután sor került a magokat gyűjtő akekehangyára, a gikémhangyára, a levélvágó trakuáhangyára és a koromfekete mumbuka-hangyára is, és valamennyien megkapták a leprát. Nem volt több hangya a földön ülő hős körül. Makunaíma pedig nem bírta messzebbre nyújtani a karját, mert már a végét járta. Várta, hogy meglátogatja őt az egészség: összeszedte maradék erejét, és elkapta a térdéből vért szívó papatázi legyet. A papatázi légyre is ráragasztotta a baját. Ezért aztán manapság, ha ez a légy megcsípi az embert, a bőre alá hatol, átfúrja a testét, és a másik oldalon jön ki belőle, a harapás helyén pedig egy förtelmes nagy seb alakul ki, amit Bauru-fekélynek hívnak.

Makunaíma ráragasztotta a leprát hét másik élőlényre, ettől nyomban meggyógyult, és visszatért az elhagyott faluba. Zsigé árnyéka megállapította magában, hogy a hős rettentően okos, és nekikeseredve elindult visszafelé az övéihez. Ám közben leszállt az éjszaka, az árnyék összekeveredett az éjszaka sötétjével, és sehogy sem találta a helyes utat. Leült egy kőre, és vonyítani kezdett, mint a fába szorult féreg:

– Világíts nekem, hercegkisasszony, sógorné!

A hercegkisasszony megkapta a paralízist, ezért nehézkesen sántikálva közeledett egy lángoló faággal, hogy világít-

sa az utat. Az árnyék elnyelte a lángot a sógornőjével egyetemben. Megint vonyítani kezdett:

– Világíts nekem, Maanape testvérem!

Maanape nyomban megindult egy lángoló faággal. Alig tudott járni, mert a poloskák kiszívták a vérét. Az árnyék elnyelte a lángot a testvérével, Maanapéval együtt. Így vonyított:

– Világíts nekem, Makunaíma testvérem!

El akarta nyelni a hőst is, ám Makunaíma megorrontotta, hogy mi történt a fivérével meg az asszonyával, ezért becsukta az ajtót, és csendesen meghúzódott az üres házban. Az árnyék kérte, hogy világítsanak neki, könyörgött, és mivel nem jött válasz, egész hajnalig siránkozott. Akkor megjelent Kapei, és bevilágította a földet, a leprás visszamehetett az elhagyott faluba. leült a mahagónifából faragott küszöbre, és várta, hogy jöjjön a reggel, mert bosszút akart állni az öccsén.

Eljött a reggel, és az árnyék egyre ott kuporgott a küszöbön. Makunaíma felébredt, fülelt. Nem hallott semmit, így okoskodott:

– Ejha! Ez elment!

És sétálni indult. Amikor kilépett az ajtón, az árnyék felült a vállára. A hős nem vett észre semmit. A gyomrát rágta az éhség, ám az árnyék nem engedte, hogy egyen. Bármit is talált magának Makunaíma, az árnyék falta fel: tamarinduszhajtást, tarógumót, inyame-gumót, anónát, kesudiót, gujambét, guakát, usi-mandulát, mimózát, bakuri-cseresznyét, kakaómagot, a tüskéspálma dióját, mombin-szilvát, illatos anónát, gujavát, szóval mindezeket az ehető gyümölcsöket, amik az őserdőben teremnek. Akkor Makunaíma elment halászni, mert már nem volt senki, aki halat fogott volna neki. De valahányszor levett egy halat a horogról, és bedobta a füles kosárba, az árnyék leugrott a válláról, befalta a halat, és visszamászott megint. A hős gondolt egyet: „Na várj csak, majd kitolok én veled!" Amikor a hal ráharapott, Makunaíma összeszedte minden erejét, és ir-

datlan nagyot rántott a horgászboton, a hatalmas suhintástól a hal egész Guajanáig repült. az árnyék a hal után vetette magát. Akkor Makunaíma nyakába vette a lábát, és elrohant az erdőn át, az ellenkező irányba. Amikor az árnyék visszatért, és nem találta az öccsét, nyomban utána iramodott. A hős futott egy darabot, átvágott a fehér-tatu indiánok földjén, és rettenetesen megijedt, mert véletlenül úgy ment el Jorge Velho és Zumbi, az éjszaka kísértő, afrikai szellem árnyéka között, akik éppen nagy vitában voltak, hogy nem kért tőlük engedélyt. Halálosan fáradt volt, hátranézett, és látta, hogy bátyjának árnyéka már közeledik. Ekkor már Paraíba-ban járt, és elhagyta az ereje: megállt. A malária volt az oka. A közelben néhány munkás dolgozott. Hangyabolyokat vertek szét, hogy vízgyűjtőt építsenek. Makunaíma vizet kért tőlük. Nem volt egy csepp vizük sem mombinszilvafa-gyökeret adtak neki. A hős csillapította vele a leghornok szomját, megköszönte a segítséget, és így kiáltott:

– Az ördög vigye el azt, aki dolgozik!

A munkások ráuszították a kutyákat. A hős pont ezt akarta, mert úgy megijedt, hogy elnyargalt, mintha ott sem lett volna. Szemben vele húzódott az az út, amin az ökörcsordákat terelték. Makunaímát már-már beérte az árnyék; nem volt más választása, megindult a széles földúton. Valamivel odább egy Espácio nevű tinó aludt, aki Piauíból érkezett. A hős a nagy száguldásban belebotlott, és bukfencet vetett. A tinó ettől úgy megijedt, hogy felpattant, és futott árkon-bokron át, a kis folyó mentén. Na, Makunaíma befordult egy fűvel benőtt kis ösvényre, és elbújt egy aprócska viszketőbab-bokor alatt. Az árnyék meghallotta a nyargaló tinó dobogását, azt hitte, hogy Makunaíma fut arra, és a nyomába eredt. Utol is érte, és ekkor látta meg, hogy egy tinót üldözött, de már nem volt kedve visszafordulni. Felkuporodott a hátára, és elégedetten dalolászott:

Derék ökör,
Büszke állat,
El kel hagynod,
A házadat.

Hóhahó! Coki te!
Nyughass, ökör, nyughass!
Hóhahó, coki te!
Nyughass, ökör, nyughass!

A tinó hiába akart bármit is enni, nem tudott, mert az árnyék mindent fölfalt előle. A tinó csak fogyott, fogyott, már kilátszottak a csontjai, és alig bírt járni. Amikor az Édes Víznek nevezett kietlen pusztaságában jártak, valahol Guararapes környékén, a tinó kigúvadó szemmel figyelte a homoktenger középen előtűnő délibábos látomást: árnyékos narancsligetben tyúkok kapirgáltak. Ez már a halál jele volt... A rosszkedvű árnyék így énekelt:

Derék ökör,
Jámbor fajta,
Készülődj a
Túlvilágra.

Hóhahó! Coki te!
Nyughass, ökör, nyughass!
Hóhahó! Coki te!
Nyughass, ökör, nyughass!

Másnap a tinó megdöglött. Zöldült, zöldült, egyre jobban zöldült... A boldogtalan árnyék így dalolt, hogy megvigasztalódjon:

Megdöglött az ökröm,
Most mitévő legyek?

Egy másik tinóért
Haj, húgocskám,
A Jó Kertbe lemenjek?

A Jó Kert egy majorság volt Rio Grande do Sulban. Akkor odament egy óriásleány, aki igen szeretett fickándozni a tinóval, amikor az még bikaborjú volt. Látta, hogy a tinó megdöglött, keservesen elsiratta, és el akarta vinni magával a tetemet.

Az árnyék méregbe gurult, és így énekelt:

Menj el innen, óriáslány,
Hagyd békén a kedvesedet!
Látod, meghalt, keress újat,
akiben majd kedved leled!

Az óriásleány megköszönte a jó tanácsot, és táncolva ment el. Na, arra ment egy Manuel da Lapa nevű illető, kesuleveleket és gyapotágakat cipelt a hátán. Az árnyék így üdvözölte őt:

Manuel bátya Açuból érkezett,
Manuel bátya Açuból érkezett,
A hátán hozta idáig a kesufa-levelet!

Manuel bátya vadonból jött,
Manuel bátya a vadonból jött,
A sok gyapotág alatt idáig nyögött!

Manuel da Lapát majd szétrepesztette a büszkeség, hogy ilyen szépen fogadták, és hálából eltáncolt egy pergő ritmusú zapateádót, a tetemet pedig beborította a kesufa leveleivel és a gyapotágakkal.

Az öregember már ráncigálta kifelé az éjszakát az odvából, és az egyre jobban elbizonytalanodó árnyék nem látta, hogy a gyapotpihék és a levelek halma alatt merre fekszik a

tinó; ide-oda táncolt, hogy meglelje. Egy szentjánosbogár a száját is eltátotta a csudálkozástól, és dalra fakadva megkérdezte:

Kedves pásztorlányka
Mi dolgod van erre?

És az árnyék visszaénekelt:

Elhagytam gödölyém,
– Ó, én kedves búgom,
Hátha itt meglelem.

Akkor a szentjánosbogár, táncot járva a levegőben, leszállt a faágról a mélybe, és megmutatta az árnyéknak a tinót. Az árnyék felmászott a tetem zöld hasára, és ott sírdogált.

Másnap már a tinó teteme oszlani kezdett. Temérdek keselyű gyűlt ott össze: jött a kondorkeselyű, jött a pulykakeselyű, a hollókeselyű, a vadászó keselyű, a sárgafejű keselyű, amelyik csak az állat szemét és a nyelvét eszi meg, szóval összegyűlt a temérdek csupaszfejű madár, és örömükben táncot jártak. A legnagyobb kezdte a táncot, és így énekelt:

Az urubu-tánc, de csúnya, de csúnya, de csúnya!
Az urubu-tánc, de cifra, de cifra, de cifra!

Ő volt a királykeselyű, a keselyű-király, a Keselyűk Atyja. Akkor megparancsolta egy aprócska keselyűfiókának, hogy másszon be a tinóba, és nézze meg, elég rothadt-e már belülről. A kiskeselyű így is tett. Bemászott az egyik bejáraton, kimászott a másikon, és azt mondta, hogy igen, és valahányan csak voltak, nagy lakomát csaptak, táncoltak és énekeltek:

Derék ökör,
Zebu fia,
Holló eszi,
Már holtába.

Hóhahó! Coki te!
Nyughass, ökör, nyughass!
Hóhahó, Coki te!
Nyughass, ökör, nyughass!

Így történt, hogy kitalálták a „Coki te, ökör" elnevezésű, híres népi táncjátékot, amelynek az ökör, a Tengeri Csikó és Mateus Doktor a főszereplői, és a táncosok nagy kört formálnak.

Azt árnyék méregbe gurult, hogy megeszik a tinóját, és fölpattant a királykeselyű vállára. A Keselyűk Atyja ennek nagyon megörült, és így kiáltott:

– Emberek, találtam társat a fejemnek!

Azzal fölrepült a magasba. Azóta a királykeselyűnek, aki a Keselyűk Atyja, két feje van. A bal oldali feje a leprás árnyék. Az idők kezdetén a keselyűk királyának is csak egy feje volt.

XVII. A NAGYMEDVE

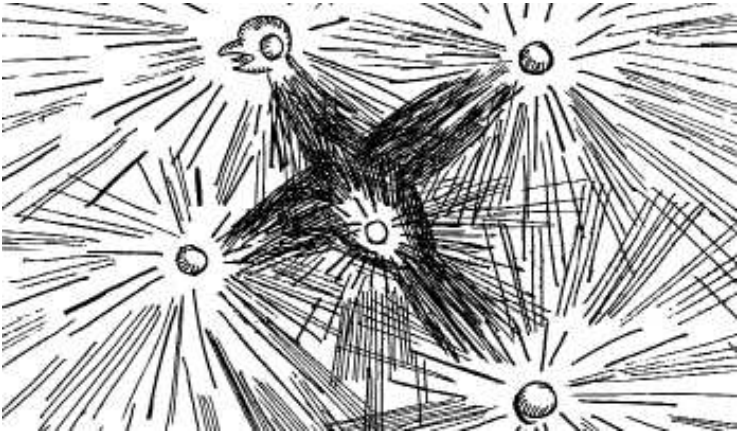

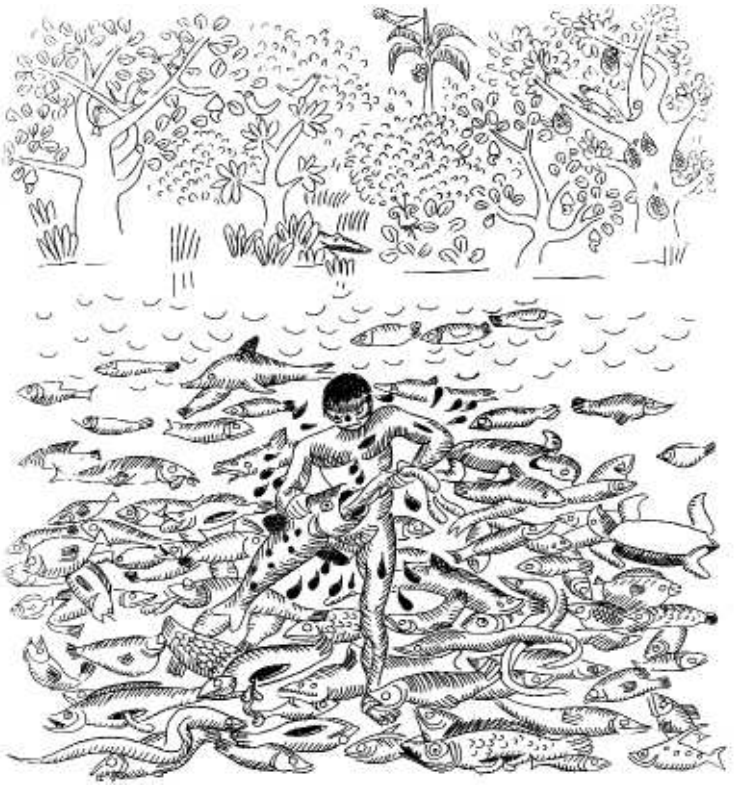

MAKUNAÍMA elvánszorgott a düledező viskóig, amely most üresen tátongott. Rossz volt a kedve, mert nem értette ezt a nagy csöndességet. Olyan volt, akár egy halott, akit nem sirattak el, magányos egészen. A bátyjai elmentek, átváltoztak a királykeselyű bal fejévé, és még egy asszonyszemély sem akadt az útjába ezen a vidéken. A csönd álmosan nyújtózott végig az Uraricoera partján. Milyen végtelen unalom!... És főleg...Jaj!... az embernek semmi kedve!...

Makunaíma otthagyta a kunyhót, amelynek a katulipálma rostjaiból font utolsó fala is kidőlt már. De annyira szenvedett a maláriától, hogy még egy lombkunyhó építésének sem mert nekikezdeni. Magával vitte a függőágyat egy dombocska tetejére, egy nagy kő mellé, amely alatt elásott kincs rejtőzött. Felkötötte a két lombosodó kesufára, és napokig ki sem mászott belőle, aludt, mint akit agyonvertek, és kesudiót evett. Milyen végtelen magány! Még a tarkabarka kíséret is szétszéledt. Né!, egy amazonpapagáj repült arra nagy sietve. A papagájok megkérdezték a rokont, hogy hová igyekszik.

– Megérett a kukorica az Angolok földjén, oda megyek!

Erre az összes papagáj elrepült kukoricát enni az Angolok földjére. Ám előbb még átváltoztak pelyhesfejű papagájjá, mert enni indultak, és a pelyhesfejű papagájoknak a legnagyobb az étvágya. Csak a rendkívül szószátyár természetű szürkéspapagáj maradt vele. Makunaíma így vigasztalta magát: „Az ebül jött jószágnak ördög a sáfára... türelem." Napról napra jobban unatkozott, és azzal múlatta az időt, hogy törzsi nyelvén megtanította a madárnak mindazon dolgokat, amelyek gyermekkora óta megestek vele. Haaah!... Makunaíma nagyokat ásított, a szájából kifordult a kesudió. Tunyán hevert a függőágyban, két kezét a feje alá tette párnának, a leghorn házaspár fészket rakott a két

lába közé, a papagáj pedig a hasán üldögélt. Leszállt az éjszaka. A kesufa virágainak nehéz illatától Makunaíma mély álomba merült. Amikor megvirradt, a papagáj kihúzta csőrét a szárnya alól, és megitta reggeli kávéját: fölfalta a pókokat, amelyek az éjszaka a fák ágairól leereszkedve hálójukkal befonták a hős testét. Utána így szólt:

– Makunaíma!

A hétalvó meg se moccant.

– Makunaíma! Hejhó, Makunaíma!

– Hagyj aludni, szürkepapagáj...

– Ébredj, Makunaíma! Hasadra süt a nap!

– Jaj... semmi kedvem!...

Szűkös egészség és sok szaubahangya,
Brazíliát e kettős átok sújtja.

Makunaíma elnevette magát, és a fejét vakarta, a feje telis-tele volt közönséges tyúktetűvel. Na, akkor a papagáj elmesélte az előző este tanult történetet, és a hős nem tudott hová lenni a büszkeségtől ennyi kiváló cselekedet hallatán. Föllelkesedett, és egy még csodálatosabb történetet kezdett mesélni a papagájnak. És ez így ment nap nap után.

Amikor Papaszeia, aki nem más, mint az Esthajnalcsillag, megjelent az égen és aludni küldte a dolgokat, a papagájt elöntötte a méreg, mert a történet félbemaradt. Egy alkalommal gorombán oda is kiáltott a Papaszeia csillagnak. Akkor Makunaíma mesélni kezdett:

– Ne bántsd őt, ne bizony, szürkepapagáj. Taina-kán jó! Taina-kán, aki nem más, mint a Papaszeia csillag, irgalommal tekint le a földre, és elküldi Emoron-Pódolét, hogy elvigye az álom nyugalmát minden olyan dolognak, amely képes a megnyugvásra, mert nem gondolkodik, mint mi. Taina-kán is ember... Valamikor tündökölve járt-kelt fönn az ég tágas térein, és a karazsá törzs főnökének, Zozoiaszának a legidősebb leánya, a még mindig hajadon Imaeró így kiáltott fel, amikor megpillantotta őt:

– Apám, Taina-kán olyan szépen fénylik, hogy én őt akarom férjemül.

Zozoiasza jót nevetett ezen a furcsa kívánságon. No, éjszaka leereszkedett a folyón egy ezüst kenu, az evezős kiugrott belőle, bezörgetett a kunyhóba, és így szólt Imaeróhoz:

– Taina-kán vagyok. Meghallgattam a kérésedet, és eljöttem hozzád ezüstkenumon. Akarsz-e asszonyom lenni?

– Igen – mondta a leány boldogan.

Átengedte a függőágyát a vőlegényének, ő pedig legfiatalabb húgával, Denakéval aludt.

Amikor másnap reggel Taina-kán kiugrott a függőágyból, mindenki elszörnyedt. Csúnya, ráncos, vénséges-vén aggastyán volt, és úgy reszketett, akárcsak a Papaszeia csillag fénye. Imaeró így szólt:

– Tágulj innen, vénség! Csak nem képzeled, hogy feleségül megyek egy öregemberhez! Nekem bátor és izmos legény kell, a karazsák fajtájából!

Taina-kán igen-igen elbúsult, és egyre csak az járt az eszében, hogy milyen igazságtalanok is az emberek. Ám Zozoiasza törzsfőnök legkisebb lánya megsajnálta az öreget, és így beszélt hozzá:

– Én feleségül megyek hozzád...

Taina-kán kivirult a gyönyörűségtől. Eljegyezték egymást.

Denaké készítette a kelengyéjét, és hajnaltól napestig énekelt:

– Holnap este ilyenkor, tillárom, tillárom, tillárom, haj...

Zozoiasza ráfelelt:

– Bizony én is az anyáddal, tillárom, tillárom, haj...

Miután a lábadról a számolásban elfogytak az ujjak, papagáj, mert ennyi napig kell várni a vőlegényre, a függőágyban, melyet Denaké szőtt, tüzes szerelmi tánc kezdődött, tillárom, tillárom haj.

Alig pirkadt még, amikor Taina-kán kiugrott a függőágyból, és így szólt az asszonyához:

– Elmegyek erdőt irtani, hogy szántóföldet csináljak a helyén. Te maradj itt a kunyhóban, és ki ne gyere utánam az irtásra, hogy megnézd, mit csinálok.

– Igen – felelte a párja.

Aztán hevert tovább a függőágyban, és élvezettel gondolt arra, hogy emellett a furcsa öregember mellett a legcsodálatosabb szerelmes éjszakában volt része, amit ember lánya csak elképzelhet magának.

Taina-kán erdőt irtott, kifüstölte fészkükből a hangyákat, és előkészítette a földet. Azokban az időkben a Karazsá nemzet még nem ismerte a hasznos növényeket. A karazsák csak halat és erdei állatokat ettek.

Másnap reggel Taina-kán azt mondta a párjának, hogy elmegy magot keresni, amit elvethet, és megint megtiltotta neki, hogy utána menjen. Denaké egy darabig még a függőágyban feküdt, és azokra a kiadós gyönyörűségekre gondolt amikben szerelmes éjszakáikon része volt e derék aggastyán mellett. Később fonni ment.

Taina-kán fölszállt az égbe, elment a Bero patakig, ott imádságot mondott, azután két lábát megvetette a patak két partján, és a vizet fürkészve várakozott. Nemsokára a víz hátán libegve föltűntek a kukorica, a dohány, a manióka, szóval mindezeknek a hasznos növényeknek a magvai. Taina-kán elkapdosta, ami csak elúszott alant, leszállt az égből, és vetni kezdett az irtásföldön. Keményen dolgozott a tűző napon, amikor Denaké megjelent. Azért jött, mert nagyon szerette volna már látni a társát, aki mellett olyan elmondhatatlan gyönyörűségekben volt része a szerelmes éjszakákon. Denaké felkiáltott örömében. Taina-kán nem volt aggastyán, nem bizony! Taina-kán derék, izmos legény volt, a karazsák fajtájából. A dohányból és a maniókából fekhelyet készítettek maguknak, és nagyokat szökkenve fickándoztak a Napon.

Visszatértek a faluba, még mindig kacagtak egymásra. Imaeró szörnyen megmérgesedett. Így kiabált:

– Taina-kán az enyém! Értem jött le az égből!

– Távozz, kísértő! – így szólt Taina-kán. – Amikor én akartam, te nem akartad, most hát fickándozz magadban!

És felmászott Denaké után a függőágyba. A boldogtalan Imaeró így sóhajtott:

– Menj utadra, kajmán, hisz' kiszárad a tó!...

És hangosan jajongva beszaladt az erdőbe. Átváltozott a kopasznyakú harangozómadárrá, aki sárga az irigységtől, és kiáltásaival fölveri az őserdő nappali csöndességét.

És hála Taina-kán jóságának, azóta a karazsák népe kukoricát és maniókát eszik, és mindig van dohányuk is, hogy a bánatot elűzzék.

És ha azontúl valamire szükségük volt a karzsáknak, Taina-kán fölment az égbe, és lehozta nekik. Na, de a nagyravágyó Denaké összeszűrte a levet az égbolt valamennyi kis csillagával! Össze bizony!, és Taina-kán, aki a Papaszeia csillag, látott mindet. Bánatában harmatcseppeket hullajtott, összeszedte a holmiját, és visszatért az ég tágas mezőire. Ott maradt örökre, és nem hozott le többé semmit. Ha a Papaszeia továbbra is hordta volna le a földre a dolgokat, akkor most itt lenne az ég, s a miénk volna mindenestül. De így csak vágyódunk utána.

Itt a vége.

A papagáj aludt.

Egy ízben, január hónapjában már, Makunaíma a sarkantyús kakukk baljóslatú kiáltására ébredt. Jó nagyot alhatott. Fényes nappal volt, a sötétség visszahúzódott az üregébe... A hős reszketett, és megtapogatta a varázserejű talizmánt, amit a nyakában viselt: egy pogányul meghalt kisfiú csontocskáját. Kereste a szürkepapagájt, de nem látta sehol. Csak a kakas meg a tyúk perlekedett az utolsó pókon. A moccanatlan, perzselő forróság olyan nagyra nőtt, hogy hallani lehetett a sáskák parányi üvegharangocskáinak csilingelését. Vei, a Nap végigszántott Makunaíma testén, és leánykézzé változva meg-megcirikálta a hőst. Így akart bosszút állni rajta a gonosz vénasszony, mert nem vette feleségül egyik fényleányát sem. A leánykéz leereszkedett,

és lágyan végigsuhant a hős testén... Mennyi vágy duzzadt az izmokban, amelyek hosszú idő óta először feszültek meg! Makunaímának eszébe jutott, hogy időtlen idők óta nem fickándozott senkivel. Úgy mondják, a hideg víz jó arra, hogy elűzze a vágyat... A hős lemászott a függőágyról, lesöpörte magáról a testét elborító pókháló szálait, és legyalogolt a Könnyek völgyébe, hogy megfürödjön abban a tócsában, amelyet az esős évszakban hullott esők jókora tóvá duzzasztottak.

Makunaíma gondosan elhelyezte a leghornokat a parton, és leereszkedett a vízhez. A tó felszíne arany és ezüst színben csillogott, és látni lehetett mindazt, ami a mélyben rejtezett. És Makunaíma ott lent a mélyben észrevett egy halovány, csodálatosan szép asszonyt, és még jobban szenvedett a vágytól. És ez a csodálatosan szép asszonyszemély Uiara volt, a Vizek Anyja.

Uiara a víz mélyén táncolni kezdett, és jött, jött egyre közelebb, mint aki akarja is, meg nem is, rákacsintott a hősre, mintha azt mondaná, hogy „na menj már, te szép legény!", és aztán eltávolodott megint; táncolva, tipegve, mint aki mégsem akarja. Olyan hatalmas vágy támadt föl a hősben, hogy kinyúlt bele a teste, és a szája szélén kicsordult a nyál:

– Mani!...

Makunaíma szerelemmel nézte az asszonyt. A nagyujját beledugta a vízbe: a tó arany meg ezüst pókhálóival egy szempillantás alatt elborította az arcot. Ám a víz hideg volt, és Makunaíma visszahúzta az ujját.

Ez így ment egész délelőtt. Már délfelé járt az idő, és Vei majd megpukkadt mérgében. Egyre csak azon mesterkedett, hogy Makunaíma belevesse magát a tó leányának álnok karjaiba, ám a hős félt a hideg víztől. Vei tudta, hogy a leány nem leány, de nem ám, hanem Uiara, a Vizek Anyja. És Uiara megint közeledett, és közben ide-oda táncolt. Milyen gyönyörű szép volt!... Barna volt és pirospozsgás, mint a nappal orcája, és ahogy a nappalt az éjszaka, úgy keretezte az ő arcát a galléros csiröge szárnyához hasonla-

tos rövid és fekete haja. Éles vonalú arcából olyan aprócska orr dudorodott, hogy azzal még lélegezni sem lehetett. De csak szemből mutatta magát, és tánc közben sem fordult meg, így Makunaíma nem láthatta, hogy a tarkóján van egy lyuk, és a csalfa nőszemély azon keresztül vesz lélegzetet. A hős nem tudta, mitévő legyen, menjen-e, vagy maradjon. A Nap forrt a dühtől. Kezébe kapta egyik perzselő sugarát, és mint egy tatufarokkal, végigvágott vele a hős hátán. És az asszony ott lenn kitárta a karját, felfedte szemérmét, behunyta a szemét, és aléltan lehanyatlott. Makunaíma érezte, hogy tűz fut végig a gerincén, megremegett, lendületet vett és zsupsz!, ráugrott az asszonyra. Vei olyan elégedett volt, hogy elsírta magát. Könnyei szapora aranyesőként hullottak a tóba. Dél volt.

Amikor Makunaíma újra kimászott a partra, látni lehetett, hogy igencsak derekasan vigadozott ott a mélyben. Hosszú ideig arccal a földre borulva feküdt, csak fáradt zihálása mutatta, hogy él. Testét harapások borították el, folyt a vér belőle, és a hősnek hiányzott a jobb lába, az ujjai, a két bahia-i kókusz, a füle, az orra, valamennyi kincse. Végre fel tudott tápászkodni. Amikor látta, hogy mennyi mindene hiányzik, iszonyúan megharagudott Veire. A tyúk kotkodácsolt, és egy tojást pottyantott a part fövényére. Makunaíma megfogta, és egyenesen belecsapta a Nap boldogságtól ragyogó képébe. A tojás szétmázolódott a Nap ábrázatán, és egyszer s mindörökre sárgára festette. Délutánra járt az idő.

Makunaíma letelepedett egy lapos kőre, amely a régi időkben teknősbéka volt, és számba vette azokat a kincseit, amiket a víz alatt elvesztett. És sok mindent elvesztett: fél lábát, az ujjait, a bahiai kókuszdiókat, a fülét, a két fülönfüggőjét; a Patek-gépet meg a Smith-Wesson-gépet, az orrát, szóval mindezeket a kincseket... A hős felugrott, és olyan hatalmasat kiáltott, hogy a nappal egészen kicsire zsugorodott. A pirányák az ajkát is megették, és vele együtt a talizmánt. Úgy érezte, mindjárt megőrül.

Összeszedett egy nagy halom timbó-gyökeret, asszakuágat, barbaskó-gyökeret, kube-gyökeret, szóval mindezeket a növényeket, és örökre megmérgezte velük a tó vizét. Minden hal megdöglött, és hasukkal fölfelé ringatóztak a vízen, kék hasak, sárga hasak, rózsaszínű hasak festették tarkára a tó felszínét. Alkonyodott.

Akkor aztán Makunaíma kibelezte valamennyi halat: az összes pirányát meg az összes inia-delfint, és kereste a talizmánt a hasukban. Irtóztató nagy vérengzést vitt végbe, a vér végigfolyt a földön, és mindent pirosra festett. Leszállt az est.

Makunaíma keresett, keresett: megtalálta a két fülönfüggőt, megtalálta az ujjait, megtalálta a füleit, a kókuszait, az orrát, szóval mindezeket a kincseket, és pampafű meg halenyv segítségével visszaragasztotta őket a helyükre. Ám a lábát és a talizmánt nem találta, nem bizony. Az Uruaru nevű szörnyeteg falta fel őket, aki nem pusztul el sem a timbó-gyökértől, sem a bunkócsapásoktól. A vér megalvadt és sötét szőnyegként borította el a partot és a tó felszínét. Éjszaka volt.

Makunaíma keresett-kutatott. Panaszosan kiáltozott, és a nem mindennapi zajtól a vadállatok egészen kicsire zsugorodtak. Semmi. A hős fél lábon szökdécselve bejárta a mezőt. Így kiáltozott:

– Talizmán! Én cudarkám emléke! Nem látom többé sem őt, sem téged, nem látok már semmit sem!

Így ugrált egyre tovább. Kék szeméből csorogtak a könnyek, és lehullottak a mező fehér virágaira. A virágok színe kékre változott, és belőlük lett a nefelejcs. A hős nem bírta tovább, megállt. Olyan hősies reménytelenséggel fonta összse a két karját, hogy a térben minden kitágult, mert szerette volna magába fogadni ennek az óriási bánatnak a csöndességét. Csak egy ványadt kis szúnyogocska nem hagyta békén a hőst nagy nyomorúságában, vékony hangján azt zümmögte neki: „Minasból gyüttem... Minasból gyüttem...”

Na, Makunaíma úgy érezte, nincs több keresnivalója ezen a földön. Kapei kerekre hízva világított az ég csillámló fenyérjén. Makunaíma hosszan töprengett, még nem tudta, hogy az égbe vagy Marajó szigetére menjen-e lakni. Egy pillanatra az is eszébe jutott, hogy a Kövek Városában is lakhatna, a mindenre elszánt Delmiro Gouveia-val, ám ehhez hiányzott a bátorsága. Azok után, amiket eddig tett, nem mehetett oda lakni. Éppen ezért érezte azt is, hogy nincs már több keresnivalója ezen a földön... Egész eddigi létezése, bár bővelkedett eseményekben, fickándozásokban, illúziókban, szenvedésekben, hősiességben, végeredményben nem ért egy fabatkát sem; ahhoz, hogy valaki Delmiro városában vagy Marajó szigetén éljen, amelyek itt vannak ezen a Földön, kell hogy értelme legyen az életének. És Makunaímának hiányzott a bátorsága ahhoz, hogy célokat tűzzön maga elé. Döntött:

– Na jól van!... Amikor a keselyűnek rosszul megy a sorsa, és az alul lévő a fölsőt leszarja, valami hibádzik ezen a világon; elmegyek az égbe.

Fölmegy az égbe, a cudarkája mellé. Belőle is egy szép, de haszontalanul fénylő csillag lesz. Nem baj, hogy haszontalanul fog ragyogni, nem bizony, legalább hasonló lesz ő is a szülőföldjén élő emberek rokonaihoz és őseihez, anyjukhoz, apjukhoz, testvéreikhez, sógornőikhez, unokahúgaikhoz, szóval mindezekhez az ismerősökhöz, akik most a csillagok haszontalan ragyogásában élnek tovább.

A földbe ültette a Hold fiának, a magahóni liánnak magját, és míg a lián nőtt-növekedett, keresett egy éles kavicsot, és belekarcolta abba a lapos kőbe, amely valamikor régen teknősbéka volt, hogy:

NEM AZÉRT JÖTTEM A VILÁGRA, HOGY KŐ LEGYEN BELŐLEM.

A növény közben magasra nőtt, és belekapaszkodott Kapei egyik szarvába. A féllábú hős a karjára vette a kalitkában élő leghornokat, és megindult fölfelé az égbe. Szomorúan énekelt.

Búcsút mondunk, s útra kelünk,
Szülőfalum,
Akár az egyszeri madárka,
Szülőfalum,
Szárnyra kapva messze repült,
Szülőfalum,
Csak egy tollát hagyta hátra,
Szülőfalum...

Amikor megérkezett az égbe, bezörgetett. Kapei kunyhójába. A Hold leereszkedett az udvarba, és megkérdezte:

– Mit akarsz, féllábú kisnéger?

– Keresztanyám, befogad-e, friss kenyérrel jóllakat-e?

Na, Kapei észrevette, hogy ez nem a féllábú kisnéger, aki megtréfálja az utazókat, hanem Makunaíma, a hős. Eszébe sem volt szállást adni neki, mert még emlékezett arra, hogy bűzlött valamikor a hős. Makunaíma megmérgesedett. Jól belebokszolt a hold képébe. Azóta is látszanak a hold arcán a kék foltok.

Akkor Makunaíma bekopogott Kajuanogénak, a hajnalcsillagnak a házába. Kajuanogé kidugta a fejét a kisablakon, hogy megnézze, ki az, ám az éjszaka sötétje és a hős fél lába megzavarta:

– Mit akarsz, féllábú kisnéger?

De nyomban észrevette, hogy Makunaíma, a hős áll a háza előtt, meg sem várta a választ, mert eszébe jutott, hogy milyen büdös volt a hős.

– Menj a víz alá! – kiabálta, és becsukta az ablakot.

Makunaíma megint megmérgesedett, és így kiáltott.

– Gyere csak ki, te akasztófáravaló!

Kajuanogé borzasztóan megijedt, és remegve pislogott kifelé a kulcslyukon keresztül. Ezért olyan aprócska és reszkető a fénye ennek a szép csillagnak.

Makunaíma bezörgetett Pauí-Pódole, az Óriás Mitu házába. Pauí-Pódole nagyon kedvelte a hőst, mert Makunaíma megvédte őt attól a nagyszájú mulattól, a mulattok

legmulattabbikától, a Dél Keresztjének Ünnepén. De mégis így kiáltott:

– Jaj, Makunaíma, későn jöttél! Nagy megtiszteltetés lett volna számomra, ha nyomorúságos viskómba befogadhattam volna a zsabotik, valamennyi között a legkiválóbb fajta egy leszármazottját... Kezdetben csak a Nagy Zsaboti létezett a világon... ő volt az, aki az éjszaka csöndjében kiöklendezett a gyomrából egy férfit meg egy asszonyt. Ezek voltak az első élő emberek, a te törzsednek az ősszülei... A többiek csak utánuk következtek. Elkéstél, Makunaíma. Már tizenketten vagyunk, és veled együtt tizenhárman ülnénk az asztalnál! Nagyon sajnálom, de nem tehetek érted semmit!

– Szegény fejem, mi lesz velem! – jajgatott a hős.

Na, akkor Pauí-Pódole megsajnálta Makunaímát. Varázslásba fogott. Keresett három botocskát, feldobta őket a levegőbe, keresztet vett, és Makunaímát úgy, ahogy volt, a kakassal, a tyúkkal, a pisztollyal és az órával együtt egy új csillagképpé változtatta.

Ez lett a Nagymedve.

Úgy beszélik, hogy egy tudós professzor, aki természetesen német volt, azt mondta, hogy a Nagymedvének csak egy lába van, ezért ő a féllábú kisnéger... Nem és nem! A féllábú kisnéger még itt jár közöttünk, szétrugdossa az utazók tábortüzét, és befonja a csikók sörényét... A Nagymedve Makunaíma. ő a féllábú hős, aki miután annyit szenvedett a földön, ahol szűkös az egészség, és sok a szaubahangya, csalódott mindenben, fölment az égbe, és most ott bolyong magányosan az égbolt tágas mezőin.

EPILÓGUS

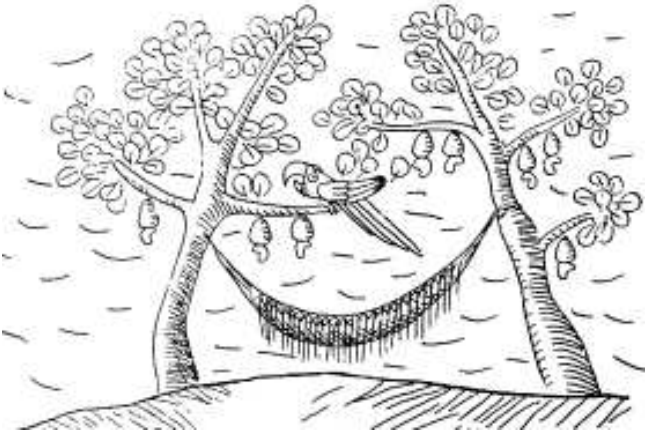

EDDIG TARTOTT A TÖRTÉNET, és a dicsőség is elenyészett. Egy lélek sem maradt azon a vidéken. Gonosz varázslat tört rá a tapanyumasz-indiánokra, és a törzs tagjai egymás után pusztultak el. Egy lélek sem maradt azon a vidéken. A környéken mindent, de mindent: a mezőket, a folyóágakat, a zúgókat, az irtványokat, a vízmosásokat, a titokzatos őserdőt kietlen magány kerítette hatalmába... Határtalan csöndesség terpeszkedett álmosan az Uraricoera két partja mentén.

Nem akadt a föld hátán senki emberfia, aki értette volna a törzs nyelvét, és el tudta volna mesélni azokat a páratlan kalandokat, amelyek egykoron megestek. Ugyan, ki tudhatott a hősről? A két, leprás árnyékká változott fivér a Keselyűk Atyjának a második feje volt, Makunaíma pedig a Nagymedve csillagképpé változva az égben bolyogott. Senki sem ismerte a kihalt törzs nyelvét, és azt a sok-sok szép történetet. Határtalan csöndesség terpeszkedett álmosan az Uraricoera két partja mentén.

Egyszer mégis felbukkant valaki azon a vidéken. Alig pirkadt még, és Vei előreküldte a lányait, hogy tartsák szemmel a csillagok járását. Az irdatlan nagy magányosságban a halak és a madarak meghaltak a rémülettől, és még maga a természet is kábultan roskadt le és nyúlt végig a földön. Olyan hatalmas volt a némaság, hogy a fák roppant nagyra terebélyesedtek. A vándor fájdalmasan összeszoruló mellére egy hang hullott az ágak közül:

– Kurr-pak, papak! kurr-pak, papak!...

A vándor megborzongott a félelemtől, akár egy kisgyerek. Akkor a magasból lelibbent egy kolibri, és csőrével megbirizgálta a férfi ajkát.

– Prüm, prüm, prüm, ott... csecse!

És sebesen visszaszárnyalt a fák közé. A vándor követte a szemével a kolibri röptét, és fölnézett a magasba.

– Ott, a levelek között, te böszme! – kacagott a kolibri. És elrepült.

Akkor a vándor fölfedezett az ágak között egy aranyos csőrű szürkepapagájt, aki bámulta, bámulta őt. Így szólt hozzá:

– Gyere ide, papagáj.

A papagáj rászállt az ember fejére, és hamarosan összebarátkoztak. És akkor a papagáj elkezdett beszélni egy lágy, addig még soha, de soha nem hallott nyelven, ez a nyelv dallamos volt, és édes, mint a vadmézzel készített maniókalepény, és magában hordozta a vadon ismeretlen gyümölcseinek keserédes zamatát.

A törzs kihalt, a család árnyékká változott, a falut szétrágták a szaubahangyák, romba dőlt, és Makunaíma föllment az égbe, de a szürkepapagáj megmaradt abból a tarka madárseregből, amely azokban a régi időkben kísérte útjain a hőst, amikor még Makunaíma volt a nagy császár. És az Uraricoera-ra boruló csöndességben csak ez a papagáj őrizte meg a feledéstől az eltűnt nyelvet és a régi időkben megesett dolgokat. Csak a papagáj őrizte a nagy csöndességben a hős szavait és tetteit.

Mindent elmesélt ennek az embernek, azután szárnyra kapott, és elrepült Lisszabon felé. Ez az ember én vagyok, barátaim, és az a dolgom, hogy elmondjam nektek ezt a históriát. Ezért jöttem ide; letelepedtem erre a nagy halom levélre, kiszedtem magamból a kullancsokat, megpengettem a gitáromat, és a húrokba belekapva, hangomat jól nekieresztve egyszerű szavaimmal dalba foglaltam Makunaímának, a mi fajtánk hősének szavait és tetteit.

Itt a vége.

UTÓSZÓ

MÁRIO DE ANDRADE *Makunaíma*-ja egy forrongó, újat teremtő korszak jelképe: a brazil irodalom és művészet önállósulását, öntudatra ébredését jelző *modernista mozgalom* minden törekvése, eredménye és zsákutcája föllelhető benne. Írója egy földrésznyi országot jelenít meg, s szertelen mesélőkedve, nyelvi leleményei és jóízű pajzán humora még ma, ötven esztendő múltával is magával ragadja az értő és fogékony olvasót.

A Brazília déli vidékein a XX. század elején kibontakozó káprázatosan gyors gazdasági fejlődés társadalmi és szellemi téren is éreztette hatását: a kialakuló polgári és munkásosztály körében hamar elterjedtek a korszerű gondolatok, s a gyakorta anarchisztikus megnyilvánulásokban kifejeződő reformista elégedetlenség a kultúrában és a művészetben is változásokat sürgetett. Míg az ország fővárosa, Rio de Janeiro a klasszikus, XIX. századi európai kultúra hagyományaihoz kapcsolódott ezernyi szállal, addig a São Pauloban felnőtt értelmiség új utakat keresett a megváltozott valóság ábrázolására. Az egyre növekvő kávékereskedelem és állattenyésztés felvirágoztatta az ország déli részének központjává való São Paulo-t: gyárak sorát építették, és egymás után nőttek ki a földből a modern épületek. A nyugodt vidékies városka néhány évtized alatt hatalmas, nyüzsgő nagyvárossá alakult. Ettől a gyors fejlődéstől megmámorosodott fiatal művészek az elavult, idegen formák utánzása ellenében korszerű, XX. századi és, nem utolsósorban, sajátos brazil művészetet szerettek volna létrehozni:

„Fényt, levegőt, ventillátorokat, repülőgépeket, munkásköveteléseket, idealizmusokat, motorokat, gyárkéményeket, vért, sebességet, álmokat akarunk a művészetben. És azt, hogy a verssorok nyomvonalában haladó automobil

berregése elriassza a költészetből az utolsó homéroszi istenséget is, amely a jazz-band és a mozi korában anakronisztikusan még itt szunnyadozik, s Árkádia pásztorainak sípjáról és Heléna isteni kebléről álmodik... Tiszta brazil művészetet akarunk, az ég és a föld, az ember és a titok édes gyermekét."

Ezekkel a szavakkal vezették be az új törekvések első nyilvános seregszemléjét, az 1922 februárjában megrendezett Modern Művészet Hetét, amely a modernista mozgalom nagyszabású seregszemléje volt. A gazdag kávéültetvényesek és gyárosok gyermekei megjárták az Óvilágot és az Egyesült Államokat: színes handabandázásuk és fergeteges, polgárpukkasztó száguldásuk São Paulo utcáin csak a felszín volt, amely alatt ott feszült mindaz, amit az első világháborút megelőző és követő évek technikai fejlődéstől megittasult művészi irányzataiból és tudományos eredményeiből magukba szívtak – az olasz futuristák, a francia dadaisták és szürrealisták költészete, Picasso kubizmusa, Pirandello színháza, Chaplin filmjei, Freud és Eistein tudományos munkássága mind-mind nagy hatással volt a hirtelen meggazdagodott, kulturális hagyományokkal nem rendelkező város fiatal művészeire. Ám munkásságukat eleinte botrányok kísérték. Anita Malfatti festőnő 1917-ben kiállított képeinek futurista különcségei felháborítják a nézőket, s a Modern Művészet Hetének egyik-másik rendezvénye is füttykoncertbe fullad. Maguk a művészek is tudatosan törekszenek arra, hogy felborzolják a polgárok idegeit, és harcba induljanak a megcsontosodott ízlés ellen.

A húszas évek első felében született versek – a modernizmus első szakaszában a költői formák uralkodnak – a sebesség, a gép és a nagyváros bűvöletében keletkeztek: Mária de Andrade *Paulicéia Desvairada* (Eszeveszett São Paulo) című verseskötetében is hol elragadtatással, hogy finom iróniával dicsőíti a Város-anyát, São Paulo-t, megteremtve ezzel a modernista látásmódra olyannyira jellemző lelkesedés és gunyorosság kettősségét.

A sebességmánia, a technikai civilizáció tisztelete, az idő sajátos felfogása és ábrázolása, a futurizmus, a szimultanizmus és a tudatalatti tartalmak költői alkotóelvvé emelése pedig, ugyanakkor, a francia szimbolizmus hatását tükrözi. A modernista írók és költők az alkotási folyamatban az intellektuális rendet a tudatalattival helyettesítik, s a költészet legfőbb vezérelvének a gyorsaságot és a szintézisteremtést – a modern élet e két jellemző vonását – tekintik. Formailag is szabadságot hirdetnek: a költőnek szabadon áradó, rímtelen versekben kell kifejeznie benyomásait és érzéseit, s minél többet kell merítenie a mindennapok élő – sajátosan brazil –, a költészet hagyományos kifejezésrendszerétől eltérő nyelvéből.

De a modernista költők hamarosan rádöbbennek arra, hogy az európai izmusok átvétele s a modern kor csodáinak megéneklése kevés ahhoz, hogy sajátosan brazil irodalmat és művészetet hozzanak létre. Oswald de Andrade 1925-ben megjelent verseskötete, a *Pau Brasil* már címében is az ország jelképévé magsodó brazilfára utal, Mário de Andrade pedig így ír egy levelében: „Véget ért a másolás. Nincsenek sem dadaisták, sem szürrealisták, sem expresszionisták Brazíliában... Teljesen Brazília felé fordítottuk a lelkünket, és mindenki a saját megfigyeléseinek megfelelően valósítja meg Brazíliát... Nyelvében, szerelmi szokásaiban, társadalmi viszonyaiban, hagyományaiban, művészetében alkotjuk újjá a brazil embertípust."

A brazil írók és költők a modernista ihletésű brazil hősideál megalkotásán munkálkodnak. Kirajzanak a városból, bejárják az ország eldugott vidékeit, hogy ott helyben, a félvad indián törzsek és a civilizációtól elzártan élő kabokló és néger parasztok ősi elemeket megőrző primitív-népi kultúráját tanulmányozva jussanak el a hamisítatlan brazil életforma és a brazil ember lényegéhez. A természetes, a kereszténység és a portugál gyarmatosítás előtti embert keresik. Ez a múlt- és nemzeti identitáskeresés némiképpen hasonló Sztravinszkij, Chagall vagy éppen a mi Bartókunk

és Kodályunk alkotómunkájához, hogy a „primitívet", a népi-nemzetit – az elfeledett értékeket – lejegyezzék és műveikbe beledolgozzák, még mielőtt a fejlődő technika elpusztítaná őket.

A brazil művészetben megjelennek az indián, a néger és a kabokló kultúra elemei és mítoszai. Az irodalomban egyszerre az őserdő és a puszták mélyén addig elfeledve élő emberek szemléletmódja válik uralkodóvá: a művészek felhasználják alkotásaikban az őserdei és a pusztai mitológia szimbólumait, mert ilyen módon akarnak kialakítani egy kizárólagosan brazil elemekből összeálló nemzeti művészetet.

1928-ban a *Diário de São Paulo* című újság mellékleteként megjelenik a *Revista de Antropofagia* (Kannibál Folyóirat), amely az új mozgalom, a *primitivizmus* fórumává lesz. A tupi indiánokat tanulmányozó Oswald de Andrade kikiáltja magát a primitivizmus apostolának, és így ír *Kannibál Kiáltvány*-ában: „Csak a kannibalizmus egyesít bennünket... Tupy or not tupy, that is the question."

Bár a *Kannibál Kiáltvány* sem volt mentes a mozgalom kezdeti időszakára jellemző polgárpukkasztó handabandázástól, az 1928-as esztendő már mindenképpen a modernizmus felnőttkorát jelenti; a nemzeti, a politikus és a szociologikus érdeklődésű irodalom győzedelmeskedik a kozmopolita és pszichologizáló törekvések felett.

Ebben az időszakban, a mozgalom végérvényesen brazillá és nemzetivé válásának idején, a költészet és a próza korszakváltásakor jelenik meg a *Makunaíma*. Írója 1926 decemberében, mindössze egy hét alatt vetette papírra első változatát – élénken éltek még benne a szürrealizmus automatikus írásról szóló tanításai –, majd többször átdolgozva, 1928-ban adta közre nyomtatásban.

Különös és meghökkentő alkotás a *Makunaíma*, már első pillantásra is, annál is inkább, mert következetesen kisiklik a műfaji meghatározás megszokott skatulyáiból. Írója rapszódiának nevezte, s joggal, mert műve a költészet és a re-

gény határvonalán áll: a kabokló gesztaénekek műfaji jellegzetességei keverednek benne a pikareszk regények, a mítoszok és a legendák elemeivel s a modern költészet formai megoldásaival. Prózai eposznak is mondhatnánk témája szerint, de mindenképpen olyan eposz volna, amely nem veszi túlságosan komolyan önmagát. Eposz volta ironikusan és nem epikusan nyilvánul meg, mert bár – írója szerint – egy egész nemzet sorsát öleli föl, főhőse „jellem nélküli hős", akinek tetteiből hiányzik bármiféle nagyság, mint ahogy a műből is hiányzik bármiféle történelmi vagy földrajzi következetesség.

Mário de Andrade a *Makunaímá*-ban Brazília szintézisét akarta megteremteni. Látásmódja a folklórban gyökerező primitivizmus jegyében fogant, s az író az ebben rejlő esztétikai lehetőségek maradéktalan kiaknázására törekszik. A *Makunaíma* rendező elvévé az őserdei indiánok mágikus gondolkodásmódját teszi, s ettől műve olyan lesz, akár egy keleti mese: eltűnik a választóvonal a reális és a természetfölötti, a valóságos és a mágikus között, a természet és az ember eggyé olvad, és minden mindenné átalakulhat – emberek dombbá vagy csillaggá változnak, a holtak testéből fa sarjad.

A rapszódia főhőse is ilyen ösztönös, állandó változásban levő ős-tudatanyag hordozója, akit csupán a félelem és a gyönyör érzése irányít. Ennek a tulajdonságok nélküli, határozott célok híjával élő hősnek a megteremtésével Mário de Andrade egyúttal válaszolni akart a modernizmus hősteremtő igyekezetére, amely Marinetti *lottatoré*-jának mintájára dinamikus és sportos embertípusban szerette volna megtestesíteni a tipikus brazil irodalmi hőst. Makunaímában viszont egy csöpp küzdeni akarás sincsen, csupán parttalan üzekedő kedve és gyávasága sodorja őt újabb és újabb kalandokba. Ellentmondásos vonásokból összegyúrt figurája, állandó testi és lelki átváltozásai révén egy egész nemzet szimbólumává válik, sőt írója egyetemes érvényű latin-amerikai hőst szeretett volna formálni belőle.

Makunaíma sorsa, életútja is jelképes: az őserdő mélyéből érkezik a modern nagyvárosba, de megcsömörlik a modern gépi civilizációtól, s mindent odahagyva visszaindul az őserdőbe. Ám nincs hová megtérjen, mert szülőfalujában nem várja őt senki, nem talál egy élő lelket sem a pusztulásnak indult kunyhókban. A hős bolyongása mintegy példázza az író állásfoglalását is: csak az „őserdő" és a „város" ötvöződéséből születhet meg az új, ténylegesen brazil kultúra.

Mário de Andrade, amikor hősével – és az olvasóval – végigjáratja az őserdő-város-őserdő utat, nem csupán a brazil ember különböző megjelenési formáit és életlehetőségeinek sokszínűségét villantja föl, hanem ugyanakkor az egész hatalmas országot földrajzilag és történelmileg valamiféle szerves, egyidejű alakulatként fogja föl, a primitív, mágikus szemléletet kiegészítve a futurizmus és a szürrealizmus egyik kedvelt módszerével, a szimultanizmussal. A talizmánját kereső hős többször is végigszáguld Brazílián, és a roppant méretű ország – történelmi távlataival, állat- és növényvilágával, legendáival és mítoszaival – mint homogén, egynemű egység jelenik meg.

Ez a hatalmas szintézisteremtő igyekezet eredményezte, hogy – Virginia Woolf Joyce *Ulysses*-éről mondott szavait idézve – Mário de Andrade *Makunaímá*-ja „emlékezetes kudarccá" vált; az író nem volt képes összegyúrni, homogén egységgé alakítani rapszódiájában azt az anyagot, amely az ő korában, de még napjainkban is a maga sokszínű, regionális és különböző kultúrkörökből táplálkozó széttagoltságában létezik és fejlődik.

Költészet és próza ötvöződik a *Makunaímá*-ban; nem lehet úgy olvasni, mint egy regényt, noha terjedelme és cselekményessége ezt sugallná; a költői tömörítés és az irodalmi formáknak fittyet hányó, kirobbanó mesélőkedv él együtt benne. Gondosan kidolgozott, feszes szerkezetű részek váltakoznak elnagyolt, pongyolán odavetett fejezetekkel, mintha az író maga sem tudott volna helyenként mit

kezdeni az anyagával. Mário de Andrade páratlan leleménye, amit sajnos a fordítás csak tökéletlenül, sőt bizonyos vonatkozásokban egyáltalán nem tud visszaadni, a *Makunaíma* nyelvezete, amely annak a monstruózus brazil lénynek a nyelve, aki pontos arányokban magában hordozza valamennyi indián, néger és európai bevándorló nyelvi génjeit és minden tevékenység, minden kor és minden tájegység lexikális emléknyomait.

A *Makunaímá*-nak nem akadtak követői: a hatalmas, sokszínű és sokarcú, ellentmondásoktól terhes ország egészének egyidejű, összefoglaló ábrázolása megoldhatatlan művészi feladat volt. Bár a modernista irodalom számára a továbblépést egy jelentéktelen alkotás, José Américo de Almeida *A Bagaceira* (A cukorgyár) című regénye jelentette, amely a Graciliano Ramos, Jorge Amado és mások, majd később João Guimarães Rosa művein keresztül nálunk is ismertté vált ún. „északkeleti regény" előfutára lett, a *Makunaíma* hatása azóta is jelen van a brazil irodalomban. Amikor Oswald de Andrade a rapszódia megjelenése után azt írta, hogy Mário de Andrade „megalkotta a ciklikus brazil hőst és ötven évre előre a hazai költészet nyelvét", megsejtette, hogy miben áll a *Makunaíma* jelentősége; Brazília bevonult az irodalomba, s a rapszódia ösztönző példaként szolgálhatott mindazoknak, akik az elkövetkező évtizedek során a nemzeti irodalom kimunkálásán dolgoztak.

PÁL FERENC

TARTALOM

I. MAKUNAÍMA / 5
II. FÉRFIKOR / 13
III. SZÍ, A VADON ANYJA / 23
IV. BOIÚNA LUNA,
A HOLDDÁ VÁLTOZOTT ANAKONDA KÍGYÓ / 31
V. PIAIMÁN, AZ ÓRIÁS / 43
VI. A FRANCIA DÁMA MEG AZ ÓRIÁS / 59
VII. MAKUMBA / 71
VIII. VEI, A NAP / 85
IX. LEVÉL AZ AMAZÓNIAI ASSZONYOKNAK / 95
X. PAUÍ-PÓDOLE, AZ ÓRIÁS MITU MADÁR / 113
XI. A VÉN SZEIUCI / 123
XII. A VÁNDORÁRÚS, A SELYMES GULYAJÁRÓ
ÉS AZ EMBEREK IGAZSÁGTALANSÁGA / 143
XIII. ZSIGÉ TETVESKÉJE / 155
XIV. A MUIRAKITÁN-TALIZMÁN / 167
XV. OIBÉ PACALJA / 181
XVI. AZ URARICOEIRA / 197
XVII. A NAGYMEDVE / 213
EPILÓGUS / 227
UTÓSZÓ / 231

Szokatlan művet kap kezébe a magyar olvasó: egy színes, csodákkal teli, egzotikus mesét, melynek hőse, Makunaíma, a tapanyumasz-indiánok utolsó sarja vándorútra indul a brazil őserdő mélyéről, hogy megkeresse elveszett talizmánját. Lustasága, csillapíthatatlan szerelmi étvágya különös kalandokba sodorja őt az út során, mígnem végül eljut São Paulo kőrengetegébe, a modern nagyvárosba, ahol Esunak, az afro-brazil vallás főistenének segítségével és saját ravaszságával legyőzi a perui óriást, aki elveszett talizmánját bitorolja.

A modern mese, mely a földrésznyi nagyságú Brazíliát varázsolja elénk, egy európai mintákon nevelkedett modernista költő, Mário de Andrade boldog hazatalálása szülőföldjének kultúrájába, az indián mítoszok fantasztikus világába. Ebben a világban minden megtörténhet: nincs, ami gátat vetne a trópusi növényzet bujaságával tenyésző fantáziának.

Az ÍBISZ KÖNYVKIADÓ BT. kiadása
1173 Budapest, Búbosbanka u. 5/b
tel/fax: 1-256-57-91
Felelős kiadó Rosta Katalin
A tördelés az SZBÉ Bt. munkája
Nyomta a Gyomai Kner Nyomda
Felelős vezető Papp Lajos igazgató
Készült Gyomaendrődön, 2000-ben
Felelős szerkesztő Pál Ferenc
A kötetet tervezte Sz. Bodnár Éva
Készült 13,91 (A/5) ív terjedelemben
ISBN 963 9294 05 5